TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YEREL GÜVENLİK VE ETNİK KİMLİK: GÜNEYDOĞU ANADOLU'DA BİR KÖY ÜZERİNDEN KÖY KORUCULUĞU SİSTEMİ

NUR TÜYSÜZ
08716010

TEZ DANIŞMANI:
Öğr. Gör. Dr. EVREN BALTA PAKER

İSTANBUL
2011

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YEREL GÜVENLİK VE ETNİK KİMLİK: GÜNEYDOĞU ANADOLU'DA BİR KÖY ÜZERİNDEN KÖY KORUCULUĞU SİSTEMİ

NUR TÜYSÜZ
08716010

TEZ DANIŞMANI:
Öğr. Gör. Dr. EVREN BALTA PAKER

İSTANBUL
2011

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YEREL GÜVENLİK VE ETNİK KİMLİK: GÜNEYDOĞU ANADOLU'DA BİR KÖY ÜZERİNDEN KÖY KORUCULUĞU SİSTEMİ

NUR TÜYSÜZ
08716010

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 04.10.2011...
Tezin Savunulduğu Tarih: 14.10.2011
Tez Oy birliği / ~~Oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

	Unvan Ad Soyad	İmza
Tez Danışmanı:	Öğr. Gör. Dr. Evren Balta Paker	
Jüri Üyeleri :	Yrd. Doç. Dr. İsmet Akça	
	Yrd. Doç. Dr. Murat Yüksel	

İSTANBUL
EKİM 2011

ÖZ

YEREL GÜVENLİK VE KİMLİK: GÜNEYDOĞU ANADOLU'DA BİR KÖY ÜZERİNDEN KÖY KORUCULUĞU SİSTEMİ

Nur Tüysüz
Ekim, 2011

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de PKK'nın silahlı mücadelesine başlamasından kısa bir süre sonra uygulamaya konulan geçici köy koruculuğu siteminin analiz edilmesidir. Geçici köy koruculuğu meselesi bu çalışmada çeşitli boyutlarda analiz edilmiştir. Meselenin yasal ve siyasi dayanakları öncelikli olarak incelenmiştir. Devlet yetkililerince sistemin hangi işlevlerinin kullanıldığı üzerine yoğunlaşmakla birlikte, çatışmanın diğer aktörü olan PKK cephesindeki yankıları da incelenmiştir. İkinci olarak ise yerele odaklanılmıştır. Geçici köy koruculuğu sisteminin toplumsal hayattaki yankıları ile yarattığı dönüşümler ve bireylerin katılım gerekçeleri analiz edilmiştir. Bu çerçevede öncelikli olarak çatışma literatürü incelenmiştir. Kavramsal çerçeve ışığında geçici köy koruculuğu sisteminin tarihsel süreç içindeki işlevlerine ve yerelde yarattığı dönüşümlere odaklanılmıştır. Yerelde yarattığı dönüşümlerin incelenmesi girişimi alan araştırmasını bir ihtiyaç olarak doğurmuştur. Bu bağlamda Güneydoğu Anadolu'da bulunan bir köy üzerine alan araştırması yapılmıştır. Bu çalışma geçici köy koruculuğu sisteminin bir köy üzerinden aşağıdan okuma çabası olarak görülebilir.

Çalışmada geçici köy koruculuğu sistemi dünyanın pek çok yerinde uygulamaya konulan ve çatışmayı bastırmak için ihtiyaç duyulan kimlikleme, kontrol, bilgi akışı gibi temel ihityaçlara cevap veren isyan karşıtı paramiliter birliklerin Türkiye'deki şekli olarak ele alınmıştır. Geçici köy koruculuğu sistemi uygulandığı süreç boyunca doksanlı yıllara kadar yerel güvenliğin tesisi, doksanlar boyunca ise kimlikleme aracı olarak kullanılmıştır. Türkiye'de geçici köy koruculuğuna katılım farklı coğrafi mekânlarda, farklı araçlar ve motivasyonlarla gerçekleştirilmiştir. Aynı şekilde, alan araştırması yapılan köyde de geçici köy koruculuğuna katılımdaki motivasyon tek bir gerekçeyle açıklanamayacak kadar çeşitlilik göstermektedir. Çatışan aktörlerin eş zamanlı olarak dolayıma giren argümanları, köy koruculuğu ile harmanlanarak gerek toplumsal ilişkileri, geleneksel düşmanlıkları, gerekse de kimliksel ifadeleri yeniden biçimlendirmiştir. Söz konusu dönüşümler, alan araştırması yapılan köy özelinde incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Çatışma, Geçici Köy Koruculuğu Sistemi, İşbirliği, Etnik Kimlik

ABSTRACT

LOCAL SECURITY AND IDENTITY: VILLAGE GUARD SYSTEM ON THE BASIS OF A VILLAGE IN THE SOUTH-EAST ANATOLIA

Nur Tüysüz
November, 2011

The aim of this study is to analyze the provisional village guard system in Turkey which has been put into effect right after the PKK launched an armed struggle. The study dealt with the issue of provisional village guard system from various aspects. The legal and political bases of the issue were analyzed principally. Along with concentrating on the functions of the system which are used by the State representatives, the reflections of the system on the side of the PKK, that is an actor of the conflict, were analyzed. Secondly, the study focused on the local dynamics. The reflections of the provisional village guard system on the social life, the transformations it has brought about and the motives of the individuals in joining the system were discussed. In this context, the literature of conflict was reviewed essentially. In the light of the conceptual framework, the historical functions of the provisional village guard system and the transformations it has procreated in the local were scrutinized. Embarking upon an examination of the local transformations created the need for a field research. In this regard, a field research was done on a village in the South-eastern Anatolia. In other words, this study is a bottom-up reading effort of the provisional village guard system through a village.

The provisional village guard system was dealt in this study as a form of anti-rebellion paramilitary forces in Turkey which was also put into practice in many other countries and addressed the basic needs such as identification, control, and flow of information essential for suppressing the conflict. While the provisional village guard system was used as a means of establishing local security by 1990s, it has been used as a means of identification during the 1990s. The participation in the village guard system in Turkey has taken shape through several means and motivations in different geographical areas. Accordingly, the underlying motives in taking part in the system show as much variety in the village where the field study was done. The concurrent arguments of conflicted parties have reshaped social relations, traditional hostilities and identity expositions through interfusing with the provisional village guard system. Aforesaid transformations were scrutinized in depth in the village where the field research was done.

Keywords: Conflict, Provisional Village Guard System, Collaboration, Ethnic Identity

ÖNSÖZ

Son yıllarda sıklıkla tartışılan bir olgu olan geçici köy koruculuğu sistemi bu çalışmanın temel inceleme konusunu oluşturmaktadır. Geçici köy koruculuğu sisteminin literatürde neye karşılık geldiğinin, devlet nazarında neye tekabül ettiğinin, yerelde nereye oturduğunun ve yerel dinamiklerde yarattığı dönüşümün anlaşılması çalışmanın temel kaygısını oluştumaktadır. Geçici köy koruculuğunun farklı kavramsal düzlemlerde tartışılmasına katkı sunmak hedeflenmiştir.

İlk olarak bu çalışmanın ortaya çıkmasında sunduğu katkı, gösterdiği özveri ve sabır için tez danışmanım Öğr. Gör. Dr. Evren Balta Paker'e ne kadar teşekkür etsem azdır. Onun yol gösterici teşvikleri olmasaydı, bu çalışma son şeklini asla alamazdı. Değerli önerileriyle teze katkı sunan, tez jurimde yer alan Yrd. Doç. Dr. Murat Yüksel ve Yrd. Doç. Dr. İsmet Akça'ya ayrıca teşekkür etmek isterim.

Tezin her aşamasında yanımda olan, beni sabırla dinleyen kütüphane arkadaşım Seval'e, beni sakinleştirip fikirlerini paylaşan Sabah'a, güzel sohbetleri ve destekleri için Egemen'e ve Şafak'a çok teşekkür ederim.

Alan araştırması esnasında desteklerini esirgemeyen, ikinci ailem, Nadire, Nazım ve Şirin Polat'a sonsuz teşekkür ediyorum. Şahin'e, Apo'ya, Berrin'e, Songül'e, Ilgın'a ve Zeren'e de ayrıca teşekkür ederim. Tez sürecinde yanımda olmasa da sürekli yanımda olduğunu hissettiğim, beni destekleyen Heja'ya sonsuz teşekkür ediyorum.

Ayrıca büyük bir misafirperverlikle beni ağırlayan köy halkına, özellikle beni evlerinde misafir eden Ziya, Emre ve Berrak'a çok teşekkür ederim. Göstermiş oldukları sıcaklık ve destek olmasaydı alan araştırması süreci o kadar sancısız ve zevkli geçemezdi.

Sancılı tez sürecinde en umutsuzluğa kapıldığım anlarda beni yüreklendiren, çalışmanın her satırını okuyarak değerli fikirlerini paylaşan Selin'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Ve tüm bu zorlu süreçte bana katlanan ve desteklerini bir an olsun eksik etmeyen başta annem olmak üzere bütün aileme sonsuz teşekkür ederim.

İstanbul; Ekim, 2011 Nur Tüysüz

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZ iii
ABSTRACT iv
ÖNSÖZ v
İÇİNDEKİLER vi
KISALTMALAR viii

1. GİRİŞ 1
1.1. Yöntem 5
1.2. Plan 9

2.ÇATIŞMA İŞBİRLİĞİ VE KİMLİK 11
2.1. "Çatışma", "İç Savaş" 11
2.1.1. Çatışmaya İlişkin Yaklaşımlar 13
2.1.1.1. Ekonomik Yaklaşım 13
2.1.1.2. "Eski Nefretler" Yaklaşımı 15
2.1.1.3. Devlet Yaklaşım 17
2.1.1.4. Alternatif Okumalar 19
2.2. İşbirliği 21
2.2.1. Motivasyonlar 25
2.3. İşbirliği ve Kimlik 28
2.3.1. Etnik Kimlik 29
2.3.2. Etnik Kimliğin Sınırları 32
2.3.3. İşbirliği ve Kimlik Etkileşimi 34

3. KÖY KORUCULUĞU SİSTEMİ 38
3.1. Yerel Güvenlik Stratejisi Olarak Geçici Köy Koruculuğu Sistemi: 1984-1990 39
3.1.1. Geçici Köy Koruculuğu Sisteminin Yasal Dayanakları 42
3.1.2. Köy Koruculuğunun Yaygınlaşması 47
3.1.3. PKK'nın Köy Korucularına Yönelik Tepkisi 51
3.2. Bir Kimlikleme Aracı Olarak Köy Koruculuğu:1990-1999 54
3.2.1. Siyasi İklim 54
3.2.2. Askeri Yapılanmadaki ve Köy Koruculuğu Sisteminin İşlevindeki Dönüşüm 58
3.3. Yumuşama:1999-... 63
3.3.1. Geçici Köy Koruculuğu Sistemi Üzerine Tartışmalar 65
3.3.2. Yasal Düzenlemeler ve Hükümet Politikaları 69
3.3.3. Geçici Köy Korucularının Kamusal Alanda Görünürlüğü 71

4. ADEMLİ KÖYÜ VE GEÇİCİ KÖY KORUCULUĞU SİSTEMİ 75
4.1. Ademli Köyü'nün Sosyo-Ekonomik Özellikleri 76
4.1.1. Demografik ve Toplumsal Yapı 78
4.1.2. Sağlık 79
4.1.3. Eğitim 80
4.1.4. Ekonomik Yapı 83
4.1.4.1. Tarım ve Hayvancılık 84
4.1.4.2. Mevsimlik Tarım İşçiliği 86
4.1.4.3. Sokak Toplayıcılığı 87
4.1.4.4. Ek Gelirler 89
4.2. Ademli Köyü'nün Koruculuğu Kabul Etmesi ve Koruculuğun Yaygınlaşması 90
4.2.1. Koruculuk Sistemine Dair Algılar 94
4.2.2. Korucu Olmanın Kişisel Gerekçelendirmeleri 96
4.2.2.1. Ekonomik Nedenler 97
4.2.2.2. Politik Nedenler 99
4.2.2.3. Baskı 99
4.2.2.4. İmtiyaz ve Dokunulmazlıklar 101
4.3.Yeniden Çerçevelenen Geleneksel Düşmanlıklar 105
4.4. Devlet Algısı 107
4.5. Korucuların Kendilik İfadeleri ve Kimliklenmeleri 109

5. SONUÇ 114

KAYNAKÇA 119

EK I 128

EK II 129

ÖZGEÇMİŞ 130

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DEP	: Demokrasi Partisi
HRK	: Hêzên Rızgariye Kurdistan- Kürdistan Kurtuluş Birlikleri
KADEK	: Kongreya Azadî û Demokrasiya Kurdistanê-Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi
Kongra-Gel	: Kongreye Gele Kürdistan-Kürdistan Halk Kongresi
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
OHAL	: Olağanüstü Hal
PKK	: Partiya Karkerên Kurdistan-Kürdistan İşçi Partisi
PRIO	: International Peace Research Institute- Uluslararası Barış Araştırma Enstitüsü
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

1.GİRİŞ

1984 yılında PKK'nın (Partiya Karkerên Kurdistan-Kürdistan İşçi Partisi) gerçekleştirdiği silahlı eylemler, Türkiye'de uzun yıllar sürecek olan çatışmanın başlangıç fitilini ateşlemiş oldu. Seksen dörtten bu yana süren, 1999 sonrası görece yumuşama evresine giren çatışmalı süreç, on binlerce insanın ölümüne, binlerce faili meçhule ve yüz binlerce insanın ülke içinde yerinden edilmesine neden oldu.[1] Yaşanan çatışma, sadece iki aktörün (devletin ve isyancı grubun) var olduğu ve ikililikler üzerinden okunamayacak kadar karmaşıktır ve devinim halindedir. Yaşanan çatışmalı ortamın dinamik yapısının yansıması olarak süreç içinde gerek PKK'nın, hükümetlerin ve güvenlik güçlerinin tutumlarında gerekse de toplumsal ve ekonomik ağlarda birçok değişim gerçekleşmiştir. Çatışma sürecindeki bütün dinamiklerin tek tek incelenmesi bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Bu çalışma, Kürt sorununun ve yaşanan çatışmalı ortamın bir bileşeni olarak 1985 yılında yürürlüğe giren geçici köy koruculuğu sistemi ile sınırlandırılmıştır. Geçici köy koruculuğu sisteminin tarihsel süreç içindeki işlevlerine ve yerelde yarattığı dönüşümlere odaklanılmıştır.

Geçici köy koruculuğu sistemi nedir, hangi işlevi yerine getirmektedir? Bu sistemin yereldeki yansımaları nelerdir? Bu çalışmada bu soruların cevapları aranmaktadır. Bu soruların cevaplarını arama çabası geçici köy koruculuğunun literatürde hangi kavramlar bağlamında değerlendirileceği konusunu ayrı bir tartışma olarak ortaya çıkarmaktadır. İç çatışma literatürü, çoğunlukla çatışmanın ortaya çıkışına

---

[1] bkz. Kemal Kirişçi, Gareth M. Winrow, **Kürt Sorunu: Kökeni ve Gelişimi**, çev. Ahmet Fethi, 5. bs. (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997). David McDowall, **A Modern History of The Kurds** (New York: I.B. Tauris, 1996). Henri J. Barkey, Graham E. Fuller, **Turkey's Kurdish Question** (New York: Rowman & Littlefield Publishers, 1998). Denise Natali, **The Kurds and The State: Evolving National Identity in Iraq, Turkey and Iran** (New York: Syracuse University Press, 2005). Mesut Yeğen, **Müstakbel Türk'ten Sözde Vatandaşa: Cumhuriyet ve Kürtler** (İstanbul: İletişim Yayınları, 2006). Mesut Yeğen, **Son Kürt İsyanı**, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2011). Aliza Marcus, **Kan ve İnanç: PKK ve Kürt Hareketi**, çev. Ayten Alkan (İstanbul: İletişim Yayınları, 2009). İsmet İmset, **PKK: Ayrılıkçı Şiddetin 20 Yılı (1973-1992)** (Ankara: Turkish Daily News Yayınları, 1993). David Romano, **Kürt Dirilişi: Olanak, Mobilizasyon ve Kimlik**, çev. Mustafa Topal, Erdoğan Gedik (İstanbul: Vate Yayınları, 2010).

odaklanmakta ve çatışmayı iki aktörün mücadelesi üzerinden analiz etmektedir.[2] Çalışmaların bir kısmı ise iç çatışmayı dinamik bir süreç olarak görerek çeşitli alternatif okumalar yapmaktadır.[3] Çatışmaların içsel dinamikleri bağlamında değerlendirilmesi pek çok değişkenin eş zamanlı olarak analize dâhil edilmesini gerekli kılmaktadır. Çatışan iki aktörün dinamik yapılarından coğrafi mekâna, toplumsal yapıdan haksızlıklara kadar birçok faktör analize katılarak çatışmalar kendi özgül koşulları çerçevesinde değerlendirilmelidir. Çalışma kapsamında Türkiye'de yaşanan çatışmanın bir parçası olarak geçici köy koruculuğu sisteminin dinamik yapısı üzerine odaklanılmıştır.

Çatışmalardaki temel amaç yerel güvenliğin tesis edilmesidir. Yerel güvenliğin sağlanması için uygulamaya konulan yöntemlerden bir tanesi çatışma alanında işbirliğinin sağlanmasıdır. Devlet ile yapılan işbirliği çatışmayı bastırmak için ihtiyaç duyulan kimlikleme, kontrol, bilgi akışı gibi temel ihtiyaçlara cevap vermektedir. İşbirliği ekonomik, siyasi ya da askeri şekilde gerçekleşebilir. Askeri işbirliği işbirliğinin en uç noktasıdır. Dünyanın pek çok yerinde askeri işbirliği uygulaması olan isyan karşıtı paramiliter birlikler çatışmanın bastırılması için bir araç olarak kullanılmaktadır. Peru'da "köylü devriyeleri" (rondas campesinas), Kolombiya'da "birleşik müdafa kuvvetleri" (united self-defense forces), Çeçenistan'da "Kadyrov'un takipçileri" (Kadyrovtsy) gibi isimlerle oluşturulan isyan karşıtı paramiliter birliklerin Türkiye'deki şeklini geçici köy koruculari oluşturmaktadır. Geçici köy koruculuğu sistemi 1985 yılında Köy Kanunu'nun 74. Maddesinde yapılan değişiklikle yürürlüğe konmuştur. Siviller devlet tarafından silahlandırılarak PKK ile yürütülen mücadelenin bir ayağı olarak sisteme dahil edilmiştir.

---

[2] bkz. Paul Collier, Anke Hoeffler, Nicolas Sambadis, "The Collier-Hoeffler Model of Civil War Onset and the Case Study Project Research Design", **Understanding Civil War**, ed. Paul Collier, Nicolas Sambadis (Washington: The World Bank Press, 2005). James Fearon, David D. Laitin, "Ethnicity, İnsurgency, and Civil War", **American Political Science Review**, c. 97, s. 1 (Şubat 2003).

[3] bkz. David Keen, "Incentives and Disincentives for Violence", **Greed and Grievance: Economic Agendas in Civil War**, ed. Mats Berdal, David M. Malone (London: Lynne Rienner Publishers, 2000). Richard Jackson, "Social Construction of Internal War: Toward a Framework of Understanding", http://users.aber.ac.uk/mys/csrv/social%20construction%20of%20internal%20war%20richard%206.pdf [16.06.2010]. Christopher K. Butler, Scott Gates, Michele Leiby, "Social Networks and Rebellion", http://igcc.ucsd.edu/research/IDDC/disaggregatingcivilwar/presentations/cpbutlergatesleiby.pdf [22.10.2010]. Stathis N. Kalyvas, "Ethnic Defection in Civil Wars" **Comparative Political Studies**, c. 41, s. 8 (2008): 1043-1068. Charles King, "The Micro Politics of Social Violence", **The World Politics**, s. 56 (Nisan 2004): 431-455.

Genel olarak paramiliter birliklere ilişkin çalışma yapmak son derece zordur. Paramiliter birliklerle ilgili verilerin az ve erişiminin zor olması çalışmanın zor yönlerinden bir tanesidir. Geçici köy korucularına ilişkin verilere erişim oldukça sorunludur. Hükümet, doğrudan "devlet güvenliği" ile ilişkilendirdiği konularda bilgi paylaşımına yanaşmamaktadır. Geçici Köy Korucuları Yönetmeliği hükümetler tarafından gizli tutulmaktadır. Bu durum 2005 yılında CHP (Cumhuriyet Halk Partisi) milletvekili Mesut Değer'in Adalet Bakanlığı'na yönelttiği yazılı soru önergesiyle ortaya çıkmıştır. Değer'in yazılı sorusuna cevaben dönemin Adalet Bakanı Cemil Çiçek, "milli emniyet ve milli güvenlikle ilgili olan ve gizlilik derecesi taşıyan yönetmelikler yayımlanmaz" diyen kanuna da atıfta bulunarak "Köy Korucuları Yönetmeliği'nin Resmi Gazete'de yayımlanmasının bir takım mahsurları da beraberinde getireceği" gerekçesiyle Resmi Gazete'de yayımlanmadığı şeklinde cevaplamıştır.[4] Benzer bir şekilde, Ocak 2008'de Geçici Köy Korucuları Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikler "hizmete özel" olduğu gerekçesiyle gizli tutulmuştur.[5]

Sadece yönetmeliğe değil, geçici köy korucularının sayılarına ilişkin verilere ulaşmak dahi oldukça zordur. İçişleri Bakanlığı'na bilgi edindirme yasası kapsamında geçici köy korucu sayılarının yıllara göre dağılımı ve son yıldaki korucu sayısının illere göre dağılımına ilişkin bilgilere ulaşmak için yapılan müracaat aşağıda yer alan gerekçeyle reddedilmiştir.

> "Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmeliğin 36. Maddesinde 'Madde 36- Kurum ve kuruluşların, kamuoyunu ilgilendirmeyen ve sadece kendi personeli ile kurum içi uygulamalarına ilişkin düzenlemeler hakkındaki bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkının kapsamı dışındadır. Ancak, söz konusu düzenlemeden etkilenen kurum çalışanlarının bilgi edinme hakları saklıdır.' hükmü yer almaktadır. Söz konusu madde gereğince talebiniz yerine getirilmemiştir."

Çalışma boyunca kullanılan sayılar gazetelerdeki, kitaplardaki, milletvekillerinin sorularına verilen cevaplardaki verilerden oluşmaktadır. Bir bütün olarak bakıldığında 1985–2009 yılları arasında 123 bin köy korucusu görev yaptığı görülmektedir. Köy korucu sayısının 1995'de 62 bine, 2000 yılına doğru 90 bine yükseldiği ve 2000'li yıllarda ise PKK'nın ateş kesmesi nedeniyle sayının 57 bine

---

[4] Ertan Beşe, "Geçici Köy Korucuları", **Almanak Türkiye 2005 Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim**, ed. Ümit Cizre, (İstanbul: TESEV Yayınları, 2006): 139.

[5] Adnan Keskin, "Yönetmeliği bile Gizli", **Taraf Gazetesi**, 08.05.2009, http://www.taraf.com.tr/haber/yonetmeligi-bile-gizli.htm [25.02.2011].

indiği ifade edilmektedir.[6] İçişleri Bakanlığı'nın verdiği bilgilere göre 2009 Mart ayında 48 bini kadrolu, 23 bini gönüllü toplam 71 bin köy korucusu vardır.[7] Bugün ise geçici köy korucusu sayısının 47.500 civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Doğrudan geçici köy koruculuğu sistemini ele alan çok az çalışma bulunmaktadır.[8] Çatışmalı ortamın bir parçası olarak değinilen ancak derinlemesine incelenmeyen bir konu olagelmiştir. Geçici köy koruculuğu sistemi çoğunlukla askeri anlamdaki işlevleriyle, geçici köy koruculari ise suç oranlarıyla[9] ve son yıllarda hak talepleriyle sıklıkla gündeme gelmişlerdir. Korucu olmanın kişisel gerekçelendirmeleri ve koruculuğun yerelde meydana getirdiği dönüşümler yapılan değerlendirmelerin dışında tutulmuştur. Şüphesiz çatışmanın durağan olmayan doğası gereğince köy koruculuğu sistemi yerelde bir takım değişikliklere yol açmıştır. Köy koruculuğu sistemi, uygulandığı bölgelerde yereldeki toplumsal yaşamdan var olan ilişkilere, ekonomiden kimliksel ifadelere kadar pek çok dinamik üzerinde etkili olmuş ve bu dinamikleri dönüştürmüştür. Yerele ilişkin yapılacak araştırma söz konusu olan değişimlerin görünürlüğünü analiz etmek açısından anlamlıdır. Geçici köy koruculuğunun yereldeki yansımalarını anlamaya yönelik bir çaba alan araştırması yapılmasını bir ihtiyaç olarak ortaya çıkarmıştır. Alan araştırması, geçici köy koruculuğunun bireylerin gündelik deneyimlerinde ne tür değişikliklere yol açtığına, geleneksel düşmanlıkları nasıl dönüştürdüğüne, bireylerin katılım gerekçelerine ve bu katılımın bireylerin kimliklenme süreçleri üzerindeki etkilerine ilişkin analizler yapılmasına fırsat tanımaktadır.

Bu çalışma geçici köy koruculuğu sisteminin bir köy üzerinden aşağıdan okuma çabası olarak görülebilir. Büyük resmin sadece bir parçasına derinlemesine bakmak hedeflenmektedir. Şüphesiz çalışmanın kapsamı ve sadece bir köy üzerine odaklanması nedeniyle geçici köy koruculuğunun yereldeki dönüşümlere etkisi

---

[6] Güngör Uras, "48 bini geçici, 23 bini gönüllü 71 bin köy korucusu var", **Milliyet Gazetesi**, 24 Eylül 2009 http://www.milliyet.com.tr/---bini-gecici-----bini-gonullu----bin-koy-korucusu-var/gungor-uras/ekonomi/yazardetayarsiv/24.09.2009/1142363/default.htm [04.03.2011].

[7] Uras, **age**.

[8] Osman Aytar, **Hamidiye Alaylarından Köy Koruculuğuna** (İstanbul: Medya Güneşi Yayınları, 1992). Nihat Ekinci, **Pimi Çekilmiş Bomba Köy Koruculuğu Sistemi** (Do Yayınları, 2011). Berivan Tapan, **Terörün Bekçileri Hamidiye Alaylarından Günümüze Koruculuk** (İstanbul: Güncel Yayıncılık, 2007).

[9] bkz. İHD, **Ocak 1990- Mart 2009 Döneminde Köy Koruculari Tarafından Gerçekleştirilen İnsan Hakları İhlallerine İlişkin Özel Rapor** (2009).

üzerine genellemeler yapma iddasında değildir. Geçici köy koruculuğunun yereldeki yansımalarına ilişkin bir girizgâh niteliğinde düşünülebilir. Türkiye'de geçici köy koruculuğuna katılımın farklı coğrafi mekânlarda, çatışmanın yoğunluğuna bağlı olarak farklı araçlar ve motivasyonlarla gerçekleştirildiği ve bu bağlamda da yereldeki yanıkılarının farklı olduğu ifade edilebilir. Bu çerçevede bu çalışma farklı yapısal özelliklere sahip mekânlarda yapılacak alan araştırmalarıyla desteklendiği takdirde karşılaştırmaları mümkün kılacak ve genele dair olan resimin daha netleşmesine katkı sunabilecektir.

1.1. Yöntem

Geçici köy koruculuğu sisteminin yereldeki yansımalarına ilişkin analiz yapmak için alan araştırması yapılmıştır. Alan araştırmasında geçici köy koruculuğu sistemine katılımdaki temel motivasyonların neler olduğu ve yerelde ne gibi dönüşümlere (geleneksel düşmanlık, kimlik gibi konularda) yol açtığı analiz edilmeye çalışılmıştır. Alan araştırması için Güneydoğu Anadolu'da yer alan Ademli Köyü tercih edilmiştir.[10] Ademli Köyünün göreceli olarak hem devlet hem de PKK baskısının yoğun olmadığı bir alanda olması, aynı sosyo-ekonomik yapıya sahip civar köylere nazaran daha fazla sayıda korucuya sahip olması korucu olmanın nedenlerini hem bireysel hem de yapısal düzeyde tartışmamızı mümkün kılmaktadır. Ayrıca ülke genelinde çatışmanın en yoğun olduğu 1992 yılında köyde PKK ile yaşanan sıcak temas, yeniden biçimlenen geleneksel düşmanlıklara ilişkin ilginç bilgiler vermekte ve devletin sadakat algısı üzerinden genel olarak köye özelde de geçici köy korucularına sağladığı dokunulmazlıkları tartışmamıza olanak sağlamaktadır.

Alan araştırması esnasında etnografik araştırma yöntemi kullanılmıştır. Etnografik çalışma, birebir gündelik pratiklerde geçici köy korucusu olan ya da onlarla yaşayan, ilişkiler kuran insanlar için ne ifade ettiğini anlamamız; köy koruculuğunun gündelik deneyimlerde neye tekabül ettiğini, yerelde yarattığı dönüşümleri analiz edebilmemiz açısından önemlidir.

Başlıca veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış görüşmelerden faydalanılmıştır. Tutarlı verilere ulaşmak ve karşılaştırma yapabilmek için sorular

[10] Köyün gerçek adı değildir.

önceden hazırlanmıştır.[11] Ancak yapılan görüşmelerin sınırları bu sorularla kısıtlı tutulmamış, ana eksenden sapılmadan temel soruların dışına çıkılmış hatta görüşmelerin yapıldığı esnada bağlam bağımlı olarak sorularda çeşitli değişiklikler yapılmış ve yeni sorular ortaya çıkmıştır. Görüşme yapılan kişilerin seçiminde geçici köy korucusu olan ya da birinci dereceden akrabalık ilişkisi bulunan kişiler öncelikli olarak tercih edilmiştir. Söz konusu tercihe ek olarak görüşme talebini reddetmeyecek ve rahatlıkla konuşacak kişiler ile görüşülmüştür. Konunun "hassasiyeti" göz önüne alınarak görüşmecilerin kendilerini daha rahat hissetmeleri için ses kayıt cihazı kullanılmamıştır. Görüşmeler esnasında notlar alınmış, sonrasında ayrıntılı olarak kâğıda dökülmüştür. Yazıya aktarım aşamasında görüşmeler sırasında yanımızda bulunan kişilerle yeniden hafıza tazelemeye çalışılarak önemli noktalar kaçırılmamaya çalışılmıştır. Çalışmanın oluşturulmasında gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme ve alan notlarından faydalanılmıştır. Köyün ve görüşmeleri aktarılan bütün kişilerin isimleri değiştirilmiştir. Okuyucuya kolaylık olması ve görüşmecinin özelliklerinin metin içinde tekrarlanmaması açısından görüşmecilerin listesi alfabetik sıraya göre ek I'de verilmiştir.

Köyde iki hafta kalınmıştır. Yirmi üç erkek ve dokuz kadın olmak üzere toplam otuz iki kişiyle görüşülmüştür. Görüşmecilerden beşi öğretmendir. Ancak öğretmenlerden üçü Ademlili ya da Ademli Köyü sakinleri ile akrabadır. Erkeklerle yapılan görüşmelerde dil problemi çoğunlukla yaşanmamıştır. Gerekli durumlarda görüşmelerin çoğunda bulunan öğretmenlerden Ziya çeviri konusunda yardımcı olmuştur. Kadınların büyük çoğunluğu sadece Kürtçe (Kurmancî) bilmektedir. Türkçe bilen kadınlarla görüşülmüş ve gerekli durumlarda Ziya ve Türkçe bilen diğer kadınlar dil konusunda yardımcı olmuştur.

Görüşmeler esnasında erkekler daha rahat konuşurken; kadınların genellikle geçici köy koruculuğuna dair fikir beyan etmekten çekindikleri görülmüştür. Toplumsal cinsiyet bağlamındaki "özel-kamusal" ayrımının çoğunlukla içselleştirildiği gözlemlenmiştir. Kadınlar kendi alanları olarak benimsedikleri "özele" dair; aileye, çocuklara ilişkin, konularda daha rahat konuşurken, konuşmanın bu alanın dışına çıkmasının tedirginlik yarattığı ve konunun geçiştirilmek suretiyle kapatılmaya çalışıldığı kadınlarla yapılan görüşmelerin hemen hemen hepsinde dikkat çekici bir ayrıntı olarak ortaya çıkmıştır.

---

[11] Sorular ek II'de bulunmaktadır.

Çatışma alanında araştırma yapmak son derece güçtür. Nissim Cohen ve Tamar Arielli'ye göre çatışma bütün nüfuzu marjinalize etmektedir. Bu durum dışarıdan gelen araştırmacılardan "gizlenmeye" ve "erişimin zorlaşmasına" neden olmaktadır. Bu bağlamda korku ve güvensizlik yaygın kaygılar olarak kendisini göstermektedir.[12] Benzer bir durum bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen alan araştırması esnasında da gözlemlenmiştir. Şüphesiz doğrudan çatışmanın bileşeni olan geçici köy korucularında bu hissiyatın daha yoğun hissedilmesi kaçınılmazdır.

Ademli Köyü'nde araştırma yapmaya karar verilmeden önce Eylül ayında ön alan araştırması yapılmıştır. Ön alan araştırması sırasında insanların genellikle bu konuya ilişkin fikir beyan etmekten kaçmaları, sürekli olarak 'neden bu kadar koruculuk konusuyla ilgileniyorsun' sorusuna muhatap olmak ve ortamda hissedilen gerilim paramiliter birliklerle ilgili alan araştırması yapmanın başlıca zorluğu olarak deneyimlenmiştir. Bu durum korku ve güvensizlik gibi kaygıların varlığının bir işareti olarak okunabilir. İnsanların koruculuk ile ilgili konuştukları takdirde "başlarının belaya gireceği" korkusu sıklıkla gözlemlenmiş, hatta bazı görüşmeler esnasında dillendirilmiştir. Bu konu üzerinde araştırma yapmanın özellikle devletle ya da PKK ile bir ilişkisi olabileceği düşüncesi bu korkunun temelinde yatan faktördür. Görüşmeler esnasında çoğunlukla araştırmacının konuşturulmaya çalışılması ve konuşmalardan yola çıkarak görüşülen kişinin kullandığı dildeki değişim özellikle ön alan araştırması sırasında sıklıkla rastlanan bir olgu olmuştur. Karşısındakini çözme çabası, çıkarımlarda bulunma ve ona göre yeniden biçimlenen dil doğrudan korku ve tedirginlikle ilişkilendirilebilir. Ademli Köyü'nde ise ilişkilerin daha geleneksel araçlarla kurulması, bu zorlukları göreceli olarak aşılmasını sağlamıştır.

Ön alan araştırması kapsamında da Ademli Köyü'ne gidilmişti. Köye yapılan ilk ziyaretin başarısızlıkla sonuçlandığı söylenebilir. İlk gidiş esnasında, köye varmadan önce bizi misafir olarak ağırlayacak evde dört geçici köy korucusu görüşme için beklemekteydi. Ancak koruculardan birinin jandarma komutanıyla yaptığı telefon görüşmesinde komutanın 'kesinlikle hiçbir konu hakkında kimseyle konuşmayın' talimatı üzerine bizimle görüşmekten vazgeçip, biz Ademli'ye varmadan önce evden

---

[12] Nissim Cohen, Tamar Arielli, "Field Research in Conflict Environments: Methodological Challenges and Snowball Sampling", **Journal of Peace Research**, c. 48, s. 4 (Temmuz 2011): 423-435.

ayrılmışlardı. Dolayısıyla ilk gidişte sadece emekli geçici köy korucusu olan ev sahibiyle görüşme yapılabildi.

Ademli'ye ikinci gidiş öncesinde köylüler arasında bir gerginlik yaşanmıştır. Ademli'de on üç yaşında bir kız ile on dört yaşında bir erkek çocuk birlikte kaçar. Aileler arasındaki "namus meselesinin" erkek çocuğun on bir yaşındaki kız kardeşinin kaçan kız çocuğunun erkek kardeşi ile evlendirilmesi ile çözülmesi köyde tartışmalara neden olur. Köylülerden bir kısmının buna itiraz edip durumu kadın derneklerine ve basına haber vereceğini söylemesi üzerine, köylülerin diğer bir kısmı ise birilerinin köye bu meseleyi irdelemek için gelmesi durumunda gelenlerin vurulacağı tehditlerini savurur. Bu olayın yaşanmasından kısa bir süre sonra köye gidilmesi gazeteci olabilmem ihtimali yüzünden tedirginlik kaynağı olmuştur. Ancak öğretmenlerin referansı ve bu konuda sorular yöneltilmemesi yönündeki telkinleri yanlış anlaşılmaları engellemiştir. Köyde yaşanan bütün gerginliğe rağmen ikinci gidişin daha yerel ilişkiler üzerinden şekillenmesi "zararsız" görülmemi ve "ihbar" edilmememi sağladığı söylenebilir. Köyde kalmak, özellikle ortak tanıdıkların çıkması ve yereldeki ilişkilerin varlığı "zararsız" kategorisine terfi edilmesini sağlayan en büyük etkenlerden olmuştur. Kısacası birçok görüşme esnasında duyulan güvensizlik ve tedirginliği güven duygusuna çevirmenin yolu yine yerelde kurulan ilişkilerden geçmiştir.

Kadın araştırmacı olmanın zorlukları da ataerkil toplumsal yapının oldukça güçlü olduğu Ademli'de sıklıkla hissedilmiştir. Erkeklerle yapılan bazı görüşmelerde bir kadın olarak muhatap kabul edilmenin zorluğu deneyimlenmiştir. Görüşmelerin pek çoğunda iki erkek ve bir kadın öğretmen vardı. Soruları soranın ben olmama rağmen cevaplar çoğunlukla erkek öğretmenlere bakılarak cevaplanmaktaydı. Öyle ki daha önceden üzerinde konuştuğumuz bir takım soruları bazı görüşmelerde erkek öğretmenler yöneltti. Konuşma esnasındaki müdahaleler aracılığıyla konuya dahil olabildim. Tek başına sadece araştırmacı bir kadın olarak köyde araştırma yapma girişimi büyük ihtimalle ya sonuçsuz kalacaktı ya da bu kadar kısa zamanda tamamlanamayacaktı. Öğretmenlerin referanslarının ve bana eşlik etmelerinin işimi son derece kolaylaştırdığını dile getirmek isterim.

1.2. Plan

Bu çalışmanın temel kaygısı geçici köy koruculuğu sistemini makro verilerden yola çıkarak mikro düzeyde analiz etmektir. Köy koruculuğu sistemi literatürde nereye oturmaktadır ve hangi kavramlarla tartışılmalıdır? Türkiye'de tarihsel olarak siyasal iktidar ve güvenlik güçleri tarafından bu sistemi nasıl kurulmuş ve kullanılmıştır, süreç içinde farklılaşan işlevleri nelerdir? Yerelde ise korucular neden korucu olmuşlardır? Hangi motivasyonlar ön plandadır? Sistemin yerelde yarattığı dönüşüm nelerdir? Çalışma boyunca bu temel sorularının cevapları aranmıştır. Makro düzeyde isyan karşıtı paramiliter bir birlik olan geçici köy koruculuğu sisteminin tarihsel olarak seyri, mikro düzeyde ise gündelik pratiklerde nasıl deneyimlendiği analiz edilmeye çalışılmıştır. Kısaca bir taraftan geçici köy koruculuğu sisteminin literatürdeki yeri ve tarihsel süreç içindeki dönüşümü, ön plana çıkan işlevleri, öte yandan da gündelik pratikteki yankıları irdelenmiştir.

Çalışma üç ana bölüm olarak hazırlanmıştır. Birinci bölümde köy koruculuğu sistemi literatürde nereye oturtulması ve hangi kavramlarla tartışılması geerektiği irdelenmiştir. Geçici köy koruculuğu askeri bir işbirliği olarak iç çatışma bağlamında isyancılarla başa çıkma stratejisinin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda kısaca iç savaş literatürüne bakılmış ve işbirliğine odaklanılmıştır. İşbirliği bağlamında dönüşen kimliklerin anlaşılması için ayrıca kimliğe ilişkin literatürün incelenmesi ihtiyacını doğurmuştur. Özetle geçici köy koruculuğu sistemi ve yerelde dönüştürdüğü dinamiklerin kavramsallaştırılabilmesi için çatışma ve kimlik konularındaki literatür incelenmiştir.

İkinci bölümde 1985 yılında uygulamaya konulan geçici köy koruculuğu sisteminin tarihsel süreç içinde ön plan çıkan işlevleri analiz edilmiştir. Çatışma süreci geçici köy koruculuğu merkeze alınarak incelenmeye çalışılmıştır. Çatışan iki aktörün stratejileri geçici köy koruculuğu çerçevesinde tartışılmıştır. Tarihsel olarak geçici köy koruculuğu sisteminin ön plana çıkan işlevleri göz önüne alınarak dönemselleştirilerek incelenmiştir. 1984-1990 arasında geçici köy koruculuğu sistemi yerel güvenliğin sağlanması işlevi görmüştür. Doksanlı yıllarda ise sadece korucular kullanılmamış, koruculuk sisteminin kendisi de bir kimlikleme aracı olarak PKK ile mücadele stratejisinin bir parçası olarak sisteme dâhil edilmiştir. İki binli yıllarda ise görece otoritesini yitiren ancak hukuki düzenlemelerle daha da yerleşik

hale getirilen geçici köy koruculuğu sistemi, hiç olmadığı kadar kamuoyunda tartışılan bir konu haline gelmiştir.

Üçüncü bölümde ise literatür ve makro veriler ışığında yerelde neler olduğuna bakılmıştır. Civarındaki birçok yerleşime göre daha fazla geçici köy korucusu olan ve çatışmanın görece durgun olduğu bu yörede PKK ile çatışmaya girmiş olan Ademli Köyü incelenmiştir. Geçici köy koruculuğunun yerel dinamikler üzerine etkileri tartışılmıştır. Ademli Köyü özelinde bireylerin geçici köy korucusu olmasındaki temel motivasyonları, Ademli Köyü'nde yaşayanların geçici köy koruculuğunu nasıl algıladıkları, geçici köy koruculuğunun yereldeki ilişkilerde ve kimlikte nasıl bir dönüşüme yol açtığı analiz edilmiştir. Köy genelinde çatışan her iki aktörün temel argüman ve stratejilerinin eş zamanlı olarak işlerlik kazandığı gözlemlenmektedir. Bu durum gerek koruculuk sistemine dair genel algıyı gerekse de kimliksel ifadeleri etkilemektedir. Öte yandan bireysel motivasyonlarla ilgili de ilginç verilere rastlanmıştır. Motivasyonlara ilişkin genel bir tek neden yerine tam da çatışmanın meydana gelmesindeki argümanlara paralel ve çok çeşitli bazende içiçe geçen gerekçelerle karşılaşılmıştır.

2. ÇATIŞMA İŞBİRLİĞİ VE KİMLİK

Bu bölümde temel olarak Türkiye'de yaşanan çatışmanın ve bu çatışma bağlamında yürürlüğe konan geçici köy koruculuğu sisteminin literatürdeki yeri nedir ve hangi temel kavramsal çerçeve etrafında tartışılıp, analiz edilmelidir sorularının cevapları aranacaktır. Bu çerçevede temel olarak literatüre ilişkin genel bilgiler ve koruculuk bağlamında ayrıntılar ele alınacaktır.

Birinci bölümde geçici köy koruculuğu sistemi ve benzeri yapılanmaların oluşturulmasına neden olan çatışmaya ilişkin değerlendirmelere yer verilecektir. Ülke içinde yaşanan çatışmaya ilişkin literatürden genel bir çerçeve sunulacaktır. Çatışma konusunun analizinde değerlendirmeye alınan farklı değişkenlerin neler olduğuna bakılarak makro açıklamaların genel hatlarına dair değerlendirmeler yapılacaktır. İkinci bölümde ise iç çatışma esnasında çatışan iki aktörden biriyle yapılan "işbirliğine" (collaboration), işbirliğinin çatışma sürecindeki önemine ilişkin değerlendirmeler sunulacaktır. Köy koruculuğu bağlamında askeri işbirliğine, isyan karşıtı paramiliter birliklere ve katılımda etkili olan motivayonlara ilişkin değerlendirmeler yapılacaktır. Üçüncü bölümde ise etnik kimliğe dair kısa bir değerlendirme yapılarak etnik kimliğin sınırları meselesi kısaca tartışılacak bu çerçevede kimlik, çatışma ve işbirliği ilişkiselliğine bakılacaktır.

2.1. "Çatışma", "İç Savaş"

Ülke içinde yaşanan herhangi bir çatışmayı isimlendirmek her zaman için büyük sorun olmuştur. Yaşanan çatışmanın "iç savaş" mı, "düşük yoğunluklu savaş" mı ya da bir "terör" olayı mı olduğu yönündeki tarifleme, tanısı konulan "hastalığa" dair olası nedenleri ve çözüm yöntemlerini de beraberinde tartışmaya açacaktır. "Hastalığın" teşhisine bağlı olarak tartışma zemini ve sorunsallaştırılacak değişkenler farklılaşacaktır. Kalyvas'a göre bir çatışmayı iç savaş olarak tanımlamanın sembolik ve politik ağırlığı vardır. İç savaş olarak tanımlandığı andan itibaren tarafların meşruiyetlerinin varlığı ya da yokluğu tartışmaya açılmış olunacaktır. Bu bağlamda

genel yönelim daha farklı tanımlamalar kullanmaktır.[13] Türkiye'deki çatışmanın tanımlanmasına ilişkin tartışmalar bu çerçevede düşünülmelidir.

Kalyvas'a göre "İç savaş, tanınmış bir egemen varlığın sınırları dahilinde ortak bir otoriteye tâbi ve düşmanlıkların başlangıcında olan taraflar arasındaki silahlı mücadele olarak tanımlanabilir."[14] Bazı iç savaş tanımları ise çatışma esnasındaki kayıplara ilişkin belirli eşik sınırları konularak yapılmaktadır. Fearon ve Laitin'e göre iç savaşı tanımlayan başlıca üç özellik şunlardır:

> "1. Devlet ve yönetimi kontrol altına almayı hedefleyen, belli bir bölgede güç sahibi olmayı isteyen ya da yönetim politikalarını değiştirmek için şiddet kullanan bir organizasyon, devlet olmayan bir grup, arasındaki bir mücadeleyi içerir. 2. Yıllık ortalaması en az 100 olan ve çatışma boyunca en az 1.000 kişinin öldürülmüş olması. 3. Her iki taraftanda (isyancıların saldırısıyla ölmüş sivillerde dâhil olmak üzere) en az 100 kişi ölmüş olmalı. Son durum hiçbir örgütlü ve etkin muhalefetin olmadığı yerlerde katliamları ekarte etmek için tasarlanmıştır."[15]

Benzer bir şekilde Uppsala/PRIO (International Peace Research Institute, Oslo) ise, bir çatışmada yılda en az yirmi beş çatışma bağlantılı ölüm ve çatışmalar esnasında toplamda binden fazla ölüm gerçekleşmiş ise bu çatışmayı iç çatışma olarak tanımlamaktadır.[16] COW project (Correlates of War) ise iç savaş için çatışma bağlantılı ölümlerin sayısını bin olarak belirlemektedir.[17]

Kalyvas'a göre eşik üzerinden yapılan bu tanımların temel problemi iç savaş esnasında güvenilir kayıp rakamlara ulaşmanın zorluğudur.[18] Christopher K. Butler, Scott Gates ve Michele Leiby'e göre iç savaşa ilişkin eşik kriteri koymak dinamik olmayan ve savaş-barış ikililiği üzerinden bir bakış açısı getirdiği için sorunludur.[19]

---

[13] Stathis N. Kalyvas, "Civil War", **Handbook of Political Science**, ed. Carles Boix, Susan Stokes (New York: Oxford University Press, 2007): 416.

[14] **age**, 417.

[15] Fearon, Laitin, **age**, 76.

[16] Peter Sandholt Jensen, Kristian Skrede Gleditsch, "Rain, Growth, and Civil War: The Importance of Location", **Defence and Peace Economics**, c. 20, s. 5 (2009): 360.

[17] Nils Petter Gleditsch, Peter Wallensteen, Mikael Eriksson, Margareta Sollenberg, Havard Strand, "Armed conflict 1946-2001: A New Dataset", **Journal of Peace Research**, c. 39, s. 5 (2002): 615. Bu makalede iç çatışmalar, eşikler üzerinden küçük silahlı çatışmalar, orta silahlı çatışmalar ve savaş olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır. Yılda en az yirmi beş ve çatışma boyunca toplamda binden az kişi hayatını kaybetmişse çatışma küçük silahlı çatışma olarak adlandırılmaktadır. Orta silahlı çatışmalarda ise yılda en az yirmi beş ölüm ve yılda bini geçmemek koşuluyla kümülatif olarak çatışmada toplam en az bin ölüm gerçekleşmektedir. Savaştaki eşik ise yılda en az bin ölüm söz konusuysa çatışma savaş olarak değerlendirilmektedir. **age**, 619. Bu çerçevede makalenin yazarları bir ülke içinde yaşanan çatışmaları çatışma bağlantılı ölüm eşikleri üzerinden farklı zaman aralıklarında farklı farklı adlandırmaktadırlar.

[18] Kalyvas, **age**, 418.

[19] Butler, Gates, Leiby, **age**, 3.

Bu bağlamda Türkiye'de PKK ile devlet arasında 1984 yılından bu yana süren ve yaklaşık kırk bin insanın ölümüne, yüz binlerce insanın yerinden edilmesine neden olan çatışma, çatışma literatürünün kavramları çerçevesinde değerlendirilmelidir.

2.1.1. Çatışmaya İlişkin Yaklaşımlar

Çatışma çeşitli yaklaşımlar tarafından birçok faklı değişken üzerinden okunmaya çalışılmıştır. Araştırmaların pek çoğu çatışmanın başlangıç sebepleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Yapılan bu çalışmaları gruplandırarak başlıca temsilcilerinin iddialarına bakmak çatışma literatürüne dair genel bir fikir vermesi bakımından anlamlıdır. 1990'ların ikinci yarısından itibaren çatışma araştırmalarında yoğunluk yaşanmıştır. Kalyvas'a göre doksanların ikinci yarısında gerçekleşen araştırma patlamasının üç temel nedeni vardır. Bunlardan ilki çatışmaların ekonomik gelişme önünde bir engel olarak görülmesidir. İkinci neden, devletlerarası savaşların son derece azalması ve devlet içi savaşların artmasından kaynaklı olarak özellikle güvenlik çalışan uluslararası ilişkiler uzmanlarının bu konuya yönelmeleridir. Üçüncü neden ise etnik çatışmaların yeniden ortaya çıkmasıyla birlikte birçok disiplinin bu alana yönelmesidir. Bu bağlamda ekonomik, uluslararası ilişkiler ve karşılaştırmalı siyaset olmak üzere üç araştırma türü ortaya çıkmıştır.[20] Ekonomistler, doğal kaynaklara vurgu yaparken, uluslararası ilişkiler araştırmacıları etnik heterojenliğe bakmakta, karşılaştırmalı siyaset bilimciler ise devlet kapasitesinin rolüne odaklanmaktadır. Birinci yaklaşıma göre iç savaş doğal kaynakların dağılımından kaynaklıdır, ikincisine göre milliyetçi tutkuların ve etnik anlaşmazlığın bir ifadesidir, üçüncü yaklaşıma göre ise zayıf devletler iç savaş riskinin fazla olduğu devletlerdir.[21]

2.1.1.1. Ekonomik Yaklaşım

Ekonomik yaklaşımı kullanan Berdal ve Malone'ye göre ekonomik boyut çatışmanın nedenlerinin ve sürekliliğinin daha iyi anlaşılmasını sağlar.[22] Askeri olarak bir çatışmadaki ana hedef düşmanın alt edilmesiyken bazı örneklerde yerini ekonomik

---

[20] Kalyvas, **age**, 417.

[21] **age**, 419.

[22] Mats Berdal, David M. Malone, "Introduction", **Greed and Grievance: Economic Agendas in Civil War**, ed. Mats Berdal, David M. Malone (London: Lynne Rienner Publishers, 2000): 1.

çıkarlar yüzünden savaşın devam etmesine ve şiddetin kurumsallaşmasına bırakmaktadır. Tabii ki bu durum olaydan olaya değişim göstermektedir. Ancak Berdal ve Malone'ye göre ekonomik motivasyonlar ve fırsatlar özellikle lokal (yerel) düzeyde etkili olmaktadır. Savaş esnasında değişen gündemler son derece önemli roller oynamaktadır.[23]

Benzer bir şekilde Collier ve Hoeffler da ekonomik fırsatları çatışmaların nedeni olarak görmektedir. Collier'e göre iç savaşın neden başladığını anlamak için bakılması gereken nokta ekonomik gündemlerdir (agendas). Haksızlığa dayanan açıklamalar ciddi yanlışlıklar içermektedir, bakılması gereken ekonomik faktörlerdir.[24] Collier ve Hoeffler'e göre ekonomik fırsatların olmadığı bir yerde iyi politik kurumsallaşmanın, etnik ve dinsel homojenliğin ya da yüksek askeri harcamaların olması şiddetin ortaya çıkmasını engelleyemez.[25] Ülkelerin ekonomik gündemleri bize iç savaş riski taşıyıp taşımadığına ilişkin bilgi vermektedir. Ekonomik gündem ölçütlerini: birincil malların ihracatı, toplumdaki genç erkeklerin oranı ve eğitim donanımı olarak belirtmektedir.[26] Collier'e göre diğer şartlar eşit olduğunda birincil malların ihracatına bağımlı, ulusal gelirin çeyreği buradan gelen ülkeler, birincil malları ihraç etmeyen ülkelere göre daha fazla iç savaş riski taşımaktadır. Genç erkeklerin nüfus içindeki oranları fazla olan ülkelerde iç savaş riski fazlayken, eğitim seviyesinin yüksek olduğu ülkelerde risk azalmaktadır. Eğitim, göreceli olarak genç erkek nüfusunun yoğunluğundan daha önemlidir. Özellikle geniş doğal kaynaklara, fazla genç erkek nüfuza ve düşük eğitime sahip ülkeler iç savaşa daha yatkındır.[27] Özetle ekonomik görünüş itibariyle iç savaşa daha yatkın ülkelerde iç savaş görülür. Ayrıca Collier'e göre iç savaş ciddi ekonomik maliyete sebep olmakla birlikte diğer taraftan barış zamanında ulaşılamayacak bir takım kâr fırsatları meydana getirmektedir.[28] Kaybedenlerin kayıpları kazananların elde ettiklerinden fazlaysa karşılıklı fayda sağlayan bir barış gündeme gelebilir. Aksi

---

[23] **age**, 2.

[24] Paul Collier, "Doing Well out of War: An Economic Perspective", **Greed and Grievance: Economic Agendas in Civil War**, ed. Mats Berdal, David M. Malone (London: Lynne Rienner Publishers, 2000): 95-96.

[25] Kalyvas, **age**, 418.

[26] Collier, **age**, 95.

[27] **age**, 97. Ayrıntılar için bkz. Collier, Hoeffler, Sambadis, **age**.

[28] Collier, **age**, 101.

halde savaştan kazanımları fazla olanlar savaşın bitmesini istemeyeceklerdir.[29]

David Keen, savaşların kazanmak isteyen iki tarafın mücadelesi olduğu görüşüne ve savaşların kâr, iktidar ve üretimin alternatif bir sistemi yerine sadece bir çöküş ya da bozulmanın göstergesi olarak görülmesine karşı çıkar.[30] Keen'e göre iç savaş, 'kazanmayı' ve 'düşmanı defetmeyi hedefleyen' yönetim ve isyancıların mücadelesi değildir. Fakat bu şekilde sunulur, hatta medya ve diplomatlar da bu bakışı destekleyici beyanatlarda bulunurlar. Hâlbuki bu bakış açısı, isyancıların ve yönetimin (yönetimce desteklenen grupların) çıkarına olabilecek savaş zamanı politik ekonomiyi sis perdesi arkasında saklamayı sağlar. Tam da bu çıkarlar nedeniyle bazı taraflar savaşı kazanmaktan öte savaşın sürmesini hedefler.[31] Bu bağlamda çatışmayı bir kaos ortamı olarak gören yaklaşımlara karşı çıkan Keen çatışmayı, yeni bir kâr, güç ve hatta üretim sisteminin ortaya çıkışı olarak görür. Bu çerçevede iki tarafın müzakerelerine, pazarlıklarına odaklanmak yerine çeşitli taraflar için çıkar ve zarar hesaplarının yapıldığı bir harita oluşturmaya çalışmanın ve aktörlerin yaptıkları hesapların etkilerini araştırmanın daha faydalı olacağını iddia eder.[32] Keen, haksızlıkların göz önüne alındığı sosyo ekonomik bir bakış açısı ortaya koyar. Haksızlıklar ile ekonomik motivasyonların ilişkiselliğinin nasıl olduğuna bakmak gerektiğini ifade eder.[33]

2.1.1.2. "Eski Nefretler" Yaklaşımı

Etnik heterojenliğe vurgu yapan "Eski nefretler" (ancient hatreds) yaklaşımına göre etnik veya diğer nefretler resmi olarak bastırılsa bile hiçbir zaman toplumun zihninde ve kalbinde tam anlamıyla yok olmaz dolayısıyla mücadele patlak verir. Nefret vardır ya da yeniden ortaya çıkar. Etnik çatışma aynı zamanda bir irrasyonalite halidir.[34] Bu bağlamda etnik kimlik, problematik bir sosyal kategori olarak görülmeyip bir hakikat ve veri olarak gördüğünden etnik çeşitlilik iç çatışmayı önceleyen bir veri olarak algılanır. Etnik ve ayrılıkçı çatışmaların kökeninde geçmişten gelen nefretlerin bulunduğu öne sürülür. Eski nefretler yaklaşımına göre

---

[29] **age**, 104.

[30] Keen, **age**, 19.

[31] **age**, 26-27.

[32] **age**, 37.

[33] **age**, 31.

[34] Jackson, **age**, 4.

yüzyıllarca biriken nefret nedeniyle etnik toplulukların bir arada barış içinde yaşaması mümkün değildir, bir anlamda çatışma kaçınılmazdır.[35]

Jackson'a göre eski nefretler yaklaşımı tek neden üzerine odaklanmakta ve etnik çatışmanın politik ve ekonomik kökenlerini görmezden gelmektedir. Bu yaklaşım etnik politikanın kollektif hafıza ve geleneklere dayandığı yönünde ısrar etmekte, fakat diğer politik meşruiyet kaynakları başarısız olduğunda ya da çöktüğünde bu kimliklerin yeniden icat edildiğini görmemektedir. Ayrıca Jakson'a göre bir diğer sorunlu nokta, eski nefretler yaklaşımının çatışan iki aktörü homojen olarak algılama eğilimidir. Etnik gruplar içinde yoğun bir dayanışma duygusunun olduğu ön kabulünden yola çıkarak grup içindeki rekabeti göz ardı etmektedir.[36]

Keen, eski nefretler yaklaşımının neden çeşitli 'düşman' gruplar yan yana barış içinde yaşayabiliyorken, diğerlerinin neden yaşayamadığı sorusunu yanıtlayamadıklarını ifade etmektedir. Ayrıca Keen eski nefretler yaklaşımını etnik kimliklerin daha önceden oluşturulmuş kimliklerden öte çatışma sürecinde şekillendiğini anlamakta yetersiz kalmakla eleştirmektedir.[37]

Bewerly Crawford'a göre eski nefretler yaklaşımı iki temel hususu gözden kaçırmaktadır. Bunlardan ilki, eski nefretler yaklaşımı kültürel kimlik ve politik kültürel kimlik arasındaki ayrımı yakalamakta başarısızdır. Aynı zamanda kültürel kimliklerin her zaman kültürel çatışmaların nedeni olmak zorunda olmadığını gözden kaçırmaktadır. Crawford'a göre kültürel kimlikler politikleştikleri zaman çatışmaya neden olmaktadır. Kültürel kimliklerin politikleşmesi politik ve ekonomik kaynak dağıtımı ve haklar konusundaki mücadele ile yakından ilişkilidir. Politikleşmiş kültürel kimlikler toplumsal olarak inşa edilmektedir. İkinci eleştirisi ise eski nefretler yaklaşımının devlet kurumlarının oynadığı rolü görmezden gelmesiyle ilişkilidir. Crawford'a göre devletin kurumsal yapısı, çatışmanın şiddetlenmesinde ya da azalmasında ve kültürel kimliklerin keskinleşmesinde ya da seyrelmesinde etkilidir. Bu bağlamda da devletin kurumsal yapısı bu çatışmalarda merkezi bir rol oynamaktadır.[38] Kültürel kimlikler eğer ayrımcılığın hedefi halindelerse, ekonomik

---

[35] Fearon, Laitin, **age**, 78.

[36] Jackson, **age**, 4-5.

[37] Keen, **age**, 22.

[38] Beverly Crawford, "The Causes of Cultural Conflict: An Institutional Aproach", **The Myth of "Ethnic Conflict" Politics, Economics, and "Cultural" Violence**, ed. Beverly Crawford, Ronnie D. Lipschutz (Amerika: University of California Press, 1998): 11-12.

olarak kültürel olarak tanımlanmış nüfuslar arasında orantısız ekonomik dağılım söz konusuysa, orantısız bir yoksulluk varsa, kültürel kimlikler politik kimliklere dönüşmektedir.[39]

Brubaker ve Laitin'e göre etnisite şiddet içeren çatışmanın temeli değildir, buna indirgenemez. Çatışma, iktidar için mücadele edenler arasındadır. Etnik çatışma diye adlandırılan çatışmalar aslında iktidar için mücadele eden yeni katılımcıların etnileşmesi, çatışmanın etnik terimlerle çerçevelenmesi, yeniden oluşturulmasıdır.[40] Yapılması gereken, etnik şiddet olarak isimlendirip bir araya getirilen ve aslında heterojen olan süreçlerin ve mekanizmaların tanımlanması, analiz edilmesi ve açıklanmasıdır.[41]

2.1.1.3. Devlet Yaklaşımı

İç çatışmaya ilişkin odaklanılan bir diğer nokta ise devlet kapasitesidir. Devlet kapasitesi genel olarak devletin politik gündemlerinin içte ya da dışta bir muhalefetle karşılaşsa bile başarılı bir şekilde uygulaması olarak algılanır.[42] Güçlü devletler toplumsal kontrolü sağlayan, bağlayıcı kurallar koyan ve bu kurallara itaati sağlayan, işlevsel politkalar üreten, meşruiyet sahibi, ekonomik anlamda büyüyen ve istikrar sahibi olan devletlerdir. Zayıf devletler ise bu özelliklerin tam tersini barındıran, meşruiyet problemi olan devletlerdir.[43] Özellikle ekonomik değerlendirmeler ön plandadır. Devlet kapasitesine ilişkin birçok çalışmada düşük ya da negatif ekonomik büyüme, devlet kapasitesinin zayıflığının bir göstergesi olarak yorumlanır ve bu durumun çatışma riskini arttıracağı öngörülür.[44] Yoksulluğun yüksek olduğu yerlerde iç savaş riski fazladır.[45] Devlet kapasitesinin zayıf olması çatışma riskini barındırmakla birlikte sivil şiddet riskini de arttırır.[46]

---

[39] **age**, 38.

[40] Rogers Brubaker, David D. Laitin, "Ethnic and Nationalist Violence", **Annual Reviews Sociology**, s. 24 (1998): 425.

[41] **age**, 447.

[42] Evren Balta, Military Success: State Capacity and Internal War-Making in Russia and Turkey, (Doktora Tezi, The City University of New York, 2007), 6.

[43] Jackson, **age**, 8.

[44] Jensen, Gleditsch, **age**, 359.

[45] David Sobek, "Masters of their domains: The Role of State Capacity in Civil War", **Journal of Peace Research**, s. 47 (2010): 267.

[46] Jensen, Gleditsch, **age**, 268.

James D. Fearon ve David D. Laitin'e göre iç savaş potansiyeli, ülkelerin sahip olduğu etnik ve dinsel karakteristikten ziyade çatışma lehine olan şartlardan kaynaklanır. Etnik düşmanlık, ulusal duyarlılıklar ve haksızlıklar şüphesiz isyancıları ve destekçilerini motive eder. Buna karşın gerekli şartlar oluşmadığı müddetçe kültürel farklılıklar ya da haksızlıklar iç savaşın başlaması için yeterli ölçüt olmaktan uzaktır.[47] Haksızlıklar ve etnik farklılık iç savaşın yaşandığı yıllardaki ayrışmaya yardımcı olur.[48] Ancak doğru koşullar altında isyancılar başarılı pratikler ortaya koyabilir.[49] Çoğunlukla finansal ve bürokratik zayıf devleti işaret eden ve isyancıların lehine olan bu koşullar; yoksulluk, politik istikrarsızlık, engebeli arazi ve yoğun nüfuzu içerir. Finansal, organizasyonel ve politik bakımdan zayıf olan devletler, zayıf yerel politikaya sahip olmasından ve isyana karşı koyma kapasitesinin zayıflığından ötürü çatışma için daha elverişli ve çekicidir.[50] Fearon ve Laitin'e göre devletlerin politik ve isyana karşı koyma kapasitelerindeki zayıflıklarının göstergesi, kişi başına düşen milli gelirin düşüklüğüdür. Kişi başına düşen mili gelirin az olduğu ülkelerde ekonomik alternatifler azdır, dolayısıyla da genç erkeklerin isyancılara katılmaları daha kolaydır. Buna karşın kişi başına düşen milli gelirin yüksek olması o ülkenin finansal, yönetimsel, askeri ve polis kapasitesinin yüksek olduğunu ve kalkınmışlık göstergesi olarak merkezi yönetimin kırsal alanlara kadar nüfuz ettiğini gösterir. Bu bağlamda da iç savaşın yaşanma riski son derece azdır.[51] Yoksul ülkeler, etnik bileşenlerin oranlarından bağımsız olarak daha çok iç savaş riski taşırlarken, zengin ülkeler etnik hetorojenliğe sahip olsun olmasın daha az iç savaş riski taşırlar.[52] Bu bağlamda eğer devletin çatışmayı bastırma kapasitesi varsa, etnik şikâyetlerin iç savaşın başlangıcında bir etkisi yoktur.

David Sobek, Fearon'u da devlet kapasitesinin sadece bir yönüyle ele aldığı için eleştirir. Sobek'e göre devlet kapasitesi sadece ekonomik göstergeler üzerinden okunamaz, bir ölçütle yakalanamaz birçok yönü mevcuttur. Askeri kapasite, bürokratik/yönetimsel kapasite, politik kurumların uyumu, ekonomik gelişme gibi

---

[47] Fearon, Laitin, **age**, 76

[48] Kevin Quinn, Michael Hechter, Erik Wibbels, "Ethnicity, İnsurgency, and Civil War Revisited" http://www.yale.edu/macmillan/ocvprogram/licep/7/hechter/hechter.pdf, [26.07.2010]: 3.

[49] Fearon, Laitin, **age**, 76, 88.

[50] **age**, 75-76.

[51] Fearon, Laitin, **age**, 80. Quinn, Hechter, Wibbels, **age**, 4.

[52] Fearon, Laitin, **age**, 82.

pek çok ayağı vardır.[53] Güçlü devletler vatandaşlarının ihtiyaçlarına seslenebildikleri için statükoyu korumakta zorlanmazlar. Bu durum ise muhalefetten gelecek kollektif hareketin mobilize edilmesini zorlaştırır. Aynı zamanda güçlü devletler zor kullanma tehdidi ve zor kullanımı aracılığıyla isyancıların başarılı olma potansiyelini düşürürler. Diğer taraftan da haksızlıklar zayıf devletlere kıyasla daha az olması ve haksızlıkların onarılabilir olması dolaylı olarak iç savaş riskini düşürür. Buna karşın yoksulluğun artması, isyana karşı koyabilme potansiyeli az olan düşük kapasiteli devletlerde iç savaş riskini arttırır.[54] Sobek'e göre devlet kapasitesi, sivil şiddetin (civil violence) başlamasında ve yönetiminde de kritik rol oynamaktadır. Güçlü devletler iç savaşı ya kazanır ya da çözümünde müzakereye daha fazla yer verirler. Dolayısıyla da sivil şiddetin ortaya çıkması veya yaygınlaşması engellenmiş olurlar. Sobek'e göre güçlü devletler iç savaş riskini azaltırken, sivillere yönelik şiddet, devlet kapasitesini azaltmaktadır.[55]

Bu yaklaşıma karşın Berdal ve Melone'ye göre " 'zayıf' devletlerde devam eden ve özellikle de savaş ekonomisinin kristalleştiği çatışma ancak geniş global bir konteks içinde anlaşılabilir."[56] Dolayısıyla devlet merkezli yaklaşımlar analitik açıdan sınırlıdır. Paker'e göre ise devlet kapasitesi zayıf devlet, güçlü devlet ikililiği üzerinden tanımlanır ancak devlet kapasitesi bu ikililikten daha karmaşıktır. Devlet bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeylerde farklı kapasiteler gösterir.[57] Devletlerin ve devlet gücünün fonksiyonlarının anlaşılmasında devlet kapasitesindeki bölgesel değişim merkezi bir önem taşımaktadır.[58]

2.1.1.4. Alternatif Okumalar

Çatışma literatürüne dair birçok eleştiri bulunmakta ve pek çok alternatif okuma yapılmaktadır. Çalışmanın uzun bir değerlendirmeye izin vermemesi nedeniyle kısaca literatürün geneline sunulan başlıca eleştirilere bakılabilir. İç savaş çalışmalarının birçoğunun iç savaşın dinamikleri yerine savaşın başlangıcına

---

[53] bkz. Sobek, **age**, 269-270.

[54] **age**, 267.

[55] **age**, 267-268.

[56] Berdal, Malone, **age**, 2.

[57] Balta, **age**, 22.

[58] **age**, 11.

odaklanması yüzünden eleştirilmektedir.[59] Asıl odaklanılması gereken ikililiklerden uzak durarak savaşın içsel dinamiklerini analiz etmek olmalıdır. Christopher K. Butler, Scott Gates ve Michele Leiby'e göre iç savaşa dair yapılan çalışmaların çoğu özellikle nicel olanlar dinamik bir bakış açısı sunmamaktadır. Çalışmalar bize sadece iç savaşın varlığı ya da yokluğuna ilişkin bilgi vermekte, aktörler arasındaki dinamik ilişkiselliğe bakılmamaktadır. Bu bağlamda karşılıklılık ve stratejik bağımlılık göz ardı edilmektedir. Butler, Gates ve Leiby'e göre iç savaşa ilişkin bir diğer çalışma türü ise isyan ve yönetim ikililiği üzerine yoğunlaşmaktır. Bu çalışmalarda başkaldıran grubun dinamik ve dönüşen doğasını nasıl hesaplayacağımıza cevap vermemesi birinci problemdir. Hâlbuki birleşme ve bölünme süreçleri sürekli meydana gelmektedir. Veri toplamak son derece güç bir hâl almaktadır. Söz konusu çalışmaların ikinci problemli yanı ise yönetimle mücadele edebilecek bağımsız yapılara sahip farklı grupları hesaba katmakta yetersiz kalmalarıdır. Bu yapılar istatiksel olarak bağımsız varlıklar gibi görünmeseler de tamamen farklı oluşumlara sahip olabilirler.[60] Silahlı iç çatışmayı yaratan toplumsal ağlar dinamiktir. Butler, Gates ve Leiby'e göre asıl anlamamız gereken; toplumsal ağların iç savaş öncesi ve sonrasında nasıl değiştiği ve iç savaşın ne kadar uzun sürdüğü ile nasıl sonlanacağıdır.[61]

Jackson'a göre ise şimdiye kadar yapılan iç savaş çalışmalarının çok azı sistematik modeller ya da kümülatif sonuçlar üretebilmiştir. Genellikle pozitivist varsayımlara ve pozitivist metodolojiye dayanmış, toplumsal yapıya ya da karar alma süreçlerine odaklanmıştır. Jackson'a göre bunlar gereklidir ancak yeterli değildir, benzer yapısal özelliklere sahip toplumların neden birbirinden farklı çatışma tarihlerine sahip olduğuna dair yeterli bir açıklama yapamamışlardır.[62] Bu çerçevede çatışma dinamiklerinin kendi özgül koşullarının değerlendirilmesi kaçınılmaz bir ihtiyaç olarak gündeme gelmektedir.

İç savaşa ilişkin genel yaklaşımlar ve yapılan eleştiriler göz önüne alındığında

---

[59] Kalyvas, "Ethnic Defection", 1044.

[60] Butler, Gates, Leiby, **age**, 2-3.

[61] **age**, 8.

[62] Jackson, **age**, 6. Jackson'a göre bu sorunun cevabı çatışma söyleminde (conflict discourse) yatmaktadır. Çatışma söyleminin nasıl yükseldiği incelenmelidir. Bu faili tekrardan savaş çalışmasının içine koyan üç aşamalı bir açıklamadır. Bu üç aşamaya dair yapılacak olan dikkatli bir inceleme iç savaşı daha bütüncül bir şekilde anlamamızı sağlayacaktır. İşlevsel analitik araç olarak sunulan sözkonusu üç aşama: yapı (structure), süreç (process) ve söylemdir (discourse).

çatışmanın dinamik boyutunun dikkate alınması önemli bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla çatışma sürecindeki dinamikleri analiz edebilmemiz için makro verilerin, analizlerin dışında yerele ilişkin analizlerin de değerlendirmeye katılması, değişkenlerin anlaşılmasını sağlayacaktır. Aksi halde pek çok değişken bir potada eritilmiş ve süreç içindeki dönüşümler göz ardı edilmiş olacaktır. Yapılacak mikro, kırsal boyutu içeren, çalışmalar çatışmanın içsel dinamiklerini anlamamıza katkı sunacaktır. Kırsal boyut (rural dimension), iç savaşın başlangıcına ilişkin pek çok rastlantısal mekanizmayı eş zamanlı olarak değerlendirmeye alır. Kırsal boyut, eşitsizliğe neden olan haksızlıklar, isyancıların kırsal nüfuz içinde gizlenmesini sağlayan dayanışma ve gurur gibi yerel normlar, şiddet kullanım tehdidi, nüfuzun kırsala yayılımı, devlet karşıtı aktivitelerle kaçakçılık ve eşkiyalık arasındaki boşluk, şehirlere nazaran kırsal alanların gözetiminin daha zor olduğu, arazi yapısından kaynaklı olarak mücadelenin küçük askeri birlikler açısından görece daha kolay olduğu gibi birçok değişkeni hesaba katar.[63]

Bu bağlamda Türkiye'de yaşanan çatışma ikililiklerden uzak, içsel dinamiklerinin anlaşılması yerel dinamikleri içine alan mikro çalışmalar ile mümkün olacaktır. Türkiye'de yaşanan çatışmanın bir birleşeni olarak ortaya çıkan geçici köy koruculuğu sistemi bu çerçevede mikro düzeyde analiz edilmesi anlamlıdır. Birçok rastlantısal mekanizma eş zamanlı olarak değerlendirmeye katılmalıdır. Alan araştırması yapılan Ademli Köyü'nün bir yandan coğrafi özelliklerinin, sosyo-ekonomik durumunun, sahip olduğu toplumsal normların öte yandan korucu olunması yönündeki baskıların ve/veya olma tercihlerinin değerlendirmeye dâhil edilmesi geçici köy koruculuğu sisteminin dinamik doğasının anlaşılması açısından önemlidir. Bir sonraki bölümde çatışma esnasında aktörlerden herhangi biriyle, özellikle de devletin askeri birlikleriyle yapılan işbirliğine ve işbirliğinin olası nedenlerine bakılacaktır.

2.2. İşbirliği

Kalyvas'ın iç savaşı tanınmış bir egemen varlığın sınırları dahilinde ortak bir otoriteye tâbi olan taraflar arasındaki silahlı mücadele olarak tanımlandığı daha önce

---

[63] Kalyvas, "Civil War", 423.

ifade edilmişti. Kalyvas'a göre iç savaşta devlet karşısında meşru şiddet kullanma tekeline karşı koyan silahlı bir grup bulur. Bu çerçevede iç savaş bir egemenlik mücadelesi haline gelir. Egemen olma iddiasındaki her iki silahlı aktör diğerinin iddialarını dışlayan bir egemenlik iddiası ortaya koyar. Bu da egemenliğin bölünmesine ve muğlaklaşmasına neden olur.[64] Her iki aktörün aynı alan üzerinde dolayıma konulan stratejileri karşılaşır, bu durum meşruiyet krizlerine yol açar.

İç savaş, aralarında görece güç dengesi bulunan iki düzenli ordunun cephede karşı karşıya geldiği devletlerarası savaşlardan farklıdır. Çoğunlukla bir tarafta düzenli bir ordu bulunurken diğer tarafta düzenli orduya göre daha zayıf olan bir askeri birlik vardır.[65] Devlet geniş olanaklara ve iyi donanımlı bir orduya sahipken, isyancılar iyi donanımlı olmayan ve düzensiz silahlı birliklere sahiptir. İsyancılar, kendi birliklerini kurmak, yönetimi ele geçirmek ya da belli bir bölgeyi ayırmak için özellikle kırsal alanlarda sivil halkı mobilize etmek için uğraşırlar. Bu bağlamda sivil halk, çatışmadan bağımsız aktörler olarak var olamazlar, bizatihi mücadele alanına dâhildir.[66] Devlet ve isyancılar söz konusu bölge ve insanlar üzerinde kontrol sahibi olabilmek için mücadele ederler.[67] Çatışmanın gerçekleştiği alanda sivillerin desteğini kazanmak, devlet açısından isyanın bastırılması ve egemenlik krizine son verilmesi; isyancılar açısından ise meşruiyetin onaylanması ve başarının sağlanması için kritik önem taşımaktadır. Öyle ki hiçbir isyan halk desteği olmaksızın sürdürülemez ya da yok edilemez. Dolayısıyla işbirliği her iki aktör için de son derece önemli bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır.

İşbirliği, ekonomik, politik ya da askeri şekilde gerçekleşebilir ve askeri işbirliği, işbirliği şekillerinin en uç noktasıdır. Çalışma konusu bağlamında devlet ile yapılan askeri işbirliği üzerine değerlendirmeler yapılacaktır. Askeri işbirliği

---

[64] bkz. Kalyvas, **The Logic of**, 17-19, 87-88.

[65] Kalyvas, "Civil War", 428. Kalyvas'a göre iç savaş üç kategoriye ayrılmaktadır, dolayısıyla sadece düzensiz gerilla savaşları iç savaşları oluşturmaz. Her iki aktörün güçlerinin yüksek düzeyde eşleştiği "konvansiyonel iç savaşlar" ve iki aktörün güçlerinin aşağı seviyede eşleştiği "simetrik konvansiyonel olmayan iç savaşlar" diğer iki kategoriyi oluşturmaktadır. **age**, 428-429. Ayrıca bkz. Stathis N. Kalyvas, Laia Balcells, "International System and Technologies of Rebellion: How the End of the Cold War Shaped Internal Conflict", **American Political Science Review**, c.104, s. 3 (Ağustos 2010): 415-429.

[66] Daniel H. Levine, "Care and Counterinsurgency", **Journal of Military Ethics**, c. 9, s. 2 (2010): 146.

[67] Matthew Adam Kocher, Thomas B. Pepinsky, Stathis N. Kalyvas "Aerial Bombing and Counterinsurgency in the Vietnam War", **American Journal of Political Science**, c.55, s. 2 (Nisan 2011): 3.

uygulamalarında devlet kendi meşru şiddet kullanım tekelini yasalara dayandırarak sivillerle paylaşır. Söz konusu paramiliter güçler askeri kurumlar olmaktan ziyade politiktir. Yerel hâkimiyet ve devlet kurma stratejilerinin birer parçası olarak işler. Genellikle bölgesel düzeyde kurulurlar. [68]

Söz konusu işbirliği çatışma sırasındaki, isyanın bastırılması açısından önemli olan, pek çok ihtiyaca cevap verir. İç isyanların bastırılması, yerel güvenliğin ve kontrolün sağlanması bölgeden gelecek bilgi akışına ihtiyaç duymaktadır. İstihbarat isyan bastırmanın önemli bir bileşenini oluşturmaktadır. Öyle ki istihbarat olmaksızın hiçbir isyan bastırılamaz.[69] Bölgeye ve bölgede yaşayan nüfuza dair bilgi akışı gereksinimi büyük ölçüde işbirlikçiler tarafından karşılanır. Bu bağlamda işbirliği bölgeden gelen istihbarat anlamına geldiğinden devlet birliklerine katılım mücadelenin kazanılması açısından önemlidir.

Güvenlik güçlerinin karşısında askeri üniformalı, kolayca tespit edilebilecek tanımlanmış bir düşman yoktur. İsyancılar halk ile iç içedir, ayrıştırmak, "düşmanı" tespit etmek kolay değildir. Aynı sorun isyancılar içinde geçerlidir. Ajanlar ve casuslar da yine halkın içine katışıktır.[70] Bu bağlamda işbirliği, dost düşman ayrımının gerçekleşmesini sağlayan bir araç haline gelmektedir.

İç savaşların bir diğer özelliği de "kimlikleme" sorunudur.[71] Devlet ve isyancı grup arasındaki mücadele destekçi ve katılımcı kazanma mücadelesidir. Her iki tarafta karşı tarafa katılmanın bedellerini ve kendisine katılımın kazançlarını ortaya koyar. Karşı tarafa katılımın bedellerini giderek arttırır. Artan bedellere rağmen katılımın kabul edilmemesi, katılımı reddedenlerin düşman kategorisi çerçevesinde değerlendirilmesine yol açar.

Söz konusu askeri işbirliği, karşı isyan (counterinsurgency) stratejisinin bir ayağı olarak da değerlendirilebilir. Karşı isyan stratejisi, kolonyal ülkelerin kolonilerindeki ayaklanmaları bastırmak için geliştirdikleri daha sonra ülkelerin kendi iç isyanlarını bastırmak için de kullandıkları bir stratejidir. Karşı isyan stratejisinin temel hedefleri

---

[68]Stathis N. Kalyvas, "Armed Collaboration in Greece 1941-1944", **European Review of History**, c. 15, s. 2, (Nisan 2008): 129–142.

[69] bkz. Moshe Kress, Roberto Szechtman, "Why Defeating Insurgencies is Hard: The Effect of Intelligence in Counterinsurgency Operation –The Best-Case Scenario", http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA487241&Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf [22.07.2011].

[70] Ayrıntılar için bkz. Kalyvas, **age**, 89-91.

[71] bkz. Kalyvas, **The Logic of**, 89-91.

olarak: politik hedefleri belirlemek, sivil ve askeri hiyerarşiyi koordine etmek, etkili istihbarat toplamak, isyancıları etkisiz kılmak ve isyan sonrası gelişime hazır hale gelmek sayılabilir.[72] Karşı isyan stratejisi sadece düşmanı alt etmeyi hedeflemez, aynı zamanda sivil halkın güvenini kazanmayı, yeniden inşa etmeyi, sivil halk ile isyancılar arasındaki ilişkiyi engellemeyi amaçlar.[73]

Özetle, karşı isyan stratejinin iki ayağı üzerine vurgu yapılmaktadır. Birincisi sadece isyancılara karşı "seçici şiddet" kullanımı (selective violence), ikincisi ise isyancıların dillendirdiği haksızlıkları giderecek ve halkın bağlılığını sağlayacak gerekli reformların yapılması böylelikle sivillerin "gönüllerinin ve zihinlerinin kazanılması"dır.[74] Şiddetin seçici olabilmesi yani zor kullanımının sadece isyan eden kişilere karşı uygulanabilmesi için halk ile katışık halde bulunan isyancıların tespiti gereklidir. İsyancı olan olmayan ayrımını etkili bir şekilde yapabilmek için yerel istihbarata ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda istihbaratın sağlanabilmesi için yerel işbirlikçiler bulmak temel ihtiyaç haline gelmektedir.[75]

Branch ve Wood'a göre yerel işbirlikçiler, isyan karşıtı stratejinin altını oymaktadırlar. İşbirliği, çeşitli sorunlarla karşılaşılabilir ya da sorunlar yaratabilir. Öncelikle halk işbirliği yapmaya gönülsüz olabilir ya da isyancıların misillemesinden çekiniyor olabilir, dolayısıyla işbirliğini sağlamak kolay değildir. Ayrıca işbirliği sağlansa bile işbirlikçiler isyancı olan olmayan ayrımını düzgün bir şekilde yapamayabilir. İkincisi müttefiklere bir kısım kontrol devri gerekmektedir, kontrol devrinin gerçekleştiği yerlerde işbirlikçiler birer baskı unsuru haline gelebilir. Üçüncüsü işbirlikçilerine tanınan tolerans ve ödüllendirmeler sonucunda suç niteliği taşıyan çeşitli eylemlerin meşru hale gelmesine neden olabilir.[76]

İsyan karşıtı paramiliter birliklere birçok ülkede rastlanmaktadır. Bu birliklere ilişkin

---

[72] Branch, "US military argued", 19.

[73] Levine, **age**, 140.

[74] Daniel Branch, "Foothprints in the sand: British Colonial Counterinsurgency and The War in Iraq", **Politics & Society**, c. 38, s. 15 (2010): 3. Söz konusu olan bu genel kanıya Daniel Branch ve Elisabeth Jean Wood son derece yerinde eleştiriler sunmaktadır. Brach ve Wood'a göre isyancı olan ile olmayan arasındaki ayrım düzgün bir şekilde yapılabilseydi, karşı isyan stratejisine gerek kalmayacaktı, zaten daha başından isyancılar tespit edilebilecek ve yakalanabilecekti. İkinci olarak eğer toplumdaki haksızlıklara yönelik devlet gerekli bilgiyi toplamış ve ilgiyi göstermiş olsaydı zaten reformlar silahlı bir isyana gerek kalmaksızın uygulanabilecekti. Daniel Branch, Elisabeth Jean Wood, "Revisiting counterinsurgency", **Politics & Society**, c. 38, s. 3 (2010): 5-11.

[75] **age**, 6.

[76] Branch, Wood, **age**, 7.

çarpıcı örneklerden biri Kenya'da kurulmuştur. İngiltere kolonisi olan Kenya'da Mau Mau isyanına karşı oluşturulan ve çoğunluğu Gikuyu'lardan oluşan "ev koruyucuları" (home guards) adlı bir birlik oluşturmuştur.[77] Kenya ve birçok koloni devletinde gerçekleşen askeri işbirliği uygulamalarında çoğunlukla kolonyal devlet ile işbirliği yapanların, isyancılardan farklı etnik ya da dinsel kimliklere sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bir başka örnek ise Peru'da karşımıza çıkmaktadır. Peru'da gerilla mücadelesi yürüten Maocu Aydınlık Yol'a (Sendero Luminoso) karşı "köylü devriyeleri" (rondas campesinas) adlı birlikler oluşturmuştur.[78] Kolombiya'da ise "birleşik müdafa kuvvetleri" (united self-defense forces) birlikleri kurulmuştur.[79] Devletlerin kendi iç isyanlarıyla başa çıkabilme stratejisi olarak uygulanan isyan karşıtı paramiliter birliklerde ise kolonyal devlet örneklerinde olduğu gibi farklı etnik ya da dinsel topluluklara mensubiyet gibi bir ayrım çizemiyoruz.

Türkiye'deki geçici köy koruculuğu da isyan karşıtı paramiliter bir birliktir. PKK ile mücadele için uygulamaya konulan geçici köy koruculuğu sistemi yerel güvenliğin sağlanması, kimlikleme sorununun çözümü, istihbarat akışının sağlanması gibi isyan bastırmanın temel ihtiyaçlarına cevap verecek bir askeri işbirliği uygulaması olarak yürürlüğe konumuştur. Çatışmanın seyrine paralel olarak farklı tarihsel dönemlerde farklı işlevleri ön plana çıkmıştır.[80]

2.2.1. Motivasyonlar

Kalyvas'a göre işbirliği, çeşitli boyutlarda analiz edilmelidir. Birinci boyutu işbirliğinin siyasi ve yasal yöntemidir. İkinci boyutu, işbirliği pratiklerinin politik, askeri veya ekonomik mi olduğudur. Üçüncü boyutu ise işbirliğinin siyasi boyutu ile onun kültürel ve sosyal destekçileri arasındaki ayrımın analiz edilmesidir. Dördüncü boyutu ise motivasyonları içerir. İşbirliğinin zorla mı sağlandığı, tercih mi edildiği yoksa hayatın idamesi (survival driven) olarak mı kabul edildiğiyle ilgilidir.

---

[77] bkz. Daniel Branch, "The Enemy within: Loyalists and the War Against Mau Mau in Kenya", **Journal of African History**, s. 48 (2007): 291–315.

[78] bkz. Philip Mauceri, "Military Politics and counter-Insurgency in Peru", **Journal of Interamerican Studies and World Affairs**, c. 33, s.4 (Kış 1991). Ayrıca Mario A. Fumerton "Rondas Campesinas in The Peruvian Civil War: Peasant Self-Defence Organizations in Ayacucho" http://lasa.international.pitt.edu/Lasa2000/Fumarton.pdf, [10.08.2011].

[79] bkz. Jasmin Hristov, "Self-Defense Forces, Warlords, or Criminal Gangs? Towards a New Conceptualization of Paramilitarism in Colombia", **LABOUR, Capital and Society**, c. 43, s. 2 (2010):13-56.

[80] Üçüncü bölümde ayrıntılı olarak incelenecektir.

Kalyvas'a göre anlaşılması gereken temel mesele işbirliğinin daha önceden var olan çatlaklara uygun olup olmadığı ve yeni çatlaklar yaratıp yaratmadığıdır.[81]

İç savaş esnasında mücadele eden iki aktörden biriyle işbirliği yapmak çok çeşitli ve karmaşık motivasyonlardan kaynaklanmaktadır. İç savaşın sebepleri üzerine yapılan çalışmalardaki çıkarımlar aynı zamanda isyancı gruba katılımdaki temel dinamikler olarak değerlendirilmektedir.[82] Marcartan Humphreys ve Jeremy M. Weinstein'e göre iç savaşa katılımı haksızlık-odaklı olarak açıklamaya çalışan araştırmacılar için ekonomik olarak yoksun olanlar, politik karar alma süreçlerinin dışında tutulanlar ve ana akım politik süreçlere yabancılaşanlar iç savaşta isyancılara dahil olması beklenen potansiyel bireylerdir. Bir diğer açıklama ise bedel ve kâr hesaplandığında kârın daha ağır bastığı durumlarda katılım artmakta ve silahlı gruba dahil olunmaktadır. Bir başka olası neden ise savaşan birliğe dahil olmanın dışarıda olmaktan daha güvenilir olduğu durumlarda katılım gerçekleşmektedir. Katılıma ilişkin bir diğer değerlendirme ise katılımı kollektif hareket üzerinden okumaktır. Dahil olunan toplumsal grubun üyelerinin iç savaşa katılması iç savaşa katılım üzerinde etkili olmaktadır. Katılıma ilişkin bir diğer açıklama biçimi ise toplumsal bağlardır. Bu çerçevede güçlü toplumsal yapılarda katılımın dışında kalmak daha zordur.[83] Yvan Guichaoua'ya göre tehlike hissetmek, risklere karşı korunma isteği, bilinmeyen bir gelecek ve isyancılarla sosyal yakınlık katılım üzerinde rol oynamaktadır. Bu bağlamda tek başına yoksulluktan ziyade algılanan ya da gerçek olan "savunmasızlık" katılımda daha etkilidir.[84] Scott Gates'e göre isyancı gruba katılımda fiziksel coğrafya, etnik ve ideolojik mesafe önemli etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.[85] Neil Ferguson, Mark Burgess ve Ian Hollywood'a göre ise bireysel deneyimler, katılımı öncellemektedir. Saldırıya maruz kalmak, aileden birini yitirmek, ölümle yüz yüze gelme deneyimi gibi bireysel yaşanmışlıklar karar alma sürecinde etkilidir. Psikolojik yetenek, geçmiş deneyimler, sosyalizasyon ve dış

---

[81] Stathis N. Kalyvas, "Collaboration in Comparative Perspective", **European Review of History**, c. 15, s. 2 (Nisan 2008): 109.

[82] bkz. Collier Hoeffler, **age**. Yvan Guichaoua, "Who Joins Ethnic Militia? A Survey of The Oodua People's Congress in Southern Nigeria", **Crise Working Paper**, s. 44 (Mart 2007): 44.

[83] Marcartan Humphreys, Jeremy M. Weinstein, "Who Fights? The Determinants of Participation in Civil War", **American Journal of Political Science**, c. 52, s. 2 (Nisan 2008).

[84] Guichaoua, **age**, 27.

[85] Scott Gates, "Recruitment and Allegiance: The Microfoundations of Rebellion" **Journal of Conflict Resolution**, s. 46 (2002): 111–130.

çevrenin etkileşimi iç savaşta silahlı güçlere katılımı etkileyen başlıca etmenler olarak görülmektedir.[86]

Kısaca özetlenmeye çalışılan isyancı gruba katılıma ilişkin bu açıklamalar, Humphreys ve Weinstein'e göre aynı zamanda statükoyu koruyan silahlı birliklere katılımın da olası nedenlerini oluşturmaktadır. Kalyvas'a göre işbirliğine katılımda zor kullanımı önemli bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak şiddet işlevsel bir şekilde kullanılmalıdır. Şiddetin işlevselliği seçici olmasını gerektirmektedir.[87] Ekonomik gerekçelendirmeler bir diğer önemli motivasyon unsuru olabilmektedir. Korku ile intikam motivasyonları da işbirliğinin olası nedenler olarak sayılabilir. İsyancı grubun daha önceki eylemlerinden kaynaklı bir intikam ya da korku olabilir. İntikam kan davalarından kaynaklanabilir ki bu durumda yereldeki çatışmanın savaş ile harmanlanması söz konusu olmaktadır.[88] Savaş esnasında ekonomik bir bozulma yaşanmakta, yoksulluk artmakta ve ulaşılabilir çıkarlar azalmaktadır. Öte taraftan şiddetin yoğunlaşması hayatta kalmanın temel kaygı haline gelmesine neden olmaktadır. Bu şartlar altında tehdit işbirliğini sağlamaktadır.[89]

Kalyvas işbirliğinin olası nedenlerini ortaya koyabilecek dört bağımsız değişkenden bahsetmektedir. Bunlar: savaş öncesi politik çatlaklar, coğrafik dinamikler, savaşın dinamikleri ve sürecin sosyoekonomisidir. Savaş öncesindeki politik eğilimler işbirliği yapma arzusunu etkiler. Coğrafik dinamikler isyana veya işbirliğine katılmayı ya da reddetmeyi etkiler. İzole dağlık yerleşimlerde yaşayanların merkezin otoritesine karşı durma eğilimleri daha fazladır. Savaşın dinamiklerinde bir tarafta teşvik ve zorlama diğer tarafta ise intikam vardır. Bir tarafta maddi çıkarlar, ödüller, kazanacağı öngörülen tarafta olma, öte tarafta baskı, intikam gibi birçok değişken savaş sırasındaki dinamikleri oluşturmakta ve işbirliği üzerinde etkili olmaktadır. Sosyo-ekonomik süreçleri anlamak için ise Kalyvas, eğitim, zenginlik (wealth) ve savaş öncesi toplumsal çatışma olmak üzere üç değişkene bakmak gerektiğini

---

[86] Neil Ferguson, Mark Burgess, Ian Hollywood, "Crossing the Rubicon: Deciding to Become a Paramilitary in Northern Ireland", **International Journal of Conflict and Violence**, c. 2, s. 1 (2008): 136.

[87] Ayrıntılar için bkz. Kalyvas, **The Logic of**, 173-210.

[88] bkz. **age**, 98-99. Ancak Kalyvas'ın karmaşık süreçlerin ve motivasyonların söz konusu işbirliğinin oluşumunda etkili olduğunun altını çizdiği bir kez daha belirtilmelidir.

[89] **age**, 117.

belirtmektedir.[90]

Birbiriyle rekabet eder gibi görünen argümanlar bir arada aynı iç çatışmada hem isyancı gruba, hem de isyan karşıtı paramiliter birliklere katılımın nedenleri olabilmektedir.[91] Dolayısıyla katılıma ilişkin tek bir bilincin, motivasyon unsurunun var olduğunu söyleyemeyiz. Birbiriyle çelişir gibi görünen birçok motivasyon unsuru eş zamanlı olarak etken olabilmektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde görüleceği üzere, bu çıkarımları destekleyen çeşitli ipuçlarına rastlanmıştır. Türkiye'de geçici köy koruculuğuna katılım farklı coğrafi mekânlarda, farklı araçlar ve motivasyonlarla gerçekleştirilmiştir. Nitekim alan araştırması yapılan Ademli Köyü'nde geçici köy koruculuğuna katılımda hangi motivasyonların etkili olduğunun anlaşılması için yapılan araştırmada aynı köyde bile motivasyonların çeşitliliği ve ilişkiselliğine ilişkin ipuçları yakalanmıştır.

Çatışmada İsyan karşıtı paramiliter birliğe katılımın gerçekleşmesiyle birlikte sosyo-ekonomik yapı başka bir veçhe kazanır. Çatışmanın dinamik doğasının bir göstergesi olarak toplumsal yapı, ilişki ağları, ekonomik yapı, kimlik ifadeleri değişime uğrar. Çatışmanın dinamik doğası bağlamında kimlikler bağımsız, sabit ve keskin sınırlara sahip kategoriler olarak varlıklarını sürdürmezler. Bu dönüşüm içinde bireylerin kimliklenme süreçleri deformasyona uğrar, yeniden inşa edilir. Bir sonraki bölümde kimlik, çatışma ve işbirliği arasındaki ilişkiye bakılacaktır.

2.3. İşbirliği ve Kimlik

Çatışmanın dinamik doğasının bir yansıması olarak çatışma sürecinde kollektif ve bireysel tercihler, stratejiler, değerler ve kimlikler şekillenmekte ve yeniden şekillenmektedir.[92] Çatışmalar kimlik ifadelerinin daha yüksek perdeden seslendirildiği, yeniden inşa edildiği dönemlerdir. Askeri işbirliğinin kimliksel ifadeler üzerinde etkisinin ne olduğu bu bölümde incelenecektir. Askeri işbirliğinin kimlik ile olan etkileşimine ilişkin değerlendime yapma girişimi, öncelikle etnik kimlik kavramına ve kimliğin sınırları tartışmasına bakmayı kaçınılmaz bir ihtiyaç haline getirmektedir. Bu çerçevede ilk bölümde etnik kimliğin çeşitli yaklaşımlar

---

[90] Kalyvas, "Armed Collaboration", 137-138.

[91] Humphreys,Weinstein, **age**.

[92] Kalyvas, "Civil War", 430.

tarafından nasıl tanımlandığına, kategorik olarak hangi bağlamlar çerçevesinde tartışıldığına bakılacaktır.[93] İkinci olarak etnik kimlik sınırlarına ilişkin değerlendirmelere yer verilecektir. Üçüncü kısımda ise işbirliği ve kimlik üzerinden bir tartışma yürütülecektir.

2.3.1. Etnik Kimlik

Primordialist (ilkçi) yaklaşımın temel tezi " 'başlangıçta/doğum anında mevcut olan bağlar' anlamındaki 'primordial bağlar'ın kişiler tarafından doğumla birlikte edinildiği, bu neden de etnisitenin verili ve sabit/değişmez, temel (fundemental) bir sosyal kategori olduğudur."[94] Geertz'e göre:

> "İlksel bağ ile demek istenen toplumsal yaşamın 'verileri', daha kesin söylersek böyle meseleler kaçınılmaz olarak kültürle ilişkili olduğundan, asıl olarak yakın aile ilişkileri ve akrabalık bağı ama onların ötesinde, özel bir dil hatta şiveye sahip, kendilerine özgü toplumsal uygulamalara katılan özel bir dini toplulukta doğmuş olmaktan kaynaklanan tahmini verilerdir. Kan bağı, konuşma tarzı, adet vb şeylerin birbirine benzeşmesi kutsal bir şey olarak, bazen de kendi içlerinde, zorlayıcı, her şeyi alt eden bir güç olarak kabul edilir."[95]

Birlikte hareket etme ve bir topluluk haline gelmenin başat etmeni gerçek ya da varsayılan bir kan bağı olduğu için genellikle etnik topluluklar bir aileye benzetilir. Örneğin Donald Horrowitz'e göre etnik gruplar "süper ailelerdir."[96] Primordialistlere göre etnik toplulukların devamlılıklarının temel nedeni kişilerin etkileşim içinde oldukları bir topluluğa ihtiyaç duymalarıdır.[97]

Primordialistlere göre etnik duyarlılık ve dayanışma insan doğasının bir parçasıdır, bu çerçevede de nedensel değil, kaçınılmazdır.[98] Primordialistlere göre etnik kimlikler biz ve onlar karşıtlığı üzerinden oluşur. Etnik kimliğe tâbi olma doğumla

---

[93] Çalışmanın sınırları bütün etnik kimlik literatürünü tartışmaya elvermediğinden Primordializm (ilkçi yaklaşım), araçsalcılık (instrumentalism) ve inşacılık (constructivism) etnisite konusundaki temel yaklaşımlar olarak ele alınıp kısaca tartışılacaktır. Çalışmanın konusu bağlamında inşacı yaklaşım daha ayrıntılı olarak ele elınarak bu bağlamda etnik kimliğin sınırları değerlendirilecektir.

[94] İnan Keser, **Kent Cemaat Etnisite: Adana ve Adana Nusayrileri Örneğinde Kamusallık**, (Ankara: Utopya Yayınları, 2008), 42.

[95] Geertz'den aktaran Gabriel Ben-Dor, "Etno-politikalar ve Orta Doğu Devleti", **Orta Doğu'da Etnisite, Çoğulculuk ve Devlet**, ed. Milton J. Esman, Hamar Rabinovich (İstanbul: Avesta Yayınları, 2004): 110.

[96] Daniele Conversi, "Mapping the Field: Theories of Nationalism and the Ethnosymbolic Approach", **Nationalism and Etnosymbolism: History, Culture and Ethnicity in the Formation of Nations**, ed. Athena S. Leoussi, Steven Grosby (Edinburg University Press, 2007): 16.

[97] Keser, **age**, 42.

[98] Leonard Binder, "Introduction: The International Dimension of Ethnic Conflict in the Middle East", **Ethnic Conflict and International Politics ın the Middle East**, ed. Leonard Binder (Florida: University Press of Florida, 1999): 6.

kazanılır, kimliğin biricikliği ve ötekilerden farklılığı algısı süregelen sosyalizasyon sürecinde devam ettirilir.[99] Primordialistlerin, etnik kimlikleri sabit, değişmez birer veri olarak alan yaklaşımı eleştirilere neden olmuştur. Bu algılayış nedeniyle sosyal kimliklerdeki dönüşümü açıklayamamaları sıklıkla eleştirilmiştir. İnan Keser'e göre primordialistlerin en büyük katkısı; güçlü bir dayanışma ve kişisel ihtiyaçlara cevap verme yetisine sahip etnik toplulukların sosyal aktörler olarak göz ardı edilemeyeceğini göstermiş olmalarıdır.[100]

Araçsalcı (instrumentalist) yaklaşıma göre etnisite, çeşitli kazançlar elde etmek için kullanılan bağımlı bir değişkendir.[101] Araçsalcılar etnik kimlikleri farklı çıkar grupları için sosyal, siyasi ve kültürel bir kaynak olarak görmektedirler.[102] Dolayısıyla araçsalcı yaklaşım kimliklerin nasıl kullanıldıkları üzerine odaklanmaktadır. Birçok araçsalcı, etnik kimliği elitlerin kitleleri çeşitli semboller aracılığıyla mobilize ederek kendi politik hedeflerine varmak için bir kaynak olarak kullandıklarını iddia etmektedir. Bu bağlamda etnik kimlikler politik elitler tarafından manipüle edilmektedir.[103] Bazı araçsalcılara göre ise etnisite, bireylerin kendi zenginliğini, statüsünü ve gücünü arttırmak için kullandıkları bir araçtır. Bireyler çıkarlarını göz önünde bulundurarak belli bir etnik gruba katılmayı bilinçli olarak tercih etmektedir.[104] Kısaca koşulların gerekliliğine bağlı, amaca ulaşmak için araç olarak kullanılan grup aidiyeti söz konusudur. Araçsalcılar, kimliklerden ziyade onların hizmet ettikleri politik sonuçlara odaklanmaktadır. Araçsalcı yaklaşım, kalabalıkları gizli planların maşası olarak görme eğilimindedir ve elitlerin gücüne fazlaca önem vermektedir.[105] Hutchinson ve Smith'e göre araçsalcı yaklaşımın en büyük eksiği elit mücadelesinin geçtiği ya da bilinçli tercihlerin yapıldığı geniş

---

[99] Szayna, **age**, 18.

[100] Keser, **age**, 43.

[101] Conversi, **age**, 16.

[102] John Hutchison, Anthony Smith, "İntroduction", **Ethnicity**, ed. John Hutchison, Anthony Smith (Oxford: Oxford University Press, 1996): 8.

[103] bkz. Paul R. Brass, "Ethnic Groups and Ethnic Identity Formation", **Ethnicity**, ed. John Hutchison, Anthony Smith (Oxford: Oxford University Press, 1996): 88-90.

[104] bkz. Michael Banton, "The Actor's Model of Ethnic Relation", **Ethnicity**, ed. John Hutchison, Anthony Smith (Oxford: Oxford University Press, 1996): 98-104, Michael Hetcher, "Ethnicity and Rational Choice Theory", **Ethnicity**, ed. John Hutchison, Anthony Smith (Oxford: Oxford University Press, 1996): 90-98.

[105] King, **age**, 434-435.

kültürel çevreyi ihmal etmesidir.[106]

İnşacı (constructivist) yaklaşıma göre etnik kimlikler primordial değildir, sosyal olarak inşa edilmiştir.[107] "Etnik kimlik, farklı niyetler, anlam inşaları ve çelişkiler içeren toplumsal süreçler içinde yaratılır, yaşatılır ve yeşertilir."[108] Tarihsel, kültürel ve politik olarak inşa edilirler. Bu bağlamda etnik kimlik sabit, değişmez değil akışkan, kırılgan ve dönüşen bir örüntüye sahiptir. İnşacılara göre etnisite; insanların kabul ettikleri, direndikleri, seçtikleri, icat ettikleri, yeniden tanımladıkları, reddettikleri ve savundukları kimliklerdir.[109] Kısacası etnik kimlikler; çoğul, seçime açık ve duruma göre değişip dönüşebilirler.[110] Brubaker'a göre etnisite, ırk ve ulus durağan ve mutlak özler olarak değil; dinamik ve ilişkisel süreçler olarak kavramsallaştırılmalıdır. Bu bağlamda etnileşme (ethnicization), milletleşme (nationalization) ve ırklaşma (racialization); politik, sosyal, kültürel ve psikolojik süreçlerdir.[111]

İnşacıların bir diğer savı ise primordialistlerin iddia ettiğinin tersine kültürel benzerliklerin ve güçlü duygusal bağların varlığının her zaman ortak kimlik geliştirmediğidir.[112] Üstelik Fredrik Barth'a göre kültür, etnik kimlikleri öncelleyen bir unsur olarak değil, aksine etnik kimliğin bir ürünü olarak değerlendirilmelidir.[113] Parekh'e göre kültür edilgen ve sabit bir miras değildir, aksine anlam yaratma sürecidir, devamlı yeniden tanımlanan, inşa edilen bir kategoridir. Yaratılan anlamları sınırlayan bir yapısı olsada görece esnek ve değişen bir yapıya sahiptir. "Bir kültür, takipçilerinin bilinç biçimlerini şekillendirirken takipçileri de onu yeniden tanımlayıp yapılandırır, bilişsel ve değer biçen kaynaklarını genişletirler."[114]

---

[106]Hutchison, Smith, **age**, 9.

[107] Conversi, **age**, 17.

[108] Craig Calhoun, **Milliyetçilik**, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007), 51.

[109] Keser, **age**, 51.

[110] Calhoun, **age**, 45.

[111] Rogers Brubaker, "Ethnicity Without Groups", **Facing Ethnic Conflict: Toward a New Realizm**, ed. Andreas Wimmer, Richard J. Goldstone, Donald L. Horowitz, Ulrike Joras, Conrad Schetter (USA: Rowman&Littlefield publishers, 2004): 37-38.

[112] Calhoun, **age**, 45.

[113] Fredrik Barth, "Giriş", **Etnik Gruplar ve Sınırları: Kültürel Farklılığın Toplumsal Organizasyonu**, ed. Fredrik Barth (İstanbul: Bağlam Yayınları, 2001): 14.

[114] Parekh'den aktaran Ümit Özkırımlı, **Milliyetçilik Üzerine Güncel Tartışmalar: Eleştirel Bir Müdahale** (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010), 154.

Geary'e göre etnik kimliklerin oluşumu, geçmişi, bugünü ve geleceği de içine alan bir süreçtir. Ne kadar çaba sarfedilirse edilsin etnik gruplar için bir defada ve sonsuza dek değişmeyecek bir ruh yaratılamaz, bugünün milletlerinin, etnik gruplarının ve topluluklarının gelecekte yok olmayacağı garanti edilemez. "Geçmiş geleceğin hangi parametreler dahilinde inşa edileceğini belirlemiş olabilir, ama geleceğin ne olması gerektiğine karar veremez."[115]

Bu noktada belirtilmesi gereken önemli bir husus etnik kimlik veya uluslara dair inşacı perspektiften yapılan eleştiriler, bu kavramların gerçekliğine itiraz olarak okunmamalı aksine "gerçekliğin yeniden kavramsallaştırılması" olarak görülmelidir.[116] İnşacılar etnik kimliğin süreç içinde inşa edilen kavramlar olarak ele alıp, bu süreçleri analiz etmeye çalışırlar.

2.3.2. Etnik Kimliğin Sınırları

Bu bölümde yukarıdaki tartışmaya paralel olarak kimliğin sınırları incelenecektir. Etnik kimlikler arasında geçişliliğin mümkün olup olmadığı ve hangi durumlarda bu geçişkenliğin söz konusu olduğuna ilişkin değerlendirmelere kısaca bakılacaktır. Bu noktada etnik kimliklerin geçişliliğe izin veren, inşa edilen ve yeniden yeniden oluşturulan sınırlarına ilişkin birkaç çarpıcı değerlendirme incelenecektir.

Barth, etnik gruplar arasındaki sınırların sorunsallaştırılması gerektiğini vurgular. Bu yapılmadığı takdirde etnik grupların sanki birbirinden izole edilmiş ayrı adalarda kendi kültürlerini yaşayan insanlar olarak algılandığının altını çizer.[117] Sınırlar toplumsal sınırlardır, bazen de alansal ayrımlara denk düşebilir. Sınırların varlığı dışlama dâhil etme gibi sosyal süreçlerin varlığıyla ilişkilidir. Buna rağmen sınırlar dışlayıcı özelliklerine rağmen aynı zamanda da geçişkendir. Bu sebepledir ki insanlar etnik kimliklerini değiştirebilmektedir. Etnik kimliğin devamlılığı her koşulda şart değildir, değişen koşullara bağlı olarak yeni kimlikler edinilebilir. Barth'a göre "Sahip olunan etnik kimliğin devamının sağlanması ya da bu kimliğin bir başkasıyla değiştirilmesi, diğer kimliklere sahip kimselerin performanslarına ve söz konusu kişiye sunulan imkânlar bağlıdır."[118] Kimlik değiştirme söz konusu kimseye ne tür

---

[115] Geary'den aktaran Özkırımlı, **age**, 155.

[116] **age**, 156.

[117] Fredrik Barth, "Ethnic Groups and Boundaries", **Ethnicity**, ed. John Hutchison, Anthony Smith (Oxford: Oxford University Press, 1996): 76.

[118] Fredrik Barth, "Giriş", 28.

bir kimliğin ve yaşam standardının sunulduğuna bağlıdır. Bu bağlamda "etnik kimliklerin ideal bir şekilde şemalaştırılamayacağı, aksine bireylerin içinde bulundukları sosyal şartlara göre zaman zaman değişkenlik gösterebileceği" sonucuna varılabilir.[119]

Joel Migdal, hudutlar (boundaries) ile sınırlar (borders) arasında fark olduğunu iddia eder. Sınırlar kelimesini haritalarda yer alan ve mekânsal olarak ayıran bir kavram olarak tarif eder. Hudutlar kavramını ise sınırlardan farklı olarak 'bizim' nerde bitip, 'onların' nerede başladığını gösteren, davranışlarımıza sınırlar koyan, haritalardaki sınırlara tekabül etmemesi muhtemel sınırlar olarak tanımlar. Özetle sınırlar, ülkeleri mekânsal olarak bölerken; hudutlar iki toplumsal grubu birbirinden ayıran çizgilerdir. Hudutlar sosyal olarak inşa edilmişlerdir, insanlara çeşitli sınırlamalar getirmelerine rağmen geçirgenlerdir. Bu çerçevede de gerilim ve çatışmaları içsel olarak bünyelerinde barındırırlar.[120] İnşa edilmiş hudutlar arasındaki mücadele temel bireysel ve toplumsal süreçleri içerir. Bu süreçler, kişisel aitlik hissini ve kimliği inşa eder. Bireylerin sosyal gruba bireysel çıkarlarının ötesinde toplumsal aidiyet hissetmesini sağlar.[121] Sosyal hayatın dinamikleri bağlamında birbirleriyle mücadele eden çelişkili pratikler, zihinsel imajlar ve çetin farklılıklar içeren hudutlar karşı karşıya gelirler ve birbirlerini etkilerler.[122] Hudutların bu çarpışması esnasında insanlar hangi talepleri izleyeceklerine, taleplerin hangisini görmezden geleceklerine dair seçimler yaparlar böylece hudutlar değişir.

Özetle, genel olarak veri olarak algılanan etnik kimlik ve sınırları süreç içinde değişim göstermektedir. Kimliklerde sürece bağlı olarak yeni formlar kazanmakta yeniden inşa edilmektedirler. Özellikle çatışma süreçleri şüphesiz kimlikleri dönüştüren, hudutların mücadelesinin sertleştiği dönemlerdir. Çatışma esnasında iki aktörden biriyle işbirliği yapmak kimlik üzerinde etkili olmaktadır, kimliğin katılaşmasına, yumuşamasına ya da muğlaklaşmasına neden olabilmektedir. İsyan karşıtı paramiliter bir birliğe dâhil olma daha öncede belirtildiği gibi işbirliğinin en uç noktasıdır. Özellikle "etnik" çatışmalarda eline silah alıp devlet için ve onunla

---

[119] **age**, 32.

[120] Joel S. Migdal, "Mental Maps and Virtual Checkpoints", **Boundaries and Belonging: States and Societies in the Struggle to Shape İdentities and Local Practices**, ed. Joel S. Migdal (Edinburg: Cambridge University Press, 2004): 5-6.

[121] **age**, 15.

[122] **age**, 11.

birlikte kendi "kardeşlerine karşı" savaşmayı gerektirir. Bu bağlamda kimliksel sınırlardaki geçişliliğin en çarpıcı göstergelerindendir.[123]

2.3.3. İşbirliği ve Kimlik Etkileşimi

İnşacı bir perspektiften okunduğu takdirde kimlikler inşa edilen ve yeniden inşa edilen, geçirgen sınırlara sahip kategorilerdir. Kimlik bu bağlamda değerlendirildiğinde çatışma sürecinin kimlikle olan ilişkisi dikkate değer bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın sınırları kapsamında çatışmanın kimliği nasıl dönüştürdüğüne değil, çatışmanın bir ürünü olan isyan karşıtı paramiliter birliklere katılımın kimlik üzerindeki olası etkileri üzerinde durulacaktır.

Çatışma toplumsal yapıdan toplumsal ağlara, grup dayanışmasından kimliksel ifadelere, güç ilişkilerine kadar birçok unsuru şekillendirir. İç savaş öncesindeki büyük anlatının çizdiği aktörler, tercihler ve kimlikler sekteye uğrar. Bu bağlamda Kalyvas'a göre iç savaş aynı zamanda bir devlet oluşturma (state-building) sürecidir; iç savaş esnasında büyük anlatılar bozulur, kirlenir, belirsizleşir ve deforme olur, çeşitli çelişkiler ortaya çıkar dolayısıyla büyük anlatıların silinip yerine yenilerinin oluşturulması gerekir.[124]

İç çatışma var olan yapılarda, ağlarda, bağlılıklarda yıkımlar meydana getirir. Bu bağlamda "toplumların sosyal, ekonomik ve politik dinamiklerine göre aktörler ve çıkarları zaman içinde değişir."[125] Değişen durum politik kaybedenler için yeni fırsatlar, koalisyon boyutlarında değişiklikler, yeni girişimler ve genel olarak politik yeniden düzenleme fırsatı sunabilir.[126] Dolayısıyla çatışma başladığı andan itibaren taraflar, tarafların hedefleri, kendilerini tanımlama biçimleri, eylemleri aynı kalmaz, dönüşür. Çatışmaların hem yaşam onaylayıcı (life-affirming), hem de yaşam yok edici (life-destroying) yönleri vardır. Çatışma, eklemlenme ya da ayrılma, kutuplaşma ya da kutupların ortadan kalkması, bilinçlenme ya da bilinçsizleşme,

---

[123]Stathis N. Kalyvas, "Armed Collaboration in Greece 1941-1944", **European Review of History**, c. 15, s. 2, (Nisan 2008): 129–142.

[124] **age**, 430.

[125] Vayrynen'den aktaran Hugh Miall, "Transforming Ethnic Conflict: Theories and Practices", **Facing Ethnic Conflict: Toward a New Realizm**, ed. Andreas Wimmer, Richard J. Goldstone, Donald L. Horowitz, Ulrike Joras, Conrad Schetter (USA: Rowman&Littlefield publishers, 2004): 164.

[126] Kalyvas, "Ethnic Defection", 1048.

karmaşıklaşma ya da basitleşme gibi birçok dönüştürücü sürece maruz kalır.[127] Bu bağlamda kimliksel bağlılıklar üzerinden yeniden kutuplaşma, kimlikleri yeniden tanımlama potansiyeli taşır. Değişim çatışmayla eş zamanlı olarak gerçekleşir. Kimlikte şüphesiz bu değişimden bağımsız olarak varlığını devam ettiremez. Zaten toplumsal dinamikler bağlamında karşı karşıya gelen ve birbiriyle mücadele eden kimlik sınırları (hudutlar) çatışma esnasında daha keskin mücadelelere ve etkileşimlere girer. Grup kimlikleri keskinleşir, seyrelir ya da muğlaklaşır.

Çatışmanın kimlikler üzerindeki etkisinde kimlikleri sıkılaştırıp keskinleştirdiği genel kanıdır. Etnik grupları; önceden tahmin edilebilen, göze çarpan, çatışma boyunca değişmeyen ve tahmin edilebilir davranışlara sahip bölünmez aktörler ve kimlikler olarak görme eğilimi yaygındır. Hâlbuki çatışma süreci durağan değildir, aksine son derece dinamik ve karmaşık süreçler yumağıdır ve kimlikler heterojen, kimlik ifadeleri akıcıdır. Genel olarak iç savaşa ilişkin makro tarihsel yaklaşımlar savaşın sonuçlarını savaş öncesinde var olan bağlılıklarla ilişkilendirirken, mikro tarihsel yaklaşımlar ise savaşın içsel mekanizmalarına bakar, bağlılıkların ve kimliklerin savaşın sonucu olduğunun ya da onun tarafından dönüşüme uğradığının altını çizer.[128]

Çatışma boyunca kimlik değişimi her zaman kimliklerin keskinleşmesi yönünde gerçekleşmez, seyrelebilir. Kalyvas çatışmanın kimlik boyutuyla ilgili iki temel süreçten bahsetmektedir. Bunlar: etnik kimlik değiştirme (ethnic identity shift) ve etnik iltica (ethnic defection) süreçleridir. Etnik kimlik değiştirme, bireylerin eskisinin yerine geçecek yeni bir etnik kimlik kazanması, devralmasıdır. Etnik iltica ise bireylerin etnik grubun ulusal arzularına karşı çıkan bir organizasyona kimliklerini terketmeksizin katılma sürecidir.[129]

"Etnik kimlik değiştirme" kişilerin kimliklerini bırakarak tamamen yeni bir kimlikle kendilerini tanımlamaya başlamalarıdır. Modern ulus devletlerin oluşturdukları ve asimilasyon sonucu oluşan yeni kimlikler bu kategoride değerlendirilebilir. Kalyvas bu özelliğin modern öncesi çatışmaların bir özelliği olduğunu, günümüzdeki çatışmalarda bu türde etnik kimlik değişimlerinin yaşanmadığını dile getirmektedir. Kalyvas'a göre günümüzde yaşanan çatışmalarda gerçekleşen çoğunlukla etnik iltica

---

[127] Galtung'dan aktaran Miall, **age**, 163.

[128] Kalyvas, **The Logic of**, 3.

[129] Kalyvas, "Ethnic Defection", 1045.

sürecidir.

"Etnik iltica sürecinde" bireyler kendi kimliklerinde temel bir değişim gerçekleştirmeden "karşı tarafa" geçebilmektedir. Etnik iltica sürecinde bireylerin sahip oldukları etnik kimlik ile kimlikliğin politik taleplerinin desteklenmesi arasına, bireylerin kendi kimlik tanımlarını değiştirmeksizin mesafe koyma süreci olarak işlemektedir.[130] Kalyvas'a göre böylece etnik kimlik üzerinden oluşan ikililik, sadık olan-olmayan ayrımı üzerinden yeni bir politik ikililik üzerinden tanımlanma da başlamaktadır.

Bu bağlamda isyan karşıtı paramiliter birliklere katılım etnik ilticanın bir örneği olarak görülebilir. Özellikle etnik çatışmalarda gerçekleşen askeri işbirliği etnik iltica süreci olarak tanımlanabilecek bir karşı tarafa geçiştir. Böylelikle Kalyvas'a göre etnik kimlik bazlı tek boyutlu bir politik alandan, sadık-sadık olmayan ayrımını da içeren iki boyutlu bir politik alana geçilmektedir. Bu çerçevede etnik kimlik bağlamında politik davranışın tahmin edilebilirliği ortadan kalkmaktadır.[131] Kimlikte temel bir değişim olmamakla birlikte kimlik, sadık olan olmayan ayrımı üzerinden yeniden kategorilere ayrılmaktadır. Bir kere çatışma başladı mı etnik ilticayı da içeren yeni politik dinamikler eski çatışma öncesi politik, ekonomik ve sosyal faktörlere baskın gelir.[132]

Kalyvas'a göre Türkiye'de PKK hareketinin çıkışı öncesinde etnik kimlik değiştirmeye dayalı politikalar gündemdeyken, Kürt kimliğinin inkârı ve asilmilasyon üzerinden işleyen bir süreç söz konusuyken; PKK'nın ortaya çıkışıyla birlikte köy koruculuğu üzerinden işleyen sadık olanla olmayanı ayıran etnik iltica sürecine geçilmiş oldu. Bu süreç Kürt kimliğinin PKK'ya olan sadakatinin sekteye uğramasına neden oldu. Etnik kimlik (Türk-Kürt) üzerinden tanımlanan tek boyutlu politik alandan, Türk devletine sadık olanlar ve olmayanlar ayrımına dayalı iki boyutlu politik alana geçildi.[133]

Çalışma kapsamında yapılan alan araştırması esnasında çıkan sonuçlar bu

---

[130] **age**, 1045.

[131] **age**,1050, 1055. Devletin isyan eden grubun üyelerini ya da seslendiği kitleden insanları kendi tarafına çekme arzusu, bireylerin kendi etnik grubuna karşı, diğer tarafla işbirliği yapması ve savaşçıların veya sempatizanların bir taraftan diğer tarafa geçmesi gibi özellikler aynı zamanda etnik olmayan çatışmalarda da görülür.

[132] **age**, 1060.

[133] **age**, 1050.

varsayımları destekler nitelikte değildir. Ademli Köyü özelinde geçici köy koruculuğunu kabul eden bireylerin Kalyvas'ın günümüzde rastlanmadığını iddia ettiği etnik kimlik değiştirme, etnik iltica süreci ile eş zamanlı olarak gözlemlenmiştir. İsyan karşıtı paramiliter birliğe dahil olmak etnik kimliğe ilişkin talepler ile bireylerin kimlik ifadeleri arasına fark koymakla kalmamakta (sadece etnik iltica sürecine tekabül etmemekte) aynı zamanda kimlik ifadelerini de dönüştürmektedir. Etnik kimlik değiştirme anlamına gelen asimilasyon politikalarının etkisi yadsınmamalıdır. Asimilasyon politikalarına eşlik eden isyan karşıtı paramiliter birliğe katılım geçici köy korucularının kimliklenme süreçlerini de etkilemektedir. Ademli Köyü özelinde gözlemlenen geçici köy korucularının kimlik ifadelerindeki muğlaklıktır. Kalyvas'ın doğrudan bireylerin kimliksel ifadelerini değiştirmeden paramiliter birliklere dahil olduğu yönündeki gözlemi Ademli Köyü özelinde gözlemlenememiştir.[134]

Ademli Köyü özelindeki analizler dördüncü bölümü oluşturmaktadır. Alan analizine geçmeden önce bir sonraki bölümde makro düzeyde geçici köy koruculuğu analiz edilmeye çalışılacaktır. Geçici köy koruculuğunun siyasi ve yasal dayanakları, uygulamaya konulduğu tarihten itibaren günümüze kadarki süreçte farklılaşan işlevleri, askeri stratejiler bazında neye tekabül ettiği bir sonraki bölümde incelenecektir.

[134] Dördüncü bölümde daha ayrıntılı olarak incelenecektir.

3. KÖY KORUCULUĞU SİSTEMİ

Bu bölümde geçici köy koruculuğunun kabulüne, hükümetler ve güvenlik güçleri tarafından hangi saiklerle kullanıldığına dair sürecin genel panaroması kısaca sunulmaya çalışılacaktır. Bu bölüm, Türkiye'de yaşanan çatışmanın yoğunluğu ve köy koruculuğu sisteminin kullanımının geçirdiği evrim bağlamında üç parça halinde incelenecektir.[135] Tarihsel olarak geçici köy koruculuğunun çatışma bağlamında ön plana çıkan işlevleri göz önüne alınarak analizi kolaylaştırmak açısından bir dönemselleştirme yapılmıştır. İlk bölüm 1984 ile 1990 arasını kapsamaktadır. Bu bölümde çatışmanın başlangıcı, devlette yarattığı algı, geçici köy koruculuğunun kabulü ve bunun devlet elitleri açısından ne anlam ifade ettiği, ne tür araçlarla/stratejilerle geçici köy koruculuğunun yaygınlaştırılmaya çalışıldığı anlaşılmaya çalışılacaktır. Bu süreçte geçici köy koruculuğu yerel güvenliğin sağlanması için bir araç olarak kullanılmıştır. İkinci bölüm çatışmanın yoğunlaştığı doksanlı yılları kapsamaktadır. Çatışmanın yoğunlaştığı ve geçici köy koruluğunun bir sistem olarak nasıl ve ne amaçla sürece dahil edildiğinin anlaşılması hedeflenmektedir. PKK'nın bölgedeki otoritesini güçlendirdiği ve öncelikli tehdit olarak algılandığı doksanlı yıllarda sadece köy korucuları değil, köy koruculuğu sisteminin kendisi de dost düşman ayrımı yapan bir mekanizma olarak değişen savaş stratejileri bağlamında sisteme dahil edilmiştir. Üçüncü bölüm ise çatışmanın görece yumuşadığı 1999'dan günümüze kadar olan zaman aralığını içermektedir. Bu zaman diliminde geçici köy koruculuğuna ilişkin yapılan düzenlemeler ve geçici köy koruculuğunun hangi bağlamlar çerçevesinde tartışıldığına bakılacaktır. Bu dönemde geçici köy koruculuğu sistemine dair hükümet tarafından çeşitli düzenlemeler gündeme gelirken, pek çok sivil toplum kuruluşu ve uluslararası örgüt tarafından köy koruculuğunun kaldırılması yönünde talepler dillendirilmiştir. Bu dönem aynı zamanda geçici köy korucularının çeşitli taleplerle daha görünür olmaya başladığı bir

---

[135] Söz konusu tarihsel bölümleme Evren Balta Paker'in "Causes and Consequences of The Village Guard System in Turkey" adlı makalesinden alınmıştır. http://web.gc.cuny.edu/dept/rbins/IUCSHA/fellows/Balta-paper.pdf [08.05.2010].

sürece denk düşmektedir.

3.1. Yerel Güvenlik Stratejisi Olarak Geçici Köy Koruculuğu: 1984–1990

Çoğunlukla PKK'ya giden süreç altmışlardaki toplumsal hareketlilik ve 1980 darbesiyle ilişkilendirilmektedir.[136] 1960 sonrası Türkiye'nin içine girdiği toplumsal hareketlilik ve giderek radikalleşme sürecinden Kürtler de etkilenmiştir. Kürtler tarafından 1970'e kadar öne sürülen talepler ulusal kimliğin kabul edilmesiyle ilgili olmaktan çok medeni ve toplumsal haklara ilişkindi. Temel yurttaşlık haklarından yararlanma, az gelişmişlikle mücadele, devletin yatırım yapması gibi talepleri içeriyordu. Talepler ilerleyen yıllarda "ayrılıkçı" olmamakla birlikte daha radikal ve ulusçu bir hâl aldı. Feodalizmin yıkılması, Kürtçe yazılı basın, radyo ve eğitim hakkı talepleri dillendirilmeye başlandı. Genellikle bu talepler "ayrılıkçı" bulundu ve şiddetli bir baskı uygulandı. Bu aşamadan sonra Kürtlerin talepleri daha da radikalleşti. Silahlı mücadele yöntemlerini kullanan çeşitli örgütlerin ortaya çıkması öğrenci örgütlerinde faaliyet göstermekte olan Kürtleri de etkiledi. Kürtler birçok örgüt içinde yer aldı. 1970'lerin ortasından itibaren bağımsız Kürt örgütlerinde artış yaşandı.[137]

Bruinessen'e göre 1970'li yıllarda Kürt hareketinin giderek büyümesinin başlıca nedenleri kentlere geçekleşen göçler ve okumuş Kürt gençleridir. Bir taraftan ülkenin batısına göç, Kürtlerin doğu ile batı arasındaki farkı daha net görmeye başlamasına neden oldu, öte yandan zaman zaman uğradıkları ayrımcılık faklı oldukları bilincini perçinledi. Ülkenin batısına lise ya da üniversite okumaya gelen gençler farklı bir entelektüel birikime sahip olmaya başladılar ve ülkenin siyasi iklimiyle ilişkili olarak faklı kavramlar (emperyalizm, az gelişmişik, sömürge, ulusal sorun vb.) ile tanışıp bu

---

[136] Bu bölümde kısaca çatışma sürecinin başlangıcı ele alınacaktır. Şüphesiz geçici köy koruculuğu sistemi, Kürt sorunundan ayrı olarak incelemek pek mümkün olmasada araştırmanın sınırlılığı bağlamında Kürt sorunun kökenleri ve gelişimi üzerine bir tartışma yürütülmeyecektir. Çatışma süreci köy koruculuğu çercevesinde incelenecektir. Bu noktada şu da belirtilmelidir ki, Kürt sorunu sadece PKK veya öncesi ile başlamamıştır, kökleri 19. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Kürt sorununa ilişkin ayrıntılar için bkz. Kirişçi, Winrow, **age**. David McDowall, **age**. Barkey, Fuller, **age**. Natali, **age**. Mesut Yeğen, **Devlet Söyleminde Kürt Sorunu**, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1999). Mesut Yeğen kırk yıllık suskunluğun ardından, 1960'ların ortalarından itibaren yeniden başlayan Kürt isyanının 1980 darbesine rağmen süreklileştiğini ve "son Kürt isyanına" dönüştüğünü ifade etmektedir. Mesut Yeğen, "Kürt Meselesi: Ne oldu? III", **Son Kürt İsyanı**, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2011): 35. . Bu bağlamda da altmışlara kısaca bakmak anlamlı bir çaba olarak karşımıza çıkmaktadır.

[137] Hamit Bozarslan, "Çağdaş Türkiye'de Kürt Sorununun Siyasi Yönleri", **Kürtler**. ed. Kreyenbroek-Sperl. çev. Yavuz Alogan. 2. bs. (İstanbul: Cep Kitapları, 2003): 104-105.

çerçevede tartışmalar içinde yer aldılar. Dolayısıyla bu göçmenler ve okumuş gençler, Kürt hareketinin motor gücünü oluşturdu.[138]

Bu zaman diliminde 1973 yılından itibaren başlayan tartışmalar ve fikir alışverişleri sürecinden sonra 1976 yılında Abdullah Öcalan ve yaklaşık 15 arkadaşı Ankara Dikmen'de yapılan bir toplantının ardından üniversiteyi tamamen bırakıp bağımsız bir Kürt devleti kurmak için Marksist-Leninist bir örgüt kurmaya karar verdi. Politik propaganda yapmak için bölgeye gittiler. Bölgede birebir görüşmeler yapmanın taraftar toplamak için daha avantajlı olacağını düşünen grup, örgütlenme çalışmalarına buradan devam etti.

Yapılan çalışmalar sonunda 28 Kasım 1978 tarihinde PKK, Diyarbakır'ın Fis köyünde gerçekleştirilen toplantıyla kuruldu. Partiye göre Kürdistan emperyalist dört ülke (Türkiye, Suriye, Irak ve İran) tarafından ayrı ayrı sömürgeleştirilmiş bir ülkedir. Bu sömürgeleştirilmiş ülkenin en büyük parçası Türkiye topraklarındadır dolayısıyla da devrime önderlik yapacak olan Kuzey Kürdistan'dır. Sömürgecilik ve sömürgeciliğin ayakta tuttuğu yarı feodal yapı devrimin önündeki, yok edilmesi gereken engellerdi. Devrimin milli ve demokratik olmak üzere iki yanı vardır. Milli yanı sömürgeciliğin yok edilmesini hedeflemekteydi. Milli çelişkiler çözülmedikçe "hiçbir toplumsal çelişki yalnız başına çözülme imkânına sahip değildi." Demokratik yanı ise orta çağdan kalma kalıntıları toplumdan temizlemeyi hedeflemekteydi. Bunlar; feodal ve komprador sömürüsü, aşiretçiklik, mezhepçilik ve kadının köleleştirilmesi gibi çelişkilerin yok edilmesini içermekteydi. Kısaca partinin kuruluş bildirisinde yer aldığı üzere: "[...] PKK, çöken emperyalizm ve yükselen proleterya devrimcileri çağında bölge insanını emperyalist ve sömürgeci sistemden kurtarmak, müstakil ve birleşik Kürdistan'da bir halk diktatörlüğü kurmak ve nihai olarak sınıfsız toplumu gerçekleştirmek amacındadır. [...]"[139]

Partinin birinci yılını tamamladığı 1979 yılında Urfa yoğunluklu eylemler gündeme geldi. Parti belirlediği program çerçevesinde komprador olarak gördüğü Adalet Partisi milletvekili ve bölgenin etkili aşiret liderlerinden olan Mehmet Celal Bucak'ı hedef alan bir eylem düzenledi. Eylem her ne kadar başarısız da olsa, PKK'nın deneyim kazanması açısından önemli adımlardan bir tanesiydi.

---

[138] Martin van Bruinessen, "Türkiye Kürtleri", **Kürdistan Üzerine Yazılar,** çev. Nevzat Kıraç, 3.bs (İstanbul: İletişim Yayınları,1995): 344-345.

[139] Safiye Dündar, **Kürtler ve Azınlık Tartışmaları** (İstanbul: Doğan Kitap, 2009), 175.

1980 darbesiyle birlikte Türkiye soluyla birlikte Kürt hareketi de etkilendi. Bölgede büyük çaplı kitlesel tutuklamalar oldu ve faaliyet gösteren pek çok örgüt büyük darbe aldı. 1980 darbesinin öncesinde veya darbenin hemen ertesinde partiye mensup kişilerin bir kısmı ülke dışına çıkmayı başarmıştı. Suriye isyancıların kendi topraklarıyla Lübnan'da örgütlenmesine izin verdi. PKK, 1983 yılında ise Iran ve Irak topraklarına doğru yöneldi. Parti, Bekaa Vadisi ve Irak'ta çeşitli kamplar kurdu. 1984 yılına gelindiğinde partinin ilk askeri kanatı olan HRK (Hêzên Rızgariye Kurdistan-Kürdistan Kurtuluş Birlikleri) kuruldu. Örgütün Bekaa vadisinde ve Irak'ta bulunan kamplarında siyasi ve askeri eğitim gören militanlar yeniden Türkiye'ye giriş yapmaya başladı ve 15 Ağustos 1984'te Eruh ve Şemdinli baskınlarını gerçekleştirdi. Böylece silahlı çatışma süreci başlamış oldu.[140]

1980 yılında "Apocular" bir tehdit olarak algılanmamakta, polis kayıtlarında Öcalan sadece 'Kürt kökenli bir solcu-Komünist' olarak tanımlanmaktaydı.[141] PKK ise 'bir grup eşkıya' olarak görülmekteydi.[142] 1984–85 arasında faaliyetleri artsa da hükümet politik tartışmalarla meşguldü ve PKK bir tehdit olarak algılanmıyordu. Ancak doksanlı yılların başından itibaren tehdit algısı değişerek, konuya tamamen eğilmeye başlandı. Bununla birlikte bu zamana kadar ki süreçte jandarma takviye edilerek PKK ile mücadele edildi,[143] geçici köy koruculuğu sistemi kabul edildi, olağanüstü Hal[144] ilan edildi.

---

[140] Ayrıntılar için bkz. Marcus, **age**. İmset, **age**. Romano, **age**.

[141] İmset, **age**, 75.

[142] bkz. Evren "[...] bir avuç çapulcu [...]", **Cumhuriyet Gazetesi**, 5 Ekim 1984, 1. Özal: "[...] ipleri dışarıda olan bir avuç hain [...]", **Cumhuriyet Gazetesi**, 8 Ekim 1984. Özal: "[...] bu insanlar Türk devletinin karşısında ufacık bir sinek gibiler, rahatça ezilebilirler." **Cumhuriyet Gazetesi**, 5 Ekim 1984, 4.

[143] Romano, **age**, 89. Aynı zamanda jandarma ve piyade birliklerine terörle mücadele eğitimi verilmişti. Ümit Özdağ, **Türkiye'de Düşük Yoğunluklu Çatışma ve PKK** (Ankara: Üç Ok Yayınları, 2005), 35. Evren Balta Paker, "Dış Tehditten İç Tehdide: Türkiye'de Doksanlarda Ulusal Güvenliğin Yeniden İnşası", **Türkiye'de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti**, ed. Evren Balta Paker, İsmet Akça (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010): 413.

[144] 14 Temmuz 1987'de Bingöl, Diyarbakır, Elazığ, Hakkari, Mardin, Siirt, Tunceli ve Van'da Olağanüstü Hal ilan edildi. Aynı kanunla Adıyaman, Bitlis ve Muş da "Mücavir İl" (komşu il) olarak belirlendi. OHAL, 1990 yılında Batman ve Şırnak'ın il olmasıyla, OHAL kapsamındaki il sayısı 13'e yükseldi. Mücavir il olarak uygulama kapsamına alınan Bitlis de 1994 yılında OHAL uygulamasının kapsamına dahil edildi. bkz. Zafer Üskül, **Olağanüstü Hal Üzerine Yazılar** (İstanbul: Büke Yayıncılık, 2003).

3.1.1. Geçici Köy Koruculuğu Sisteminin Yasal Dayanakları

Doksanlara kadar devam eden tehdit algısı, dış tehditti, dışarıdan bir müdahalenin olasılığı üzerineydi. Konvasyonel bir savaş için hazırlanmış bir askeri yapılanma söz konusuydu. Hâlbuki uluslararası savaşın aksine, iç çatışma farklı ihtiyaçlara gereksinim duyar. Yerel güvenliğin tesisi bir önceki bölümde aktarıldığı üzere çatışma alanının ve o bölgedeki insanların kontrol altına alınmasıyla mümkündür. Çatışma alanına ilişkin istihbarat ve anında müdahale son derece önemli ihtiyaçlar olarak ortaya çıkmaktadır. Doksanlara kadar dışarıdan olası bir müdahaleye göre organize olmuş Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) yapılanması iç çatışmanın bastırılması için gerekli olan yapılanmaya sahip olmaktan uzaktı. Geçici köy koruculuğu aracılığıyla askeri açıdan herhangi bir radikal değişiklik yapılmaksızın, isyancılar hakkında bilgi toplanması ve isyancıların olası eylemlerine karşı anında cevap verebilecek yerel bir güç oluşturulması hedeflenmiştir.[145]

Dönemin başbakanı olan Turgut Özal yürürlükteki bir yasaya dayanarak köy muhtarlarına, köy ihtiyar heyeti üyelerine ve köy korucularına köylerini korumak amacıyla zabıta yetkisi verilebileceğini ifade eden açıklamasına şöyle devam eder:

> "Cumhurbaşkanı ve bakanların bölgeye yaptıkları gezilerden edindikleri izlenim; yöre halkı bu gibi konularda sadece emniyet kuvvetlerinin yetişmesi ile değil, kendisi de müdahale etmek istiyor. Birkaç hadisede av tüfekleriyle köye gelmek isteyen kimseleri defettiklerini de biliyoruz. Tabii bunun bir düzen halinde yapılmasında bende fayda mütalaa ederim. Verilir belli zamanlarda bunlar kontrol edilir, hatta köy korucularına ücret bile verilebilir, kanaatim odur."[146]

Cumhurbaşkanına göre elektrik, telefon ve yoldan mahrum yerleşimlerin güvenliğini sağlamanın başka hiçbir yolu yoktu.[147] Özal, bu açıklamalarıyla geçici köy koruculuğu sisteminin oluşturulacağına dair ilk ipuçlarını vermekteydi.

Dönemin İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde geçici köy koruculuğunu getirecek olan kanun tasarısının görüşüldüğü oturumda şunları söylemekteydi:

> "Hepinizin malumları olduğu üzere, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde eşkıya savunmasız, bir an için savunmasız olan vatandaşlarımıza karşı acımasızca davranmakta ve onları insanlığa yakışmayacak bir şekilde katletmektedir. Bölgenin özellikleri de dikkate alınacak olursa, anında emniyet kuvvetlerimizin o bölgelere, o mahallere yetişmesi mümkün olmamaktadır. Böyle olunca da buradaki insanımızı koruyup gözetmek amacıyla bize göre, zaten kanunlarımızda mevcut olan müesseseyi, biraz daha etkin hale getirmek maksadına

---

[145] Balta Paker, "Causes and Consequences", 10.

[146] **Cumhuriyet Gazetesi**, 7 Ekim 1984, 1.

[147] Marcus, **age**, 137.

matuf olmak üzere, bu tasarıyı yüce huzurunuza getirmiş bulunuyoruz."[148]

Başka bir deyişle, hükümet için geçici köy koruculuğu yerel güvenliğin sağlanması için gerekliydi.

Mecliste kanun tasarısına ilişkin itirazlar çoğunlukla kanun tasarısının Anayasa'ya uygunluğu çerçevesinde yoğunlaşmıştır. Halkçı Parti adına konuşan M. Seyfi Oktay: "[...] bu fıkra Türk köylüsü için yeni bir olağanüstü hal müessesesini hukuk mevzuatımıza monte etmek istemektedir. [...] belli illerdeki köylere özgü bir düzenleme olduğunu göstermektedir. Bu açıdan Anayasamıza aykırı görmekteyiz."[149] Oktay, sözlerinin devamında olağanüstü hal ilanında meclisin onayı gerekliyken bu yeni uygulamayla valinin teklifi ile İçişleri Bakanlığı'nın onayının yeterli olmasını ve olağanüstü hal uygulamasında süre sınırlamasının olmamasını da eleştirmektedir. Cahit Tutum:

> "Anayasaya göre, sayın grup başkanımızın da belirttiği gibi üç tür idari rejim var: birincisi normal idari rejim; diğeri olağanüstü hal rejimi (spesifik anlamda kullanıyorum); üçüncüsü de sıkıyönetimdir. Şimdi ise sanki bir dördüncü idari rejim gelir gibi, ismi de olağanüstü hal rejiminin benzeri bir rejim olan bir rejim getirilmek isteniyor."[150]

Tasarının oylanacağı genel kurulda Mustafa Çorapçıoğlu: "[...] tasarının eklenmek istenen fıkrasındaki hüküm ile adeta, bir nevi örtülü olağanüstü hal getirmek imkânı hükümete tanınmış bulunmaktadır."[151] Mustafa Çorapçıoğlu'nun konuşmasının ilerleyen bölümlerinde Plan ve Bütçe Komisyonu'nun tasarıya dair raporunda köy korucularının nitelikleri konusunda titiz davranılması gerektiği yönünde uyarının olduğunu ve aranan nitelikte köylülerin bulunmaması durumunda verilecek silahların olası bir kan davası veya mera anlaşmazlığında kullanılmasını engellemek için seçilecek olan geçici köy korucularının o köy halkından seçilmesine de itirazlar bulunduğunu ifade etmektedir.[152]

Korucuların niteliğine, silah kullanımına getirilecek sınırlamalara, statüsüne dair hükümete yöneltilen sorular ise hükümet adına konuşan dönemin İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut ve Adalet Bakanı M. Necat Eldem tarafından ya net bir şekilde yanıtlanmamış ya da Köy Kanunu'nun köy korucularıyla ilgili diğer maddelerine

---

[148] **TBMM Tutanak Dergisi**, Dönem 45, Toplantı 71, c. 13 (1985): 25.

[149] **age**, 21-22.

[150] **age**, 24.

[151] **TBMM Tutanak Dergisi**, Dönem 45, Toplantı 77, c. 14 (1985): 268.

[152] bkz. **age**, 267-268.

atıfta bulunularak cevaplandırılmıştır.[153] Daha sonra düzenlenecek bir yönetmelikle de çeşitli düzenlemelerin yapılacağını dönemin İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut ifade etmiştir.[154] Bu tartışmalar sonucunda geçici köy koruculuğu sistemi 26 Mart 1985 tarihinde 442 Sayılı Köy Kanunu'nun 74'üncü maddesinde 3175 sayılı Kanun ile değişiklik yapılarak yürürlüğe girmiş, 27 Haziran 1985 tarihinde de uygulamaya koyulmuştur.[155] Böylelikle bölgede devlet güvenlik sisteminin önemli bir ayağı oluşturulmuş oldu.

Kanun şu şekildeydi:

> "Bakanlar Kurulunca tespit edilecek illerde; olağanüstü hal ilanını gerektiren sebeplere ve şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin köyde veya çevrede ortaya çıkması veya ne sebeple olursa olsun köylünün canına ve malına tecavüz hareketlerinin artması hallerinde, Valinin teklifi ve İçişleri Bakanlığının onayı ile yeteri kadar "geçici köy korucusu" görevlendirilebilir. [...]"[156]

Kurban'a göre bu yasa iki yıl sonra yürürlüğe girecek olan olağanüstü hal uygulamasının yasal zeminini oluşturmakta, olağanüstü hali gerektiren sebepler ve şiddet hareketlerine dair bir açıklama yapmayarak hükümete sınırları muğlak yetkiler vermektedir. Ayrıca geçici köy korucu alımına dair süreçte yetkin kılınan idare olmuştur. Bu süreç yasamanın onay ve denetim mekanizmalarının dışında bırakılmıştır.[157] İdari olarak muhtara bağlı olan geçici köy korucuları, mesleki olarak köyün bağlı olduğu jandarma komutanlığına bağlıdır. Görevleri ise şöyle sıralanmaktadır:

> "a) Köy halkının canına, ırzına, malına ve tasarruf emniyetine tecavüz edenleri belirlemek, bunları takip etmek, köy muhtarına ve en yakın jandarmaya en seri vasıtasıyla bildirmek,

---

[153] bkz. 12.03.1985 tarihli 71. Birleşim ve 26.03.1985 tarihli 77. Birleşim tutanakları. Cahit Tutum'un diğer maddelerde köy korucularına ait düzenlemeler olduğu ve söz konusu tasarıda bu maddelere bir atıf bulunmadığı yönündeki itirazları da tasarının aynen geçmesine engel olamamıştır. **age**, 265.

[154] **TBMM Tutanak Dergisi**, Dönem 45, Toplantı 71, c. 13 (1985): 26. Yönetmelikle ilgili tartışmalar için bkz. **age**, 2-3.

[155] Dilek Kurban, "Bir güvenlik politikası Olarak Korucu Sistemi", **Almanak Türkiye 2006-2008 Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim**, ed. Ali Bayramoğlu (İstanbul: TESEV Yayınları, 2009): 253. Köy Kanunu'nun tam metni için ayrıca bkz.: http://www.hukuki.net/kanun/442.13.text.asp [19.05.2010]

[156] Köy Kanunu (442 S.K.) madde 74, Ek: 26/3/1985 - 3175/1 md.; Değişik: 7/2/1990 - 3612/2 md., http://www.hukuki.net/kanun/442.13.text.asp [02.03.2011]. Ayrıca köy korucuları yönetmeliğine göre korucularında aranacak şartlar şunlardır: "1) T.C. vatandaşı olmak, 2) Türkçe okur-yazar olmak, 3) Askerliğini yapmış olmak, 4) 22 yaşından küçük, 60 yaşından büyük olmamak, 5) Kamu haklarından mahrum bulunmamak, 6) Bir suçtan dolayı hüküm giymemiş olmak, 7) Yıkıcı, bölücü ve irticai faaliyetlere karışmamış olmak, 8) İyi huylu tanınmış bulunmak ve herkesle kavga çıkarmak, sarhoşluk gibi huysuzluklara sahip olmamak, 9) Görev yapacağı köyde ikamet ediyor olmak,10) Görevini yapmasına engel olacak vücut veya akıl hastalığı veyahut vücut sakatlığı ile özürlü bulunmadığını sağlık raporu ile belgelemek", Köy Korucuları Yönetmeliği, madde 5.

[157] Kurban, **age**, 253.

kaçmalarını, saklanmalarını önlemek, köy halkının ve köyün zabıta görevlilerinin de yardımıyla yakalamak,
b) Suç işlenirken veya işlendikten sonra, henüz izleri kaybolmadan sanıkları yakalamak,
c) Adli kolluk işleri ile ilgili olaylarda, delillerin kaybolmamasını sağlayacak tedbirleri almak,
d) Yangın, sel, deprem, toprak kayması, çığ gibi tabi afetleri bilgi edindiğinde, köy muhtarına ve en yakın jandarmaya haber vermek,
e) Köyde bulunan eski hükümlülerin, sabıkalı ya da şüphelilerin iş ve ilişkilerini araştırmak, asker ve yoklama kaçaklarını takip etmek, bunlar hakkında elde ettiği bilgileri muhtara veya jandarmaya bildirmek,
f) Bağ, bahçe ve yolları, içme suyu tesisleri ile trafo ve köy orta malları, su kuyuları, su setleri ve kanallarına ve benzeri köy tesislerine yönelik her türlü tecavüzleri önleyecek tedbirleri almak ve bu gibi tesislerin korunmasında genel ve özel kolluk kuvvetlerine yardımcı olmak."[158]

Köy kanununda yer alan koruculara ilişkin bir diğer madde de şöyledir: "Korucular silahlıdırlar. Kendilerine karşı gelenler jandarmaya karşı gelmiş gibi ceza görürler. (Temmuz 1990)" [159] Bu madde ile de koruculara koruma zırhı sağlanmaktadır. Burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta da devletin korucuları silahlandırırken zorunlu bir eğitime tâbi tutmamasıdır. Konuyla ilgili madde: "Köy korucuları, göreve başlamadan önce ve görevden ihtiyaç duyulan hallerde Jandarma Genel Komutanlığınca belirlenecek usul ve esaslara göre en yakın birlikler tarafından belli bir süre eğitime tabi tutulurlar." şeklinde düzenlenmiştir.[160] "İhtiyaç duyulan hallerin" ne olduğu ise açıkça belirtilmemiştir.

Korucuların hangi şartlar altında silah kullanacağı ise şu şekilde düzenlenmiştir:

"1) Görevini yaparken kendisine saldıran ve hayatını tehlikeye koyan kimselere karşı hayatını korumak için mecbur olursa,
2) Görevini yaparken ahaliden bir kimsenin can veya ırz tehlikesi altında kaldığını görür ve onu kurtarmak için başka çare bulamazsa,
3) Cürmü meşhutta (yani yapılırken veyahut yapıldıktan sonra henüz izi meydanda iken) bir cinayetin failini yahut maznun bir şahsı yakalamak istediği halde, o kimse silahla karşı koyarsa,
4) Tutulan bir cani kaçar ve "dur" emrini dinlemez ve onu tekrar yakalamak için silah kullanmaktan başka çare bulunmazsa,
5) Eşkiya takibi sırasında yatak olan yerlerden şüpheli bir adam çıkar ve korucunun "dur" emrine itaat etmeyip kaçarsa,
Yukarıda sayılan hallerden başka korucu silahını kullandığından dolayı ceza görür. Korucu silah kullanmaya mecbur olduğu zaman bile mümkün mertebe öldürmeksizin yaralayarak tutmaya dikkat eder."[161]

Böylelikle 1985'te, hükümet dönemin ihtiyaçlarına cevap verebileceğini düşündüğü

---

[158] Köy Korucuları Yönetmeliği, madde 9, http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20524.html [02.03.2011]

[159] Köy Kanunun, madde 73, http://www.hukuki.net/kanun/442.13.text.asp [02.03.2011].

[160] Köy Korucuları Yönetmeliği, madde 11, http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20524.html [02.03.2011]

[161] Köy Korucuları Yönetmeliği, madde 6, http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20524.html [02.03.2011]

yerel güvenliği sağlayabileceğini düşündüğü köy koruculuğu sistemini yürürlüğe koydu. Geçici köy koruculuğu hem çatışmanın yapısını, hem toplumsal güç ilişkilerini dönüştüren, yeniden organize eden bir güç olarak ortaya çıkmış oldu.

Devlet tarafından silahlandırılan bir diğer köy korucusu kategorisi ise gönüllü köy korucularıdır. Gönüllü köy korucusu alımının yasal dayanağı geçici köy korucularında olduğu gibi Köy Kanunu'dur. Kanunun 74. Maddesine göre:

> "Köy muhtarı ve ihtiyar meclisi, mahsul zamanlarında çapulcular ve eşkiya türemiş ise yağmadan köy halkını korumak için köylünün eli silah tutanlarından lüzumu kadarını gönüllü korucu ayırarak bunların isimlerini bir kağıda yazıp kaymakama götürür. Kaymakamın müsaadesi olursa bu gönüllü korucular asıl korucularla beraber yağmacılara ve eşkiyaya karşı köy ve köylüyü korurlar."[162]

1924 yılından bu güne kadar geçerli olan söz konusu madde ile cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda halkı "çapulcu ve eşkiyalardan" koruma hedeflenmişken, değişen konjonktüre bağlı olarak 1985 yılından itibaren PKK ile mücadelede paramiliter bir diğer güç oluşturulmuştur. Bir kişinin gönüllü köy korucusu olabilmesi için kendisinin ve ailesinin güvenliğinin tehlike altında olduğu gerekçesiyle muhtarlığa başvurması, bu gerekçenin ilgili jandarma birimlerince onaylanması ve sicilinin temiz olması silahlandırılması için yeterlidir.[163] Dolayısıyla sadece yasamanın denetiminden değil aynı zamanda yürütmenin denetiminden de muaf sadece yerel idarenin denetiminde bir uygulama söz konusudur.[164]

Devlet tarafından silahlandırılan geçici köy korucularına İçişleri Bakanlığı'nca her ay maaş ödenirken, gönüllü köy korucularına maaş ödenmez. Geçici köy koruculari jandarma tarafından görevlendirilmek suretiyle farklı bölgelere operasyonlara gidebiliyorken, gönüllü köy koruculari sadece kendi köylerini ve ailelerini korumak üzere silahlandırılmışlardır.[165] Her iki kategori kıyaslandığında geçici köy korucularının askerle kurduğu ilişki ve devletten maaş alması bağlamında devletle olan organik bağının daha güçlü olduğu ve fiili dokunulmazlıklardan daha fazla

---

[162] bkz. Köy Kanunu, madde 74, http://www.hukuki.net/kanun/442.13.text.asp [02.03.2011].

[163] "İhtiyar meclisince belirlenen korucuların isimleri, muhtar tarafından kaymakama bildirilir. İhtiyar meclisi kararına; nüfus cüzdan sureti, öğrenim durumunu gösterir belge, sağlık raporu ve dört adet fotoğraf eklenir. Kaymakam konuyu değerlendirerek, uygun görmesi halinde onaylar ve işe alınma işlemini tamamlar. Sonuçtan, köy muhtarına bilgi verilir. İşe alınan köy korucularına kaymakamlıkça düzenlenen kimlik cüzdanı verilir." Köy Koruculuğu Yönetmeliği, madde 6.

[164] Kurban, **age**, 254.

[165] Kurban, **age**, 255.

faydalandığı söylenebilir.[166]

Özellikle koruculuk sisteminin bir kimlikleme aracı olarak işlev gördüğü doksanlı yıllarda devlet yetkilileri için geçici/gönüllü köy koruculuğu ayrımının çokta anlamlı olduğunu söyleyemeyiz. Devlet yetkilileri köy koruculuğu sistemini bir silahlandırma hareketi olarak görmüş ve öyle davranmıştır. Çünkü devlet, köy korucusu olmasını istediği kişi, aşiret veya köylere PKK'ya karşı silah almaları temelinde yaklaşmıştır. PKK'ya karşı silah alarak sadakatin ıspatlanması odak noktası olmuştur. Maaş ise sisteme dahil olmanın ekonomik açıdan artısı olarak sunulmuştur.

3.1.2. Köy Koruculuğunun Yaygınlaşması

Devlet yetkilileri köy koruculuğunun ekonomik boyutu ve yaratacağı muhtemel istihdamın bölge ekonomisi üzerindeki olumlu etkilerini sıklıkla vurgulamıştır.[167] Bu bağlamda, köy koruculuğu yasasının kabulünü takiben, özellikle bölgedeki yoğun işsizlik nedeniyle yüzlerce köylü koruculuk başvurusu yapmıştır. Fakat İmset'e göre hükümet için önemli olan bireysel başvurunun çokluğu değil, sadık katılımın sağlanmasıydı. Köy koruculuğu sistemiyle, ileride olası başkaldırıların önüne geçebilmek için aşiretlerle işbirliği yoluna gidildi. "GKK adayları, genelde yerel yönetimlerle doğrudan ilişkisi olan köy ağaları ve aşiret liderleri tarafından seçildiğinden, bu ağalar 'kendi adamlarını' hızla silahlandırdılar. Ankara'ya onay için gelen adlar, yerel anlamda hiç filtre edilmiyordu."[168] Aynı zamanda aşiret liderleriyle yapılan görüşmelerle daha kollektif bir katılım hedeflenmişti. Bölgenin toplumsal yapısı itibariyle aşiret içinde baskın olan aşiret liderini köy koruculuğu sistemine dahil etmek aşirete mensup olan herkesi dahil etmek anlamına geliyordu. Paker'e göre devlet toprak mülkiyetini göz önüne alarak köy korucusu alımlarını şekillendirdi. Bölgeye hâkim olan büyük toprak sahipliğiydi. Dolayısıyla devlet tercihini büyük toprak sahiplerinden yana koydu ve aşiret liderleriyle görüşmeler yaptı. Böylece aşiretlerin politik etkisi güçlendi ve aşiret yapısı pekişti. Aşiret lideri merkez ve yereldeki karar alma süreçlerinde daha etkili bir figür haline gelmeye

---

[166] Araştırmanın bundan sonraki kısmında geçici köy korucularını ifade etmek için "köy korucusu" kullanılacaktır. Gerekli yerlerde ayrımın altı çizilecektir.

[167] Aytar, **age**, 189.

[168] İmset, **age**,144.

başladı.[169] Hamit Bozarlan'a göre ise Türkiye, etnik çatışmayı yönetebilmenin klasik kurallarından biri olan "kaynak dağıtımı"nı kullandı. Kaynak dağıtımı yöntemi ile Kürtler içinde "ayrıcalıklı lordlar" kategorisi yaratıldı ve devletin baskıcı politikalarını uygulamaya dahil edildi. Kaynak dağıtımından pay alan bu "ayrıcalıklı lordlar" köy korucularıydı.[170]

Aşiret liderleri açısından ise PKK'nın kendilerine karşı tutumu biliniyordu. Aşiret liderlerine karşı mücadele partinin stratejilerinin bir parçasını oluşturuyordu.[171] Bu durum bazı aşiret liderlerinin devlet yanında yer almasında etkili olmuştur. Köy korucularının maaşlarının toplu olarak aşiret liderlerine verilmesi aşiret liderlerine olan bağımlılığı pekiştirmiştir.[172] Böylelikle aşiret liderleri hem ekonomik anlamda bir kazanç elde edebilecekler, hem de aşiret içindeki otoritelerini pekiştirerek söz konusu otoritelerinin temel dayanağı olan aşiret ilişkilerinin sürekliliğini sağlayabileceklerdi. Birand'a göre bir taraftan para diğer taraftan aşiret ağalarının pekişen otoriteleri 1986'da korucu ordusunun büyümesine neden olmuştur.[173] Devletle masaya oturma ve devletle köy koruculuğu aracılığıyla kurulan organik ilişkiler bölgedeki aşiretler arası güç dengelerini de farklılaştırmıştır. Bu durum aşiretlerin bölgedeki pozisyonunu pekiştirmiştir.[174] Köy korucusu aşiretlerin güçlenen otoriteleri karşısında köy korucusu olmayan aşiretler içindeki bağlılıklar da güçlenmiş, perçinlenmiştir. Bir anlamda Kürt toplumunun yeniden aşiretleştirilmesi söz konusu olmuştur.[175] Bununla birlikle, korucuların elde ettiği silahlar köyleri korumanın ötesinde, aşiretlerin iç hesaplaşmaları ve kan davalarında da

---

[169] Balta Paker, **age**, 20.

[170] Hamit Bozarslan, " 'Why The Armed Struggle?' Understanding The Violence in Kurdistan of Turkey", **The Kurdish Conflict in Turkey: Obstacles and Changes for Peace and Democracy**, ed. Ferhad İbrahim, Gülistan Gürbey (New York: St. Martin's Press, 2000): 24-25.

[171] Kuruluş bildirgesinde feodal- komprador olarak nitelendirilen toprak ağaları mücadele edilmesi gereken hedefler arasındadır. Bu tutuma, 1979 yılında Siverek ve Hilvan'da gerçekleştirilen eylemler örnek teşkil etmektedir.

[172] Kirişçi, Winrow, **age**, 154-155.

[173] Mehmet Ali Birand, **Apo ve PKK** (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1992), 142.

[174] Balta Paker, **age**, 20.

[175] bkz. Martin van Bruinessen, "Kurds, States, and Tribes", http://www.hum.uu.nl/medewerkers/m.vanbruinessen/publications/Kurds,%20states,%20tribes.htm [04.02.2011], Janet Klein, "Çevreyi İdare Etmek: Osmanlı Devleti ve Hamidiye Alayları", **Türkiye'de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti**, ed. Evren Balta Paker, İsmet Akça (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010): 105-124.

kullanılmıştır.[176] Bu bağlamda, çatışmanın seyri içersinde köy koruculuğu sistemi geleneksel düşmanlığı ve kan davalarını "anti-PKK mücadelesi" çerçevesinin bir parçası olarak yeniden üretmiştir.[177]

Öncelikli olarak sınırda yer alan illerde köy koruculuğunun yerleşmesi için çalışmalar başlamıştır. Aşiret liderinin adam öldürme suçundan arandığı, kaçak olarak dağda yaşayan, vergi vermeyen ve askere gitmeyen Şırnak'taki Jırki aşireti ile irtibata geçilmiştir. Mayıs 1985'te Jirki aşiretiyle masaya oturan devlet görevlileri aşiretin PKK'ya karşı kendi saflarında yer alması koşuluyla dağdan inmelerine izin vermiştir. Bunun gerçekleşmesi sonucunda, mahkemenin 25 yıl hapis ile cezalandırdığı aşiret liderine cezası hiçbir zaman uygulanmamıştır.[178] Her ne kadar devlet yetkilileri ve aşiret lideri bu pazarlığın varlığını kabul etmemişse de ilçeye atanan savcının haklarında tutuklama kararı bulunan fakat ilçede serbestçe dolaşabilen aşiret mensubu kişileri cezalandırma çabalarının sonuçsuz kalmasına dair Osman Aytar'ın aktardığı ayrıntılar, devlet eliyle köy korucularına sağlanan bağışıklığın en açık göstergesi olarak okunabilir.[179] Bu durum aynı zamanda köy koruculuğunun kabülünün, aşiretin bütün üyelerine daha önceden işlenmiş, aynı zamanda işlenecek suçlara ilişkin yasal dokunulmazlık sağlandığını ve sağlanacağını da göstermektedir.

1989 yılı köy korucularının, büyük oranda PKK'nın kendilerine ve askerlere yönelik saldırılarındaki artıştan kaynaklanan, silah bırakma sürecine tanıklık etti.[180] "Artan PKK saldırıları ile karşılaşan Türk Silahlı Kuvvetleri, 17 Ağustos'ta 'bölücü terörle mücadele etmek için her şeyi yapmaya' kararlı olduğunu açıklıyordu."[181] Dönemin Genel Kurmay Başkanı Necip Torumtay: "Milli varlığımıza ve bütünlüğümüze silah çeken ve onun yanında bilerek ve isteyerek yer alan ve destekleyen kimseleri düşman

---

[176] Birand, **age**, 142. Barkey ve Fuller'in belirttiği gibi bu tercihte aşiretler arasında çeşitlilik gösteren tarihsel, bölgesel ve rastlantısal faktörler oldukça etkilidir. bkz. Barkey, Fuller, **age**, 72. 1989 yılında dönemin OHAL valisi tarafından verilen bilgiye göre 300 korucunun devletin verdiği silahları kız kaçırma, kan davası ve arazi anlaşmazlığı gibi nedenlerle kullandıkları gerekçesiyle işlerine son veriliyor. Aytar, **age**, 211. Köy korucularının suça bulaşma oranlarıyla ilgili olarak ayrıca bkz. İHD, **age**.

[177] Barkey, Fuller, **age**, 147.

[178] İmset, **age**, 145, Aytar, **age**, 178. Ayrıntılar için bkz. Aytar, **age**, 305-306 nolu notlar, 354-356.

[179] bkz. Aytar, **age**, 355-356.

[180] bkz. **age**, 225-237.

[181] İmset, **age**, 254.

kabul etmek ve ona göre gerekli tedbirleri almak gerekir."[182] Torumtay'ın bu açıklaması "düşman" tanımının giderek daha kapsayıcı bir hâl aldığını ve alınacak "tedbirlerin" giderek sertleşeceğini gösterir nitelikteydi. PKK ve taraftarları milli varlığı tehdit eden birer "düşman" olduğuna göre artık sorun milli bir davaydı ve askeri yöntemlerle çözülmesinden başka bir alternatif yoktu. Yapılan açıklamanın ardından gerçekleşen Bakanlar Kurulu toplantısının akabinde Başbakan Özal'ın bölge ile ilgili herhangi bir politik önlemin düşünülmediği ve mevcut tedbirlerin arttırılacağı yönünde yaptığı açıklama ile bir anlamda askere yeşil ışık yakmış oluyordu.[183]

Aşiret liderleriyle yapılan görüşmeler de öbür taraftan devam etmekteydi. 11 Ağustos 1989 tarihinde bazı komutanlar, Hakkari'de yaklaşık 20 aşiret lideriyle "Huzur-1" adlı bir toplantı gerçekleştirdi. 21 Eylül 1989'da komutanlar Van'da aşiret liderleriyle bir toplantı daha düzenledi. Bu toplantıda komutanlardan birinin dile getirdiği düşünceler doksanların devlet politikası olarak devam edecektir. Toplantıyı yöneten Tuğgeneral Recail Uğurluoğlu toplantının başında şu sözleri sarf ediyordu: "ya evet, ya hayır. Saflarınızı netleştirin; ya bizdensiniz, ya PKK'dan."[184] Vatandaşlarını koruma görevinin devlete ait olduğunu dile getiren aşiret liderlerine sinirlenen komutanın son sözlerinin "ya silah alırsınız ya da PKK'cısınız" olmuştur.[185] Toplantı üzerinden sekiz gün geçmeden Van ve Hakkari'de on üç aşiret lideri gözaltına alınmış ve işkencelere maruz kalmıştır. Aynı günlerde koruculuğu kabul etmeyen bir aşiretin köyüne zırhlı bir araç tarafından ateş açılmış ve ölen kimsenin olmadığı bu saldırıyla ilgili soruşturma hiçbir zaman sonuçlanmamıştır.[186] Korucu olmaları yönündeki baskılardan bunalıp valiliğe şikâyete giden bir grup köylüye valinin "silah almayan haindir" şeklindeki cevabı da bir diğer çarpıcı örnektir.[187] Söz konusu durum bu çatışmada tarafsız kalmanın devletin tüm bileşenleri için kabul edilemez bir tavır olmaya başladığının göstergesidir.

Mihdi Perinçek'e göre korucu olma nedenleri farklılaşan beş geçici köy korucusu

---

[182] bkz. Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nün Ağustos 1989 açıklaması http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/ayintarihi/1989/agustos1989.htm [18.10.2010]

[183] İmset, **age**, 256.

[184] Aytar, **age**, 183.

[185] İmset, **age**, 148.

[186] **age**, 148, Aytar, **age**, 183.

[187] Aytar, **age**, 184.

grubu vardır.

> "Bu gruplar: 1. Silahlı çatışmada güvenlik güçleri ile birlikte olma isteğinde olanlar, çatışmaların sonucu olarak; aşiret bireyleri veya aşiretleri silahlı örgüt militanlarının mağduriyetine maruz kalanların oluşturduğu GKK grubu. 2. Asgari düzeyde de olsa, bir gelir kaynağına sahip olmadığı için, yani ekonomik nedenlerle GKK olanlar. 3. Resmi formatlı silaha sahip olarak yerel hasımlara (kan davalılara) ya da yerel nüfusa karşı üstünlük sağlamak için GKK olanlar. 4. Devlet görevlilerinin baskısı sonucu korucu olanlar ile aldıkları silahlarla korucu olan ve yerelde üstünlük sağlayan hasımlarına karşı denge sağlamak ve mülklerini bu kesimlerin yöneliminden korumak için GKK olanlar. 5. Silahlı örgütün kırsal alanda ihtiyacı olan lojistik desteği temin etmek için korucu olmasında sakınca görmediği kişilerden oluşan GKK grubu. Bu gruplara giren GKK sayıları net olarak bilinmemekle birlikte; birinci, ikinci ve üçüncü gruba giren GKK'ların, 1998–1999 yılındaki korucuların % 85-90'ını oluşturduğu tahmin edilmektedir. İHD'nin bölgede bulunan şubelerine yapılan başvurular ile İHD'nin yaptığı araştırma sonuçları böylesi bir eğilimi işaret ettiğini söyleyebiliriz."

Mihdi Perinçek köy koruculuğunun; devleti arkasına almak suretiyle güçlenmek, silah sahibi olarak silahın sağladığı güçten faydalanma, hukuki bağışıklıktan faydalanmak (suça bulaşmış korucuların çoğunlulukla cezalandırılmamasından kaynaklı olarak) ve ekonomik gelire sahip olmak gibi olanaklar sağladığını ifade etmektedir.[188]

3.1.3. PKK'nın Köy Koruculuğuna Yönelik Tepkisi

Bir önceki bölümde değinildiği gibi çatışmalarda devletin ve isyancı grubun temel stratejileri ve argümanları aynı alan üzerinde dolayıma girer. Çatışmanın gerçekleştiği alanda sivillerin desteğini kazanmak, devlet açısından isyanın bastırılması ve egemenlik krizine son verilmesi açısından önemlidir. İsyancılar için ise meşruiyetin onaylanması ve başarının sağlanması için kritik önem taşımaktadır. Bu bağlamda çatışma esnasında isyancı grup ve devlet için aktif işbirliği önemli bir kaynak halindedir. Her iki aktör karşı tarafa katılmanın bedellerini ve kendisine katılımın kazançlarını ortaya koyar. Karşı tarafa katılımın bedellerini giderek arttırır. Köy koruculuğu sistemi karşısında PKK'nın politikaları ve aldığı tutum köy korucularının, bölge halkının ve devletin tercih ve tutumlarının belirlenmesinde etkili olmuştur.

1985'te PKK uğruna savaştığını ilan ettiği Kürt halkının bir kısmını kendisiyle savaşması için silahlandırılmış ve maaşa bağlanmış şekilde karşısında bulmuştur. "1984'ten başlayarak Van-Hakkâri bölgesinde faaliyet göstermiş olan eski PKK militanı S.'nin, 'onlarla savaşmak istemiyordum, onlarda Kürt'tü' [...] 'paralize

---

[188] Mihdi Perinçek, "Köy Koruculuğu Uygulamasının Zorunlu Göç Mağdurlarının Güvenliği Açısından Yarattığı Sorunlar", http://www.ihd.org.tr [09.01.2011]

olmuştum'"[189] ifadesi PKK'nın içinde bulunduğu durumun özeti şeklindedir. 1985'te köy koruculuğu sistemi PKK eylemlerini çelişkili bir hale getirmiştir. Köy koruculuğuna katılmak için birçok teşvikin olması karşısında PKK bu tercihin bedellerinin ağır olacağını göstermek için bu yönde tercih yapanlara yönelik şiddet içerikli caydırma yöntemleri uygulamaya koymuştur.[190]

25–30 Ekim 1986 tarihleri arasında gerçekleşen 3. Kongre'sinde PKK bölgedeki otoritesini doğrudan ve açık bir şekilde göstermesi gerektiğini vurgulayarak, köy korucularının ve işbirlikçilerin cezalandırılacağı yönünde karar almıştır.[191] PKK'nın parti gazetesi Serxwebun alınan bu kararı: "[varlığımızı güçlendirmek] için, işbirlikçiler tamamen ortadan kaldırılacak" şeklinde aktarmıştır. [192] Başka bir deyişle, köy korucularının saldırılarda hedef alınması ve bu yolla koruculuk sistemin çökertilmesi hedeflenmiştir.[193] PKK'nın koruculara karşı aldığı bu kararlar 1987 başından itibaren uygulamaya konulmuştur. 17 Ocak 1987'de düzenlenen köy baskınıyla üç korucu öldürülmüş, böylece PKK tarafından eylem gerçekleştirilmiştir. Takip eden günler boyunca eylemler devam etmiş, 1987'nin ilk otuz dört gününde düzenlenen beş köy baskınında ölen kişi sayısı otuz beşe ulaşmıştır. Ölenler sadece korucular değil korucuların ailelerini de içermekteydi.[194]

PKK'nın sivillere yönelik eylemleri gerek ülke içinde gerekse ülke dışında büyük yankı bulmuştur ve PKK'nın yaratmaya çalıştığı imaj büyük darbe almıştır. Üstelik PKK'nın koruculara yönelik eylemleri devlet için bir propaganda aracı olarak işlev görmüştür. PKK'nın sivillere yönelik eylemleri PKK'nın Kürt halkı için mücadele etmeyen, aksine kendi halkına saldıran bir örgüt olduğu iddasının ıspatı olarak sunulmuştur. Koruculuk kurumu da kendi halkının savaş açtığı bir odak olarak tasvir edilmesine olanak vermiştir.

Söz konusu durum PKK tarafından da farkedildi. Öcalan, 1988 yılında sivillere yönelik saldırılara karşı olduğunu deklare edip, saldırıları 'bazı asilerin hataları'

---

[189] Marcus, **age**, 137.

[190] Romano, **age**, 125-126.

[191] Marcus, **age**, 162.

[192] **age**, 160.

[193] İmset, **age**, 120.

[194] İmset, **age**, 146, Birand, **age**, 43-144, Özdağ, **age**, 43-44.

olarak değerlendirmiş[195] ve ölümlerden bazı militanların sorumlu olduğunu bunun da söz konusu "gerillaların intikamcı anlayışından" kaynaklandığını ifade etmiştir.[196] 1990'da sivillere zarar veren bütün eylemlerin durdurulduğu parti tarafından ilan edilmiştir. 1990'daki 4. Kongre'de koruculara değil fakat sivillere yönelik saldırılara karşı oldukları ifade edilmiştir. Buna uygun olarak, takip eden üç yıl boyunca saldırılar azalmış ve 1991 yılında parti koruculara sınırlı bir af getirmiştir.[197] Yine aynı yıl "Bazı bölgelerde GKK'lara tamamen silah bırakmasını söyleyen örgüt, kendi güvendiği aşiretler de devletten silah almalarını, alınan paranın bir kısmını kendilerine vergi olarak ödemelerini, istihbarat toplamalarını emretti."[198] Devam eden iki yıl boyunca PKK'nın koruculara yönelik doğrudan saldırıları dururken, güvenlik güçlerine yönelik saldırıları aralıksız devam etmiştir.

PKK'nın köy korucularına yönelik saldırılarının ardından korucu olmak için yapılan başvurularda düşüş yaşanmış ve McDowall'a göre 1987 yılında korucu sayısı 20.000'den 6.000'e düşmüştür.[199] Saldırılar neticesinde köy koruculuğu başlangıçtaki cazibesini yitirmeye başlamıştır. Buna karşın katılımı teşvik etmek amacıyla korucu aylıklarına sürekli zam yapılmıştır. Maaşlardaki artış dikkate değerdir: 1985'te 40 bin lira olan aylık, 1989'da 369 bin lira, 1990'da 463 bin lira, 1993'de ise 3 milyon lira olmuştur.[200]

Tüm süreç göze alındığında, 1984 ile 1990 arasındaki zaman diliminde köy koruculuğunun bir yerel güvenlik stratejisi olarak görüldüğü ve bu şekilde hayata geçirildiği ileri sürülebilir. Bu zaman zarfında köy koruculuğunun bölgede yerleşmesi için devletin izlediği temel strateji, görüşmeler ve bireysel başvuruların değerlendirilmesi şeklinde olmuştur. Bununla birlikte 1989 yılında korucu olmaları yönünde baskı gören ve boşaltılan köylerin varlığının altı çizilmelidir. Baskının doksanlı yıllara nazaran daha az olduğu ve henüz sistematik bir hal almadığı görülmektedir. Giderek yoğunlaşmaya başlayan çatışma ile devlet söylem ve uygulamalarında gözlemlenen değişiklikler şiddetin doksanlı yıllara damgasını

---

[195] Marcus, **age**, 164.

[196] Birand, **age**, 147-148.

[197] Marcus, **age**, 164.

[198] İmset, **age**, 152.

[199] McDowall, **age**, 423.

[200] İmset, **age**, 146.

vuracağının habercisiydi. Çatışmanın yoğunlaşmasıyla birlikte köy koruculuğunun nasıl bir dönüşüme uğradığı bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak değerlendirilecektir.

3.2. Bir Kimlikleme Aracı Olarak Köy Koruculuğu: 1990–1999

3.2.1. Siyasi İklim

1990 yılının Mart ayında yapılan Milli Güvenlik Kurulu (MGK) toplantısında ve aynı yılın Mayıs ile Aralık aylarında yapılan PKK İkinci Ulusal Konferansı ile Dördüncü Kongre'sinde alınan kararlar, 1990'larda çatışmanın seyrine yön verecek olan politikaların habercisi oldular. Bu dönemde bölgedeki şiddet sarmalı yoğunlaştı. Sürece faili meçhuller, köy boşaltmalar, yakmalar, yerinden edilmeler, korku ve şiddet damgasını vurdu.

Mart ayında gerçekleştirilen MGK toplantısında çatışmanın şiddetleneceğini gösteren kararlar kabul edildi. Cumhuriyet gazetesinin haberine göre, ordunun Güneydoğu'da daha etkin mücadelesini sağlamak için MGK'ya sunulacak önlem paketinde "silaha karşı silahla" mücadelenin gerekliliğine dikkat çekilerek, PKK ile işbirliği yapanların "düşman kabul edilmesinin" önemi dile getiriliyor. Bu haberde ayrıca, Jandarma birliklerinin profesyonelleştirilmesi ve polis timlerinin yeniden organize edilmesi de diğer önlemler olarak sıralanıyor.[201]

MGK toplantısının ardından gerçekleşen Bakanlar Kurulu toplantısı neticesinde olağanüstü hal valisinin yetkileri arttırıldı. Buna göre, güvenlik kuvvetlerinin işini zorlaştıracak yayınlara olağanüstü hal valisi, savcılar ya da İçişleri Bakanlığı'nın müdahale edebilmesi ve basına yönelik ceza artırımı gibi uygulamalar yürürlüğe girdi. Ayrıca olağanüstü hal valisine gerekli gördüğü kişileri bölge dışına sürgüne yollayabilme yetkisi verilerek valinin aldığı kararlara ilişkin idari yargıya başvurma yolu kapatıldı. "Bölücü"ye destek verene iki kat ceza verilmesi suretiyle ceza artırımına gidildi. Bunlara ilaveten, grev ve lokavt için valiye yetki verilmesi gibi önlemler getirildi. Öyle ki, Cumhuriyet gazetesi bu önlemleri "Olağanüstü Hal Yasası ile Sıkıyönetim Yasası birçok yönden paralel hale getirildi" diyerek duyurdu.[202] Ömer Laçiner, Nisan 1990'da kabul edilen bu kararnameyi bir ordu

---

[201] "Gözler Hükümette", **Cumhuriyet Gazetesi**, 24 Mart 1990, 1.

[202] "Güneydoğu İçin Ek Önlemler", Cumhuriyet Gazetesi, 10 Nisan 1990, 1. Kararnamenin tam metni için bkz. **Cumhuriyet Gazetesi** 11 Nisan 1990, 10. Ayrıca kararnameye getirilen bir ek ile 14 nisanda ise OHAL valisinin yetki alanı genişletilerek Muş, Bitlis ve Adıyaman'da valinin tam yetki alanına

müdahalesi olarak yorumluyor. Laçiner'e göre:

> "Kürtlerin yaşadığı bölgede eli kulağında bir ayaklanma varmışçasına on binlerce asker ve güvenlik görevlisi seferber edilmiş, potansiyel olarak rejimin askıya alındığını gösteren, istenildiği anda bunu fiilen gerçekleştirmeye hazır bir kararname yürürlüğe konulmuş ve bu koşullar altında gergin bir bekleyiş dönemine girilmiştir."[203]

1991–1993 yılları PKK eylemliliğinin ve bölgedeki etkisinin zirveye ulaştığı yıllardır. 1993 sonbaharına gelindiğinde PKK'nın bölge üzerindeki denetimi oldukça artmıştır. PKK'nın Türkiye'deki varlığının yanı sıra, İran-Irak savaşı (1980–1988) ve Körfez savaşı (1991) PKK'nın Irak'taki varlığının da güçlenmesinde etkili olmuştur.[204] Aralık 1990 tarihinde gerçekleşen Dördüncü Kongre'sinde partinin artık bölgedeki varlığına güvenmekte olduğunu gösteriyor ve askeri hedeflere yöneleceğini açıkça ifade ediyordu. Öbür taraftan İmset'in belirttiği gibi devlet çatışmaya yönelik askeri tedbirleri ön plana çıkarırken, PKK politikaya yöneliyordu.[205] PKK cephesindeki bu yönelimin bir göstergesi olarak, Mart 1994'te Brüksel'de düzenlenen Kürt konferansına Öcalan'ın gönderdiği mektupta şunlar dile getiriliyordu: "Kürt sorunu üzerine ülkelerin veya uluslararası örgütlerin önerilerine açığız; Türkiye'nin bölünmesi konusunda ısrarcı değiliz; Türk hükümetiyle konuyu halkımızın haklı taleplerini ifade edebileceğimiz bir demokratik çerçeve içerisinde tartışmaya hazırım. [...]"[206] Yine Nisan 1995'de Serxwebun dergisinde yaptığı açıklamada ayrı devlet kurma konusunda ısrarcı olmadıklarını, İspanya örneğindeki gibi federalizm taraftarı olduklarını dile getiriyordu.[207]

Özal kendisinin de yarı Kürt olduğu, federalizm de dahil olası çözüm yollarının görüşülebileceği yönündeki açıklamaları ve görece ılımlı Kuzey Irak politikası ile Kürt sorununa ilişkin olarak baskıdan ve askeri çözümden öte siyasi bir çözüm ortaya koyacağı beklentilerini arttırmıştı. 1991 sonlarına doğru Özal, 2932 sayılı kanunu yürürlükten kaldırttı ve Kürtçe'nin kamusal alanda kullanımının önü açıldı ancak buna geniş ve muğlak sınırlı bir anti-terörizm yasası eşlik etti. Nisan 1991 tarihli terörle mücadele yasasında "terörist eylem Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi,

---

girdi. bkz. "Kararnameye Ek Geldi", **Cumhuriyet Gazetesi**, 14 Nisan 1990, 16.

[203] Ömer Laçiner, "Nisan Kararnamesi "iktidar"ın zaaflarını örtebilecek mi?", **Kürt Sorunu Henüz Vakit Varken** (İstanbul: Birikim Yayınları, 1991): 65.

[204] Barkey, Fuller, **age**, 23.

[205] İmset, **age**, 273.

[206] Emin Gürses, **Ayrılıkçı Terörün anatomisi/ IRA-ETA-PKK** (İstanbul: Bağlam yayınları, 1997), 99.

[207] **age**, 99.

hukuki, sosyal, laik ve ekonomik sistemide dahil, niteliklerini değiştirmeyi amaçlayan bir örgüte mensup kişi ya da kişilerin baskı, şiddet ve zor kullanmasını ya da kullanma tehdidini gerektiren eylemler olarak tanımlandı (1.madde). Daha önce belirtilenen, ter türlü düşüncenin yayılması hakkkındaki yasakla (8. madde) bütünleşen bu geniş ve belirsiz tanım, birçok kişinin tutuklanmasına ve insan hakları ihlallerine yol açtı."[208]

Özal'ın genel af ilan edilebileceği ve PKK ile görüşmenin olanaklı olabileceği yönündeki açıklamaları PKK tarafından olumlu karşılanmış ve 1993'te PKK tek taraflı ateşkes ilan etmiştir.[209] Bu ateşkes ilanında, PKK yasal demokratik sürece bağlı kalacağını açıkça ifade etmiştir. Bir ay sonra süresiz olarak uzatılan ateşkes kararına şu talepler eşlik ediyordu: "Kültürel özgürlükler ve Kürtçe yayın hakkı verilmeli. Köy koruculuğu sistemi ortadan kaldırılmalı ve olağanüstü hal kaldırılmalı. Türk yetkililer faili meçhul cinayetlerin çözülmesi için gerekli önlemleri almalı ve Kürtlerin politik örgütlenme hakları kabul edilmeli."[210] Özal'ın, ateşkes önerisinin ertesi günü ölmesiyle birlikte Kürt sorununun politik mecraya çekilmesi yönünde beklentiler yok olmaya başlamıştır. Öcalan, Özal'ın sorunun askeri bastırma yoluyla çözülemeyeceğini iyi anlayanlardan biri olduğunu ve cesur adımlar atabileceğini düşündüklerini ancak onun ölümünün ardından, Demirel ve İnönü'nün sorunu eski yöntemlerle çözmeye çalışacaklarını bildiklerini bu çerçevede ateşkesin muhatabı öldüğüne ve eski yöntemlere dönüleceğine göre ateşkesin bir anlamı olmadığını dile getirerek ateşkese son verdiklerini açıklamıştır.[211] Bu tarihten itibaren çatışma süreci daha yoğunlaşarak devam etmiştir.

1993 yılında Özal'ın ölümünün ardından Demirel cumhurbaşkanı, Tansu Çiller, ise başbakan oldu. Çiller başkanlığa oturduğu ilk zamanlarda Kürt sorununa ilişkin Bask modelinin çözüm olabileceği yönündeki düşüncesi, TRT'de Kürtçe yayın yapılabileceği ve Kürtçe'nin seçmeli ders olarak okullarda okutulmasına yönelik düşünceleri dönemin Cumhurbaşkanı Demirel ve dönemin Genel Kurmay Başkanı

---

[208] Kirişçi, Winrow, **age**, 150. Özal bir yandan liberal söylemlerle ortaya çıkarken, öbür yandan anti-terör yasası, geçici köy koruculuğu sistemi ve OHAL onun zamanında yürürlüğe girmiştir.

[209] Romano, **age**, 85-87. Özal bir yandan liberal bir söylemle ortaya çıkarken, öte taraftan muğlak tanımlar içeren terör yasası onun zamanında kabul edilmiş, Ohal ve geçici köy koruculuğu uygulamalarına geçilmiştir.

[210] **age**, 87.

[211] Hasan Cemal, **Kürtler**, 3. bs. (İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2003), 48-49.

Doğan Güreş tarafından eleştirildi. Demirel terör sorunu çözülmediği müddetçe siyasi çözüm aramanın yanlış olacağını dile getirdi. Kültürel haklar konusu Çiller tarafından karşılaştığı muhalefet nedeniyle rafa kaldırıldı.[212] Çiller Kürt sorununu tamamen askerlere devrederek, kendi otoritesini parti içinde güçlendirmek amacıyla parti içi iktidar mücadelesiyle meşgul oldu.[213]

Bu dönemde yaşanan bir diğer önemli gelişme ise Mart 1994'te Demokrasi Partisi (DEP) milletvekillerinin, milletvekili dokunulmazlıklarının kaldırılarak tutuklanmaları ve birkaç ay sonra da DEP'in tamamen kapatılmasıdır. Bu dönemden sonra MGK'nın yani askerin genel anlamda siyasi karar alma sürecinde, özelde ise Kürt sorununa dair ağırlığı artarak devam etmiştir.[214]

PKK gerilla stratejisiyle seksenli yılların sonunda bölgede son derece güçlü bir hale gelmişti. Uzun süre "birkaç terörist" olarak görülen PKK devletin bölgedeki gücünde düşüşe neden olmuştu.[215] Öyle ki, dönemin Genel Kurmay Başkanı Doğan Güreş 1991'de şunları ifade ediyordu: "Gerçekten de ülkemizi kaybediyor olmaktan korkuyordum." Askeri yapılanmayla ilgili ise şunları ifade ediyordu: "Ayaklanma safhasına girdiklerini görüyorduk. Dağlara hâkimdiler. Bu arada biz Körfez krizinden, savaşından yeni çıktığımız, yani askeri tedbirlerimizi ona göre aldığımız için içeriye karşı hazırlıklı değildik. Zaten bu tür terörle mücadele bakımından da güvenlik güçlerinin yetersizlikleri vardı."[216] Güvenlik güçlerinden üst düzeyde bir yetkili de o günleri şöyle anlatır: "Güneydoğu'nun birçok yerinde ikili otorite vardı. Gündüz devlet, gece terörist [...]. Buna izin verilemezdi. Tek otorite devlet olacak, devlete biat edecekti. Artık teröre anladığı dilden cevap verilecekti."[217] Üst düzey bir emniyet yetkilisi ise şunları söylemekteydi: "Artık devletin elinin ağır olduğunu halka göstermek zorundaydık. Tercihini yapacaktı yöre halkı. Devlet mi, terör mü?"[218] Bu yetersizliklerin giderilmesi için aşağıda kısaca özetlenen strateji değişikliğine gidildi.

---

[212] Kemâli Saybaşılı, **DYP-SHP Koalisyonu'nun Üç Yılı** (İstanbul: Bağlam Yayınları, 1995), 62-63.

[213] Barkey, Fuller, **age**, 137, Saybaşılı, **age**, 83-92.

[214] Saybaşılı, **age**, 94.

[215] Balta Paker, "Dış Tehditten", 412.

[216] Cemal, **age**, 160.

[217] **age**, 162.

[218] **age**, 162.

3.2.2. Askeri Yapılanmadaki ve Köy Koruculuğu Sisteminin İşlevindeki Dönüşüm

TSK, Soğuk Savaş doktrinine uygun bir şekilde konvansiyonel bir orduyla karşılaşmak üzere örgütlemişti.[219] Temel tehdit algısı dış tehdit üzerine kurgulanmıştı. Ancak Soğuk Savaşın sona ermesi ve PKK'nın bölgedeki etkinliğinin giderek artması, TSK'nın Soğuk Savaş yıllarında arka plana attığı iç tehdide olan ilgisinin artmasına ve iç tehditin öncelikli olarak değerlendirilmesine neden oldu. Değişen tehdit algısına paralel olarak ordu yapılanmasında ve stratejisinde değişikliğe gidildi.[220] Kısaca "Türk ordusu uzama yayılımını değiştirmek ve kontrol sağlayabilmek için fiziksel ve sosyal peyzajı dönüştürmek zorunda kaldı." Bu bağlamda 1991'de TSK "bölgeye hâkim olma" olarak adlandırılan asimetrik bir savaş durumunda isyanı bastırmayı hedefleyen yeni bir savaş stratejisini izlemeye karar verdi.[221]

TSK'nın PKK ile mücadeledeki temel stratejisi, 1991'e kadar kırsal bölgelerin güvenliğinden sorumlu olan jandarmayı takviye etmeye dayanıyordu.[222] Kabul edilen yeni savaş stratejisi ordunun yeniden yapılandırılması anlamına geliyordu. Bu bağlamda tümen ve alay yapısı, daha hızlı tepki vermeyi ve daha kolay hareket etmeyi sağlayacak şekilde kolordu ve tugaylara dönüştürüldü. Özel Harp Dairesi lağvedilerek yerine Özel Kuvvetler Komutanlığı kuruldu. Hem ordu hem de polis birlikleri içinde özel komando birlikleri oluşturuldu.[223] 1990'da 18.000 olan köy korucusu sayısı, Ağustos 1994'de 63.000'e ulaştı. Bölgede bulunan asker sayısı 90.000 iken Haziran 1994'te 160.000'i buluyordu. 1994'ün sonunda ise polis, özel tim ve köy korucuları da hesaba katıldığında sayı 300.000'e ulaşıyordu. 1994 sonunda devlet yetkililerinin açıklamalarına göre PKK militanlarının sayısı ise 4.000–5.000 civarındaydı.[224]

1993 yılında ordunun yapılanmasının tamamlanmasına paralel olarak geliştirilen

---

[219] Jacob von Etten, Joost Jongerden, Hugo S. De Vos, Annemarie Klasse, Esther C. E. von Hoeve, "Türkiye Kürdistan'ında Kontrgerilla Stratejisi Olarak Çevre Tahribatı", **Tolum ve Kuram Dergisi**, s. 1, (Mayıs 2009): 75.

[220] Balta Paker, **age**, 411-412.

[221] Etten ve diğ., **age**, 76.

[222] Özdağ, **age**, 35.

[223] Bkz. Etten ve diğ., **age**, 76.

[224] Kirişçi, Winrow, **age**, 151.

strateji "alan hâkimiyeti" olmuştur.[225] "Önceki 'bul ve yok et' (ve sonra karargâha dön) stratejisinden 'bölgeyi temizle ve tut' stratejisine geçiş, bölgeye hâkim olma doktrininin temeliydi ve savaşın tüm seyrini değiştirdi."[226] Üst düzey bir istihbarat yetkilisi 1993 yılından sonraki süreci şöyle anlatıyordu:

> "Bu adı konmamış bir savaştı. Topyekün mücadeleydi. Silah devletin tekelindedir. Devlet, karşısında başka silahlı gücü, kendisine meydan okuyan, silah çeken başka bir gücü kabul edemez. Bölgede PKK'ya karşı kim, hangi güç varsa harekete geçirildi. Örneğin Hizbullah zaten vardı bölgede. Faili meçhulleri bunlar yaptı. Satırla ya da enseden tek kurşunla, 'takarof makarof' denen Rus malı tabancayla... Gayri nizami harpti bu. Bu savaşta merhamet ölüm demektir! Karşındaki adamın alnında PKK'lı yazmıyor ki. Arkanı döndün, bir anda tarandın gittin. Onun için adı konulmamış savaş nerde varsa, orada insan hakları da bir süre kendiliğinden sınırlanır darbe yer. Silahlı kuvvetler içinde Özel kuvvetler geliştirildi. Emniyette Korkut Eken'ler Özel Harekât Timleri'ni yetiştirdi. Bölgede PKK'ya karşı 'alan hâkimiyeti' uygulanmaya başlandı. Gündüz hareketli, gece hareketsiz alanda geceleyen birliklerin sayısı arttırıldı. 1993 Mayısından özellikle 1994 sonuna kadar müthiş bir mücadele yaşandı. 1995'ten itibaren de aşağı doğru çekilmeye başlandı PKK. [...]"[227]

Alan hâkimiyeti stratejisinin temel hedefi PKK'nın "uygun çevreden yoksun bırakılmasıydı." Bu çerçevede PKK'nın yiyecek, barınma, istihbarat ve yeni eleman bulma olanakları yok edilmeliydi. Yani çevre temizlenmeli ve elde tutulmalıydı. Bu bağlamda köy boşaltmalar "alan hâkimiyeti" doktirinin özsel bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır.[228] Stratejik kırsal alanların insansızlaştırılması gerektiği için köy ve meraların boşaltıldığı, askeri yasak bölgelerin oluşturulduğu bir sürece girilmiş oldu. Alanda ancak "güvenilir" kişilerin barınmasına izin verilebilirdi. Bunlarda şüphesiz köy korucuları olabilirdi. Bu bağlamda alan hâkimiyeti doktrini; "koruculuk ya da imha" şeklinde uygulamaya konuldu.[229] Bu sebepledir ki, yapısal ve stratejik dönüşümün tamamlandığı 1993 ve 1994 yıllarında daha sık köy boşaltma olaylarının gerçekleştiğini ve faili meçhul cinayet vakalarının arttığını görmekteyiz.[230]

Bu çerçevede köy koruculuğu sistemi de biçim değiştirerek dost-düşman ayrımını yapmayı sağlayan daha aktif bir sisteme dönüştü. Bu bağlamda, artık sadece köy korucularının değil, köy koruculuğu sisteminin de bir kimlikleme aracı olarak

---

[225] Balta Paker, **age**, 417.

[226] Etten ve diğ., **age**, 76.

[227] Cemal, **age**, 227.

[228] Joost Jogerden, **Türkiye'de İskân Sorunu ve Kürtler: Modernite, Savaş ve Mekan Politikaları Üzerine Bir Çözümleme**, çev. Mustafa Topal (İstanbul: Vate Yayınları, 2009), 151.

[229] **age**, 137.

[230] Kürt İnsan Hakları Projesi'nin (KİHP) 2002 Raporu, Kerim Yıldız, Koray Düzgören, **Kürt Göçü** (İstanbul: Senfoni Yayınları, 2002), 10.

devreye girdiğini görmekteyiz.[231] Köylülerin önünde iki seçenek vardı; ya korucu olup devlete sadakat gösterecek ve devletin sağladığı olanaklardan faydalanacaklardı ya da çeşitli baskılara maruz kalmaya, çoğunlukla köylerin boşaltılması, yakılması hatta ölüm gibi bedellerin ödenmesine rıza göstereceklerdi. "Askeri elitlere göre ödül ve bedel karşı karşıya getirildiğinde bu kadar ağır bir bedeli bile bile seçen herhangi bir grubun tarafsızlığı mümkün olamazdı. Dolayısıyla çatışmada köy korucusu olup devletten yana olmamayı seçen gruplar doğrudan PKK'dan yana gibi değerlendirildi."[232] Bu bağlamda, iki ateş arasında kalan insanlar için tarafsızlığın ortadan kalktığı bir durum meydana geldi.[233] Tarafsız kalma girişiminin "düşman" kategorisine dahil olmakla eş değer olduğu ve tarafsızların düşmana reva görülen uygulamalara maruz kalacağı anlamına gelmekteydi.

"Korucu olun ya da gidin" baskısıyla binlerce köy boşaltıldı, hatta bazı stratejik noktalarda bulunan köyler ise köy korucusu olup olmayacakları sorulmaksızın boşaltıldı. Köy korucusu olmayı reddetmenin yerinden edilmeye maruz kalmadaki başlıca neden olduğu birçok sivil toplum kuruluşu raporu aracılığıyla defalarca belgelenmiştir. Sadece güvenlik güçlerinin baskısı, köy boşaltmaları değil, aynı zamanda köy korucuları tarafından potansiyel hedef gösterilme korkusu (çoğu durumda gerek köylere gerekse de kişilere ilişkin istihbaratın kaynağının köy korucuları olması nedeniyle), köy korucularının baskı ve eylemlerinin de zorunlu göç sürecinde önemli olduğu da ayrıca belirtilmelidir.[234] Bir diğer önemli nokta da

---

[231] Balta Paker, "Causes and", 3-8.

[232] Balta Paker, "Dış Tehditten", 421.

[233] Romano, **age**, 127, Balta Paker, **age**, 421.

[234] bkz. KİHP, **age**. Dilek Kurban ve diğ., **Zorunlu Göç İle Yüzleşmek: Türkiye'de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası**, (İstanbul: TESEV Yayınları, 2006). TBMM Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da boşaltılan yerleşim birimleri nedeniyle göç eden yurttaşlarımızın sorunlarının araştırılarak alınması gereken tedbirlerin tespit edilmesi amacıyla kurulan meclis araştırma komisyonu raporu için Necati Bozkurt, **Denizi Kurutmak**, (İstanbul: Belge Yayınları, 2000), 219-338. Kürt İnsan Hakları Projesi'nin (KİHP) 2002 raporunda Türkiye'de yaşanan zorunlu göç sebepleri: Asimilasyon politikaları, köy koruculuğunu reddedenlere karşı bir tehdit aracı olarak, PKK'yı desteklendiğinden şüphelendiği gruba karşı bir misilleme aracı (dolayısıyla PKK'ya karşı bir misilleme aracı) olarak güvenlik güçlerinin köyleri yakması yıkması veya tehdit yoluyla evlerini terk etmeye zorlaması, öte yandan şiddetten, köy korucularının eylemlerinden, gıda ambargosundan, şiddet ortamının yarattığı ekonomik çöküntüden kaçış, geniş ölçekli alt yapı projelerinden kaynaklı göç ve PKK'nın boşaltmaları olarak sıralanmaktadır. Yıldız, Düzgören, **age**, 12-26. 1997 kurulan TBMM komisyonun 1998'de sunduğu raporda göç sebepleri 3 başlık altında toplanmıştır: 1. Köylülerin köylerini terk etmesi: çatışmalar yüzünden veya PKK'ya yönelik lojistik desteği engellemek için getirilen yayla yasakları ve köylünün tarım yapamaz hale gelmesi köylerin terk edilmesinde etkili olmuştur. Bir diğer neden ise köy korucusu olmaları yönündeki istektir ki bu durum kabul etmeyenlerin güvenlik güçlerince edenlerin ise örgüt baskısına maruz kalmalarına neden olmuştur. 2. Silahlı illegal örgütler tarafından gerçekleştirilen boşaltmalar: kendisine destek sağlamayan özelliklede koruculuğu kabul

yerlerinden edilen ailelerden kalan topraklara çoğunlukla köy korucularının yerleşmesidir. Böylece köy koruculuğu köye geri dönüşler önündeki önemli engellerden biri haline gelmiştir.

1987 yılından beri gerçekleşen köy boşaltmalar doksanlarda ciddi boyutlara ulaşmış, neredeyse sistematik bir hal almıştır. 1993–1994 yılları ise köy boşaltmanın en fazla yoğunlaştığı yıllar olmuştur. Ülke içinde yerinden olmuş kişilerin sayısına dair çok farklı rakamlar telaffuz edilmektedir. Birleşmiş milletler Mülteci Yüksek Komiserliği 3 milyon, 1997 TBMM komisyonu olağanüstü hal ve mücavir alanlarda 378.335, bu alan dışında göç ettirilen insanlarla birlikte sayının 401.328'e ulaştığını rapor etmektedir. Birleşik Devletler Mülteci Komitesi tahmini 2,5 milyon, KİHP (Kürt İnsan Hakları Projesi) 2002 tarihli raporuna göre 2,5–3 milyon, Göç-Der'e göre 4 milyon, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne (Human Rights Watch-HRW) göre ise 2 milyon insan göç etmiştir. Devlet Planlama Teşkilatı'nın Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'ne yaptırdığı çalışmaya göre ise güvenlik nedeniyle göç edenlerin sayısı 950.000 ile 1.200.000 arasındadır.[235]

Köy boşaltmalar, PKK'yı kırsal alanda etkisizleştirmenin taktiksel ve stratejik bir ayağı olarak görülmüştür. Güvenlik veya ekonomik gerekçelere dayanarak boşalan köyler ya da güvenlik güçlerinin baskılarıyla boşaltılan köyler olmak üzere kabaca iki kategoriye indirebileceğimiz yerinden edilme gerekçesi bulunmaktadır. Güvenlik güçlerinin halka yönelik "korucu olun ya da gidin" baskıları sadece korucuların

---

etmiş yerleşim birimlerine baskılarını arttırmalarından kaynaklı boşaltmalar. 3. Güvenlik birimlerince gerçekleştirilen boşaltmalar: OHAL valiliğince 2935 Sayılı Kanun çerçevesinde boşaltılan yerleşim birimlerinin özellikle koruculuk sistemini kabul etmeyen köyler, belki güvenliklerinin sağlanamayacağı endişesi, belki de PKK'ya yardım edecekleri endişesiyle güvenlik birimlerince boşaltılmıştır. Raporda altı çizilen bir diğer önemli nokta da köy boşaltmaların yasal bir çerçevede yapılmamasından dolayı mağdurların İskân Kanununun öngördüğü iskân, iaşe ve diğer hizmetlerden yararlanamamasıdır. Bozkurt, **age**, 258-259. TESEV araştırma grubu, yaptığı alan araştırmalarından yola çıkarak şu tespitlere varıyor: "görüşme yapılan kişilerin çoğunluğu, köylerinin güvenlik güçleri tarafından bir neden gösterilmeksizin ya da koruculuğu kabul etmedikleri gerekçesiyle boşaltıldığını dile getirmişler. Bazıları ise güvenlik güçleriyle PKK arasında kalmalarından ötürü güvenlik gerekçesiyle, iki ateş arasında kalmalarından ötürü ve çevre köylerin boşalmış olmasından kaynaklı köylerinden ayrıldıklarını ifade etmişler." Turgay Ünalan, Ayşe Betül Çelik, Dilek Kurban, "Türkiye'nin Yerinden Edilme Sorunu: Sorun, Mevzuat ve Uygulama", **Zorunlu Göç İle Yüzleşmek: Türkiye'de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası**, Dilek Kurban ve diğ. (İstanbul: TESEV Yayınları, 2006): 69-70. Ayrıca bkz. Mihdi Perinçek, "Köy Koruculuğu Uygulamasının Zorunlu Göç Mağdurlarının Güvenliği Açısından Yarattığı Sorunlar", http://www.ihd.org.tr [09.01.2011].

[235] Rakamlar arasındaki farklılığın temel sebebi veri eksikliğinden kaynaklanmaktadır. OHAL bölge valilisine köy boşaltma yetkisi tanınmış olmasına rağmen resmi belgelere yansıyan bir kullanımın söz konusu değildir. Öte yandan Yol Gösterici İlkeler'de tanımlanan yerinden edilmiş kişi statüsünün yoruma geniş yer tanıyan okumasıylada ilgilidir.

değil, koruculuk sisteminin bir bütün olarak bir "kimlikleme" aygıtı olarak PKK ile mücadele stratejisi bağlamında kullanıldığının açık göstergesi niteliğindedir. Ayrım basitti: köylülerin koruculara katılarak sadakatlerini ispatlamak ya da köylerini terk etmek arasında bir seçim yapması gerekiyordu. Bazı durumlarda ise seçim şansı dahi tanınmıyor, bir saat, bir gün, bir hafta içinde evlerini boşaltmaları "isteniyordu." Köy boşaltmalar ve insanların yerlerinden edimesi devletin PKK ile mücadesinin istenmeyen bir yan sonucu değil aksine PKK'yı beslendikleri çevrelerinden yoksun bırakma stratejisinin ana öğelerinden bir tanesiydi, bir devlet politkasıydı. "Bu yıkımın kendisi bir hedef olmasa da bu uygulama, coğrafi olarak tanımlanmış bir nüfus üzerinde askeri kontrol sağlamanın ya da ulus-devlet yaratmanın bir parçasıydı."[236]

Köy koruculuğunun kabul edilmesindeki yoğun baskı, aynı zamanda devletin köy korucularına da temkinli yaklaşmasını beraberinde getirmiştir. Baskıdan dolayı köy korucusu olmayı kabul etmiş köylülere verilen silahların devlete dönme ya da köy korucularının PKK için istihbarat kaynağı olabilme ihtimali köy korucularının "güvenilirliklerine" gölge düşürmekte ve onların şüpheyle yaklaşılması gereken bir kategori olarak algılanmalarına neden olmuştur. 1992 yılında Süleyman Demirel'in "korucuların 8-10 bini PKK sempatizanı" açıklaması bu durumun kristalleştiği örneklerden bir tanesidir.[237]

Köy boşaltmalar ve baskıların yaşandığı bu süreç, aynı zamanda Bozarslan'ın "özel şiddet" olarak tariflediği şiddetin yaygınlaştığı yıllardır. Bozarslan, Tilly'nin savaş yapmanın (war making) doğrudan kâr elde etmeyle (profit-making) ilişkili olduğu yönündeki konseptinin doksanlı yıllarda Türkiye'de yaşanan süreci doğrudan analiz ettiğini ifade etmiştir. Politik ağlar ve askeri hizipler şiddet aracılığıyla şekillenmiş ve yeniden üretilmiştir. Bu üretim, çatışma sürecinde milliyetçi sembollerin mobilize edilmesiyle beraber politik ve askeri aktörlerin güç ilişkilerindeki pozisyonlarını meşrulaştırmasını sağlamıştır. Bütün güç ilişkilerini dönüştüren, ilişki ağlarının inşası sürecinde etkili olan ve sürecin militarize olmasında önemli rol oynayan milyonlarca doların döndüğü bir savaş söz konusu olmuştur. Bu bağlamda doksanlar boyunca güvenlik güçleri içindeki hiziplerin, ekonomik kaynaklara (uyuşturucu trafiği, karaborsa vs.) yönelik mücadelesi kan davası ve mafya tarzı sosyal

---

[236] Jongerden, **age**, 392.

[237] İmset, **age**, 152.

örgütlenmeleri de içeren bir çeşit "özel" şiddet şeklinin doğmasına neden olmuştur. Bu çeşit şiddet güç yapıları ve resmi koruma ile kendisini göstermiştir. "Özel şiddete" başvuran aktörler devlet tarafından bağışıklığa sahipti. Yaygınlaşmış şiddet "güvenlik" adı altında meşrulaştırılmıştır.[238] 1995 yılında Meclis Faili Meçhul Siyasi Cinayetleri Araştırma Komisyonu'nun hazırladığı raporda Hizbullah ve köy korucularının birçok cinayete karışmış olduğu belirtilmiştir. Raporda ordunun Hizbullah'a destek verdiği, birçok köy korucusunun silah kaçakçılığına bulaştığı ve PKK üyesi oldukları iddiasıyla insanları öldürdüğü gibi çarpıcı bilgiler yer almıştır.[239]

3.3. Yumuşama: 1999-

Bu bölümde çatışmanın görece yumuşma dönemine girdiği 1999 sonrası dönem, köy korucuları bağlamında incelenecektir. Çatışmanın görece dindiği bu dönemde Kürt sorunun politik boyutu görece daha fazla gündeme gelmiştir. Bu dönem, bir yandan koruculuk sisteminin kaldırılmasına ilişkin çeşitli görüşlerin ortaya atılmasına, bir yandan da korucuların şikâyetlerini dile getirmesine tanıklık etmiştir. Yumuşama sürecine geçiş sadece Öcalan'ın yakalanmasıyla gerçekleşmemiştir. Kısaca yumuşamaya doğru evrilen süreçteki temel dinamiklere bakmakta fayda vardır.

Doksanlar boyunca yaygınlaşan insan hakları ihlalleri uluslararası kamuoyunda yankı bulmuş ve Türkiye'ye insan hakları ihlallerine ilişkin eleştiriler yönelmeye başlamıştır. Kürt diasporasının ve Sürgündeki Kürt Parlamentosu'nun Avrupa'daki faaliyetleri, söz konusu insan hakları ihlallerini uluslararası arenaya taşınmasında etkili olmuştur. Mart 1994'te DEP'in kapatılıp, milletvekillerinin tutuklanması Avrupa Parlamentosu tarafından tepkiyle karşılandı. Gümrük Birliği Anlaşması'nın imzalanması ertelendi. Yine Avrupa Parlamentosu'nda 1996'da Türkiye'deki insan hakları ihlalleri gerekçesiyle yapılan bütçe görüşmelerinde Türkiye'ye yapılması planlanan finansal destek askıya alındı. Üstelik bazı devletler Türkiye'ye karşı silah ambargosu uyguladı. Bu süreçte Türkiye, 1995 yılında bölgeye 35.000 askerin katıldığı bir operasyon düzenledi. Ertesi yıl ise Kuzey Irak'a sınır ötesi bir harekât gerçekleştirdi. Düzenlenen bu operasyonlarla birlikte asker PKK'nın iyice

---

[238] Bozarslan, **age**, 22.

[239] Kirişçi, Winrow, **age**, 150.

zayıfladığını düşünmekteydi.[240] 1998'de Türkiye, Öcalan'nın kendi topraklarında kalmasına izin veren Suriye'yi savaş açmakla tehdit etti ve Suriye sınırına askeri birliklerini yığdı. Öcalan Suriye'yi terk etmek zorunda kalarak önce İtalya, sonra Yunanistan'a gitmek zorunda kaldı. Sığınmacı olarak kalabileceği bir ülke ararken, tutuklanarak Türkiye'ye getirildi.[241] Bir taraftan uluslararası arenada Kürt sorununa giderek eğilmesi öte taraftan düzenlenen operasyonlar ve Öcalan'ın yakalanmasıyla birlikte Türkiye'deki çatışma yumuşama dönemine doğru evrildi.

Öcalan Türkiye'ye getirilmesinin ardından şu açıklamayı yapmıştır:

> "Türkiye'de çatışma ve şiddet ortamı, insan hakları ve demokratik gelişmenin önünde engel teşkil etmektedir. Ağırlıklı olarak Kürt sorunundan kaynaklanan şiddet bunda temel rol oynamaktadır. Çıkmazı aşmak ve sorunların çözüm yolu, şiddete son vermeyi gerektirmektedir. Bu nedenle PKK'yı 1 Eylül 1999'dan itibaren silahlı mücadeleye son vermeye çağırıyorum. Böylelikle demokratik çözüm yolunda yeni bir diyalog ve uzlaşma aşamasının gelişeceğine inancımı belirtiyorum."[242]

Öcalan bu açıklamasıyla PKK birliklerinin sınır dışına çekilmesini sağladı. PKK kendisini fesettiğini açıklayarak 2002 yılında KADEK (Kongreya Azadî û Demokrasiya Kurdistanê-Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi), daha sonra 2003 yılında Kongra-Gel (Kongreye Gele Kürdistan-Kürdistan Halk Kongresi) adlarında farklı yapılanmalara gitti. 2005 yılında ise PKK yeni kululuş bildirgesiyle yeniden kuruldu. PKK yeniden inşa bildirgesinde yeni hedeflerini ''cinsiyet özgürlükçü, demokratik ekolojik toplum paradigması'' çerçevesinde gerçekleştirilebilecek "demokratik konfederalizm" olarak açıklamaktadır. Devleti reddetmediğini aksine devletten iradeye ve haklara saygının beklendiğinin altı çizilmektedir. Savunma çizgisini de meşru savunma çizgisi olarak dile getirmektedir.[243] Her ne kadar Öcalan'ın yakalanmasının ertesinde silahlı çatışmanın bittiği genel kanı ise de 2004 yılında Kongra-Gel'in eylemsizlik kararına son vermesi ve "meşru müdaha çizgisinde" eylemlerine devam edeceğini ilan etmesi çatışmanın henüz bitmediğinin daha ziyade göreceli bir yumuşama dönemine geçildiğinin göstergesidir.

1999 Helsinki Zirvesi'yle birlikte Türkiye'nin AB üyeliğine adaylığı açıklanmış ve Kopenhag Siyasi Kriterlerine ilişkin düzenlemeler talep edilmiştir. Böylelikle sosyal

---

[240] Kemal Kirişçi, "The Kurdish Question and Turkish Foreign Policy", http://www.pols.boun.edu.tr/uploads%5Cfiles%5C909.pdf [12.07.2011].

[241] Romano, **age**, 89.

[242] Cemal, **age**, 494.

[243] bkz. **PKK Yeniden İnşa Bildirgesi**, http:// www.pkk.org/tr/Yeniden.pkk.html, [17.04.2006].

ve siyasal reformlar gündeme gelirken, AB'nin iç politikadaki ağırlığı da artmıştır. Hükümetler tarafından üyeliğe ilişkin çeşitli adımlar atılmış, atılan adımlar çeşitli dirençlerle karşılaşmıştır. Ayrıca atılan adımların pratikte yankı bulup bulmadığı ayrı bir tartışma konusu olmuştur. 2000'li yıllar aynı zamanda linç gibi toplumsal şiddet olaylarının da yaygınlaştığı bir zamana denk düşmektedir.[244] Köy koruculuğu bağlamında ise çatışma sürecinin görece azaldığı bu dönemde köy koruculuğu sistemi askeri anlamdaki önemini korusa da; kimlikleme aracı olarak kullanımının geri planda olduğu söylenebilir. Bu süreç aynı zamanda bir yandan köy koruculuğu sisteminin tartışıldığı ve kaldırılmasına ilişkin taleplerin yüksek sesle dillendirildiği, öte yandan köy korucularının kendi hak talepleriyle görünür hale geldiği bir zaman dilimine denk düşmektedir.

3.3.1. Köy Koruculuğu Sistemi Üzerine Tartışmalar

Köy korucuları her ne kadar eski otoritelerini kaybetmiş olsalar bile çatışma sürecinde yeniden tanımlanan, oluşturulan yerel güç ilişkilerinde önemli birer aktör olma özellikleri hala devam etmektedir. Uzun süren, şu anda göreceli olarak hafiflemiş de olsa devam eden, çatışma süreci şiddeti genel olarak ülkede, özel olarak da bölgede normalleştirmiştir. Bu durumun en açık göstergesi Bilge (Zanqırt) Köyü katliamı olarak anılan olaydır.

4 Mayıs 2009'da Mardin'in Mazıdağ ilçesine bağlı Bilge Köyü'nde köy korucularının 44 kişiyi öldürmesi, köy koruculuğu tartışmasını hiç olmadığı kadar yoğun bir şekilde gündeme getirmiştir. Hükümet yetkilileri ve Genel Kurmay koruculuk sisteminin topyekün bu olaydan sorumlu tutulamayacağını savunurken; muhalefet ve çeşitli sivil toplum örgütleri ise koruculuğun kaldırılması yönünde ısrar etmişlerdir.[245]

Bilge Köyü'ne ilişkin raporlarda ve çeşitli kitle örgütleri ile sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan açıklamalarda köy korucularının bulaşmış oldukları suçlara sıklıkla referans verilmiştir. Çatışma süreciyle birlikte şiddetin bölgede doğal hale

---

[244] Şiddetin toplumsallaşması ayrı bir araştırma konusu olacak genişliktedir. Toplumsal şiddet olaylarına ilişkin geniş bir perspektiften değerlendirme için bkz. Zeynep Gambetti, "Linç Girişimleri, Neoliberalizm ve Güvenlik Devleti", **Toplum ve Bilim Dergisi**, s.199 (Yaz 2007): 7-34.

[245] 09.05.2009 sabah, http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=5&ArsivAnaID=51800 [06.05.2010], Birgün, http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=5&ArsivAnaID=51775 [06.05.2010], İHD, http://www.ihd.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1481 [03.02.2011].

geldiği ve köy korucularının şiddet araçlarına erişimindeki rahatlıkları nedeniyle büyük bir tehlike olduğu, benzer olayların yaşanmaması için gerekli sosyal ve ekonomik tedbirlerin alınması ve köy koruculuğu sisteminin lağvedilmesi sıklıkla vurgulanmıştır.[246] Ayrıca Kürt sorununa kalıcı barışçıl ve demokratik çözümünün bir bileşeni olarak köy koruculuğunun kaldırılması sıklıkla talep edilmiştir. Diğer taraftan Meclis İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun Haziran 2009 tarihli raporunda, koruculuk sisteminin kaldırılmasına dair bir talebe yer verilmezken, koruculara dair bazı tespitlerde bulunulmuştur. Rapora göre:

> "Koruculuk görevini üstlenen kişilerin, bu görevin sağladığı avantajları diğer kişilere karsı bazen etik bazen de yasa dışı bir şekilde kullandıkları dikkate alındığında, korucuların iyi bir eğitimden geçirilerek disiplin altına alınmaları, korundukları izlenimini doğuracak davranışlardan uzak durulması, faaliyet alanlarının hukuki çerçevelerinin çok iyi belirlenerek keyfi uygulamalara sebebiyet verilmemesi gerekmektedir."[247]

Bilge Köyü katliamını takip eden süreçte, suça bulaşmış koruculara dair rakamlar sık sık gündeme gelmiştir. Suça karışma oranları olarak genelde ifade edilen sayı 5.000[248] olmakla birlikte, Genelkurmay Başkanlığı'nın geçmiş yıllarda hazırladığı bir raporda 4 binden fazla köy korucusunun suça karıştığı belirtilmiştir.[249] Köy koruculari; köy yakmadan adam öldürmeye, tecavüzden hırsızlığa ve gasba, adam yaralamadan uyuşturucu ve silah kaçakçılığına bir dizi suça karışmışlardır. Ne var ki, bu suçlar yalnızca sivil halka yönelik değildir, kimi zaman kendi aralarında çıkan anlaşmazlıkları çözmek için de silah kullanmışlardır. İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi tarafından yayınlanan "köy koruculari tarafından gerçekleştirilen insan hakları ihlallerine ilişkin özel raporda bilançosu"nda 38 köy yakma, 14 köy boşaltma, 12 taciz ve tecavüz, 22 insan kaçırma, 294 silahlı saldırı; 176 kişiyi silahlı saldırılar sonucu yaralama, 132 kişiyi silahlı saldırılar sonucu öldürme, 2 kayıp olayı,

---

[246] Bkz. "Bilge Katliamı Töre Değil", **Fırat Haber Ajansı**, 02.08.2009, http://www.firatnews.tv/index.php?rupel=nuce&nuceID=11970 [03.02.2011], İHD, "Mardin'in Mazıdağı İlçesi Zangirt (Bilge) Köyü'nde Yaşanan Katliama İlişkin Araştırma-İnceleme Raporu" (21.05.2009), http://www.ihd.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1481,[07.03.2011] Mazlum-Der Raporu için http://www.mazlumder.org/haber_detay.asp?haberID=6098 [07.03.2011].

[247] TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu-Mardin ili Mazıdagı ilçesi Bilge Köyü Raporu'ndan aktaran Hale akay, "Koruculuk Sistemi", http://www.hyd.org.tr/staticfiles/files/koruculuk_meselesi_-_hale_akay.pdf [11.03.2011], 2.

[248] Bkz. "5 binin üzerinde korucu suça karıştığı için yargılandı", **Radikal Gazetesi**, 5 Aralık 2009, http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaberDetayV3&ArticleID=962737&Date=19.03.2011&CategoryID=97 [04.03.2011], "80 Bin Korucunun Silahları Alınıyor", **Hürriyet Gazetesi**, 24 Eylül 2009, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/12535944.asp [04.03.2011] ayrıca bkz. Kurban, **age**, 356.

[249] "Köy Koruculari AB'yi Endişelendirdi", **Sabah Gazetesi** 16 Kasım 2010, http://www.sabah.com.tr/Gundem/2010/11/16/koy_koruculari_abyi_endiselendirdi, [11.03.2011].

50 infaz, 70 gasp, 454 işkence ve kötü muamele, 9 intihara sebebiyet verme, 17 ormanlık alanı yakma suçlarını işledikleri belirtilmektedir.[250]

Uluslararası kuruluşlar tarafından da köy koruculuğunun kaldırılması yönünde telepler gelmektedir. Avrupa Birliği (AB) ilerleme raporlarında da sık sık köy koruculuğunun kaldırılması yönünde tavsiyelerde bulunmaktadır.[251] 2010 İlerleme Raporu'nda yine köy koruculuğu problemine dair hiçbir adımın atılmadığı ve koruculuk sisteminin endişe sebebi olduğu yönünde vurgu yapılmaktadır.[252] Birleşmiş Milletler (BM) özel temsilcisinin raporlarında da koruculuğun kaldırılması gerektiği yönünde tavsiyeler bulunmaktadır. Bu örneklerden yola çıkarak, Kürt sorununun demokratik yollarla çözülmesine yönelik tavır koyan kurumlar olarak genelleyebileceğimiz birçok sivil toplum kuruluşu ve önde gelen uluslararası örgüt koruculuğun kaldırılması taleplerini sıklıkla gündeme getiriyor diyebiliriz.

Bilge Köyü katliamından sonra Hürriyet Gazetesi'nde "Hükümet, Kürt açılımı kapsamında sayıları 80 bini aşan korucuları silahsızlandırmaya hazırlanıyor" başlığıyla yer alan habere göre İçişleri Bakanlığı köy koruculuğunun kademeli olarak kaldırılmasından yana bir tavır çizerken, Dışişleri Bakanlığı AB'ye üyelik doğrultusunda koruculuğun kaldırılmasına olumlu yaklaşır. Genel Kurmay Başkanlığı ise köy koruculuğunun terörle mücadelede etkin bir rol oynamasını gerekçe göstererek koruculuğun kaldırılması fikrine olumsuz yaklaşır. Bütün bu görüşler Terörle Mücadele Yüksek Kurulu'nca hazırlanan bir raporla dönemin Başbakan Yardımcısı olan Cemil Çiçek'e Haziran 2009'da sunulur. Her ne kadar ilgili rapordaki tavsiyelerin hayata geçtiğine ya da geçeceğine dair herhangi bir emare görülmese de raporda yer alan unsurlar şöyledir:

> "- Koruculuk kademeli olarak tasfiye edilmelidir.
> - Terörle mücadele için kurulmuş olan koruculuk sistemi, ilerleyen zaman içinde kendisi bölgede sosyal bir sorun haline gelmiştir.
> - Korucular, devletten maaş aldıkları terörle mücadele konusunu bir tarafa bırakıp, kendi

---

[250] Perinçek, **age**, ayrıntılar için ayrıca bkz. İHD, **Ocak 1990- Mart 2009 Döneminde Köy Koruculari Tarafından Gerçekleştirilen İnsan Hakları İhlallerine İlişkin Özel Rapor** (2009), İHD, verilerin İHD'ye yapılan başvurulardan ve kamuoyuna yansıyan haberlerden oluştuğunu ifade ederek verilerin yetersizliği ve dönemin koşullarının ağırlığı nedeniyle pek çok vakanın raporlaştırılamadığının dolayısıyla bu raporda yer alan rakamların köy korucularının karıştıkları suçların sadece küçük bir kısmını oluşturduğunu belirtilmiştir.

[251] Bkz. Dilek Kurban ve diğ. **age**, 94-95.

[252] bkz. Avrupa Komisyonu, **Turkey 2010 Process Report**, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/tr_rapport_2010_en.pdf [18.03.2011], Sabah Gazetesi, 16 Kasım 2010, http://www.sabah.com.tr/Gundem/2010/11/16/koy_koruculari_abyi_endiselendirdi# [18.03.2011].

kişisel, ailesel sorunlarını devletin verdiği silahlarla çözme yoluna gitmeye başlamışlardır.
- Avrupa Birliği de, koruculuk sisteminin kaldırılması konusunda Türkiye'ye baskı yapmaktadır.
- AB raporlarında, koruculuk sisteminin, terör örgütünde büyük eylemlere karışmamış militanların geri dönüşlerini engelleyen bir unsur olduğu da vurgulanmaktadır. Türkiye, yeni açılım çerçevesinde geri dönüş sağlayacaksa, bunu önce geri dönenlere yönelik oluşabilecek "intikam" hissini ortadan kaldırarak, yani koruculuk sistemini kaldırarak yapabilir.
- Koruculuk sisteminin kademeli olarak kaldırılması çerçevesinde devletten maaş alan köy korucuları, özellikle hayvancılık ve tarım alanlarında, yine maaş alarak, görevlendirilebilirler."[253]

Çatışma süreciyle birlikte değişen yerel güç ilişkileri içinde köy korucularının konumlarını ve müdahil olma biçimlerini gözlemleyebileceğimiz bir diğer olay ise geri dönüş olgusudur. Doksanlı yıllarda yaşanan ülke içinde yerinden edilme olgusu özellikle yeniden oluşan yereldeki toplumsal ilişkileri köy korucuları lehine etkilemiştir. Bu sebeple de yerinden edilmiş kişilerin geri dönüşleri önündeki en önemli engellerden biri olarak köy korucuları karşımıza çıkmıştır.

Türkiye'nin yerinden edilen insanları ele alışı uluslararası baskıyla olmuştur. Özellikle AB'ye üye olma girişimleriyle yakından ilişkilidir. AB'ye üyeliğin Türkiye'nin dış politikasında öncelikli konu haline geldiği ve AB Türkiye ilişkilerinin yoğunlaşmaya başladığı dönem eş zamanlı olarak hem AB hem Türkiye konuya artan oranda ilgi göstermeye başlamıştır.[254] Önemli olan bir diğer gelişme ise BM Özel Temsilcisi Francis Deng'in Türkiye ziyareti ve hazırladığı rapor olmuştur. 2002'de yayımlanan raporda yerinden olmuş kişilerin varlığı ve durumlarının

---

[253] "80 bin Korucunun Silahları Alınıyor", **Hürriyet Gazetesi**, 24 Eylül 2009, http://www.hurriyet.com.te/gundem/12535944.asp. [04.03.2011].

[254] Bilgin Ayata, Deniz Yükseker, "A Belated Awakening: National and İnternational Responses to the İnternal Displacement of Kurds in Turkey", **New Perspectives on Turkey**, s. 32 (İstanbul: Homer Kitabevi, 2005): 26. 1999 Helsinki Zirvesi ile Türkiyenin AB'ye adaylığının açıklanması önemli bir dönüm noktası olmuştur. Kopenhang kriterlerinin yerine getirilmesi bağlamında gündeme gelen reform sürecinde AB giderek artan oranda konuya ilgi göstermeye başlamıştır. Konunun ilk kez yer aldığı belge 2003 yılına aittir. 2004 yılında müzakerelerin başlamasıda bir diğer önemli gelişmedir, bu tarihten itibaren uluslararası baskı dahada güçlenmiş ve Türkiye uluslararası kurumlarla bu konuya ilişkin diyaloglar kurmaya başlamıştır. Bu bağlamda tazminat yasasının çıkışının bu sürecin doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir. Ayrıntılar ve eleştirel bir değerlendirme için bkz. Ayata, Bilgin, **age**. Geri dönüş konusu Türkiye'nin politik gündemine 1994 yılında girmişsede Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi yönetmeliği 1998 yılında kabul edilmiştir. 1990-2001 yılları arasında yeni bir yerleşim yapısını oluşturmayı hedefleyen kapsamlı iki plan (Köy-Kent, Merkez-Köy) ortaya konmuş ancak etkin bir şekilde uygulamaya geçememiştir. bkz. Jogerden, **age**, 153-184. Geri dönüşler kapsamında devletin attığı önemli adımlardan bir tanesi 2004 yılında çıkan Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun'dur (Tazminat Kanunu). Kanun gerek içerik gerekse de uygulamadaki bütün aksaklıklarla değerlendirildiğinde yerinden edilmiş kişilerin ihtiyaçlarını karşılamaktan son derece uzaktı. Bu bağlamda ''bu olguyu inkâr etmeye ve sonuçlarını görmezden gelmeye dayanan bir siyasetten belirsiz bir düzenleme politikasına dönüştü.''bkz. Ayata, Bilgin **age**, 48 Sorunu köye dönüş ve bölgesel kalınma çerçevesinde değerlendirilmesi olayın siyasi içeriğinden soyutlayarak teknik bir mesele olarak algılandığının bir göstergesi olmuştur. Ayrıca mevcut politikalar geri dönüş üzerine odaklanması geri dönmek istemeyenleri göz ardı eden tek yönlü bir politika öngörmüştür.

düzeltilmesine yönelik çağrılar yer almıştır. Raporun yayınlanmasının ardından Türkiye artık yerinden olmuş kişilerin varlığı daha fazla inkar edemeyecek duruma gelmiştir. Deng'in raporunda geri dönüşler önündeki engellerin kaldırılması bu bağlamda da köy koruculuğu sisteminin kaldırılmasının gerekliliğini de vurgulanmıştır.[255]

Jogerden'in Diyarbakır'ın dört köyünde yaptığı alan araştırmasından çıkan sonuçlar; köy koruculuğu sisteminin varlığının, hem yerinden edilme sürecinde önemli bir faktör olduğu, hem de geri dönüşler önünde önemli bir engel olarak karşımıza çıktığını göstermektedir. Köyde veya civar köylerde bulunan köy korucularının varlığı; geri dönülmesi halinde köy korucuları tarafından rahatsız edilme olasılığı ve korkusu geri dönüşler önündeki en önemli engellerdendir. Köy korucularının köylerin boşaltılmasının ardından sözkonusu topraklara yerleşmesi geri dönüşlere ilişkin çözülmeyi bekleyen önemli sorunlardan bir tanesidir. Bu çerçevede süreç, sosyal yaşamın yeniden nasıl inşa edileceğine ilişkin ciddi problemlerle iç içe geçmiştir. Öte taraftan bazı örneklerde köye dönüşün yolu köy koruculuğunu kabul etmekten geçmektedir.[256] Tahrip edilmiş köylerdeki temel hizmetlerin eksikliği ve hizmetlerin karşılanmasına yönelik yetkililerin takındıkları tutum önemli bir diğer engeldir.[257] Ayrıca İHD'nin Köy Korucuları Tarafından Gerçekleştirilen İnsan Hakları İhlallerine İlişkin Özel Rapor'unda yerlerinden edilmiş kişilerin topraklarını ve evlerini işgal etmiş köy korucularının köylüleri geri dönmemeleri yönünde tehdit ettikleri, dönen bazı köylülerin ise köy korucuları tarafından el konulan tapulu arazilerini ekip biçemedikleri, silahlı tehdit hatta saldırılara maruz kaldıkları rapora yansıyanlar arasındadır.[258]

3.3.2. Yasal Düzenlemeler ve Hükümet Politikaları

Birçok sivil toplum kuruluşunun kaldırılması yönündeki taleplerine rağmen hükümet bir dizi yasal değişiklikle köy koruculuğu sistemini adeta daha kalıcı hale getirmiştir. 2007 yılında yapılan bir değişiklikle köy korucusu sayısına kısıtlama getirmiştir. Köy kanununu 74. Maddesinde yapılan değişiklik şu şekildedir:

---

[255] **age**, 27-29.

[256] Jongerden, **age**, 368.

[257] bkz. **age**, 307-391. Geri dönüşler önündeki engeller sadece bunlarla sınırlı değildir, ancak araştırmanın konusu kapsamında köy koruculuğunun bu konudaki durumu üzerine odaklanılmıştır.

[258] İHD, **age**, 29. Özellikle 2001 ve 2002 arasındaki hak ihlallerine ilişkin bilançoya bakılabilir.

"[...] görevlendirilecek geçici köy korucusu sayısı 40.000 kişiyi geçemez. Bakanlar Kurulu bu sayıyı yüzde elliye kadar artırmaya yetkilidir. Görevlendirmeyi gerektiren hallerin ortadan kalkması durumunda veya idarî zaruret hallerinde görevlendirmeye ilişkin aynı usûl uygulanmak suretiyle geçici köy korucusu olarak yapılan görevlendirmelere son verilebilir."[259]

Bir bütün olarak bakıldığında, 1985–2009 yılları arasında 123 bin köy korucusu görev yaptığı, korucu sayısının 1995'lerde 62 bine, 2000 yılına doğru 90 bine yükseldiği, PKK'nın da ateş kesmesi nedeniyle sayı 57 bine indiği görülüyor.[260] İçişleri Bakanlığı'nın verdiği bilgilere göre ise 2009 Mart ayında 48 bini kadrolu, 23 bini gönüllü toplam 71 bin köy korucusu var.[261]

Geçici köy korucularına dair yapılan bir diğer değişiklik ise sosyal güvencelerine ilişkindir. 2005 yılının sonunda Köy Kanunu'nda yapılan bir değişiklikle herhangi bir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında olmayan geçici köy korucuları ve onların bakmakla yükümlü oldukları kişilere Yeşil Kart temininde gerekli koşullar aranmaksızın Yeşil Kart verildiği görülüyor.[262] Geçici köy korucularına ilişkin bir diğer tartışmalı değişiklik, başında "geçici" ibaresini taşıyan korucuların 27 Mayıs 2007 tarihinde Köy Kanunu'nda yapılan değişiklikle emekli olabilmesidir. Köy Kanunu'na getirilen ek bir madde ile 55 yaşını doldurmuş geçici köy korucularının ilişiklerinin kesileceği ve ilişiği kesilenlerden 15 yıl veya daha fazla çalışmış olanlara Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından aylık bağlanacağına dair düzenlemeler getirildi.[263] Güngör Uras'a göre böylelikle geçici köy korucuları bir anlamda "devlet

---

[259] Bkz. **Köy Kanunu** 74. madde Değişik: 27/5/2007 - 5673/1 md., http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.3.442&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0 [02.03.2011].

[260] Güngör Uras, "48 bini geçici, 23 bini gönüllü 71 bin köy korucusu var", **Milliyet Gazetesi**, 24 Eylül 2009 http://www.milliyet.com.tr/---bini-gecici-----bini-gonullu----bin-koy-korucusu-var/gungor-uras/ekonomi/yazardetayarsiv/24.09.2009/1142363/default.htm [04.03.2011].

[261] Uras, **age**.

[262] 2005 yılında çıkarılan 5443 sayılı yasa ile yapılan ekleme; "Hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında bulunmayan geçici köy korucuları ile bunların eşleri, bakmakla yükümlü oldukları anne, baba ve çocuklarının muayene, tetkik ve tedavileri, 3816 sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanunda öngörülen şartlara bakılmaksızın anılan Kanun hükümlerine göre yeşil kart verilerek sağlanır. Bakmakla yükümlü oldukları anne, baba ve çocuklarının tespitinde 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda belirtilen esaslar uygulanır. Bu fıkranın yürürlüğe girdiği tarihin öncesinde ve sonrasında asgari on yıl üzerinden tazminat alarak görevinden ayrılan geçici köy korucuları ile bunların eşleri, bakmakla yükümlü oldukları anne, baba ve çocuklarının muayene, tetkik ve tedavileri hakkında da bu fıkra hükümleri uygulanır." Köy Kanunu, madde 74,Ek fıkra: 28/12/2005-5443/1md.,http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.3.442&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0 [12.12.2010].

[263] Ek maddede ayrıca 15 yılı aşkın çalışanlara, yaşını doldurmuş ancak 15 yılı tamamlayamamış olanlaar, görevi esnasında vefat edenlere, kendi isteğiyle bırakanlara ödenecek maaş ve tazminat hesaplamalarına dair ayrıntıları da içermektedir. Bkz. 02 Haziran 2007 Tarihli Resmi Gazete, Sayı: 26540.

memuru" statüsüne alınmış oldu.

Bir diğer değişiklik ise 2 Haziran 2007'de 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun ek birinci maddesinde yapılmıştır. Değişiklikle ölen geçici köy korucularının ailelerine devlet memurluğunun yolu açılmıştır. Değişiklik şu şekildedir:

> "a)Terörle şehit olan veya çalışamayacak derecede malûl olan kamu görevlileri, er-erbaş, geçici köy korucuları ve gönüllü köy korucularının varsa eşlerinin, yoksa çocuklarından birisinin, çocukları da yoksa kardeşlerinden birisinin veya,
>
> b) Malul olup da çalışabilir durumda olanların, İstihdamı için ayırmak ve bu fıkra hükümleri çerçevesinde belirlenecek kişileri işe almak veya atamak zorundadırlar."[264]

Beklentilerin, taleplerin aksine hükümet yaptığı değişikliklerle geçici köy koruculuğunu çıkardığı kanunlarda daha da kalıcı hale getirmiştir.

Köy koruculuğuna dair önemli noktalardan bir tanesi de 2005 yılında ortaya çıkan gizli yönetmeliktir. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) milletvekili Mesut Değer'in Adalet Bakanlığı'na "hükümetin gizli yönetmelik çıkarıp çıkartmadığı" şeklindeki yazılı soru önergesine Adalet Bakanı Cemil Çiçek: "Terörü önlemeye yönelik olarak istihdam edilecek personelin atanmasını, görev alanlarının belirlenmesini, görevlerini, sorumluluklarını, eğitimlerini ve işten çıkarılmalarını düzenleyen Geçici Köy Korucuları Yönetmeliği'nin Resmi Gazete'de yayımlanmasının bir takım mahsurları da beraberinde getireceği" gerekçesiyle Resmi Gazete'de yayımlanmadığı şeklinde cevaplamıştır. Çiçek, "milli emniyet ve milli güvenlikle ilgili olan ve gizlilik derecesi taşıyan yönetmelikler yayımlanmaz" diyen kanuna da atıfta bulunmuştur.[265] Aynı şekilde, Ocak 2008'de Geçici Köy Korucuları Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikler "hizmete özel" olduğu gerekçesiyle gizli tutulmuş ve bu da devletin bu konudaki tavrının değişmediğini göstermiştir.[266] "Milli güvenliğin" muğlak sınırlarına koşut olarak pek çok bilgi ve belge gibi yönetmelik de bu sınırlara dâhil edilmektedir.

3.3.3. Geçici Köy Korucularının Kamusal Alanda Görünürlüğü

Çatışma sürecinin görece azaldığı bu dönemde köy korucularının yereldeki otoritelerini giderek yitirdikleri görülmektedir. Bu bağlamda toplumsal doku içindeki

---

[264] Terörle Mücadele Kanunu, http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/809.html [08.07.2011]

[265] Ertan Beşe, "Geçici Köy Korucuları", **Almanak Türkiye 2005 Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim**, ed. Ümit Cizre, (İstanbul: TESEV Yayınları, 2006): 139, Kurban, **age**, 258.

[266] Adnan Keskin, "Yönetmeliği bile Gizli", **Taraf Gazetesi**, 08.05.2009, http://www.taraf.com.tr/haber/yonetmeligi-bile-gizli.htm. [25.02.2011].

etkinlikleri de farklılaşmaya başlamaktadır. Saha araştırması esnasında yakından gözlemlenme imkanı bulunan bu duruma ilişkin, araştırmaya konu olan Ademli Köyü özelinde köy korucularının yereldeki güç ilişkileri bağlamında otoritelerinin giderek azaldığı gözlemlenmiştir. Yapılan görüşmeler esnasında 2004'ten itibaren köy korucularının özellikle de korucu başının eski otoritesini yitirdiği sıklıkla ifade edilmiştir:

> "Ekonomik durumu kötü olan korucular ekonomik olarak düzelince baskı yaratıyordu. Kendisini vali zannediyordu. Korucu başı 200 kişiyle geziyordu. 30-40 kişi nöbet tutuyordu, evinde çalıştırıyordu. Sizi korucu yapacağım diye kullanıyordu. Öyle bir yetkiye sahiplerdi ki, assalarda kesselerde hesap sorulmuyordu. 2004'e kadar durum böyleydi. Şimdi duruldular. Öyle köy kahvesinin önünde sabahtan akşama oturuyorlar."

Geçici köy korucularının hak talepleri eşliğinde kamusal alanda görünür hale gelmesi sözkonusu olan bu değişime tepki olarak okunabilir. Taleplerini dile getirebilmek için 2007 yılında Geçici Köy Korucuları Haklarını Koruma Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği kurulmuştur.

Koruculuk sisteminin kaldırılması gerektiği yönünde yukarıda belirtilen talepler köy korucuları tarafından çoğunlukla itirazlarla karşılansa da farklı tepkiler de mevcuttur. Korucular, köy koruculuğunun sürdürülmesi yönündeki taleplerini çoğunlukla terörün bitmesi gerektiği argümanına dayandırmaktadırlar. Köy koruculuğunun devam etmesinin gerekliliğini dile getiren korucuların bir kısmı da koruculuk sisteminin kaldırılmasının korucuların can güvenliğini tehlikeye sokabileceği iddasını ortaya atmaktadır. Geçici Köy Korucuları Haklarını Koruma Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Genel Başkanı Ali Haydar Yener koruculuk sisteminin kaldırılması durumunda koruculara yönelik "katliamların" gerçekleşebileceğini ifade etmiştir. Bu duruma karşın başka bir alanda istihdam edilmeleri koşuluyla koruculuğu bırakabileceklerini ifade eden ya da devletin istemesi halinde bırakabileceklerini belirten korucular da bulunmaktadır.[267]

Ali Haydar Yener'in 3 Mart 2011'de dernekleri adına Büyük Birlik Partisi'ne (BBP) yaptıkları ziyarette köy korucularının durumlarına ilişkin dile getirdiği şikâyetleri dikkate değerdir:

> "Geçici köy korucuları birçok sıkıntı yaşamaktadır. Zor şartlar altında görev yapmalarına rağmen gerek hukuki statüleri gerekse özlük hakları konusunda adalet duygumuzu rencide eden uygulamalar söz konusudur. 700 lira gibi cüzi bir maaş almaktayız. Emeklilik ve sosyal haklarımız konusunda kamu görevlisi diğer personelle aramızda çok büyük

---

[267] "Açılımda Yeni Krizin Adı Köy Korucuları", **Haber 7**, 24 Eylül 2009, http://www.haber7.com/haber/20090924/Acilimda-yeni-krizin-adi-koy-koruculari.php. [25.02.2011].

mağduriyetlerimiz vardır. Bizler terörle mücadele ederken içimizdeki vatan sevgisi ve vatana bağlılık hisleri dışında bizi motive edecek ne yazık ki başka bir tutum veya destek göremiyoruz. Bölücülükle adları yan yana anılan Şivan Perver gibi kişilere gösterilen ihtimamın onda biri bize gösterilmiyor. Bu olaylar bizi üzüyor. Bugün ne yazık ki yüreğimizi burkan gelişmelerle karşılaşıyoruz. Kim ne yaparsa yapsın biz vatan savunmasını sürdüreceğiz, devlete bağlı kalmaya devam edeceğiz. Devlet, küçük bir şirkette 2 gün bile olsa sigortasız çalışan birisini yakalasa hemen o şirkete ceza kesiyor. Fakat biz yıllardır bir nevi sigortasız çalışıyoruz. İşverenimiz de devlet. Bu büyük bir çelişkidir. Günlerdir derdimizi anlatacak bir makam arıyoruz. Geçici köy korucularının sayısı yaklaşık 50 bindir. Fakat bizi muhatap alacak, dertlerimize çözüm bulacak bir makam bulamıyoruz. Bizim taleplerimiz basittir."[268]

Aynı şekilde, Şirvan Geçici Köy Korucuları Derneği Başkanı Abdullah Carlık, köy korucularının sosyal güvencelerinde bazı eksiklikler bulunduğunu belirterek, şu şikâyetleri dile getiriyor:

"Maaşımız yeterli değil. Ayda en az iki dış göreve gidiliyor. Ek ve dış görevler için de bir ek ödemenin yapılması gerekir. Ek görevler en az üç gün olmak üzere 10 günü buluyor. Bu süre zarfında görev yerine gidiş ve gelişlerde yol ücreti verilmesi lazım. Bugün bütün devlet kurumlarında ve özel sektörde çalışanlar için ek görev ve çalışmalarda günlük harcırah verildiği gibi yol ücreti dahi ödenmektedir. Köy korucusu da bu desteklemelerden yararlanmak istiyor."[269]

5 Ocak 2011 Radikal Gazetesi'nde yayınlanan habere göre köy korucuları şimdi olmasa da yakın zamanda devletin kendilerinden vazgeçeceğini söyleyerek şikâyet ettiler. "25 yıldır bizi hükümet kandırdı, asker kullandı" sözü ise bu hayal kırıklığının özeti olarak değerlendirilebilir."[270] Haberde sağlık güvencesi ve maaşların yetersizliği gibi konular köy korucularının rahatsızlık duyduğu temel meseleler olarak sunuluyor. 1 Mart 2011 günü ise korucular Sosyal Güvenlik Kurumu'na bağlanma taleplerini iletmek için İçişleri Bakanı Beşir Atalay'la görüşmüşler; fakat bu taleplerin görüşülmesi Haziran aynında yapılacak olan genel seçimlerin sonrasına ertelenmiştir.

2000'li yıllara ait bir diğer ilginç gelişme de köy koruculuğunu kabul eden ilk aşiret olan Jirki aşiretinin köy koruculuğunu bırakma girişimidir. "Jirki aşireti PKK'yle savaşmayacak" başlığıyla Günlük gazetesinde çıkan habere göre aşiret lideri Mehmet Adıyaman, "Biz 30 yıldır PKK ile savaşıyoruz. Belki yılda 50 kişi öldürdük. Ama yerlerine 3 bin kişi geldi. Demek ki silah çözüm değil. Bunun için müzakere süreci başlatılmalıdır." demiştir. Bu tutum değişikliği doğrultusunda, Şırnak ve Hakkâri'de

---

[268] "Geçici Köy Korucuları Derneği'nden BBP'ye Ziyaret", 3 Mart 2011, http://www.bbp.org.tr/haber_yazdir.php?haberid=1037 [25.03.2011].

[269] "Geçici köy korucuları, sosyal haklardan yararlanmak istiyor", **Cihan Haber Ajansı**, 28 Kasım 2008, http://www.tumgazeteler.com/?a=4383185 [25.02.2011].

[270] Ertuğrul Mavioğlu, "Rahatsız Korucular Bugün Genelkurmay'da", **Radikal Gazetesi**, 5 Mart 2011, http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=RadikalDetayV3&Date=5.1.2011&ArticleID=1035227 [06.03.2011].

aşiret üyesi olan 168 kişi silah bırakmış, aynı aşirete mensup diğer korucular ise operasyonlara gitmeme kararı almışlardır.[271]

Çatışma sürecine bir bütün olarak bakıldığında, çatışmanın başladığı 1984 yılından itibaren devlet yetkilileri bu meselenin üzerine yeterince eğilmemiş hatta meseleye karşı küçümseyici bir tavırla yaklaşmışlardır. Bununla birlikte, bu tavır seksenli yılların sonundan itibaren değişmeye başlamıştır. 1985 yılında kabul edilen bir yasayla yürürlüğe giren geçici köy koruculuğu sistemi, yerel güvenliğin sağlanması için bir araç olarak görülmüş ve bu şekilde kullanılmıştır. Köy koruculuğu sistemi 1984–1990 yılları arasındaki dönemde genellikle gelen başvurular ve yapılan görüşmeler aracılığıyla yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. PKK'nın bölgedeki otoritesini güçlendirdiği ve artık bir tehdit olarak algılanmaya başlandığı 1990'lı yılların başından itibaren ise devlet yetkilileri konuya daha fazla eğilmiş; askeri yapılanma yeniden organize edilmiş, askeri strateji değişikliğine gidilmiştir. Yeni strateji 'alan hâkimiyeti' olmuştur. Bu strateji çerçevesinde sadece köy koruculari değil, koruculuk bir sistem olarak dostu düşmandan ayıran bir mekanizma olarak kullanılmıştır. Bir kimlikleme aracı haline gelerek iki ateş arasında kalan halk için tarafsızlığı yok eden bir araç işlevi görmüştür. Öcalan'ın yakalandığı 1999 yılından sonra girilen evrede köy koruculuğu çoğunlukla kaldırılması gereken, işlevsizleşmiş ve yozlaşmış bir kurum olduğu yönünde eleştirilere maruz kalmış, birçok uluslararası belgede koruculuğun kaldırılması gerektiği yönünde tavsiyeler yer almıştır. Bu süreç aynı zamanda köy korucularının talep ve şikâyetleriyle kamusal alanda giderek artan bir şekilde görünür hale gelmelerine sahne olmaktadır.

Yukarıdaki bölümde kısaca Türkiye'deki köy koruculuğu sisteminin tarihsel arka planı ele alınmıştır. Sonraki bölümlerde köy koruculuğu sistemi yerel dinamikler açısından ele alınacak, koruculuk sisteminin mikro düzeyde nasıl işlediği, insanların hangi gerekçelerle bu sisteme dâhil oldukları, sistemin toplumsal dinamikleri ve koruculuğun yarattığı kimlik algısı tartışılacaktır.

---

[271] Sıddık Güler, Hamza Gündüz, "Jirki Aşireti PKK'yle Savaşmayacak", **Günlük Gazetesi**, 7 Ekim 2010, http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:cJPmtEE8PasJ:www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp%3FArsivTipID%3D5%26ArsivAnaID%3D59705+j%C4%B1rki+a%C5%9Fireti&cd=3&hl=tr&ct=clnk&gl=tr&source=www.google.com.tr [03.03.2011].

4. ADEMLİ KÖYÜ VE GEÇİCİ KÖY KORUCULUĞU SİSTEMİ

Bu bölümde civar köylere kıyasla yetmiş olan geçici köy korucusu sayısı ile en fazla korucuya sahip olan Ademli Köyü incelenmiştir.[272] 2009 verilerine göre Türkiye genelinde toplam 47.819 geçici köy korucusu bulunmaktadır. Şanlıurfa toplamındaki geçici köy korucu sayısı ise 934'tür.[273] Şanlıurfa'nın toplam nüfusunun 1. 613. 737 kişi olduğu göz önünde bulundurulunca, 2000 nüfuslu Ademli'de 70 geçici köy korucusunun bulunması ilginç bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Civarında yer alan köylerle benzer coğrafi koşullara, toplumsal yapıya, ekonomik ve alt yapısal sorunlara sahip olan Ademli Köyü'nün diğer köylerden daha fazla korucu sayısına sahip olmasının nedenleri, geçici köy koruculuğunun yerelde yarattığı iktidar ilişkileri ve kimliksel ifadelerdeki dönüşüm bu bölümde incelenecektir. Ademli Köyü'nün göreceli olarak hem devlet hem de PKK baskısının yoğun olmadığı bir alanda olması, aynı sosyo-ekonomik yapıya sahip olmasına rağmen geçici köy korucusu sayısındaki bu farklılık korucu olmanın nedenlerini hem bireysel hem de yapısal düzeyde tartışmamızı mümkün kılmaktadır. Ülke genelinde çatışmanın en yoğun olduğu 1992 yılında PKK ile yaşanan sıcak temas, yeniden biçimlenen yerel siddetin ve özellikle anti-PKK üzerinden yeniden şekillenen kan davalarının analiz edilmesi bakımından ilginç bilgiler vermektedir. Yaşanan sıcak temasın ardından devletin genel olarak köye özelde de geçici köy korucularına sağladığı dokunulmazlıklar, devletin sadakat algısı üzerinden oluşturduğu ayrışmayı göstermesi açısından da ayrıca önemlidir.

Çatışmaya ilişkin mikro çalışmalarda birçok rastlantısal mekanizma eş zamanlı olarak değerlendirmeye katılmalıdır. Bu çerçevede alan araştırması yapılan Ademli

---

[272] "Devlet güvenliği"nin bir parçası olarak algılanan geçici köy korucularına ilişkin verilere ulaşmanın zorlukları giriş bölümünde belirtilmişti. Bu bağlamda köydeki geçici köy korucusu sayısı görüşmecilerin zikrettiği sayı olduğu ve herhangi bir resmi kurumun verisi olmadığı belirtilmelidir. Köyün adı ve görüşmeleri aktarılan bütün kişilerin isimleri değiştirilmiştir. Bu bölümde kullanılan köy korucuları veya korucular tabirleri geçici köy korucuları anlamına gelmekte, gönüllü köy korucularını içermemektedir.

[273] İbrahim Açıkyer, Erdoğan Altan, "Korucular 24 yıldır suç işliyor", **Haberlink**, http://www.haberlink.com/haber.php?query=39939 [06.03.2011].

Köyü'nün bir yandan coğrafi özelliklerinin, sosyo-ekonomik durumunun, sahip olduğu toplumsal normların; öte yandan korucu olunması yönündeki baskıların ve/veya olma tercihlerinin değerlendirmeye dâhil edilmesi geçici köy koruculuğu sisteminin yereldeki yansımalarını ve bireylerin geçici köy korucusu olma motivasyonlarının anlaşılması açısından önemlidir.[274]

Öncelikle Ademli Köyü'nün bulunduğu coğrafi koşullar ve sosyo-ekonomik yapısı analiz edilecektir. Yapılacak olan bu değerlendirme Ademli Köyü'nün bulunduğu sosyo-ekonomik yapı içindeki yerini anlamamızı sağlayacaktır. Ademli'nin daha geniş bir çerçevede özgünlükleri ve/veya benzerlikleri ile bölge genelinde nereye oturduğu sorusunun cevabı aranacaktır. Bu bilgiler bir sonraki kısımdaki bulguların anlaşılması açısından bir arka plan olarak düşünülmüştür. İkinci olarak ise köydeki alan araştırmasının bulgularından yola çıkılarak köy koruculuğuna dair genel algı, köy korucularının korucu olmalarındaki motivasyonlar, değişen yerel ilişkiler ve köy korucularının kimliklenme süreçleri analiz edilecektir.

4.1. Ademli Köyü'nün Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Şanlıurfa sınırları içinde yer alan Ademli Köyü'nü köy koruculuğu bağlamında incelemeden önce Şanlıurfa iline ilişkin genel verilere bakmak incelediğimiz köyün Türkiye'deki konumlanışına dair fikir vermesi açısından faydalı olacaktır. Şanlıurfa şehirleşme oranı, kişi başına gayri safi milli hasıla, sanayi iş kolunda çalışanların toplam çalışanlara oranı bakımından Türkiye ortalamasının altındadır. Yıllık nüfus artış oranı ve tarım iş kolunda çalışanların toplam istihdama oranı bakımından ise Türkiye ortalamasının üstündedir.[275]

Şehir merkezine 35 ve sınıra ise 155 km uzaklıkta ve son derece taşlık bir alana kurulmuş olan Ademli Köyü civar köylere nazaran büyük bir yerleşimdir. Son derece taşlık bir arazi üzerinde görece dağınık bir yerleşime sahiptir. Sondajlar aracılığıyla açılan su kuyularına yakın olma ve atıl arazilerin fazlalığı dağınık yerleşime sahip olmasının olası nedenleridir. Köyü şehir merkezine ve diğer köylere bağlayan yolların durumu sıklıkla dile getirilen bir sorundur. Asfalt olmayan yollar kar ya da yağmurun yağması sonucunda balçık haline gelerek ulaşımın durma noktasına

---

[274] bkz. Kalyvas, "Civil War", 423.

[275] Türkiye İstatistik Kurumu, **Bölgesel Göstergeler TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)** (Ankara, 2010), X.

gelmesine yol açmaktadır. 1980 yılında yolların yapılmasına rağmen hâlâ daracık olması ve asfalt olmaması sıklıkla dile getirilen bir şikayettir. Bölge su kaynakları bakımından son derece zengin olmasına rağmen köyde içme suyu ve kullanılacak su temini problem olarak varlığını sürdürmektedir. İçme suyuna köyde varolan çeşmeler, kullanma suyuna ise ev sahiplerinin kendi imkânlarıyla açtırdıkları sondaj kuyuları aracılığıyla ulaşılmaktadır. Köyün az sayıdaki üniversite mezunlarından bir tanesi olan, eğitim fakültesi mezunu ve köyde ücretli öğretmenlik yapan Refik'e göre evlerde %80 oranında sondaj kuyusu var. 1992 yılında elektiriğin köylerine geldiğini belirten köy halkı elektiriğin en ufak bir rüzgarda dahi kesilmesi ve elektiriksizliğin günlerce sürmesinden son derece şikayetçi.[276] Yollara ve suya ilişkin problemlerin benzerleri bölgenin birçok köyünde yaşanmaktadır.[277]

İç çatışma literatüründe coğrafi özellikler çatışma riskini arttıran bir unsur olarak görülür. Dağlık veya ormanlık araziler gerilla savaşına uygun coğrafyalar olarak tanımlanır.[278] Bu tür araziler bir taraftan isyancıların saklanmasını kolaylaştırıp, hareket alanı sağlarken öte taraftan askeri birliklerin mevzilenmesi, vergi toplama faaliyetleri, bürokratik ağ gibi devlet göstergelerinin yayılmasını ve yaygınlaşmasını zorlaştırır.[279] Bir diğer ifade ile devletin ilgili mekândaki nüfuz alanını ve görünürlüğünü etkiler. Collier ve Hoefller'a göre ise arazi yapısının iç savaşın sürmesinde çarpıcı bir etkisi yoktur. Ancak DeRouen ve Sobek, iç savaş sonuçlarından yola çıkarak; ormanlık arazilerde gerçekleşen çatışmaların uzun sürme ihtimalini arttırırken, dağlık araziler isyancıların başarılı olma veya ateşkes yapma ihtimallerini arttırarak savaşın süresinin kısalma ihtimalini ortaya çıkardığı iddia etmektedirler.[280] Halvard Buhaug ve Paivi Lujala'ya göre devletlerin sahip olduğu coğrafi yapı o ülkedeki çatışma riskini ve süresini etkilemektedir. Dolayısıyla coğrafi özellikler ile çatışma arasındaki ilişkiye dair genellemeler yapılmamalı, coğrafi

---

[276] Köyün bu sorunlarının hepsinin sorumlusu olarak görülen devlet değil, devletten bağımsız olarak görülen, bölgeyi ihmal eden milletvekilleridir. Bu konu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde daha ayrıntılı bir şekilde tartışılacaktır.

[277] Bölgedeki köylerin bir kısmına (Karacadağ bölgesindeki on köy ve bir beldeye) ilişkin hazırlanan rapora karşılaştırma için bakılabilir. Nazan Üstündağ, Zekai Bakar, Leyla Şen, **Karcadağ Köyleri Sosyal Yapı, Tarım ve Doğal Kaynaklar Raporu** (Ankara, 2002) http://www.surkal.org.tr/dynamicContent/3_KaracadagSosyoEkonomikYapiRapor.pdf [02.08.2011].

[278] Kalyvas, "Armed Collaboration", 137. Fearon, Laitin, **age**, 85.

[279] Hun Koga, Dan Reiter, "State Power, Paramilitary Forces, and Internal Violence" http://www.duke.edu/~gelpi/ReiterParamilitaries02.pdf [21.07.2011]: 5.

[280] Halvard Buhaug, Paivi Lujala, "Accounting for Scale: Measuring Geography in Quantitative Studies of Civil War", **Political Geograhy**, s. 24 (2005): 402.

özellikler her bir çatışma alanı için faklı farklı değerlendirilmelidir.[281]

Türkiye'deki çatışma alanı düşünüldüğünde genel olarak gerilla hareketine uygun bir coğrafyayla karşılaşmaktayız. Özellikle çatışmanın yoğunlaştığı coğrafi alanların dağlık ve görece ormanlık olduğu görülmektedir. Ademli Köyü her ne kadar dağlık bir arazide yer alsada isyancıların kamufle olabileceği ve barınabileceği koşullara sahip değildir. Ademli Köyü'nün coğrafi özellikleri PKK'lıların hareketine uygun değildir. Arazinin bu özelliğinin köy koruculuğunun kabülünde PKK'dan gelebilecek baskıları tamamen yok etmese de hafifleten bir etmen olduğu söylenebilir.

4.1.1. Demografik ve Toplumsal Yapı

2010 verilerine göre Türkiye genelinde köy nüfusunun toplam nüfusa oranı %24,5'tir. Şanlıurfa'da toplam köy sayısı 1.136 ve toplam nüfusun %54,5'i köylerde yaşamaktadır.[282] Kırsal nüfusun yoğun olduğu il genelinde tarımsal üretim başlıca geçim kaynağını oluşturmaktadır. Bir sonraki bölümde ayrıntılandırılacağı üzere neoliberal politikaların tarım ve hayvancılık üzerindeki olumsuz etkileri mevsimlik işçiliği geçim kaynakları listesinde üst sıralara taşımıştır. Bu duruma bağlı olarak nüfusta mevsimsel dalgalanmalar yaşanmaktadır.

İl genelindeki mevsimsel nüfus hareketliliği toplam nüfusu 2000 olan Ademli köyü için de geçerlidir. Mevsimlik işçiliğinin önemli bir geçim kaynağı olduğu Ademli köyünde yaz aylarında çok az kişi kalmaktadır. Eylül ayında görüşülen emekli geçici köy korucusu olan Serdar: "Benim çocuklarım çapada, köyün çoğu başka yerlere çapaya, fındığa pamuğa gidiyor. Afyon'a, Kayseri'ye, Adana'ya, Trabzon'a gidiyor. Türkiye'nin her yerine dağılmış durumdayız git köyümüzün adını ver mutlaka biri çıkar. Köyümüzün nüfusu 500 kişi kadar şimdi aşağı in 100 kişi bulamazsın."[283]

Bölgedeki kırsal yaşama dair bütün motifleri Ademli köyünde de görmekteyiz. Ademli köyündeki evlerin tamamına yakını tek katlı, direk çatılı, kerpiç yapılardan ve 2 ya da 3 odadan oluşmaktadır. Ailelerin maddi durumlarına bağlı olarak evlerin oda sayısı ya da yapı malzemesi değişimler göstermektedir. Köyde yaşayan nüfusun hepsi birbirleriyle, hatta civar köylerin birçoğuyla akrabadır. Köyde her ailenin ortalama en az dört çoçuğu bulunmaktadır. Köyde evlilik yaşı ortalama 14-16

---

[281] **age**, 400.

[282] Türkiye İstatistik Kurumu, **Bölgesel Göstergeler TRC2**, 20.

[283] Serdar'ın telafuz ettiği rakamlar yetişkin erkek sayılarına ilişkindir.

civarındadır. Sadece kız çocukları değil, erkek çocukları da aynı yaşlarda evlendirilmektedir.

Nazan Üstündağ, Zekai Bakar ve Leyla Şen'in Karacadağ köyleri özelinde gözlemledikleri aşiretsel bağlılıklar ve şeyhlik gibi geleneksel yönetim ve örgütlenme biçimlerinin varlığı Ademli'de de mevcudiyetini korumaktadır.[284] Ademli köyünde toprak ağası bulunmamakta, bunun yerine anlaşmazlıkları çözen, aşiret içinde sözü dinlenen yaşlılar olan rîsipîler (aksakallılar) vardır. Rîsipîlerin toprak ağalarından farklı olarak köyün geri kalanından ekonomik anlamda bir farklılığı söz konusu değildir. Rîsipîlerin yanında otorite sahibi bir diğer önemli figür ise şeyhlerdir. Köyün şeyhlerle doğrudan müritlik ilişkisi olmamasına rağmen, şeyhlerin toplumsal saygınlıklarından kaynanlanan arabuluculuk rolleri Ademliler için de geçerlidir. Olası bir anlaşmazlık ya da kan davasında arabuluculuk yapabilecek öncelikli bazı şeyhler vardır.

Ademli'de akrabalık ve aşiret bağlarına dayalı ağların halen süreklilik gösterdiği gözlemlenmektedir. Özellikle görüşmeler sırasında akrabalık ve aşiret bağları sıklıkla vurgulanan öğelerdir. Sol bir partiden aday olan akrabası için Serdar: "Akrabamız aday oldu ona oy verdik." Sol örgüt içinde faaliyet gösteren akrabasını ima ederek korucu başı Hasan: "Sonuçta akrabamızdır. Yapma dedim, etme dedim ama dinletemedim." Doksan ikide yaşanan olayı anlatırken sıklıkla ifade edilen "bizim aşirete saldıracakları haberiyle bütün erkekler silahla yaylaya çıktık" sözleri aşiretsel dayanışmanın güçlü olduğunun göstergeleridir. Bir diğer durumda ise aşiret bağları, dayanışmadan ziyade baskıları kısmen engelleyici bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Köyde aktif siyasetle uğraşan Veli'nin babasına şikayet edilmesi, babasının desteğini alması ve babasına duyulan saygıdan dolayı doğrudan müdahalelere maruz kalmaması geleneksel aşiret yapılanmasının farklılıkları birlikte yaşanabilir kılan özelliğinin göstergesidir.

4.1.2. Sağlık

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2007 verilerine göre Türkiye genelinde yüz bin kişi başına ortalama 262 hastane ve yatak düşerken, bu sayı bölge için 160, Şanlıurfa ve Diyarbakır için ise 172'dir.[285] Sağlığa ilişkin bölge genelindeki

---

[284] bkz. Üstündağ, Bakar, Şen, **age**, 27.

[285]Türkiye İstatistik Kurumu, **Bölgesel Göstergeler TRC2**, 6. Türkiye İstatistik Kurumu, **Bölgesel**

problemler Ademli'de de mevcuttur. Civardaki birçok köyde sağlık ocağı bulunmamakta ya da bulunsa bile sağlık personeli bulunmamaktadır. Sağlık personeli bulunan en yakın sağlık ocağı Ademli Köyü'ne 25 km uzaklığındadır. Sağlık kurumlarının uzak olması yoksul olan halk için ek masraf anlamına gelmektedir.[286]

Üstündağ, Bakar ve Şen'in kaleme aldıkları raporda 2001 yılında Karacadağ köylerinde Yeşil Kart kullanımının yaygın olmadığı ifade edilirken günümüzde bu durumun değiştiğini, Yeşil Kart kulanımının giderek yaygınlaştığını söyleyebiliriz.[287] Bölge genelinde Yeşil Kart aracılığıyla sağlık hizmetlerinden faydalanan insan sayısı oldukça fazladır. Türkiye'de toplam 9 milyon 316 bin 811 olan Yeşil Kartlıların en yoğun olduğu bölgeler Doğu ve Güneydoğu Anadolu iken Yeşil Kartlıların en fazla olduğu il ise 625 bin 114 ile Şanlıurfa'dır.[288] Benzer şekilde Ademli Köyü'nün tamamına yakını Yeşil Kart aracılığıyla sağlık hizmetlerinden faydalanmaktadır.

4.1.3. Eğitim

Collier ve Hoeffler'ın iç savaş riskini arttıran ekonomik gündem ölçütlerinden bir tanesinin eğitim donanımı olduğu daha önce belirtilmişti. Collier'a göre eğitim seviyesi düşük, genç erkek nüfusun yüksek olduğu ve birincil malların ihracatına bağımlı ülkeler iç savaş riskiyle daha fazla karşı karşıyadırlar.[289] Collier'a göre bu dinamiklerden eğitim, genç erkek nüfusunun yoğunluğundan göreceli olarak daha önemlidir. Bu bağlamda isyana katılım ve isyanın sürdürülebilirliğini etkileyen bir faktördür. Aynı şekilde Kalyvas'da eğitime askeri işbiriliğinin anlaşılması için

---

Göstergeler TRC (Güneydoğu Anadolu) (Ankara, 2008), 4. TÜİK Güneydoğu Anadolu bölgesini Gaziantep, Adıyaman ve Kilis'i kapsayan TRC 1; Diyarbakır ve Şanlıurfa'yı içeren TRC 2 ve Mardin, Batman, Şırnak ve Siirt'i kapsayan TRC 3 olmak üzere üç birime ayırarak her birim için ayrı ayrı veriler toplamaktadır.

[286] Köyde bulunduğum zaman zarfında köyün ileri gelenleri 2011 yılı içinde inşaatı başlayacak olan sağlık ocağının yeri ile ilgili fikir alışverişinde bulunuyorlardı.

[287] Üstündağ, Bakar, Şen, **age**, 20. Raporda Yeşil Kart uygulamasının 2001 yılında yaygın olmamasının olası sebepleri olarak; köylülerin uygulamadan haberlerinin olmamasını, Türkçe bilmemekten kaynaklı olarak resmi makamlarla ilişkiye geçmekten çekinme, birçok yoksul ailede Yeşil Kart için gerekli olan beş liranın bile bulunmaması, Yeşil Karta ihtiyaç duyan kişilerin muhtar ve ihtiyar heyetinin bildirimde bulunması gerekliliği birçok köyde muhtar ve ihtiyar heyetiyle sorun yaşayan kişiler üzerinde bir koz olarak kullanılması ve sağlık hizmetlerinden yararlanmada Yeşil Karttan kaynaklı sorunlar olarak sıralanmaktadır. **age**, 19-20.

[288] Mehmet Çiçek, "Yeşilkart Şampiyonu Urfa", http://ipekyolhaber.com/Haber_Oku.php?news_id=2156, [18.07.2011]

[289] Collier, **age**, 97.

bakılması gereken sosyo-ekonomik süreçlerden biri olarak işaret etmektedir.[290]

Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı bakımından Şanlıurfa Türkiye ortalamasının üzerindedir. İlköğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Türkiye ortalaması 21 iken bölge ortalaması 31'dir.[291] Şanlıurfa bölgesinde (Şanlıurfa ve Diyarbakır) ise bu sayı 29'dur.[292] Üstündağ, Bakar ve Şen'in 2001yılında yaptıkları araştırmanın raporunda okulların görece eski tarihlerde açılmış olmasına rağmen derslik ve öğretmen yetersizliği, bu çerçevede okulun varlığı ve okur-yazarlık arasında tutarsızlık olduğunu belirtmiştir. Benzer sorunlar Ademli Köyü özelinde güncelliğini koruyan sorunlardandır. İlgili rapora göre eğitim olanaklarındaki eksiklikler nedeniyle eğitim yoluyla yaşam koşullarını geliştiren çok az kişiye rastlanmaktadır. Dolayısıyla eğitimden ziyade kısa dönemli işgücüne yatırım yapılmak istenmektedir.[293]

Ademli Köyünde köyün ve civar köylerin eğitim ihtiyacını karşılayacağı düşünülerek yapılan bir okul mevcuttur. Taşımalı eğitim sistemi uygulanmaktadır. Okul, civar köylerden gelen öğrencilerle birlikte toplam 1.350 mevcuda sahiptir. Eğitim, köyde okul bulunmasına rağmen, köyün temel problemlerinden bir tanesidir. Eğitime ilişkin toplumun genel algısı ve eğitim politikalarından kaynaklı sorunların yanı sıra okulun yapısal yetersizlikleri okulun varlığını neredeyse hiçleştirmektedir.

Okul dört yıllık bir okul olmasına rağmen kapsamlı bir tadilattan geçirilmesi gerekmektedir. Sorun, okulun kullanımından değil yapım aşamasında gerçekleşen usulsüzlükten kaynaklanmaktadır.[294] Ayrıca okulun derslik kapasitesi öğrenci sayına cevap olamamaktadır. Sınıf mevcutları son derce kalabalıktır. Örneğin 6/A'ya kayıtlı yüz yirmi öğrenci mevcuttur ve Kasım ayı itibariyle de net seksen öğrenci okula devam etmektedir. Sınıf mevcutlarının fazlalığı nedeniyle birkaç sınıfa soba dahi konulamaz durumdadır.

Eğitime ilişkin bir diğer problem de öğretmen sayısının yetersizliğidir. Mevcut olan

---

[290] Kalyvas, "Armed Collaboration", 137-138.

[291] Türkiye İstatistik Kurumu, **Bölgesel Göstergeler TRC**, 4.

[292] Türkiye İstatistik Kurumu **Bölgesel Göstergeler TRC2**, 6.

[293] bkz. Üstündağ, Bakar, Şen, **age**, 15-19.

[294] Aktarılanlara göre geçen yıl okulun tıkanan tuvaletini açmak üzere gelen itfayenin kullandığı suyun şiddetine dayanamayıp okulun duvarı patlamıştır. Okulun toplam dört adet tuvaletinin olduğu ve ikisinin kullanılamaz durumda olduğu da ayrıca belirtilmelidir.

öğretmenlerden ikisi kadrolu, beşi sözleşmeli (ikisi asker öğretmen) ve geri kalan on biri ücretli olmak üzere toplam on sekiz öğretmen bulunmaktadır.[295] Dolayısıyla derslerin birçoğu özellikle ikinci kademenin (ortaokul kısmının) dersleri boş geçmektedir. Yedinci sınıf öğrencisi Ömer'ni aktarımına göre haftada otuz saat olması gereken ders saatinin yalnızca on beş saati dolu geçmektedir. Öğretmenlerle yapılan sohbetler sırasında çocukların yoğun olarak sorduğu soruların: "Hocam derse girecek misiniz?" "Hocam dersimiz beden mi?" olduğu dile getirildi. Bu durum öğrencilerin derslerinin boş geçmesinin ne denli normalleştirdiklerinin bir göstergesidir.

Çocukların özellikle kız çocuklarının okula gönderilmemesi eğitimle ilgili bir diğer sorundur. Çocukların okula gönderilmemesinin başlıca gerekçesi geçim sıkıntısı olarak gösterilmektedir. Çocukları okula yollanmasına ilişkin tercihte de erkekler öncelikli: Harun: "Çocuklarım zekiydi ama geçim yüzünden okutamadım. Okumayı öğrensinler diye okula yolladım, ama kızları yollamadım." Kız çocukları özellikle ilköğretim birinci kademeden sonra okula yollanmamaktadır. Geçim sıkıntısı nedeniyle çocuklarını okutamamaktan dert yanan Harun çok zeki olduğunu söylediği kızını okula yollamamasının bir diğer nedeni olarak okul önünde toplanan erkekleri göstermektedir. Kız çocuklarının bazılarının ortaokulu okuyabildiğini söyleyen Berfin'e göre: "Hem zaten altı, yedi çocuk okutmak zor. On üç, on dört yaşında bayan diyorlar, dışarı salmıyorlar. On üç yaşında bile evlendiriliyor kız çocukları." Ayten ekliyor: "On beşinde çocuk doğuruyorlar." 21 yaşında ve okula gitmemiş olan Zerrin neden okula gitmediği sorusuna karşılık olarak şunları söylüyor: "Okuyupta ne yapacaksınız diyorlar." Bu bağlamda ataerkil toplumsal yapının kız çocukları üzerinden yeniden inşa edildiğini söyleyebiliriz.

Köydeki yoksulluk doğrudan eğitime yansımaktadır. Mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan çocuklar eğitim olanaklarından yoksun kalmaktadır. 1.350 olan okulun mevcudu, havaların ısınmasıyla birlikte çalışmaya giden öğrenciler nedeniyle azalmaya başlamakta, Mayıs ayına gelindiğinde ise okulun neredeyse yüzde sekseni

---

[295] Sözleşmeli öğretmen doğrudan milli eğitim tarafından KPSS baz alınarak atanan, alanında eğitim görmüş belli farklılıklarla kadrolu öğretmenlerden ayrılan öğretmenlerdir. Ücretli öğretmenler ise yüksekokul ya da lisans eğitimi almış, ihtiyaca göre ilgili il/ilçe milli eğitim müdürlüklerince atanan ve ek ders karşılığında derse giren kişilerdir. Kadrolu öğretmenlerin biri sınıf diğeri ise anaokulu öğretmenidir. Sözleşmeli öğretmenlerden biri anaokulu, biri beden, biri fen ve ikisi sınıf öğretmenidir. Ücretli öğretmenlerin birçoğu yüksekokul mezunu olup çoğunlukla sınıf öğretmenliği yapmaktadır. 2011 Haziran ayında yapılan yeni öğretmen atamalarıyla köye on iki öğretmen atandığı da ayrıca belirtilmelidir.

okula gelememektedir. Öğretmen olan Zafer: "Maddi sıkıntılardan dolayı çocuklar ekin zamanı yardıma gidiyorlar, çobanlık yapıyorlar, aileleri çalışmaya gittiğinde onlar da çalışmaya gidiyor. Hatta bir kısmı yazın İstanbul'a çöp toplamaya gidiyor." Öğretmen Kenan: "Okul açıldıktan bir ay sonra bile öğrenci yok okulda ta ki pamuk bitene, hayvanlar ahıra girene kadar." Mevsimilik tarım işçisi olan çocuklara yönelik "özel" bir uygulama söz konusudur. Öğretmenlerden alınan bilgilere göre devamsızlık sınıf tekrarı sebebiyken milli eğitimin uygulaması sayesinde mevsimlik tarım işçisi olan öğrenci bir gün bile gelse öğrenciye karne verilmekte, çoğunlukla da karne alan öğrenciler bir üst sınıfa geçebilmektedir. Mevsimlik işçi çocuklara yönelik, sözkonusu uygulamaların gerekçesi olabilecek böyle bir yönetmelik mevcut değildir. Mevsimilik tarım işçisi olan çocuklara yönelik bu "özel" uygulamanın faydadan çok zarar getirdiği apaçık ortadadır. Ziya: " 'Müfettiş, öğrenci bir gün bile gelse sınıf geçirin, aksi halde size soruşturma açarım' demişti." Dolayısıyla sekizinci sınıfta olup okuma yazma bilmeyen öğrenciler var. Kenan'a göre bu uygulamanın nedeni "Avrupa Birliği'ne okumuşluk oranını yüksek göstermek. Niteliğine bakılmıyor, sadece kuru rakamlarla ilgileniliyor." Söz konusu uygulamanın bir diğer olumsuz yansıması da veliler cephesinde görülmektedir. Çocukları köyde olsa bile çocuğunun herhalukarda diploma sahibi olacağının farkında olan bazı veliler çocuklarını okula göndermemektedir. Uygulamalar yüzünden diplomaya sahip, sadece kağıt üzerinde ilkokul birinci kademe ya da ikinci kademe mezunu birçok çocuk mezun edilmektedir. Bu durum yoksulluk sarmalını daha da yoğunlaştırmakta, yoksulluğun içinden çıkılamaz bir hal almasına neden olmaktadır.

Ayrıca orta öğrenim için ilçe ya da il merkezine gitmek zorunda olan ilköğretim mezunu öğrencilere servis, yurt gibi olanaklar yeterli düzeyde sunulmamaktadır. Zafer'in ifade ettiğine göre şehir merkezinde ortaöğretimde okuyan yedisi kız olmak üzere yirmi beş - otuz öğrenci; üniversite okuyan ise iki erkek bulunmaktadır.

4.1.4. Ekonomik Yapı

İç savaş literatüründe devlet kapasitesine odaklanan çalışmaların ekonomiye özel bir önem atfettiğinden çalışmanın önceki bölümlerinde bahsedilmişti. Devlet kapasitesine ilişkin birçok çalışmada düşük ya da negatif ekonomik büyüme devlet kapasitesinin zayıflığının bir göstergesi olarak görülür ve bu durum isyan riskini

arttırır.[296] Fearon ve Laitin'e göre politik ve isyana karşı koyma kapasitesindeki zayıflığın göstergesi kişi başına düşen milli gelirin düşüklüğüdür. Kişi başına düşen mili gelirin az olduğu ülkelerde iç savaş riski artarken yüksek olduğu ülkelerde bu risk daha azdır.[297] Dolayısıyla kişi başına düşen milli gelirin az olması isyana katılımın gerekçelerinden bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Marcartan Humphrey ve Jeremy M. Weinstein'e göre bu aynı zamanda statükoyu korumakla görevli olan silahlı birliklere katılımın da olası nedenlerinden bir tanesini oluşturmaktadır.[298]

Bu çerçevede genel olarak Türkiye'nin, özel olarak da bölgenin ekonomik görünümüne bakmakta fayda var. 2008 verilerine göre kişi başına gayri safi katma değer ($) Türkiye ortalaması 9.384 iken TRC2 (Şanlıurfa ve Diyarbakır) için 3.724, TRC1(Gaziantep, Adıyaman, Kilis) için 4.597 ve TRC3 (Mardin, Batman, Siirt, Şırnak) için 3.812 dolardır.[299] İşgücüne katılım verilerine baktığımızda 2010 verilerine göre Türkiye ortalaması işgücüne katılımda %48,8 iken Şanlıurfa bölgesinde (Diyarbakır ve Şanlıurfa) İşgücüne katılım oranı %33,5 olduğunu görmekteyiz. Türkiye genelinde işsizlik oranı 11,9 ve Şanlıurfa bölgesinde işsizlik oranı %13,1'dir.[300]

4.1.4.1. Tarım ve Hayvancılık

Türkiye genelinde 1980'den itibaren uygulamaya konulan neoliberal politikalar bütün kır nufusunu etkilediği gibi Ademli Köyünü de olumsuz şekilde etkilemiştir. Tarım ve hayvancılığa yönelik politikalar köy halkının daha da yoksullaşmasına, hayatta kalmak için yeni alternatiflere yönelmelerine neden olmuştur. Özellikle 1990'larda IMF (International Monetary Fund-Uluslararası Para Fonu) ve Dünya

---

[296] Jensen, Gleditsch, **age**, 359.

[297] Fearon, Laitin, **age**, 80. Quinn, Hechter, Wibbels, **age**, 4. Çatışmanın yaşandığı bölge göz önüne alındığında kişi başına düşen milli gelirin Türkiye ortalamasının altında olduğu ayrıca belirtilmelidir.

[298] bkz. Humphrey, Weinstein, **age**.

[299]Türkiye İstatistik Kurumu, **Bölgesel Göstergeler TRC2**, 15. "Gayrisafi Katma Değer (GSKD): Bir bölgede yerleşik ekonomik birimlerin belli bir dönemde bu bölgedeki ekonomik faaliyetleri sonucunda ürettikleri mal ve hizmetlerin (çıktı) üretim değerinden, bu üretimde bulunabilmek için kullandıkları mal ve hizmetler (ara tüketim) değerinin çıkarılması sonucu elde edilen değerdir." **age**, 75.

[300] TRC1 işgücüne katılım oranı 44,8, işsizlik oranı 12,1'dir. TRC3 katılım oranı 36,0 iken işsizlik oranı %11,8'dir. **age**. Ayrıca 2008 verilerine göre bölge genelinde işsizlik oranı %15,8, iş gücüne katılım oranı %35,7, tarım dışı işsizlik oranı %19,7 ve istihdam oranı %30,1'dir. Türkiye İstatistik Kurumu, **Bölgesel Göstergeler TRC,** IX.

Bankası'nın tavsiyeleri doğrultusunda şekillenen neoliberal politikalar tarımsal üretimin tasfiyesi sürecini hızlandırmıştır. Tarımsal üretimin geriletilmesi tarımsal faaliyetlerin gelir getirici iş olma özelliğini yitirmesi anlamına gelmektedir.[301] Göreli tarımsal fiyatların 1998 sonrasında hızla gerilemesi köylü nüfusun bir kısmının üretimden giderek kopmasına neden olmuştur.[302] 1999 ile 2007 yılları arasında geçen süreçte tarımsal istihdamda %13,8'lik bir gerileme olmuştur ve bu eğilimin artarak devam edeceği öngörülmektedir.[303] Bu rakam yüz binlerce kişinin tarımsal üretimden kopması anlamına gelmektedir. Tarımsal üretimin tasfiye süreci köylülerin daha da yoksullaşmasına neden olmaktadır. Kente göçe neden olan bu duruma tarım dışı istihdam olanaklarının yetersizliği eklemlenince tarım işçileri işsizler ordusuna katılmakta ya da enformel sektörde geçici işler bulmak zorunda kalmaktadır.[304]

Neoliberal politikaların ve kuraklığın olumsuz etkilerinin yanı sıra Ademli Köyü'nde topraksız ya da küçük toprak sahibi köylülerin olmasının bir diğer nedeni ise geleneksel miras paylaşımıdır. Miras, zaten taşlık bir arazi yapısına sahip olması nedeniyle ekilebilir arazinin az olduğu köyde, toprağın ya ailenin sadece bir erkek ferdine aktarılmasına ya da erkekler arasında bölünmesine; dolayısıyla topraksız ya da sahip oldukları topraktan geçinemeyen köylülerin oluşmasına neden olmuştur. Toprağın kalacağı erkek fert, genelde anne babanın bakımını üstlenen en büyük ya da küçük kardeş olmaktadır. Bu durum arazilerin belli ellerde olup diğerlerinin bu geçim kaynağından yoksun kalmasına neden olmaktadır. Berfin'e göre kendilerine ait tarım arazisinin olmamasının nedeni: "Kayınbabam 2 evli, köydeki yaşlıların çoğu gibi, bu da çok çocuk demek. Araziler çocuklar arasında bölüneceğine evde kalana kalıyor."

Özellikle hayvancılık son yıllara kadar başlıca geçim kaynağı, aynı zamanda da yaşam biçimlerini etkileyen başlıca faktördü. Son on beş yıla kadar yapılan hayvancılık nedeniyle altı aya yakın bir zaman yaylaya çıkılırdı. Hayvanlardan elde edilen ürünler: yağ, süt, peynir ve yün, kadınların dokuduklar çul (kilim), halı ve

---

[301] Nergis Mütevellioğlu, Sayım Işık, "Türkiye Emek Piyasasında Neoliberal Dönüşüm", **Küreselleşme, Kriz ve Türkiye'de Neoliberal Dönüşüm**, ed. Nergis Mütevellioğlu, Sinan Sönmez (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları,2009): 173.

[302] Korkut Boratav, "Tarımsal Fiyatlar, İstihdam ve Köylülüğün Kaderi", **Mülkiye**, c. 33, s. 262 (2009): 9-24.

[303] Mütevellioğlu, Işık, **age**, 172.

[304] **age**, 173.

namazlıklar şehirde satılırdı. Fakat kuraklık nedeniyle zaten az olan otlak alanların daha da azaldığını ve hayvan beslemek için saman almak zorunda olduklarını dile getiren Serdar; artan saman, arpa fiyatları yüzünden hayvancılığında son derece zor bir hal aldığını ve hayvanları ellerinden çıkarmak zorunda kaldıklarını dile getirmektedir. Refik'e göre "yem fiyatlarındaki artış nedeniyle dört yıl öncesine göre hayvan sayısı neredeyde üçte iki oranında azalmış durumda." Son zamanlarda hayvancılıkla ilgili bir diğer problem halen korucu başı olarak görev yapan Hasan tarafından dillendirilen meraların orman yapılarak olan imkânların da ortadan kalkmasıdır.

Yöre genelinde neoliberal politikalara kuraklığın eklenmesi tarımsal ve hayvansal üretimin girdilerini arttırmıştır. Tarımsal üretimden kopan ya da hayvan ve/veya toprak sahibi olmayan, olsa bile yeterli geliri elde edemeyen bu insanlar mevsimlik işçilik aracılığıyla enformel sektöre eklemlenmektedir. En sık görülen mevsimlik işçilik türü tarım işçiliğidir. Aynı zamanda erkekler sokak toplayıcılığı (kağıt, pet, plastik gibi dönüştürülebilir atık maddelerinin toplama), inşaat işçiliği, yük taşıma gibi enformel sektördeki işlerde çalışmak için büyük şehirlere gitmektedir. Ademli köyünün belli başlı geçim kaynaklarının mevsimlik tarım işçiliği ve büyük şehirlerde sokak toplayıcılığı haline geldiği rahatlıkla söylenebilir. Yazları hayvancılık yapmak için çıkılan yaylaların yerini mevsimlik tarım işçiliği yapmak ve/veya sokak toplayıcılığı için gidilen büyük şehirler almıştır.

4.1.4.2. Mevsimlik Tarım İşçiliği

Tarımda mevsimlik olarak çalışan işçilerin sayılarına ilişkin bilgilere ulaşmak son derece zordur. Çiftçi Sendikaları Konfederasyonlaşma Platformu Dönem Sözcüsü Abdullah Aysu'ya göre mevsimlik işçilerin hasadın yoğunlaştığı dönemlerde sayıları 2 milyona yaklaşmaktadır.[305] Çalışma sürelerinin uzunluğu ve belirsizliği, ücretlerin düşüklüğü, sosyal güvenceden yoksunluk, taşıma, barınma, eğitim, yiyecek, içme suyu ile kullanılacak su temini, tuvalet, temizlik gibi temel gereksinimler ve sosyal dışlanma başlıca sorunları oluşturmaktadır. Sorunları gidermek için getirilen çeşitli

[305] Abdullah Aysu, "Mevsimlik tarım işçileri raporu ve çözüm önerilerimiz", http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=12985, [01.08.2011]

yasal düzenlemeler çözüm için yeterli olmaktan uzaktır.[306]

2001 yılında Karacadağ köyleriyle iligili yapılan araştırmaya göre köylerde hemen hemen her haneden bir kişi yılın belli dönemlerinde para kazanmak için mevsimlik işçi olarak bölge dışına gitmektedir.[307] Ademli'den hareketle bölgede bu sayının günümüze doğru artarak gelidiğini söyleyebiliriz. Ademli Köyü'ndeki hanelerin hemen hemen tamamında mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan ve/veya büyük şehirlere sokak toplayıcılığı yapmak için giden kişiler bulmak mümkün. Bu iki iş genellikle birlikte yürütülmektedir. Sokak toplamaya giden erkeklerin birçoğu aynı zamanda ailesi ile birlikte mevsimlik tarım işçisi olarak bahar aylarından itibaren çalışmaya gitmektedir. Bazı ailelerde ise iş bölümü yapılmaktadır. Ailenin bir kısmı mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmaya giderken, bir kısmı köyde kalıp geri kalan işlerle (hayvanlar, arazi ya da çocuklarla) ilgilenmekte ya da kağıt toplamaya gitmektedir. Emekli geçici köy korucusu olan Necip: "Baharda şeker pancarı, domates, nohut, mercimek toplamaya gidiyoruz. Mevsimlik işçi olarak çalışıyoruz. Aynı zamanda hayvancılıkta yapıyoruz. Yarısı gidiyor yarısı kalıp hayvanlarla ilgileniyor." Aynı zamanda Necip'in bir oğlu Bursa'da sokak toplayıcılığı işini yapıyor. Bermal: "Yazın işe gidiyoruz. Kayseri, Yozgat, nerede iş olursa oraya gidiyoruz. Çapa, pamuk, ay çiçeği... Ailemizden birkaç kişi kalıp yaylaya çıkıyor, hayvanlara bakmak için. Kışın ise kağıt toplamaya İstanbul'a gidiyorlar. Şimdi dışarda benim kocam ve 3 kardeşi çalışıyor." Mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmaya giden kişilerin çoğu geçim sıkıntısından ve çok çocuk sahibi olmanın yarattığı zorluklardan bahsetmektedir. Ayten: "7 çocuk bakmak zor, 2 inek var ama o da ancak eve yetiyor. [...] pirinç sulama, pancar, nohut, portakal ne iş bulsak gideriz."

4.1.4.3. Sokak Toplayıcılığı

Çöpten atık madde toplama işi neoliberal politikalar ile büyüyen enformel sektörün bir ayağı niteliğindedir. "İstenmeyen, görülmeyen, ihtiyaç duyulmayan" "yeni yoksulların" istihdam edildiği sektördür.[308] Sokak toplayıcıları steril şartlarda

---

[306] Kasım Karaman, Ali Sırrı Yılmaz, "Mevsimlik Tarım İşçileri ve Enformal İlişki Ağı: Giresun'da Çalışan Mevsimlik Tarım İşçileri Üzerine bir Araştırma", **Zeitschrift Für Die Welt der Türken/Journal of World of Turkey**, c.3, s.1 (2011): 225.

[307] Üstündağ, Bakar, Şen, **age**, 62.

[308] Betül Altuntaş, "Enformel Bir Emek Biçimi Olarak Sokak Toplayıcılığı: Ankara Örneğinde Sektöre ve Çalışanlarına İlişkin Bir Bilgi ve3 Deneyim Paylaşımı", **Toplum ve Bilim Dergisi**, s. 112

çalışma ve barınma olanaklarından yoksun bir şekilde düşük ücretlerle çalışmaktadırlar. Birçok hastalığa yakalanma riski olan bu insanlar bir yandan sosyal güvenceden mahrumlardır öte yandan ise toplumsal dışlanmaya maruz kalmaktadır. Zaten yeterli olmayan çalışma ve ücret koşullarına birde hayatlarını daha da zorlaştıran çeşitli uygulamalar eşlik etmektedir.[309]

Ademli'de kağıt toplamak için giden kişi sayısına dair konuştuğumuz kişilerin çoğu 500 rakamını telafuz etmektedir. Köyde 1990'lı yılların ilk yarısından itibaren kağıt toplamak ve hurdacılık yapmak için başta İstanbul olmak üzere İzmir ve Bursa gibi büyük şehirlere gidilmektedir. Birçok örnekte olduğu gibi hemşehrilik ilişkisi ve aile bağları aracılığıyla toplayıcılık için büyük şehirlere gitmek incelediğimiz köy için de geçerli. Akrabalar aracılığıyla, akrabanın yanına ya da akrabanın deposunda çalışmaya gidilen büyük şehirlerde çoğunlukla depolarda ya da bekar evlerinde kalınmaktadır. Geçici köy korucusu olan Hakkı: "Bir tane gitti, bekçi olarak sonra gençleri çağırdı yanına, aylık bir bir buçuk milyar para kazanıyorlar. Ama pis iş, çöpte her şey var. İstanbul'da çalışmasalar aç kalırlar, mecbur çalışacak. İstanbul'da üç dört ev var herkes kendi akrabasının yanına gidiyor." Ailecek mevsimlik işçi olarak çalıştıklarını, dört yıldır da üç oğlunun İstanbul'da hurdacılık yaptığını ifade eden Nurettin'in İstanbul'da deposu var ve çocuklarıyla birlikte o depoyu işletiyor. Çalışanları neye göre seçtikleri, kendi akrabalarını mı öncelikli olarak tercih ettikleri yönündeki soruya Nurettin "işvereniz orada ahlaki seçimimiz var." Şeklinde cevaplamakta ve kendi akrabalarına ve bölgeden gelen insanları tercih ettiklerini ifade etmektedir.

Eşi İstanbul'da kağıt toplama işinde çalışan Berfin mevsimlik işçi olarak çalışmaya son bir iki yıldır, çocukların ufak olması sebebiyle gitmediklerini ancak bu sene gideceklerini söylüyor. "Kocam ne iş bulsa gidiyor. Çobanlığa gidiyor, kağıt

---

(2008): 34.

[309] Avrupa Birliğine uyum çerçevesinde atıkların evlerde dönüştürülmesi, atık dönüşümünün çeşitli kuruluşlara verilmesi vb girişimler sokak toplayıcılarını tamamen dışarıda bırakacak şekilde biçimlenmektedir.Sibel Yardımcı, Ali Saltan, "Geri Dönüşümün Görünmeyen Yüzü: Sokak Toplayıcılarının İş ve Yaşam Koşulları Üzerine Bir Değerlendirme", **Toplum ve Bilim Dergisi**, s.108 (2007): 223-225. Dolayısıyla bu durum iş imkanlarının zamanla ortadan kalkması anlamına gelmektedir. Bu girişimlere paralel olarak halihazırda sokak toplayıcılarının çalışmalarını engellemeye yönelik birçok uygulama ile karşı karşıyalar. Bu engelleri, çöp kontenyerlarının toplayıcıların atık madde toplayamayacakları kapaklı kotenyırlar ile değiştirilmesi, depo sayısının artmasıyla artan rekabetten kaynaklanan giderek düşen ücretler, zabıtalarla ilişkileri, toplumsal dışlama mekanizmaları ile "ötekileştirmeleri" olarak sayabiliriz. Bkz. Yardımcı, Saltan, **age**. Betül Altuntaş, **age**.

toplamaya gidiyor. Ailecek çapaya, nohuta, fındığa, pancara gidiyoruz. Geçen sene üç ay Kars'ta kaldı çobanlık yaptı, o soğukta dışarıda. Kağıt toplama işi daha iyi." Berfin kocasının kışın en fazla kırk beş gün dayanabildiğini, yazın ise daha fazla dayandığını iki-üç ayda bir gelip iki-üç hafta köyde kaldığını anlatıyor. Zozan'ın eşi de köyde yok, onlar da yazın ailecek mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmaya gidiyor, kış aylarında ise kocası İstanbul'a gidiyor. Olan hayvanlarının da ancak kendilerine yettiğini ekliyor. Eşlerinin köyde olmadığı süre boyunca borçlandıklarını eşlerinin gelirken getirdiği parayla da bu borçları ödediklerini böylece geçinebildiklerini anlatıyorlar.

Köy genelinde sıklıkla rastlanan bir olgu da çocuk işçilerdir. Daha öncede belirtildiği gibi çocuklar aileleriyle mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmakta, erkek çocuklarının bir kısmı yaz aylarında sokak toplayıcılığı yapmak üzere büyük şehirlere gitmektedir. Bazı erkek çocukları ise eğitimlerine devam etmedikleri için küçük yaşta sokak toplayıcılığı işi ile tanışmaktadır. Ayten'in kocası ve henüz 13 yaşında olan oğlu İstanbul'da kağıt topluyor. "İki sene önce okulu bıraktı, o zamandan beri, gidiyor." 10 yaşındaki diğer oğlunun da eğitimini bıraktığı takdirde onunda aynı şekilde abisinin ve babasının yanına çalışmaya gideceğini ekliyor. Eşinin ve çocuklarının yanında olmak istediklerini belirden Ayten'e göre bu maddi yetersizlik nedeniyle yakın gelecekte mümkün görünmemekte. "Üç ayda bir geliyorlar bir-iki hafta kalıp geri dönüyorlar. Biz de gidip onların yanında kalmak istiyoruz ama imkânlar yok."

Üstelik köydeki öğretmenlik dışındaki neredeyse tek maaşlı iş olan köy korucularının çocukları da sokak toplayıcılığı yapmak için büyük şehirlere gitmektedir. Bir önceki bölümde de bahsedildiği üzere geçici köy korucularının giderek eriyen maaşlarına ilişkin rahatsızlıkları Ademli'deki korucular içinde geçerlidir. Görüşülen korucuların hepsi maaşın yetmediği, nöbete giderken ulaşım ve yiyecek gibi ihtiyaçlarını kendi ceplerinden karşıladıklarını dolayısıyla da ellerinde çok az para kaldığı gibi şikayetlerde bulunmuşlardır. Nurettin geçici köy korucusu olan kardeşinden bahsederek "Onun da çocukları İstanbul'a çalışmaya gidiyor. Çünkü 14-15 kişilik bir aileye maaş yetmiyor."

4.1.4.4. Ek Gelirler

Yukarıda bahsedilen gelir kaynaklarına ilaveten Ademli'de yapılan taşımalı eğitim de ayrı bir rant kapısı oluşturmaktadır. Öğrencileri civar köylerden taşıyan servisler

kat edilen mesafeye ve taşınan öğrenci sayısına göre devletten para almaktadır. Her ne kadar kullanılacak olan taşıtların 2000 ya da daha üst model olması zorunlu tutuluyorsa da köyde hurdaya çıkmış iki araç servis yapıyor görünmekte ve devletten para almaktadır. Kağıt üzerinde söz konusu servislerle taşındığı görülen öğrenciler diğer servis araçlarıyla okula taşınmaktadır. Dolayısıyla on sekiz kişilik olması gereken minübüste otuza yakın öğrenci taşınmaktadır. Hurda olmayan servis araçlarının diğerlerinin de öğrenci servisi kriterlerini taşıdığını söylemek son derece güçtür. Akrabası fazla olan servis sahibi daha fazla öğrenci taşımakta ve daha fazla para almaktadır. Mesafelerle ilgili de yanlış beyanlarla fazla para alınmaktadır. Ekonomik durumu görece daha iyi olan ailelerin servis araçları bulunmaktadır. Servis araçlarının birçoğunun sahibi geçici köy korucularıdır. Bu durum ise köyde herhangi bir ekonomik imkândan öncelikli olarak faydalananın geçici köy koruculari olduğunu göstermektedir. Köyün ekonomik durumu göz önüne alındığında genel olarak geçici köy korucularının ekonomik durumlarının diğer ailelere kıyasla daha iyi olduğu söylenebilir.

Yukarıdaki veriler ışığında Ademli'nin sosyo-ekonomik olarak Güneydoğu Anadolu bölgesinden ve etrafında yer alan diğer köylerden bir farkının olmadığı sonucuna varılabilir. Hatta yoksulluk ve yoksunluk açısından bölgede yer alan bazı köylerin bile gerisinde kaldığı rahatlıkla söylenebilir. Yapısal bir farklılığın olmamasına rağmen bireylerin neden korucu olmayı "tercih" ettikleri ve köy genelindeki algı, korucu olanlar ile olmayanlar arasındaki ilişkiler bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak incelenecektir.

4.2. Ademli Köyü'nün Koruculuğu Kabul Etmesi ve Koruculuğun Yaygınlaşması

Bu bölümde Ademli Köyü'nde geçici köy koruculuğuna dair genel algı, koruculuğun kabul edilmesindeki motivasyonlar, geçici köy korucularının varlığının yereldeki iktidar ilişkilerini ve kimliği ne şekilde dönüştürdüğü köyde gerçekleştirilen görüşmelere ve gözlemlere dayanılarak analiz edilecektir.

Ademli Köyü'nde geçici köy koruculuğunun kabulü 1988 yılında gerçekleşmiştir. Çalışma kapsamında görüşülen geçici köy korucularının çoğu herhangi bir baskıya

maruz kalmaksızın bireysel başvuru yoluyla korucu olduklarını ifade etmektedir.[310] 1988 yılında muhtar olan Harun'un anlatımına göre "alay komutanı birgün gelip 'korucu olun'dedi. 'Maaş vereceğiz' dedi. Sekiz kişilik kadroya altmış kişi başvurdu. Bölük komutanı başvuran altmış kişiye de birer keleş verdi. Devlet operasyona götürmeye başlayınca insanlar geri çekilmeye, silah bırakmaya başladı. Ancak 1992'te yaşanan olayla birlikte geçici köy korucusu sayısı tekrar arttı." 1988 yılında geçici köy korucusu olan kişi sayısına ilişkin farklı rakamlar telafuz edilmektedir. Korucu başı ise konuya ilişkin olarak şunu belmektedir: "ilk başta 20 kişiydik. 1992'teki olayla birlikte iki üç katı arttık."[311]

Bir önceki bölümde anlatıldığı üzere, 1988 yılı geçici köy koruculuğu sisteminin bir yerel güvenlik mekanizması olarak işlediği sürece denk düşmektedir. Devletin korucu olunması yönündeki baskılarının doksanlı yıllara kıyasla yoğun olmadığı bir dönemdir. Aynı zamanda PKK'nın köy korucularına yönelik eylemlerini arttırdığı bir döneme tekabül etmektedir. Kalyvas'ın çatışma sürecinde yapılan işbirliğini belirleyen bağımsız değişkenlerden biri olarak aktardığı coğrafi dinamikler açısından bakıldığında köyün arazi yapısının bireylerin geçici köy korucusu olma tercihlerinde etkili olduğu gözlemlenmektedir. Daha önce belirtildiği gibi köyün arazi yapısı gerilla hareketi için uygun değildir. Arazinin bu özelliği köy koruculuğunun kabülünde PKK'dan gelebilecek baskıları ortadan kaldırmasa bile hafifleten bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda arazi yapısının kısmen bireysel "tercihlerin" önünü açtığı söylenebilir.

1992 yılında yaylada PKK'lılar ile köylüler arasında bir çatışma yaşanmıştır. Yaşanan bu çatışmanın ardından köydeki geçici köy korucusu sayısı artmıştır. Çatışmanın nedenlerine dair farklı anlatılar mevcuttur. Anlatılanlara göre köyün neredeyse bütün erkekleri PKK'lı dört kişinin bulunduğu çadırı basmaya gitmiştir. PKK'nın kendi köylerinin kırsalında ne için bulunduklarına dair inanç olayın aktarımını faklılaştırmaktadır. Bu bağlamda da PKK'lıların çadırına düzenlenen baskına meşruiyet zemini yaratmakta ya da baskının meşruiyetini yok etmektedir. Genel olarak köy korucularının anlatılarında PKK'nın saldırısına maruz kalmamak için kendilerinin harekete geçtiklerini ifade eden bir aktarım üzerinden meşruiyet

---

[310] Farklı anlatılar da mevcuttur, bunlar ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

[311] Sayıların resmi olarak teyit edilmesi ve köydeki geçici köy korucusu sayısına dair resmi rakamlara erişim sağlanamamıştır.

sağlanmaktadır. Bazı korucular ise doğrudan PKK saldırısına maruz kaldıklarını ifade etmektedir. Emekli köy korucusu olan Sedar:

> "Apocular 'siz neden korucu oldunuz' diye bizim köyü basmaya gelmişti. Sanki harp çıkmıştı, silahlar patlıyordu. Gözümün önünde genç, iki çocuk babası akrabamızı öldürdüler. O saatten sonra onları ne olursa olsun yok etmek zorundaydık. Çatışma uzun sürdü. Bir kişiyi öldürdük. Diğer ikisini de çembere almıştık. Kaçacakları yer olmayınca kendilerini bombayla patlattılar. Devlet bir gün sonra cesetleri almaya geldi."

Yaşanan çatışmanın ayrıntılarına dair yapılan görüşmelerde korucuların birçoğu "Apocuların" yayladaki çadırlarını basmaya geldiği görüşünü dile getirmektedir.

Diğer taraftan PKK'lıların köylerine baskın düzenlemek gibi bir niyetlerinin olmadığı sadece görüşmeye geldiklerini dile getirenler açısından ise yapılan saldırının bir meşruiyeti bulunmamaktadır. Lise mezunu ve eski bir geçici köy korucusu olan Baran:

> "Doksan iki çatışmasında dört gerilla şeyh Bedir'in çadırına aşiretin ileri gelenleriyle görüşmek için gelmişlerdi. Şeyh onları ihbar etti. 'Sizi öldürmeye geldiler' dedi. Korucular ve köy halkı pusu kurdu. İlk saldırıda hepsi yaralandı zaten. Dördüncü gerilla çadırın dışında karla oynuyormuş saldırı esnasında silaha yönelemeyeceğini düşününce kaçmış. Geri kalan üç gerilla ölmüş. Hatta iki tanesi ellerindeki bombaları kendileri patlatmış. Bir gerillanın vücudunda altmışa yakın mermi vardı. Kaçan gerilla ise daha sonra yakalandı. Bende o sırada korucuydum ancak şehre inmiştim, çatışma yaşandıktan çok sonra olay yerine gittim."

Seksen yaşına merdiven dayamış Şevket de Baran ile aynı fikirde: "1992'de Apocular gelip yaylada şeyh Bedir'e 'aşiretinin çadırları hangisi, neredeler' diye soruyor. Şeyh de durumu hemen aşirete dolayısıyla da koruculara bildiriyor. Herkes Apocuların, çadırlarımızı basacaklarını düşünüyor." Şevket'e göre ise "Apocular" konuşmaya gelmiş ve bu yüzden aşiretin çadırlarını sormuşlardı. "Ancak Apoculara pusu kurulup saldırıyorlar. Ve üçü öldürülüyor. Bir tanesi ise kurtulmayı başarıyor, ancak o da Hizbullah tarafından yakalanarak devlete veriliyor."[312]

Aşiret ilişkilerinde norm olan baba soylu dayanışmanın ve birliğin varlığıdır. Özellikle komşulara, hısım ve hasımlara karşı aşiretsel alt bölünmeler ve ihtilafların bir kenara bırakılarak dayanışmanın ön plana çıkması beklenir. Ne var ki, aşiret içindeki ya da aşiretler arasındaki karmaşık ilişkiler, varolan esnek ve dinamik yapı somut durumlarda norm ile pratik arasında çelişkiler yaratabileceği aklıda tutularak, norm olanın 1992'de yaşanan olay özelinde geçerliliğini koruduğunu

---

[312] Kendisi korucu olmadığı halde operasyonlara katıldığını anlatan Necip katıldığı bir operasyon sırasında başından geçen ilginç bir olayı şöyle anlatıyor: "Operasyondayken 40 kişilik silahlı, sancaklı bir grup Hizbullahcı gördük dağda. Alay komutanına gösterdim komutana ya bunlar deyince 'ilk önce bir Apocuları bitirelim sonra onlara da bakarız' diye cevap verdi."

söyleyebiliriz.[313] Haberin 'sizin aşiretin çadırlarını basmaya geliyorlar' şeklinde gelmesi, köyde büyük bir aşiretsel dayanışmaya yol açmış ve korucu olsun olmasın birçok kişinin baskına katılmasına neden olmuştur. Olayda ideolojik bir duruş ya da PKK karşıtı olmakla ilişkilendirilebilecek bir yaklaşım söz konusu değildir. Emekli köy korucusu olan Necip: "1992'deki çatışmada haber 'sizin aşireti vurmaya gelmişler' diye gelince yaklaşık iki yüz kişi hep birlikte operasyona gittik. Onlardan üçü öldü, ikisi kendisi bombayı patlattı. Bizden de akrabamız olan bir çoban öldü. Çobanın silahı yoktu. İzlemeye gelmişti. Ama vuruldu. Kan kaybından öldü." O zamanlar dokuz-on yaşlarında bir çocuk olmasına rağmen çatışmaya giden Süleyman'ın anlattığına göre: "200-300 kişi vardı. Genç, yaşlı, çoluk çocuk hep birlikte gittik. Apoculardan biri yaralanmıştı 'tamam teslim oluyorum' dedi. Elindeki silahı yere bıraktı. Bizimkiler ona yaklaşınca yere eğilip bombayı eline aldı, pimi çeker çekmez atmasına fırsat olmadan vuruldu."

1992, ülkede yaşanan çatışmanın son derece yoğunlaştığı bir yıldır. Bir önceki bölümde anlatıldığı üzere, bu yıl bir yandan PKK'nın bölgedeki varlığını iyice güçlendirdiği ve koruculara sınırlı af getirdiği yılın ertesine rastlamaktadır. Öte yandan da askeri yapılanmanın "alan hâkimiyeti" stratejisine uygun bir şekilde dönüştüğü ve köy koruculuğu sisteminin kimlikleme işlevinin ön plana çıktığı döneme denk düşmektedir. Doksan iki yılında yaşanan olaydan sonra halihazırda geçici köy korucusu bulunan ve PKK ile savaşmak için genç yaşlı, çoluk çocuk seferber olan Ademli devlet nezlinde sadakatini ispatlamış bir köy haline gelmiştir. Mustafa'nın anlatımına göre:

> "1992'de yaşanan olayın ardından devlet erkanı helikopterle geldi. Dönemin jandarma konutanı korucu başının babasının elini havaya kaldırarak 'senin gibi 3 kişi daha olsaydı, Amerika coğrafyasının yarısı bizim olurdu' dedi. 'Burayı Çukurova yapacağız' dediler ama durum ortada. Olaydan sonra komutanlar ayda bir kere buraya geliyorlardı. Korucu başının evinden çıkmıyorlardı."

Olay esnasında öldürülen akrabalarına korucu olmadığı için herhangi bir yardımın yapılmaması bir taraftan hayal kırıklığına, öte taraftan koruculuğun getireceği artıların yeniden düşünülmesine yol açtığı söylenebilir. Üstelik PKK'nın kendi aşiretlerine yönelik eylem hazırlırlığında olduğuna dair inançtan kaynaklanan intikam ve korku faktörü koruculuğa katılım üzerinde etkili olmuştur.[314] Bu

---

[313] Norm ile pratik arasındaki çelişkilere ilişkin bkz. Lale Yalçın-Heckmann, **Kürtlerde Aşiret ve Akrabalık İlişkileri,** 2.bs. (İstanbul: İletişim Yayınları, 2006).

[314] Korku ve intikam duyguları, geçmiş deneyimler genellikle hem isyancılara hem de isyan karşıtı

bağlamda 1992 olayı köyde hem geçici köy korucusu sayısının artmasında hem de, ülke genelinde yaşanan çatışmaya paralel olarak, geçici köy korucularının otoritelerini arttırmasında etkili olmuştur.

4.2.1. Koruculuk Sistemine Dair Algılar

Üçüncü bölümünde geçici köy koruculuğu sisteminin işlevleri tarihsel olarak makro düzeyde incelenmişti. Bu alt başlıkta ise köy koruculuğunun köy korucusu olan ya da onlarla yaşayan, ilişkiler kuran insanlar için birebir gündelik pratiklerde ne ifade ettiği, köy koruculuğunun gündelik deneyimlere yansımaları analiz edilecektir.

Yapılan görüşmelerde devletin koruculuk sistemine ihtiyaç duymasının sebeplerine ilişkin görüşlerde korucuların araziyi ve halkı iyi tanıyan kişiler olması nedeniyle devletin elini güçlendiren bir işlev gördüğü, aynı zamanda gençlerin PKK'ya katılmalarını engellediği kanısı hakimdir. Bu kanı yerel güvenliğin sağlanması bakımından devletin ihtiyaç duyduğu bilgi akışı, kimlikleme, kontrol ile bire bir örtüşmektedir. Öğretmen Ziya:

> "Korucular aracılığıyla devlet köylerde kendi istihbaratını yaratmış. Korucular araziye ve ailelere hakim. Bu da devletin işini kolaylaştıran bir şey. Karakollar köylere uzak olduğundan korucuları kullanmış. Korucular bölge arazisini iyi bildiğinden, askere yol göstermiş. Aileler hakkında bilgi vermiş. Ayrıca devlet karakol yapacağına, asker, komutan, araç göndereceğine beş metre karelik korucu kulübeleri yapmış ve asker maaşının yarısına hatta üçte birine adam çalıştırmış. Üstelik kulübeye gidiş geliş, yiyecek, yakacak bütün masraflarını da ceplerinden ödüyorlar maddi açıdan da kazançlı yani."

Devletin korucular aracılığıyla kırsalda görünürlüğünü sağladığını ve koruculuğu bir kimlikleme aracı olarak kullandığını ifade eden öğretmen Kenan'a göre: "Devlet o bölgeyi, insanları bölmek ister. Kendi arasında bir denge sağlamak ister. Korucular aracılığıyla da bunu yapar. Zaten gidemediğin yer senin değildir. Devlet gitmeden korucuların olduğu bölgeleri kendisine bağlıyor." Kenan ayrıca korucuların öncü birlik olarak kullanıldığını ve haber akışını sağladıklarını dile getirmektedir. Kardeşi köy korucusu olan Nurettin'e göre: "Korucular askerlere yol göstericilik yapıyorlardı. Kuş uçurtmuyorlardı; çerçiler, araçlar kimlik kontrolsüz geçemiyordu." Koruculuğu jandarmanın uzakta olması ve aşiretler arasındaki husumetlerle ilişkilendiren Zafer'e göre: "Yollar yoktu, aşiret kavgalarına müdahale etmede jandarma yoktu. Korucular müdahale ederdi. En azından jandarma olay yerine gelene kadar ilk müdahaleyi gerçekleştirirlerdi, arabuluculuk yapıyorlardı." Necip'e göre

---

paramiliter birliklere katılımın gerekçeleri arasında sayılmaktadır. Humprey,Weinstein, **age**. Ferguson, Burgess, Hollywood, **age**, Kalyvas, "Armed Collobaration".

ise: "Devlet her çağrıldığında gelemiyordu. Devlet bizden olunca kendi sorunlarımızı kendimiz çözdük." Olaylara müdahaledeki öncü rolleri nedeniyle, fazladan bir otorite sahibi oldukları kanısı yapılan görüşmelerde hakimdir.

Koruculuk sisteminin PKK'ya katılımı önlemek amacıyla kullanıldığı da diğer bir bakış açısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Hakkı: "Devlet korucular sayesinde [köye] serbest gider gelir, korucular çocuklarına sahip çıkar diye düşündüler. Çocuklarımız gerillaya gitmediler, terörist olmadılar, devletten kaçmadılar." Öğretmen Refik'e göre "devlet kendime bölgede dost yaparsam dağ ile halk arasına bir set çekmiş olurum diye düşündü. Babayı yanıma alayım böylece oğlunun kaçmasını engelleyeyim dedi." Kimlikleme politikasıyla ilişki kuran Harun'a göre "devlet kim bu tarafta, kim Apoculara yardım ediyor bunu anlamak için böyle yaptı. Eğer korucular olmasaydı Apocular her yeri sarardı. Kan gövdeyi götürürdü."

Mustafa'ya göre ise "koruculuk yüz kızartıcı bir iş dünyada eşi benzeri görülmemiş. Koruculuk köy korumak maksadıyla oluşturulan bir sistem. Özal yarattı, ekonomik geçim kaynağı olsun diye ama süreç farklı işledi." Suça karıştıklarını ve devletin verdiği silahları kendi nüfuzlarını arttırmak için kullandıklarını ifade etmektedir. Önceki ifadesinde köyü korumak için oluşturulan bir sistem olarak resmettiği köy koruculuğu sistemini, konuşmanın ilerleyen bölümlerinde ölme ve öldürmeyle ilişkilendirmektedir. Mustafa: "Bana da gel korucu ol dediler ama olmadım dik durmak önemli. Ya öl ya öldürmeye git deseler dünyaları verseler kabul etmem."

Koruculuk sistemini asimilasyon politikalarıyla ilişkilendirenler de var. Eskiden geçici köy korucusu olan Baran'a göre: "İleri bir karakol olarak düşünüldüler. Koruculuk, Türkleştirme politikasınında bir ayağını oluşturmaktaydı. Alttan alta Türk olduğumuz intibası yaratılmaya çalışıldı. M. Emin Bozkurt'un görüşleri bunlar, derin devletin parmağı var." Köyün ileri gelenlerinden biri olan rîsipî Fatih:

> "Koruculuk Türkleştirme politikasının bir parçasıdır. Devletten para aldığında, devletin silahını aldığında Türkleşmek daha kolaydır. Sorunlarda korucuları ön plana itiyorlar, rezil olan yine korucular oluyor. Köyde korucu olunca olay çıkmıyor, askeriye o köyle uğraşmıyor. Akrabalık bağlarından çekinmeden dolayı da korucu olanlar ile olmayanlar arasında herhangi bir sorun yaşanmıyor. Koruculuk mesleği pistir. Cehaleti kullandılar. Görev listesi dışında kullanılıyorlar. Korucular itiraz edemiyor. Görev listeleri var fakat görev listesinde olmadığı halde boru hattında nöbet tutuyorlar. Ek gelir de almıyorlar. Boru hattı korumaya götürüyorlar, üç dört ülkenin hakkı var, diğer devletlerden TSK koruduğu için para alıyor. TSK korucuları kullanıyor korumada, kendi görevini onlara yaptırıyor. Daha ucuza mal ediyor böylelikle. Fazla yoruluyorlar, üstelik kullanılıyorlar. Ben çocuklarımın korucu olmasını istemem."

Görüşmelerden çıkan koruculuğa dair bir diğer algı ise koruculuktan para

kazanmanın ahlaki olmadığı yönündedir. Görüşmelerin bir kısmında ifade edilen koruculuktan para kazanmak yerine "alınteri ile kazanılan paranın" daha değerli olduğu vurgusu dikkat çekicidir. Koruculuk yapmak yerine mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmak, kağıt toplayıcılığı, hurdacılık yapmak veya inşaat işçisi olarak çalışmak alternatif ve "makbul" meslekler olarak algılanmaktadır. Koruculuktan kazanılan para "helal" olmayan adeta yasa dışı, ahlak dışı bir yolla kazanılmış para olarak görülmektedir. İstanbul'da sokak toplayıcılığı yapan Süleyman 'geçici köy korucusu olmak ister miydin' sorusuna karşılık şunları dile getirdi: "Alınteriyle para kazanmak daha önemli. Bizim boğazımızdan haram lokma geçmez. Üstelik hava atıyor korucu olanlar çünkü maaşlı bir işleri var ve köy şartlarına göre iyi para kazanıyorlar. Oturuşlarından ve duruşlarından belli oluyor havaları."

Eşlerinin maaşlı bir işlerinin olmasını istediklerini belirten kadınların bazıları da geçici köy koruculuğu konusunda temkinli, eşlerinin bu işi yapmasını istemiyorlar. Berfin: "Bir maaşı olsun isterdim ama korucu olsun istemezdim. Ben Kürdüm. Kürtleri de severim. Gitsin alın teriyle parasını kazansın daha iyi. Devlet onları kullanıyor zaten işi bitti artık onlarla."Ayten: "Biz gerillayı seviyoruz. Korucu olsun istemem olmaz da zaten." O esnada yanımızda bulunan Emine söze girip ekliyor: "Gerçi korucular da çoluğunun çocuğunun rızkı peşinde." Koruculuktan kazanılan para adeta emek harcanmadan kazanılan para gibi algılanıyor. Bermal: "Çalışsın daha iyi, sevmiyoruz biz onları."

4.2.2. Korucu Olmanın Kişisel Gerekçelendirmeleri

Çatışma tamamen dinamik bir süreçtir. Toplumsal ağlar, çatışan iki aktörün içsel dinamikleri süreç içinde dönüşür, yeniden şekillenir. Söz konusu dinamik sürecin bir bileşeni olan isyan karşıtı paramiliter bir birliğe katılım da tek gerekçe ile basitçe anlaşılamayacak kadar çeşitli ve karmaşık motivasyonlar içerir. Ekonomik yoksunluk, politik dışlanma, rasyonel seçim, güvenlik ihtiyacı, toplumsal ağlar, fiziksel coğrafya, etnik ve ideolojik mesafe, deneyimlenen pratikler çatışmada isyancı güce katılımı etkileyen başlıca etmenler olarak görülmektedir.[315] Humphrey ve Weinstein'e göre sıralanan bütün bu etmenler aynı zamanda isyan karşıtı silahlı birliklere katılımın da olası nedenlerini oluşturmaktadır.[316] Kalyvas'a göre isyan

---

[315] bkz. 2. bölüm, 25-27.

[316] bkz. Humphrey, Weinstein, **age**.

karşıtı silahlı birliklere katılımda zor kullanımı önemli bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik gerekçeler, korku ve intikam da olası nedenler olarak sayılabilir. Şiddetin yoğunlaşmasıyla hayatta kalmanın temel kaygı haline geldiği durumlarda ise tehdit işbirliğini sağlamaktadır.[317] Bu bağlamda isyan karşıtı paramiliter bir birlik olan geçici köy koruculuğuna katılım da pek çok farklı etmenden kaynaklanmaktadır. Farklı coğrafi mekânlarda, farklı sosyo-ekonomik yapılarda, farklı toplumsal ilişki ağlarında, farklı deneyimlerde, koruculuğa katılımı teşvik eden araçların farklılaşmasıyla da doğrudan ilişkili olarak çeşitli ve içiçe geçmiş birçok katılım motivasyonun etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Geçici köy koruculuğuna katılım gerekçeleri birbirinden ayrılamayacak kadar içiçe geçmiş durumdadır. Bununla birlikte bu çalışmada koruculuğa katılımla sonuçlanan gerekçelere içkin olan bu geçişlilik ve karmaşıklık kabul edilmekle birlikte katılımda etkili olan motivasyonlar köy korucularının dillendirdikleri gerekçeler baz alınarak belli başlıklar altında incelenmiştir.

4.2.2.1. Ekonomik Nedenler

Köy genelinde köy koruculuğuna katılımda ekonomik gerekçelendirmeler sıklıkla dillendirilmektedir. Güvenlik güçlerinin Ademli'de yaşayanların korucu olmaları yönündeki tabebinin geldiği zaman muhtar olan Harun'a göre insanlar "açlıktan" korucu olmaktadır. Daha önce yarı göçebe olan ve çobanlık yapan köy, geçici köy koruculuğuyla birlikte yeni bir geçim kaynağına sahip olmuştur. Herhangi bir baskıya maruz kalmadıklarını herkesin kendi rızasıyla köy korusu olduğu sıklıkla ifade edilse de iki aktör arasında bir tercih yapmanın zorunluluğunu ve yapılan tercihte ekonominin etkisini Harun, "devlet dedi korucu olun ya korucu olacaktık ya da olmayacaktık. [...] Biz Apocu olmak yerine bize para veren devleti seçtik" şeklinde ifade etmektedir.

Benzer görüşleri emekli köy korucusu olan Serdar da dile getirmektedir: "Doğrusunu söylemek gerekirse açlıktan korucu olduk. Halimizi görüyorsun hepsi taş buraların tarım yapacak arazi yok, hayvanlarımız vardı ama onları da satmak zorunda kaldık çünkü hayvanı beslemek için samanı bile almak zorundayız. Benim çocuklarım çapada, köyün çoğu başka yerlere çapaya, fındığa, pamuğa gidiyor." Bir arkadaş

---

[317] bkz. Kalyvas, **The Logic of**, 98-99, 117. Kalyvas'ın karmaşık süreçlerin ve motivasyonların işbirliğinin gerçekleşmesinde etkili olduğunun altını çizdiği de ayrıca belirtilmelidir.

sohbetinde arkadaşının onlara neden koruculuğu bırakmadıklarını sorduğunda 'bize sen maaş ver biz de bırakalım' dediğini gülerek anlatıyor. Serdar geçici köy korucusu olma gerekçelerine ayrıca şunu eklemektedir: "Can güvenliğimiz için silah bulundurmamız gerekiyor." Neden silaha ihtiyaç duydukları yönündeki soruya ise net bir cevap vermemekle birlikte yapılan görüşme esnasında kan davası gibi husumetleri çözmek için silaha ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Silaha duyulan ihtiyaç sıklıkla ifade edilmiştir. Silahın gerekliliği bu bölgede yaşama ve aileyi koruma gibi argümanlar üzerinden meşrulaştırılmaktadır. Bu bağlamda aşiretsel toplumsal yapının kırılmadığı ve devlet aygıtlarının varlığının bu mekânda hissedilmediği ya da yeterince hissedilmediği söylenebilir.

"Para için, maaş için, çocukların geçimi için" korucu olduğunu dile getiren korucu başı Hasan korucu maaşının yetmediğini de ayrıca ekliyor. "Devletten baskı görmedik kendimiz başvurduk. Muş'da çobanlık yapıyordum. Para için oldum. Devlet sayesinde çoluğumu çocuğumu büyüttüm. İhanet edemem. Tek bayrağımız var."[318] Bir partide aktif olarak çalışan Veli'ye göre ''koruculuğun kabul edilme gerekçeleri tamamen ekonomik ama sistemin işine gelen bir durum bu..." Eskiden geçici köy korucusu olan Baran'a göre "koruculuğun kabülü ideolojik değil tamamen ekonomikti."

Korucu başı Hasan'ın eşi Makbule geçici köy koruculuğunun ekonomik anlamda durumlarını düzelttiğini düşünmekte:

> "Eski daha iyi derler ama bence eski daha kötüydü. Şimdi daha iyi her şey var. Su yoktu, Eşek yolu gibi küçük bir yol vardı. Eskiden hayvancılık ve geven toplamakla uğraşıyorduk şimdi başka işler var. Herkes onlara gidiyor. Dışarıya gidiyor. Yozgat'a, İstanbul'a gidiyor. Bizden giden kimse yok. Devletin verdiği ekmek bize yetiyor. Korucu olmadan önce açtık, çıplaktık. Korucu olduktan sonra durumumuz düzeldi. Şimdi arazimiz var. Hayvanlarımızı aldık."

Koruculuğu maaşlı olması nedeniyle cazip bir iş olarak gören ve İstanbul'da çalışan Rasim'e göre korucular rahatlar ve kendi yağlarında kavruluyorlar. Üstelik nöbetlerden arta kalan sürede ek iş yapma fırsatları da Rasim için işin cazip yönlerinden bir tanesi. Abisinin de korucu olduğunu belirten Rasim, İstanbul'a gidip çalışmak yerine eşinin ve çocuklarının yanında, köyde koruculuk yapmanın daha avantajlı olduğunu düşünmektedir.

---

[318] Söylediklerinin yanlış anlaşılmasından çekinen korucu başı: "Beni milliyetçi olarak tanıyorlar. Bu işi para için mi yapıyorsun derler sonra" gerekçesiyle isminin verilmemesi talebini iletmiştir. Ayrıca köylülerin yaylaya çıktıklarında ya da mevsimlik işçi olarak gittiklerinde evlerini ve mallarını onlara teslim ettiklerinin de ayrıca yazılmasını istemiştir.

Köyün ekonomik durumu göz önüne alındığında genel olarak geçici köy korucularının ekonomik durumlarının diğer ailelere kıyasla daha iyi olduğu söylenebilir. Ancak son yıllarda geçici köy korucularının sık sık dillendirği şikayetleri köy özelinde de duymak mümkün. Hakkı: "Ayda 640 lira para alıyorum. Ayda iki kez nöbete gidiyorum. Yol masrafları, yiyecek derken bir nöbetin masrafı 150 lirayı buluyor. Elimizde doğru düzgün bir şey kalmıyor."[319] Benzer şikayetler başka korucular tarafından da dillendirilmiştir.

4.2.2.2. Politik Nedenler

Çatışma öncesindeki politik yarıklar, genellikle iki aktörden hangisi ile işbirliği yapılacağının seçiminde önemli bir faktördür.[320] Ekonomik gerekçelendirmeler sıklıkla dile getirilse de bölgenin geri kalanından farklı bir ekonomik yapıya sahip olmayan Ademli Köyü'ndeki korucuların motivasyonlarında politik etkenlerin varlığına dair ipuçları da yakalanmak mümkündür. Ayrıca ilk baştaki motivasyon ekonomik olsa bile korucu olmanın köyde statüko yanlısı bir pozisyona denk düştüğü ve/veya bu şekilde algılandığını gözlemlemek mümkündür.

Refik'e göre ekonomik gerekçeler ön planda olmakla birlikte köy koruculuğunun kabül edilmesi, "Apoculuğun ve Kürtçülüğün" sevilmemesi ve silah seven bir bölge olması ile açıklanabilir. Necip: "[...] Devlet geldi korucu olun dedi, bizde korucu olduk. Kimisi devlet tarafı oldu kimisi solcu oldu. Üstelik kaçak silah lazımdı buralarda aileni korumak için. Kaçak silah mecburi aşiret usulü olduğundan kan davası var. Koruculuktan sonra silahlar serbest oldu." Köy korucusu olmayı tercih etmek politik olarak statüko yanlısı bir duruşa denk düşmektedir.

4.2.2.3. Baskı

Zor kullanma tehdidi ve zor kullanımı, isyancıların başarılı olma potansiyelini düşürmektedir. Şiddetin seçici olması yani zor kullanımının sadece isyancılara karşı olması devletin halk nezlindeki meşruiyetinin sarsılmaması için önemlidir. Zor kullanımı ve zor kullanma tehdidi çatışan her iki aktörün giderek artan oranda ortaya koyduğu değişkenler olarak ortaya çıkmaktadır. Çatışan iki aktör kendisiyle yapılacak işbirliğinin teşviklerini ve karşı tarafla yapılacak işbirliğinin bedellerini

---

[319] Nöbet masraflarını devlet karşılamamaktadır.

[320] Kalyvas, "Armed Colloboration"

ortaya koymaktadır. Aynı zamanda aktörler karşı tarafa katılım ya da işbirliğinin bedellerini tedrici olarak arttırmaktadır. PKK ile mücadelede de benzer bir tablo karşımıza çıkmaktadır. PKK özellikle geçici köy koruculuğu sisteminin yürürlüğe konduğu ilk yıllarda koruculara karşı zor kullanma tehdidini ve zor kullanımını sürekli arttırmış, sonraki süreçte ise farklı stratejiler izlemiştir. Buna karşın sürekli artan korucu maaşları ile koruculuğa katılım teşvik edilmiştir. Doksanlı yıllarda ise kırsalda yaşayan insanlara yönelik korucu olun baskılarının arttığını görmekteyiz. Sivil halk için tarafsız bölgenin ortadan kalkması anlamına gelen bu durum yapılacak "tercihin" bedellerini de ödemeye razı olmak anlamına gelmiştir.

Çatışmaların görece yoğun olmadığı Ademli'de korucularla yapılan görüşmelerde de benzer bir durumun var olduğu görülmektedir. Her ne kadar görüşmelerde baskının olmadığı, ekonomik gerekçelerin ön planda olduğu sıklıkla ifade edilse de satır aralarında baskının varlığının izlerine rastlanmak mümkündür. Nurettin: "İki ateş arasında kalmıştık. Bir seçim yapmak zorunda kaldık. Ayrıca huzur ve para yüzünden korucu oldular. İş güç yoktu, huzur yoktu, hiç kimse dışarı çıkamıyordu." Serdar: "Devlet, 'korucu olun'dedi. Ya korucu olacaktık ya da olmayacaktık. Korucu olmasaydık devlet gözünde Apocu olacaktık. Koruculuğu kabul etsek Apocuların gözünde hain olacaktık." Serdar'ın bu ifadeleri sivil halk için tarafsız bölgenin giderek yok olduğunun çarpıcı ifadelerinden bir tanesidir.

Eski köy korucusu Baran'ın köy koruculuğunu kabul etme hikayesi doğrudan baskıların varlığının en açık göstergesidir. Köy korucusu olmasının nedenleri ve koruculuğu nasıl bıraktığını şu şekilde anlatmaktadır:

> "Alay komutanı birgün beni yanına çağırıp 'sen buralara olmuyorsun, buralardan git ya da sana bir teklifim var gel korucu ol' dedi. Birkaç gün düşünmek için zaman istedim. Annem dışındaki herkes karşı çıktı. Düşündüm babam yoktu. Bu kadar çoluk çocukla nereye gidecektim. Bir sürü kardeşim vardı. Kabul etmek zorunda kaldım. Ama korucu olduğum süre içinde bile genelde alınan kararları benden sakladılar. Daha sonra köy içinde yaşadığım bir husumet dolayısıyla zaten sürgüne gitmek zorundaydım. Burada olamayacağım için istifamı kabul etmek zorunda kaldılar."

Söz konusu husumet dolayısıyla Baran köyün yaklaşık 200 metre ilerisinde başka bir köyde yaşamakta ve halen köye girememekte, köyü sadece geçiş yolu olarak kullanabilmektedir.

Harun'un "tırşikçilere karşı korucu olduk" [321] ifadesi köy koruculuğunun kabülünde yöredeki güç ilişkilerinin de etkili olduğu göstermektedir. Bölgedeki diğer güç

---

[321] Tırşik, yöresel bir yemektir. Bölgede bulunan toprak ağasının adamlarının boğaz tokluğuna

odaklarına karşı güç kazanma isteğinin geçici köy koruculuğunun kabul edilmesinde bir diğer neden olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ademli'nin kendi içindeki toplumsal hiyerarşinin devamlılığını sürdürmek de koruculuğa katılımda başka bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Köyün ileri gelenlerinden birinin oğlu olan Veli ile yapılan görüşmede korucuların kendi otoritelerini arttırma ihtimalinin korucu olma "tercihi" üzerinde etkili olduğunu görmekteyiz. Veli: "Korucular baskı unsuru olmasın diye koruculuğu kabul eden insanlar da var. Örneğin babam bizim aileden üç kişi alsın dedi. Benim abim de korucu."

Köyün tamamı birbiriyle akraba olduğu için korucu olanlarla olmayanlar arasında herhangi bir husumet yaşanmadığı sıklıkla dile getirilmiştir. Kendi ailelerinde hiç geçici köy korucusu olmadığını söyleyen Zerrin 'baskı gördünüz mü' sorusuna 'hayır' cevabını veriyor. "Bu köyde herkes akraba kimse öyle baskı yapmaz, yapamaz..." Benzer cevaplar sıklıkla tekrarlanmıştır. Akrabalık bağları farklılıkları asgari müşterekte buluşturan, sorunları ortadan kaldırmayan ancak bir şekilde birlikte yaşamın devamlılığını sağlayan bir işlev görmektedir. Köyde oturan ve aktif olarak bir partide çalışan Veli'nin anlatımlarına göre babasının köyün ileri gelenlerinden olması kendisine bir dokunulmazlık sağlamış durumdadır. Veli, kendisinin siyasi faaliyetlerinden rahatsız olan başta korucular olmak üzere akrabalarından babasına sürekli şikayetler gittiğini ancak babasının arkasında durmasıyla birlikte şikayetlerin kesildiğini ifade etmiştir. Yine de Veli'ye karşı doğrudan bir baskı uygulanmasa da köyde bir "soğuk savaşın" varlığı hemen hissedilmektedir. Yüz yüze bir mücadeleye girilmesede Veli'nin arkasından anti-propaganda yapma gibi yöntemlerle farklılıklar arka planda sürekli bir mücadele halindedir. Akrabalık bağları gerginliğin sertleşmesini önlemektedir. Buna rağmen, gerilim gündelik hayatta ortak mekânların paylaşılmaması, aynı mekânda bulunulsa bile konuşulacak konuların belli sınırlarda tutulması gibi pratiklere yansımaktadır.

4.2.2.4. İmtiyaz ve Dokunulmazlıklar

Devlet temsilcilerinin yerel otoritelerle kurduğu ilişki bir dillemma yaratmaktadır. Çünkü devlet olmak bir taraftan bağlayıcı kurallar koymak ve bu kuralların her yere nüfuz etmesini sağlamak iken, yereldeki odaklarla işbirliği yapmak onların var olan

---

çalıştıklarını ima etmek için ağanın adamlarına verilen addır.

otoritelerini sağlamlaştırmak anlamına gelmektedir.[322] Geçici köy koruculuğu sistemi özellikle koruculuğun kabülü ve yaygınlaşması bölümünde anlatılan 1992'deki çatışmayla birlikte başta korucular olmak üzere Ademli Köyü'ne pek çok imtiyaz ve dokunulmazlık sağlamıştır. Yerel ilişkilerin dönüşmesine neden olmuştur. "Anti-PKK" bağlamında çerçevelenen bütün eylemler, suç unsuru barındırsa bile, fiilen meşru kabul edilmiştir.

1992 yılında yaşanan çatışma köyün devlet nezlinde "sadık" kategorisine dahil olmasını sağlamıştır. Olayın ardından geçici köy korucusu olsun olmasın bütün köye silah dağıtılmış ve kaçak silahların serbestçe kullanımına izin verilmiştir. Necip: "1992'deki çatışmanın ardından silahlar serbest oldu. Her silaha asker gözetimindedir kağıdı veriyorlardı. Olaydan sonra jandarma bizi silahlı da görse bırakıyordu, ama Apocular görseydi, öldürürdü." Refik'e göre ise devlet kaçak silah kullanımına izin vermesinin yanı sıra herkese mermi dağıtmıştı. Sivil halkın silah kullanımına neden izin verdiği yönündeki soruya Refik: "Bölge askere güvence vermişti. O silahların kendisine karşı kullanılmayacağını biliyordu, o güven verilmişti." Köydeki kaçak silahlar aynı zamanda operasyonlarda ve tatbikatlarda da kullanılmıştır. Şevket alay komutanının kendisini kaçak silahıyla acemi eğitimlerine ve operasyonlara çağırdığını anlatmıştır.

Devlet bir anlamda meşru şiddet kullanma tekelini, çatışma koşullarında sadakatlerini ispatlayan sivillerle paylaşmaktan çekinmemiştir. "Kendisine yönelmeyeceğine emin olunan silahların" kullanımına herhangi bir yasal denetim olmaksızın izin vermiştir. Hatta kaçak silah taşıyan ve herhangi bir yasal sıfatı olmayan kişiler askeri operasyonlara katılmışlar. Yasal bir statüye sahip ve görece denetlenebilir olan geçici ve gönüllü köy korucularının sayısına ve işlediği suçlara ilişkin sınırlı da olsa veriler mevcuttur. Buna karşın devletin kullanım izni verdiği silahlarların sayısına ve bu silahlarla işlenen suçlara ilişkin herhangi bir veri bulunmadığı da ayrıca belirtilmelidir.[323]

Olayın sadece kaçak silah kullanımıyla sınırlı kalmadığını silah kaçakçılığının da rahatlıkla gerçekleşebileceği bir ortamın doğduğu da anlaşılmaktadır. Ademli

---

[322] bkz. Joel Migdal, **State in Society: Studying How States and Societies Transform and Constitute one Another** (Cambridge : Cambridge University Press, 2001), 69-71.

[323] Devletin kullanım izninden kasıt ruhsat değildir. Kaçak silahlara verilen "askeri gözetimdedir" kağıdı olan silahlardır.

Köyü'nde doğmuş olmak bile doğrudan doğruya devlete sadakat ile ilişkilendirilmiştir. Sedar: "Köyün adını vermek bütün kontrollerden geçmek için yeterliydi. Kamyon şoförlüğü yaptığım sırada kasamda G1 ile geziyordum. Köyün adını gören kimse bir şey sormuyordu." Bahsedilen bu bağışıklık aracılığıyla esasında devlet silah kaçakçılığına bir anlamda vize vermiştir. David Keen'in de ifade ettiği gibi çatışma, kâr, iktidar ve üretimi içeren alternatif bir sistemin ortaya çıkışmasına neden olmuştur.[324] Silah kaçakçılığının yapılabilmesi tam da savaş koşullarının sağladığı ayrıcalıktan kaynaklı olarak bir kâr kaynağı olarak ortaya çıkmıştır. Doksanlı yıllarda yurtdışından kaçak mazot taşıyan Nurettin, sınırda nüfuz sahibi olan bir başka korucu başının jandarma ile birlikte kamyonları durdurduğunu ve kaçak mazotları şehirde satabileceklerinden daha ucuza satın alarak sınır yakınlarındaki kendi deposuna boşalttığını ve daha sonra kendisinin getirip şehirde daha yüksek fiyata sattığını anlatıyor. Nurettin korucu başının ve jandarmanın ortaklaşa gerçekleştirdiği bu uygulamanın zarara yol açtığını ve kendisinin kaçak mazot taşıma işinden vazgeçmesine neden olduğunu da ekliyor. Nurettin'in bu anlatımı rant paylaşımının söz konusu olduğu durumlarda korucuların hepsinin aynı ayrıcalıklara sahip olmadığını göstermektedir. Korucular arasında güvenlik güçleri ve bürokrasi ile kurdukları ağlar bağlamında hiyerarşi söz konusudur.

Doksan iki olayı aynı zamanda köy korucularının özelde de korucu başının "paşalık" dönemlerinin başlangıcı olmuştur. Bu durum çatışmanın genel seyrine oturan bir süreçtir. Bu dönem geçici köy korucularının otoritelerinin zirvede olduğu doksanlı yıllara denk düşmektedir. Korucu başı Hasan'ın 18 yaşındaki oğlu Halil de adeta bu tespitlere katılıyor. "Koruculuğun koruculuk olduğu zamanlar babam paşaydı. Devlet yetkilileri, askerler sürekli evimize gelip giderdi."

Köyün tamamı birbiriyle akraba olduğu için korucu olanlarla olmayanlar arasında herhangi bir husumet yaşanmadığı sıklıkla dile getirildiği daha önce de ifade edilmişti. Yakın bir köyde oturan ve Ademli'de yaşayanlarla akraba olan Mustafa, eşleri ve oğulları farklı bir hikaye anlatmaktadır. Köy içinde yaşanan soğuk savaşın aksine doksanlı yıllarda doğrudan baskılara maruz kaldıklarını ifade etmektedirler. Mustafa: "Evimi taradılar, yakmaya bile teşebüs ettiler." Mustafa'nın Ademli'de öğretmenlik yapan oğlu Emir'e göre: "Cahilin eline silah verirsen böyle olur." Mehmet: "Ekonomik durumu kötü olan korucular ekonomik olarak düzelince baskı

[324] Keen, **age**, 19.

yaratıyordu. Korucu başı kendini vali zannediyordu. İki yüz kişiyle geziyordu. Otuz kırk kişi nöbet tutuyordu evinde, çalıştırıyordu. Sizi korucu yapacağım diyerek onları kullanıyordu." Emir: "Alay komutanının dışarıdan tanımadığınız kişileri haberdar edin emri üzerine, misafirlerimiz geliyordu, 'tanımıyoruz karakola gidin' diyorlardı." Mustafa kendi köyündeki köy korucularını ima ederek şu sözleri sarf ediyor: "Akrabalarımız korucu olduktan sonra, bizi durdurup kimlik sordu, arabayı aramaya giriştiler aramızda kavga çıktı. Üzerindeki gömleği biz almıştık, hepsi evimizde büyümüştü sonra bize sataşmaya başladılar. Ekmeğimizle büyüdüler başımıza bela oldular." Vedat: "Daha önce bizim evimizden çıkmayanlar sonradan bize saldırdılar. Sürekli rahatsız ediyorlardı, misafirlerimizi rahat bırakmıyorlardı, baskınlar yapıyorlardı. Bulgurları pirinçleri birbirlerine katıyorlardı, almıyorlardı da. Cahil adama silah verirsen böyle olur işte. Ali kıran baş kesen kesilirler sonradan. [...] Öyle ki o zamanlar köye giriş çıkış yasaktı." Mehmet köydeki köy korucularını ima ederek:

> "Sabaha kadar mermi sıkıp çatışma yaşadık diyorlardı. Hem ekstra ücret, kıyafet gibi şeylerle ödüllendiriliyorlar, hem de üzerine fazladan mermi alıyorlardı. Mermileri satıyorlardı. Hatta silah kaçakçılığı yapıyorlardı. İhbar aldık deyip rastgele silah sıkıyorlardı. Öyle bir yetkiye sahiplerdi ki assalar da kesseler de hesap sorulmuyordu. 2004'e kadar durum böyleydi. Devlet arkamızda diye istedikleri gibi at koşturuyorlardı."

Mustafa'nı ikinci eşi Keriman: "Korucular başbakan gibiydiler." Bu sırada birinci eş "dünya ateş gibiydi" diye ekliyor. Bu ifadeler toplumsal güç ilişkilerinin korucular lehine dönüştüğünün açık göstergeleri olarak okunabilir.

Mustafa'ya göre "geçici köy korucuları adam öldürmeden tecavüze kadar birçok suça bulaştı ancak şimdi duruldular. Bugün kimse koruculara selam dahi vermiyor. Devletin korucularla işi bittikten ve korucular kendi egolarını tatmin etmeye başladıktan sonra devlet eski desteğini kesti."

Yaşanan çatışmanın göreceli olarak yumuşadığı 1999 sonrası dönemde, özellikle 2004 sonrasında geçici köy korucularının eski otoritelerini yitirdiği bu çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde sıklıkla ifade edilen bir olgudur. Bu değişim, yaşanan çatışmanın seyrinin yerel iktidar ilişkilerini belirlediğinin açık göstergelerinden bir tanesidir. Mustafa: "Doksanlı yıllarda istedikleri gibi at koşturan korucular şimdi bakkalın önünde kürsüde yirmi dört saat oturmaktadırlar." Aynı durum korucu olmayan fakat askerlerle ilişkileri "iyi" olan köylüler için de benzerdir. Şevket: "Acemi eğitiminde kaçak silahımla operasyona gidiyordum. Alay komutanı beni çağırıyordu. Şimdi tavuk bile öldürsem içeri atar beni. Devlet bir öyle

bir böyle. Şimdi Apocular da, askerler de gelse kapım açık, sofram açık. Bir daha böyle şeyler yaşanmasın..."

Ademli'de de görüldüğü üzere isyan karşıtı paramiliter birliğe katılım tek bir faktörle açıklanamayacak kadar karmaşık motivasyonları içerir. Genelde bir tek gerekçe varmış gibi görünse ve öyle ifade edilse dahi satır aralarında söz konusu çeşitliliğe dair nüveleri bulmak mümkündür. Aynı sosyo-ekonomik yapıya ait mekânlar kendi özgül koşulları çerçevesinde farklı tutumlar sergilemektedir. Ademli'de köy koruculuğunun kabul edilmesinde ekonomik gerekçeler ön plana çıksa bile baskı, toplumsal hiyerarşiyi koruma, imtiyaz ve dokunulmazlıklardan faydalanma, 1992 yılında deneyimlenen çatışma gibi pek çok etmenin etkili olduğu görülmektedir. Gerekçelerin ayrışmasından ziyade iç içe geçmişlik ve/veya süreç içinde dönüşümlerden bahsedebiliriz. Köy koruculuğunun Ademli'de toplumsal ilişkiler üzerine etkileri ise bir sonraki kısımda incelenecektir. Çatışma ile harmanlanarak yeniden şekillenen geleneksel düşmanlıklar köy koruculuğu bağlamında incelenecektir.

4.3. Yeniden Çerçevelenen Geleneksel Düşmanlıklar

1992 yılında yaşanan çatışmanın hemen ertesinde gerçekleşen olaylar aşiretler arasında bir kan davası başlamasına neden olur. Bu olay kan davalarının yeni bir çerçevelemeyle nasıl şekil değiştirdiğinin göstergesidir. Anlatılanlara göre 1992 yılındaki olayın ardından civar köyden bir genç, PKK'lıların öldürüldükleri yere gider. Gencin orada bulunma sebebi bilinmemekle birlikte Baran'a göre oraya gitmesinin nedeni PKK'lıların öldürüldükleri yerleri işaretlemektir. Bunu gören bir geçici köy korucusu onu jandarmaya ihbar eder. Jandarma korucularla birlikte o köye baskına gider ve o genç öldürülür. Gencin ölümünden Ademli köyünün koruculari sorumlu tutulunca iki köy arasında kan davası başlar.

O sırada geçici köy korucusu olan Baran çocuğun öldürülmesi kararının daha önceden alındığını ve bu kararın kendisinden saklandığını düşünmektedir. Baran: "Çocuk kaçarken yaklaşık iki kilo metre öteden vuruluyor. İki kilometre mesafeden bir korucunun insan öldürmesi çok zor ancak özel harekâtçılar bunu yapabilir. Ancak şikayet eden korucular bizim köyden olduğundan iki köy arasında kan davası başladı." Geçici köy korucusu olan Hakkı 1992'deki çatışmadan sonra, köye operasyona gitmeden önce korucuların söz konusu köye 'askerle geliyoruz kimse

korkmasın, silahı olan varsa saklasın' diye önceden haber yolladığını ancak çocuğun kaçtığını ve öldürüldüğünü ifade etmektedir. Baskın ertesinde yaşanan olayları Hakkı şu şekilde anlatmaktadır: "Üstümüze kaldı. Kan davası başladı. Aynı gün amcamı vurdular. Amcam yaralandı ekip geldi. Helikopterle hastaneye götürdük."

Devletin kan davasındaki tutumu son derece ilginç olmuştur. Devlet, kan davasına evrilen olayı dindirmek için herhangi bir girişimde bulunmamış, aksine adeta taraf olmuştur. Necip her ne kadar kendilerinin vurmadıklarını söylemiş olsalar da karşı tarafın bunu dinlemediğini, akrabalarını vurduğunu böylece aralarında kan davasının başladığını anlatmıştır. Necip: "Bizim uzak bir akrabamızı vurdular daha sonra köyü bastık evleri yaktık. Devlet 'isterseniz yakın yıkın ne ederseniz edin' dedi, göz yumdu. Apocu bir köydü zaten. Zaten köyü bizden önce boşaltmışlar akrabaların yanına gitmişlerdi." Barkey ve Fuller'in bellirttiği gibi köy koruculuğu sistemi geleneksel düşmanlıkları ve kan davalarını "anti-PKK mücadelesi" çerçevesinin bir parçası olarak yeniden üretmiştir.[325] "Zaten Apocu bir köy" olması, güvenlik güçlerinin bu köye yapılacak eylemlere müdahale etmemesinin aynı zamanda da köye düzenlenen baskını meşrulaştırma gerekçesi olarak görülmektedir. Apocu-devlet yanlısı gibi bir ikililik üzerinden geleneksel düşmanlıklar yeniden kodlanmaktadır. "Düşmana" yönelen şiddet, failinden bağımsız olarak sorunlu bir alan teşkil etmemekte aksine göz yumulmakta, meşrulaşmaktadır. Doksanlı yıllar boyunca yaygınlaşan şiddetin bu perspektiften okunması mümkündür.

Devletin bir yandan doğrudan sürece dahilken ve tarafken, öte yandan kendisini bu sürecin çözümü aşamasında dışarıda bırakması bir diğer dikkat çekici noktadır. Dönüşen yeni kan davası olgusunun çözümü geleneksel çözüm odaklarına bırakılmaktadır. Araya yerel eşraf, ağalar, şeyhler, bürokratlar girerek "dava yapılır" bir diğer ifadeyle uzlaşmaya varılır, barış sağlanır. Ancak uzlaşı karşı taraf tarafından bozulur. Ademli köyünden bir kişiyi daha öldürülür. Şeyhin araya girmesiyle ikinci kez "dava yapılır." Necip: " Şeyh İzzet var. Köylü onun vicdanına kendisini bağlıyor. Onun lafı araya girdi mi kimse onu kıramıyor." Ancak Harun'a göre: "Üç kere Kuran'ın altından geçtiğimiz halde o zaman bozdular şimdi de güvenmiyoruz." Günümüzde askıya alınmış halde duran bir kan davasından söz edilebilir.

1992'de yaşanan olay intikam ve korku gibi etkenlerin devreye girmesine bu

---

[325] Barkey, Fuller, **age**, 147.

bağlamda da koruculuğa katılımın artmasına neden olmuştur. Kalyvas'ın savaşın kendi dinamiklerinin katılım üzerinde etkili olduğu varsayımı Ademli'de yaşanan olay bağlamında geçerlidir. 1992 yılında yaşanan olayla birlikte intikam, öteki tarafa karşı kan davası benzeri bir algıyla düşmanlaştırma gerçekleşmiştir. Devletin teşvikleriyle de olaydan sonra koruculuğa katılım artmıştır. Öte yandan olayın ertesinde kan davasının meydana gelmesi yerel çatlakların çatışma ile harmanlanarak yeniden şekillendiği görülmektedir.

4.4. Devlet Algısı

Ademli'de devletle karşılaşma alanlarındaki sorunlar son derece problemli bir dilin oluşmasına neden olmaktadır. Bu dil devlete ilişkin kafa karışıklığını göstermektedir. Bir yandan devlet yanlısı olarak kendini tanımlama öte yandan yoksulluk, temel altyapı hizmetlerindeki eksiklikler, verilen sözlerin yerine getirilmemesi şeklinde sıralayabileceğimiz birçok çelişki devlet algısını muğlaklaştırmaktadır. Bu muğlaklığın, devleti dışsallaştırıp aşkın bir varlık olarak algılayarak sorumlulukları devletin dışında bir aktör olarak kurgulanan milletvekillerine mal etmek suretiyle giderilmeye çalışılması son derece ilginçtir. Ne var ki bu ilginç özellik Türkiye'de pek sık rastlanılan bir algıya denk düşmektedir. Suavi Aydın'ın derinlemesine mülakat tekniğiyle gerçekleştirdiği, "devlete" ilişkin algılar ve zihniyetleri anlamaya yönelik olarak yaptığı araştırmada da devlet ile hükümet ayrımının "yerleşikleşmiş bir figür" olduğu tespitinde bulunmaktadır.[326]

Aydın'ın çalışmasındaki temel hipotezlerden biri: "[...] zihniyet düzleminde Türkiye'de 'devlet' kavram ve algısı ile 'siyaset' kavram ve algısı arasında keskin bir çizginin çizilmiş olduğudur. Bu çerçevede devlet kavramı, siyaset kurumuna ve hükümete göre çok daha soyut ve çok daha yukarıda bir yerde durmaktadır. Bu haliyle devlet, soyut ama etkisini yurttaş üzerinde gösteren bir organdır."[327] Aydın'a göre baba ve kutsal devlet algısı bu topraklarda köklerini İttihat ve Terakki Cemiyetine hatta Osmanlı İmparatorluğu'na kadar uzanan pratiklerin yansımasıdır. Devlet ile halk arasına çizilen keskin çizgi; devlet elitlerince medenileştirilmesi gereken halk ve kadiri mutlak devlet anlayışı sürekli olarak devletin bütün aygıtları

---

[326] Suavi Aydın, **"Amacımız Devletin Bekası" Demokratikleşme Sürecinde Devlet ve Yurttaşlar**, 2.bs (İstanbul: TESEV Yayınları, 2006), 69.

[327] **age**, 9-10.

tarafından empoze edilmeye çalışılmıştır. Günümüzdeki yansımaları da bu projenin aslında ne kadar başarılı olduğunun göstergesidir.[328]

Köy halkının yaşamlarındaki temel sorunları (su, elektrik, yol, okul, sağlık ocağı vb) devletin sorumluluk alanından dışlayarak devletten bağımsız olarak addledilen milletvekillerinin sorumluluk alanına itmiştir. Yapılan görüşmelerde, milletvekillerinin seçim zamanı oy talep etmek için gezdikleri ancak daha sonra bölgeyi ihmal ettikleri sıklıkla dillendirilen bir görüştür. Ancak bu diyaloğun hemen ardından ifade edilen ama "biz devletimizen razıyız", "biz devletçiyiz" minvalindeki sözler ile milletvekillerini devletin temel dinamiğinin dışına itilirek devletin kutsallaştırılıp dışsal, aşkın bir varlık olarak algılandığı göstermektedir. Nurettin: "Devletten şikayetçi değiliz. Her şeyi devletten beklememek lazım. Devlet ne yapsın, bu yörenin siyasetçileri bir şey yapmıyor. Dertlerimiz anlatıyoruz onlar bir şey yapmıyor. Seçim zamanı geliyorlar dertlerimizi dinliyorlar sonra bir daha uğramıyorlar." Yaşanan sorunlardan hükümetler sorumlu tutulurken devlet siyaset dışı olarak kodlanmaktadır.

Zihin dünyasında devlet nezlindeki "devlet yanlısı" veya "terörist" olmak arasındaki fark da muğlaktır. Muğlaklık temel altyapı hizmetlerinden yoksunlukla ilişkilendirilmektedir. Geçici köy korucusu olan Hakkı: "Biz devletçiyiz yolumuza bak! Biz terörist olsaydık yolumuz böyle mi olurdu?" diye soruyor. İbrahim: "Biz de insanız. Bizi görmüyorlar görmeleri için taş mı atmamız gerekiyor?" diye soruyor. Alt metinde asıl ayrıcalıklı olması gerekenin "devlet yanlısı" olanlar olması gerekirken, devlet yanlısı olmayanlara götürülen hizmetlerin daha fazla olduğuna duyulan inanç devlete ilişkin kafa karışıklığının bir nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yoksulluk söylem olarak da olsa devletle ilişkilerde sorunlu bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. İbrahim şu sözleri dile getiriyor: "Devlet bizi limon gibi sıkıyor. Fakir insan ne yapacak ya kafasına sıkacak ya dağa gidecek." İbrahim fakir olanın köy korucusu bile olamadığını dile getiriyor: "Koruculuğa başvurdum ama orada bile para dönüyor. Fakirin korucu olması gerekirken koyunu olan, arsası olan korucu oluyor."[329] Korucuların durumlarının son derce iyi olduğunu ve ayda beş gün nöbetle

---

[328] **age**, 15-25.

[329] Emekli olacak geçici köy korucuları yerlerine geçecek isim konusunda tavsiyede bulunabilmektedir. Bazı emekliliği gelen korucuların korucu olmak isteyen kişilerden isimlerini

çok para kazandıklarını düşünmektedir.

1992 yılında yaşanan olay anlatılırken dillendirilen devlete karşı sitem de son derece ilginçtir. Bir taraftan devlet için savaşmış olmaları öte yandan devletin ölen vatandaşın ailesini sahipsiz bırakması arasındaki paradoks kafa karışıklığına neden olmaktadır. Sedar: "Bizden ölen kişi korucu olmadığı için devlet herhangi bir yardım yapmadı. Biz akrabalar kendi imkânlarımızla yardım ettik aileye. Geçen sene oğlunu evlendirdik." Ölen kişinin kardeşi olan geçici köy korucusu Hakkı:

> "1992'de teröristlerle çatıştık. Abim şehit oldu. Abim çobandı, silahı yoktu. Merak etmiş, kayaya çıkmış sese bakmak için. İki tanede çocuğu vardı: biri iki, diğeri üç yaşlarında. Ailesine yüz torba çimento ile iki bin tane biriket verdiler. Tazminat için başvurdum korucu olmadığı için bir şey vermediler. Çok uğraştım başvurdum ama olmadı. Karakol komutanı 'Kürt avukatlara git İnsan Hakları Mahkemesine başvur' dedi, gideceğim. Mezarını bile yapmadılar. Her gelen asker mermer yapacağız, şöyle yapacağız böyle yapacağız dedi ama hiçbir şey yapmadılar."

Ayrıca son dönemlerde geçici köy korucularının kamusal alanda dillendirikleri şikayetler Ademli Köyü'ndeki korucular için de geçerli. Bir önceki bölümdeki şikayetlerin benzerlerini Ademli'deki köy korucuları da dillendirmiştir. Korucu başı Hasan "Emeklilikte bir şey yok, 5 yılda bir yenilenen silah ruhsatının bile kendi cebimizden ödüyoruz. Ayda beş gün boru hattı nöbetine gidiyoruz. Artık operasyolar yok. Yol masrafını da vermiyor, nöbetteki yiyecek içecek parasını da vermiyor devlet."

Bu bağlamda Ademli'deki köy korucularının Türkiye geneline benzer bir şekilde aşkın olarak tanımladıkları "devlet" algısı mevcuttur. Ancak bu algı gerek alt yapı hizmetlerindeki eksiklikler, gerekse de yaşanan yoksulluk gib sorunlu alanlarla birlikte sorgulanan bir aşkınlıktır. 1992 yılında yaşanan çatışmada ölen köylünün ailesine hiçbir yardımın yapılmaması hayal kırıklığına neden olmuştur. Ayrıca korucuların giderek eriyen maaşları bir diğer problemdir. Devletle karşılaşma alanlarındaki bu kafa karışıklığı devlet algısını muğlaklaştırmaktadır. Bir sonraki bölümde Ademli özelinde köy koruculuğu ile kimlik arasındaki ilişki incelenecektir.

4.5. Korucuların Kendilik İfadeleri ve Kimliklenmeleri

Köyde kimlik tanımlamarında da bir muğlaklık söz konusudur. Bu durum kimlik sınırlarının katı değil esnek olduğunun, inşa edilen sınırlara sahip olduğunun göstergesidir. Bir taraftan Fredrik Barth'ın bahsettiği gibi bireylerin içinde

---

vermek için para aldığı yeri gelmişken belirtilmelidir.

bulundukları koşullara bağlı olarak ve diğer kimliğin kendisine sağladığı olanaklar bağlamında kendi kimliklerini bir diğeriyle değiştirebilecekleri köy özelinde gözlemlenebilir.[330] Öte yandan Migdal'ın ifade ettiği gibi sosyal olarak inşa edilmiş hudutların (boundaries) karşılaşmaları sonucunda ortaya çıkan içsel çarpışma bireylerin kimliklerden hangisini tercih edeceğini belirlediği ve süreç içinde hudutların dönüştürdüğü de gözlemlenebilir.[331] Kimliklerin inşa edilebilirliği çatışmayla harmanlanarak kimlik ifadelerini muğlaklaştırdığı, değiştirdiği ikinci bölümde de ifade edilmişti. Çatışma sürecinin başlamasıyla birlikte dolayıma konulan birçok strateji, dönüşen güç dengeleri kısacası çatışmanın dinamikleri kimliklerin yeniden inşa edilmelerine neden olmaktadır. Kimlikler yeniden tanımlanmakla kalmaz aynı zamanda bir kimlik yerine diğerinin kabul edilmesi sürecine de tanıklık eder.[332]

Bu bağlamda Ademli'de Kürtlük ve Türklük tanımlarının karşılaşmasına ve bireysel tercihlerin dönüşmesine tanıklık eden süreç, yaşanan çatışmanın dinamikleriyle doğrudan ilişkilidir. Bir yandan köyün Türkmen olduğu iddiaları ve Kürt kimliğini ötekileştirerek dışlama, öte taraftan Kürt olduğu iddiaları geçici köy koruculuğu sistemiyle harmanlanarak kimlik tanımlamalarında bir kafa karışıklığı yarattığı, kimlik ifadelerini muğlaklaştırdığı görülmektedir. Bu yörede yaşayan köylerin çoğu gibi Ademli Köyü'nün de Türkmen olduğu iddiası ile Kürt olduğu iddiası köy özelinde dolaşıma giren çatışan iki temel varsayımdır.[333] Türklük iddiaları çoğunlukla yaşanılan kültürün Türk kültürü olduğu iddiasına dayanmaktadır. Türkmenlik iddiası daha önce göçebe bir yaşam sürdükleri, kıl çadırlarda yaşadıkları, yapılan kilimlerdeki desenlerin Türkmen desenleri olduğu iddiaları üzerinden temellendirilmektedir. Kürtlük iddiaları ise yaşayış tarzı, kültür ve Kürtçe'nin anadil olması ile temellendirilirken Türklük iddiası ise devletin asimilasyon politikalarının bir ayağı olarak görülmektedir.

Görüşme yapılan kişilerin bir kısmı kendilerini Türk olarak tanımlarken, diğer bir kısmı Türk kimliklerinin Kürt kimliğince asimile edildiğini ifade etmektedir. Buna

---

[330] bkz. Barth, "Giriş"

[331] bkz. Migdal, "Mental Maps and"

[332] bkz. Kalyvas, "Civil War", 416.

[333] Köyün etnik kimliğine ilişkin bir tartışma yürütülmeyecek, sadece kimlik ifadelerindeki muğlaklık ve diğer kimliklerle kurulan sorunlu söylemsel ilişki üzerine yoğunlaşılacaktır.

karşın diğer bir kısmı ise böyle bir rivayet olduğunu fakat aslında Kürt olduklarını dile getirmektedir. Korucu başı Hasan: "Orta Asyadan gelmişiz Selçuklulardanız. Bölgeden Ermenileri silmişiz. Aslen Türküz." Bu fikire karşın Veli ise aslen Kürt olduklarını iddia etmektedir. Rîsipî Fatih'e göre ise "Orta Asya'dan gelmişiz. Ecdadımız buraya geldiğinde Türkçe konuşuyormuş. Burada Ermeni Kürtler vardı. Zamanla Kürtleşmişiz. Ben Kürdüm, gözümü açar açmaz Kürtçe konuşmuşum." Refik ise aslen Türk kültürünü yaşadıklarını söylerken zamanla asimile olduklarını iddia ederek, köyde yaşayanları buna ikna etmenin de zor olduğunu ayrıca eklemektedir. Seksen yaşına yaklaşan ve çoğunlukla Kürtçe konuşan Ahmet, köyün aslında Türk olduğunu iddia ederken konuşmasının Türkçe parçasında ironik bir şekilde "Kürt ne bilir bayram fır fır içer ayran" demesi, aynı zamanda bir Kürt tarihinin olmadığını ısrarla vurgulayarak Kürt kimliğini ötekileştirme çabası dikkate değerdi.

Söz konusu iddialardan birini benimsemek Ademli'de ilginç bir ikililiğin doğmasına neden olmaktadır. Köy korucularının çoğu kendilerini Türk olarak tanımlamakta, bir şekilde geçici köy koruculuğuna olumlu bakan kişiler bu fikri desteklemekte ya da Kürtler tarafından asimile edildiklerini iddia etmektedir. Koruculuğa karşı mesafeli duranlar ise Kürt olduklarını iddia etmektedir. Ademli'de geçici köy korucusu olmak, "devlet taraftarı" olmak Türk olmayı kabul etmeyi adeta gerekli kılarken, Kürt olmak koruculuğa karşı mesafeli bir pozisyon almak ile aynı anlama geliyormuş gibi bir algı karşımıza çıkmaktadır.

"Apocular" PKK'lıları tanımlamak için kullanılan yaygın bir sıfat olmaktadır. Aynı zamanda konuşma esnasında PKK'lılardan Kürtler olarak bahsedildiği göze çarpmaktadır. Günlük dile sinen söylemde PKK ile Kürt özdeşliği çarpıcıdır. Üniversite mezunu olan Refik sadece "Kürtçülük" kelimesini kullanmaktadır. Köy korucularının konuşmalarında PKK ile Kürt özdeşliği ve Türk olma iddiasıyla korucu olma pozisyonlarını meşrulaştırma ve "öteki" ile araya mesafe koyma çabası karşımıza çıkmaktadır. Hem geçici köy korucularında hem de görüşme yapılan kişilerin bir kısmının söylemlerinde PKK'nın aslında "Ermeni örgütü" olduğu ifadesi ve PKK'lıların herhangi bir şekilde Kürdistanı kurmalarının eskiden Ermenilerin olan bu toprakların ellerinden alınması anlamına geldiği yönündeki varsayım ve bu varsayıma duyulan inancın varlığı da "Apoculara" karşı mesafeli durmaları gerektiğini meşrulaştıran bir bakış açısı olarak sunulmaktadır. Bir taraftan kimlik

bazında, öte taraftan toprak kaygıları ve din üzerinden ötekileştirerek dışlama ve düşmanlaştırma geçici köy korucularının konuşmalarına sinen ana öğelerdir.

Dolayısıyla "Ermeni örgütü" olduğu iddia edilen PKK üzerinden soyut ve dolaylı olarak sorunlu ilişki kurulan diğer kimlik, Ermenilik ve Ermenilerin Hristiyanlığı'dır. Devletin "iç tehdidi" bir "dış tehdit" algısına oturtmak suretiyle dışsallaştırma çabasının, 1990'lardaki devlet politikasının, gerçek hayata yansımasının izlerini bu köyde yakalamak mümkündür.[334] Ermeniler ile PKK'yı ilişkilendirme biçimleri devletin söylemiyle birebir paralellik göstermektedir. PKK'nın aslında bir Ermeni örgütü olduğu onunla işbirliği halinde olduğu, Hristiyan bir örgüt olduğu iddiası; diğer taraftan da Ermenilerin kendi toprakları üzerinde hak iddia edecekleri inancı çalışma kapsamında görüşülen birçok kişi tarafından dillendirilmiştir. Rîsipî Fatih: "Kürt hareketi Kürt haklarını talep etseler haklılar ama yabancılara oyuncak oluyorlar. Kürdüm, Müslümanım desinler. Yahudilere, Ermenilere, İsrail'e sırtlarını dayamasınlar. Ermeniler Kürtleri buraya gelmek için kullanıyor. Kürtleri kışkırtıyorlar, olay bittiğinde Ermeniler topraklarını isteyecekler." Refik:

> "Kürt hareketinde dinin arka plana itilmesi hareketi zayıflatıyor. Üstelik Ermeniler buraya dönmek için onları kullanıyor. Bugün hareketin başındakilerin birçoğu Kürt bile değil Ermeni. Sarı, Kırmızı, Yeşil neyi simgeliyor? Sarı altını, kırmızı kanı, yeşil ise toprağı simgeliyor. Bunlar Kürtlükle alakalı mı? Bunlar kimlerin talepleri? Tabii ki Ermenilerin. Ermeni soykırımını kabul etmeyi Türkiye istemez ama Kürdistan devleti kurulursa Ermenistan'la iyi ilişkiler kurmak için soykırımı kabul etmek zorunda. Düşmanımın düşmanı benim dostumdur mantığıyla. Türkiye'ye düşmansa Ermenistan'la dost olmalıdır. Soykırım kabul edilirse Ermeniler topraklarını geri isteyeceklerdir. Bu topraklarda eski Ermeni toprakları... Zaten Osmanlıyı da Ermeniler ve Kürtler mahvetmediler mi?"

Dolayısıyla bir "Ermeni örgütü" olan PKK ile araya mesafe koymak müslüman kimliğinin korunması daha da önemlisi yaşadıkları toprakların ellerinden alınmaması için gereklidir. PKK'nın olası bir başarısı sonucunda hem topraklarından hem de dinlerinde olacakları varsayımı söz konusudur.

Diğer taraftan yapılan görüşmelerde Kürtlük ve PKK'nın özdeşliği bir diğer çarpıcı noktadır. Örneğin daha öncede aktarılan Berfin'in 'eşin geçici köy korucusu olsun ister miydin' sorusuna karşılık yanıtı şu şekildeydi: "Bir maaşı olsun isterdim ama korucu olsun istemezdim. Ben Kürdüm. Kürtleride severim. Gitsin alın teriyle parasını kazansın daha iyi." Bu cevap bir yanıyla Kürt olmak, PKK'lı olmakla ilişkilendirilirken öte yandan geçici köy korucusu olmanın Kürt'ün ötekisi olmakla ve Kürt'e karşı olmakla ilişkilendirildiğinin göstergesidir.

---

[334] bkz. Balta Paker, "Dış Tehditten"

Bu durum aslında iç çatışma esnasında devlet ile PKK'nın bölge üzerinde dolayıma soktukları birbiriyle çatışan temel stratejilerinin günlük pratiklerdeki ve dildeki yansımaları olarak okunabilir. Kürt ile PKK özdeşliği PKK'nın kurduğu temel argümantasyonun yansımasıyken; kendisini Türk olarak tanımlama ve PKK ile ilgili Ermenilik üzerinden dillendirilen düşünceler devletin dolayıma koyduğu stratejinin yansımasıdır. Kendini Türk olarak tanımlama ya da PKK'nın Ermeni bir örgüt olduğu iddiası aynı zamanda kimlik olarak kendini farklılaştırarak "öbür tarafa" geçme, dolayısıyla "hain" olma kategorisinin dışında çıkma çabası olarakta görülebilir. Her iki aktörün çatışma alanında dolayıma soktukları stratejilerden biri öbürüne galip değildir. Ademli'de gözlemlendiği üzere ikisi de eş zamanlı olarak süreci şekillendirmektedir.

Kalyvas'ın iç savaş sürecinde gerçekleşen etnik kimlik değiştirme ve etnik iltica olarak adlandırdığı ve ikinci bölümde anlatılan iki süreç Ademli'de de görülmektedir.[335] Kalyvas her ne kadar etnik kimlik değiştirme sürecinin eski savaşlara özgü olduğunu dillendirmiş ve günümüzdeki savaşlarda görülenin çoğunlukla etnik iltica olduğunu varsaymış olsa da Ademli'de iki sürecin eş zamanlı olarak yürüdüğünü gözlemlemekteyiz. Ademli'de etnik kimlik değiştirme süreci, Kürt kimliğinin yerine Türk kimliğinin kabulü şeklinde yani asimilasyon olarak gerçekleşmektedir. Etnik iltica süreci ise Kürt kimliğinin doğrudan reddi yerine PKK'nın "Ermeni örgütü" olması dolayısıyla hem din üzerinden, hem de eski Ermeni toprağı olan Ademli'nin olası bir PKK başarısı sonucunda topraklarının ellerinden alınacağı korkusu üzerinden meşrulaştırılma yoluyla gerçekleşmektedir. Fakat etnik iltica süreci Ademli Köyü'ndeki pek çok örnekte Kalyvas'ın anlatımının aksine kimlik tanımını doğrudan sahiplenmek ve kimliğin politik taleplerinin reddi şeklinde gerçekleşmemekte, etnik kimlik değiştirmeye doğru evrilmektedir. Bu bağlamda etnik iltica ve etnik kimlik değiştirme süreçleri Kalyvas'ın ifade ettiği gibi kolayca ayrılamamakta, içiçe geçmiş süreçler olarak ilerlemektedir. Bu bağlamda da kimlik ifadelerini muğlaklaştırmaktadır. Bir diğer ifadeyle iç savaşın dinamik doğası çerçevesinde kimlikler muğlaklaşmakta, yeniden şekillenmektedir.

---

[335] bkz. Kalyvas, "Ethnic Defection"

5. SONUÇ

İç çatışma esnasında devlet çoğunlukla karşısında meşru şiddet kullanma tekeline karşı koyan silahlı bir grup bulur. Bu çerçevede çatışma bir egemenlik mücadelesi haline gelir. Egemen olma iddiasındaki her iki silahlı aktör diğerinin iddialarını dışlayan bir egemenlik iddiası ortaya koyar. Bu durum egemenliğin bölünmesine ve muğlaklaşmasına neden olur. Dolayısıyla ciddi meşruiyet krizlerine yol açar.

İç çatışma, başka bir devletle yapılan savaşlardan farklı stratejileri gündeme getirir. Konvasyonel olarak yapılandırılmış bir ordu ile iç çatışmayı yönetmek son derece zordur. Çünkü "düşman" içerdedir ve tespit edilmesi son derece güçtür. İç çatışma esnasında yerel güvenliğin sağlanması temel mesele haline gelir. Yerel güvenliğin tesisindeki sorun ise çatışmanın yaşandığı alanı ve bu alanda yaşayan insanları kontrol altına almaktır. Bu bağlamda bilgi akışının sağlanması ve çatışmalara anında müdahale temel problemlerdendir. Kimlikleme problemi ise bir diğer önemli sorundur. Çatışan aktörler diğer tarafa katılımın bedellerini ve kendisine katılımın teşviklerini arttırarak bu sorunu çözmeye çalışır. Devlet güçleriyle yapılan işbirliği ile bir taraftan çatışma bölgesi ve bu bölgede yaşayanlar kontrol altına alınmaya çalışılırken öte taraftan iç çatışmalardaki temel problemlerin çözülmesi hedeflenir. Kısaca işbirliği, iç çatışmalardaki istihbarat ihtiyacı, sivil desteğin sağlanması, kimlikleme, kontrolün sağlanması gibi temel ihtiyaçlara cevap verir. İşbirliği, askeri, ekonomik ya da siyasi olabilir. Şüphesiz askeri işbirliği, işbirliği türlerinin uç noktasıdır.

İşbirliği, karşı isyan stratejisinin bir ayağı olarak da düşünülebilir. Karşı isyan stratejisi temel hedefi isyancı olan ile olmayan ayrımını doğru bir şekilde yapmak ve isyancılara yönelik şiddet kullanımını içerir. Toplumla içiçe geçmiş isyancıları isyancı olmayanlardan ayıran ve bu bağlamda seçici şiddet kullanımını ön gören karşı isyan stratejisi aynı zamanda sivil halkın mağduriyetlerinin giderilmesine dayanır. Dünyanın birçok yerinde bu bağlamda uygulamaya konulan askeri işbirliği uygulaması olan isyan karşıtı paramiliter birliklerin Türkiye'deki şekli 1985 yılında

uygulamaya konulan geçici köy koruculuğu sistemidir. Özetle bu çalışmada geçici köy koruculuğu çatışma literatüründeki askeri işbirliği ve isyan karşıtı paramiliter bir birlik olarak kavramsallaştırılmış ve analizler bu çerçeve bağlamında gerçekleştirilmiştir.

Çatışmalar ikililikler üzerinden anlaşılamayacak kadar karmaşık süreçlerdir ve içsel olarak dinamiklerdir. İç çatışma esnasında aktörler arasındaki dinamik ilişkisellik son derece önemlidir. Karşılıklılık ve stratejik bağımlılık söz konusudur. Bu bağlamda Türkiye'de yaşanan çatışmanın seyrine paralel olarak köy koruculuğu sisteminin dönemsel olarak farklı işlevleri ön plana çıkmıştır. 1984 ile 1990 yılları arasında köy koruculuğu yerel güvenliğin sağlanması için bir araç olarak kullanılmıştır. Geçici köy koruculari aracılığıyla askeri yapılanma ve mücadele stratejisinde herhangi bir köklü değişikliğe gidilmeksizin, isyancılar hakkında bilgi toplanması ve isyancıların olası eylemlerine karşı anında cevap verebilecek yerel bir güç oluşturulması hedeflenmiştir. Çatışmanın yoğunlaştığı doksanlı yıllarda ise geçici köy koruculuğu kimlikleme işlevi ön plandadır. PKK'nın bölgedeki otoritesini güçlendirdiği ve öncelikli tehdit olarak algılandığı doksanlı yıllarda sadece köy koruculari değil, köy koruculuğu sisteminin kendisi dost düşman ayrımı yapan bir mekanizma olarak alan hakimiyeti stratejisi bağlamında sisteme dâhil edilmiştir. Bu zaman diliminde düşman kategorisinin bir belirleyeni olarak araçsallaştırılmıştır. Yaşanan köy boşaltmalarda "korucu olun ya da gidin" tehdidinin kullanılması koruculuğun kimlikleme aracı olarak kullanıldığının en açık göstergesidir. Çatışmanın görece yumuşadığı 1999'dan günümüze kadar olan zaman dilimi ise giderek zayıflayan korucu otoritesine, bu duruma koruculardan gelen tepkilere ve kamuoyunda hak talepleriyle gündeme gelmelerine tanıklık etmektedir. Öte yandan sivil toplum örgütlerinden ve uluslararası örgütlerden koruculuğun kaldırılmasına ilişkin taleplerin daha yüksek sesle dillendirildiği bir dönem olarak sürmektedir. Ne var ki koruculuğun lağvedilmesi yönündeki talepler hükümet cephesinde pek yankı bulmamakta, aksine köy koruculuğu sistemin kalıcı hale getiren yeni kanun değişiklikeri ard arda yürürlüğe konmaktadır.

Çatışmaların dinamik doğasının bir diğer yansıması olarak geçici köy koruculuğu benzeri uygulamalar toplumsal, ekonomik yapılarda ve kimlik ifadelerinde dönüşümlere yol açmaktadır. Geçici köy koruculuğu sistemi, uygulandığı bölgelerde yereldeki toplumsal yaşamdan ilişkilere, ekonomiden kimliksel ifadelere kadar pek

çok dinamik üzerinde etkili olmuş ve bu dinamikleri dönüştürmüştür. Hem çatışan iki aktörün karşılıklı etkileşimi hem de toplum ile o toplumun bir parçası olan korucuların karşılıklı etkileşimi söz konusudur. Yerele ilişkin yapılan incelemeler söz konusu olan değişimlerin görünürlüğünü analiz etmek açısından anlamlıdır. Köy koruculuğunun birebir gündelik pratiklerde deneyimlendiği Ademli köyünde koruculuğa katılımın gerekçelerine, çatışmayla harmanlanarak yeniden çerçevelenen geleneksel düşmanlıklara, koruculuğun toplumsal ilişkileri ve kimliklenme süreçlerini ne şekilde dönüştürdüğüne ilişkin analizler yapılmıştır.

Türkiye'de geçici köy koruculuğuna katılım farklı coğrafi mekânlarda, farklı araçlarla gerçekleştirilmiştir. Çatışmanın karmaşık yapısına benzer olarak isyancı gruba ya da paramiliter birliğe katılımın benzer gerekçelerinin olduğunu ve bu gerekçelerin çeşitliliği daha önce de ifade edilmişti. Coğrafi özellikler, çatışmanın yoğunluğu gibi yapısal faktörlerin katılıma ilişkin motivasyonların çeşitliliğini sınırlayan ve belirleyen etmenler olmaktadır. Bu bağlamda çatışmanın görece yoğun olmadığı bir bölgede yer alan Ademli'de köy koruculuğuna katılımda, ekonomik yoksunluktan deneyimlenen çatışmaya, algılanan ya da gerçek olan "savunmasızlık" hissinden imtiyazların cazibesine, doğrudan güvenlik güçlerinin baskısından korucuların baskı unsuru olması ihtimaline karşı katılımın gerçekleşmesine kadar pek çok faktörün eş zamanlı olarak farklı bireysel katılım gerekçeleri olarak ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Katılımın temel gerekçesi olarak sunulabilecek tek bir motivasyon bulunmamaktadır.

Güvenlik güçlerinin köy koruculuğunu kimlikleme aracı olarak kullandığı doksanlı yıllarda, 1992'de PKK ile yaşanan sıcak temas ve ardından köye ve özellikle koruculara sağlanan dokunulmazlıklar dikkat çekicidir. Söz konusu dokunulmazlıklar, koruculara ve köye savaş ekonomisinde alan açması açısından önemlidir. Ademli Köyü ile başka bir köy arasında çıkan kan davası çatışma ile harmanlanan, "anti-PKK" üzerinden yeniden çerçevelenen geleneksel düşmanlıkların ve şiddetin çarpıcı bir göstergesi niteliğindedir. Ademlilerin "zaten Apocu" olan köye düzenledikleri baskına güvenlik güçlerinin göz yumması, koruculuk üzerinden gerçekleştirilen dost-düşman sınıflandırmasında "düşmana" yapılacak her türlü eylemin meşruluğunun teyit edildiğinin göstergesidir.

Ademli'de köy koruculuğu sistemi toplumsal anlamda dönüşümlere yol açmaktadır. Korucu olanlar ile olmayanların kurduğu ilişki son derece sorunsuz gibi görünse de

ve öyle aktarılsa da çeşitli çatlakların varlığını gözlemlemek mümkündür. Özellikle siyasi pozisyonların farklılaştığı nokta çatlağın en görünür halidir. Buna karşın aşiretsel bağlılıkların son derece güçlü olduğu Ademli'de bu bağlar gerilimi sakinleştiren, yaşanılabilir kılan bir emniyet sibobu işlevi görmektedir.

Devlet güçlerinin ve PKK'nın meşruluklarını sağlamaya çalıştıkları temel argümanları eş zamanlı olarak çatışma alanında dolayıma girmektedir. Çatışma bölgesinde olan Ademli'de de bu durumu gözlemlemek mümkündür. Bir taraftan Ademlilerin aslen Türkmen oldukları iddiası ve PKK'nın Ermeni bir örgüt olduğu dolayısıyla PKK'nın olası başarısının eskiden Ermenilere ait olan topraklarının ellerinden gideceği yolundaki varsayım devletin özellikle doksanlı yıllardaki iddalarının yankısı durumundadır. Öte yandan dile yerleşmiş olan Kürt olmanın PKK'lı olmakla kurduğu özdeşlik ve Ademlilerin Kürt oldukları iddiaları, PKK'nın dolayıma soktuğu temel argümanlar olarak görünürlük kazanmaktadır. Ademli'de her iki aktörün meşruluk iddiaları eş zamanlı olarak görünür haldedir ve biri diğerinden üstün değildir.

Bu noktada özellikle köy korucularının Kürtlük ile araya mesafe koyma çabası dikkat çekicidir. Çatışmanın dinamik doğası bağlamında kimlikler bağımsız, sabit ve keskin sınırlara sahip kategoriler olarak varlıklarını sürdürmezler. Bu dönüşüm içinde bireylerin kimliklenme süreçleri de deformasyona uğrar, yeniden yeniden inşa edilir. Özellikle işbirliği kimliklerin süreç içinde nasıl dönüştüğünün kristalleştiği örneklerden en çarpıcısıdır.

Kalyvas'ın iç savaş sürecinde gerçekleşen "etnik kimlik değiştirme" ve "etnik iltica" olarak adlandırdığı ve ikinci bölümde anlatılan iki süreç Ademli'de eş zamanlı olarak görülmektedir.[336] Ademli'de etnik kimlik değiştirme sürecinin Kürt kimliğinin yerine Türk kimliğinin kabulü şeklinde gerçekleşmektedir. Etnik iltica sürecinin ise PKK'nın "Ermeni örgütü" olduğu inancı dolayısıyla hem din üzerinden, hem de eski Ermeni toprağı olan Ademli'nin olası bir PKK başarısı sonucunda topraklarının ellerinden alınacağı korkusu üzerinden PKK ile araya mesafe koyma yoluyla gerçekleştiği gözlemlenmektedir. Buna karşın etnik iltica süreci Kalyvas'ın iddasından farklı olarak daha karmaşık bir şekilde işlemektedir. Kalyvas'ın tariflediği gibi Kürt kimliğinin politik taleplerine mesafeli durma ve statüko yanlısı

[336] bkz. Kalyvas, "Ethnic Defection"

bir pozisyon almaktan ziyade köy korucuları ile yapılan görüşmeler esnasında Kürt kimliğiyle araya mesafe koyma çabası dikkat çekici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ademli'deki köy korucuları özelinde etnik ilticanın kimlik değiştirmeye doğru evrilen, kimliği muğlaklaştıran bir süreç olduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda da Kalyvas'ın kavramsallaştırdığı iki süreç aynı zaman diliminde geçerli olmakta ve etnik iltica kimliğin korunup sadece kimliğin politik talepleri ile araya mesafe koymanın ötesinde kimlikleri muğlaklaştıran bir süreç olarak şekillenmektedir.

Son olarak çatışmanın yoğunluğunun değiştiği farklı yerlerde yapılacak mikro çalışmaların çoğalmasının geçici köy koruculuğunun yerelde yarattığı dönüşümün daha net anlaşılması açısından anlamlı olacağı ifade edilmelidir. Bir taraftan her iki aktörün meşruluk kaygıları ve bu bağlamda dolayıma sokulan argümanlar, öte yandan yereldeki çatlaklarla çatışmanın kurduğu ilişki, toplumsal ilişkilerdeki dönüşümün analiz edilmesi çatışma sürecinin ve dinamiklerinin geçirdiği evrimin anlaşılması açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

"5 binin üzerinde korucu suça karıştığı için yargılandı". **Radikal Gazetesi**. 5 Aralık 2009. http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaberDetayV3&ArticleID=962737&Date=19.03.2011&CategoryID=97 [04.03.2011],

"80 Bin Korucunun Silahları Alınıyor". **Hürriyet Gazetesi**. 24 Eylül 2009. http://www.hurriyet.com.tr/gundem/12535944.asp [04.03.2011]

"Açılımda Yeni Krizin Adı Köy Koruculari". **Haber 7**. 24 Eylül 2009. http://www.haber7.com/haber/20090924/Acilimda-yeni-krizin-adi-koy-koruculari.php [25.02.2011]

"Bilge Katliamı Töre Değil". **Fırat Haber Ajansı**. 02.08.2009. http://www.firatnews.tv/index.php?rupel=nuce&nuceID=11970 [03.02.2011]

"Geçici Köy Koruculari Derneği'nden BBP'ye Ziyaret". 3 Mart 2011. http://www.bbp.org.tr/haber_yazdir.php?haberid=1037 [25.03.2011]

"Geçici köy koruculari, sosyal haklardan yararlanmak istiyor".**Cihan Haber Ajansı**. 28 Kasım 2008. http://www.tumgazeteler.com/?a=4383185 [25.02.2011]

"Genelkurmay korucu sistemine sahip çıktı". **Sabah Gazetesi**. 9 Mayıs 2009. http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=5&ArsivAnaID=51800 [06.05.2010]

"Gözler Hükümette". **Cumhuriyet Gazetesi**. 24 Mart 1990. 1.

"Güneydoğu İçin Ek Önlemler". **Cumhuriyet Gazetesi**. 10 Nisan 1990. 1.

"Kararnameye Ek Geldi". **Cumhuriyet Gazetesi**. 14 Nisan 1990. 16.

"Koruculuk sistemi değil, 'Suç Örgütü'". **Birgün Gazetesi**. http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=5&ArsivAnaID=51775 [06.05.2010]

"Köy Koruculari AB'yi Endişelendirdi". **Sabah Gazetesi**. 16 Kasım 2010. http://www.sabah.com.tr/Gundem/2010/11/16/koy_koruculari_abyi_endiselendirdi [11.03.2011]

"Mardin'in Mazıdağı İlçesi Zangirt (Bilge) Köyü'nde Yaşanan Katliama İlişkin Araştırma-İnceleme Raporu". İHD (21.05.2009).

http://www.ihd.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1481 [07.03.2011]

Açıkyer, İbrahim. Erdoğan Altan. "Korucular 24 yıldır suç işliyor". **Haberlink**. http://www.haberlink.com/haber.php?query=39939 [06.03.2011].

Altuntaş, Betül. "Enformel Bir Emek Biçimi Olarak Sokak Toplayıcılığı: Ankara Örneğinde Sektöre ve Çalışanlarına İlişkin Bir Bilgi ve Deneyim Paylaşımı". **Toplum ve Bilim Dergisi**. s.112 (2008): 31-59.

Ayata, Bilgin, Deniz Yükseker. "A Belated Awakening: National and İnternational Responses to the İnternal Displacement of Kurds in Turkey". **New Perspectives on Turkey**. s. 32 (İstanbul: Homer Kitabevi, 2005)

Aydın, Suavi. **"Amacımız Devletin Bekası" Demokratikleşme Sürecinde Devlet ve Yurttaşlar**. 2.bs, İstanbul: TESEV Yayınları, 2006.

Aysu, Abdullah. "Mevsimlik tarım işçileri raporu ve çözüm önerilerimiz". 7 Eylül 2007. http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=12985. [01.08.2011]

Aytar, Osman. **Hamidiye Alaylarından Köy Koruculuğuna**. İstanbul: Medya Güneşi Yayınları, 1992.

Balta Paker, Evren. "Causes and Consequences of The Village Guard System in Turkey". http://web.gc.cuny.edu/dept/rbins/IUCSHA/fellows/Balta-paper.pdf [08.05.2010]

Balta Paker, Evren. "Dış Tehditten İç Tehdide: Türkiye'de Doksanlarda Ulusal Güvenliğin Yeniden İnşası". **Türkiye'de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti**. ed. Evren Balta Paker, İsmet Akça. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010: 407-432.

Balta, Evren. Military Success: State Capacity and Internal War-Making in Russia and Turkey. Doktora Tezi, The City University of New York, 2007.

Banton, Michael. "The Actor's Model of Ethnic Relation". **Ethnicity**. ed. John Hutchison, Anthony Smith. Oxford: Oxford University Press, 1996: 98-104.

Barkey, Henri J., Graham E. Fuller. **Turkey's Kurdish question**. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 1998.

Barth, Fredrik. "Ethnic Groups and Boundaries". **Ethnicity**. ed. John Hutchison, Anthony Smith. Oxford: Oxford University Press, 1996: 75-83.

Barth, Fredrik. "Giriş". **Etnik Gruplar ve Sınırları: Kültürel Farklılığın Toplumsal Organizasyonu**. ed. Fredrik Barth. İstanbul: Bağlam Yayınları, 2001: 11-40.

Ben-Dor, Gabrie. "Etno-politikalar ve Orta Doğu Devleti". **Orta Doğu'da Etnisite, Çoğulculuk ve Devlet**. ed. Milton J. Esman, Hamar Rabinovich. İstanbul: Avesta Yayınları, 2004: 109-138.

Berdal, Mats, David M. Malone. **Greed and Grievance: Economic Agendas in Civil War**. London: Lynne Rienner Publishers, 2000.

Beşe, Ertan. "Geçici Köy Koruculari". **Almanak Türkiye 2005 Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim**. ed. Ümit Cizre. İstanbul: TESEV Yayınları, 2006: 134-143.

Beverly, Crawford. "The Causes of Cultural Conflict: An Institutional Aproach".**The Myth of "Ethnic Conflict" Politics, Economics, and "Cultural" Violence**. ed. Beverly Crawford, Ronnie D. Lipschutz Amerika: University of California Press, 1998: 3-39.

Binder, Leonard." Introduction: The International Dimension of Ethnic Conflict in the Middle East". **Ethnic Conflict and International Politics ın the Middle East**. ed. Leonard Binder. Florida: University Press of Florida, 1999: 1-40.

Birand, Mehmet Ali. **Apo ve PKK**. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1992.

Boratav, Korkut. "Tarımsal Fiyatlar, İstihdam ve Köylülüğün Kaderi". **Mülkiye**. c. 33. s. 262 (2009): 9-24.

Bozarslan, Hamit. "'Why The Armed Struggle?' Understanding The Violence in Kurdistan of Turkey". **The Kurdish Conflict in Turkey: Obstacles and Changes for Peace and Democracy**. ed. Ferhad İbrahim, Gülistan Gürbey. New York: St. Martin's Press, 2000: 17-30.

Bozarslan, Hamit. "Çağdaş Türkiye'de Kürt Sorununun Siyasi Yönleri". **Kürtler**. ed. Kreyenbroek-Sperl. çev. Yavuz Alogan. 2. bs. İstanbul: Cep Kitapları, 2003: 100-118.

Bozkurt, Necati. **Denizi Kurutmak**. İstanbul: Belge Yayınları, 2000.

Branch, Daniel, Elisabeth Jean Wood. "Revisiting counterinsurgency". **Politics & Society**. c. 38. s. 3 (2010): 3-14.

Branch, Daniel. "Foothprints in the sand: British Colonial Counterinsurgency and The War in Iraq". **Politics & Society**. c. 38. s. 15 (2010): 15-34.

Branch, Daniel. "The Enemy within: Loyalists and the War Against Mau Mau in Kenya". **Journal of African History**. s. 48 (2007): 291–315.

Brass, Paul R. "Ethnic Groups and Ethnic Identity Formation".**Ethnicity**. ed. John Hutchison, Anthony Smith. Oxford: Oxford University Press, 1996: 88-90.

Brubaker, Rogers, David D. Laitin. "Ethnic and Nationalist Violence". **Annual Reviews Sociology**. s. 24 (1998): 423-452.

Brubaker, Rogers. "Ethnicity Without Groups". **Facing Ethnic Conflict: Toward a New Realizm**. ed. Andreas Wimmer, Richard J. Goldstone, Donald L. Horowitz, Ulrike Joras, Conrad Schetter. USA: Rowman&Littlefield publishers, 2004: 34-53.

Bruinessen, Martin Van. "Kurds, states, and tribes". http://www.hum.uu.nl/medewerkers/m.vanbruinessen/publications/Kurds,%20states,%20tribes.htm [04.02.2011]

Bruinessen, Martin van. "Türkiye Kürtleri". **Kürdistan Üzerine Yazılar**. 3.bs. İstanbul: İletişim Yayınları, 1993: 337-355.

Butler, Christopher K., Scott Gates ve Michele Leiby. "Social Networks and Rebellion". http://igcc.ucsd.edu/research/IDDC/disaggregatingcivilwar/presentations/cpbutlergatesleiby.pdf [22.10.2010].

Calhoun, Craig. **Milliyetçilik**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.

Cemal, Hasan. **Kürtler**, 3. bs. İstanbul : Doğan Kitapçılık, 2003.

Cohen, Nissim. Tamar Arielli. "Field Research in Conflict Environments: Methodological Challenges and Snowball Sampling". **Journal of Peace Research**. c.48. s.4 (Temmuz 2011): 423-435.

Collier, Paul, Anke Hoeffler, Nicolas Sambadis. "The Collier-Hoeffler Model of Civil War Onset and the Case Study Project Research Design". **Understanding Civil War**. ed. Paul Collier, Nicolas Sambadis. Washington: The World Bank Press, 2005: 1-33.

Conversi, Daniele. "Mapping the Field: Theories of Nationalism and the Ethnosymbolic Approach". **Nationalism and Etnosymbolism: History, Culture and Ethnicity in the Formation of Nations**. ed. Athena S. Leoussi, Steven Grosby. Edinburg University Press, 2007: 15-30.

Çiçek, Mehmet. "Yeşilkart Şampiyonu Urfa". http://ipekyolhaber.com/Haber_Oku.php?news_id=2156, [18.07.2011]

Denise, Natali. **The Kurds and The State: Evolving National Identity in Iraq, Turkey and Iran**. New York: Syracuse University Press, 2005.

Dündar, Safiye. **Kürtler ve Azınlık Tartışmaları**. İstanbul: Doğan Kitap, 2009.

Ekinci, Nihat. **Pimi Çekilmiş Bomba Köy Koruculuğu Sistemi**. Do Yayınları, 2011.

Etten, Jacob von, Joost Jongerden, Hugo S. De Vos, Annemarie Klasse, Esther C. E. von Hoeve. "Türkiye Kürdistan'ında Kontrgerilla Stratejisi Olarak Çevre Tahribatı". **Tolum ve Kuram Dergisi**. s. 1 (Mayıs 2009)

Fearon, James, David D. Laitin. "Ethnicity, İnsurgency, and Civil War". **American Political Science Review**. c. 97. s. 1 (Şubat 2003): 75-90.

Ferguson, Neil, Mark Burgess, Ian Hollywood. "Crossing the Rubicon: Deciding to Become a Paramilitary in Northern Ireland". **International Journal of Conflict and Violence**. c. 2, s. 1 (2008): 130-137.

Fumerton, Mario A. "Rondas Campesinas in The Peruvian Civil War: Peasant Self-Defence Organizations in Ayacucho". http://lasa.international.pitt.edu/Lasa2000/Fumarton.pdf [10.08.2011]

Gates, Scott. "Recruitment and Allegiance: The Microfoundations of Rebellion". **Journal of Conflict Resolution**. s.46 (2002): 111–130.

Gleditsch, Nils Petter. Peter Wallensteen. Mikael Eriksson. Margareta Sollenberg. Havard Strand. "Armed conflict 1946-2001: A New Dataset". **Journal of Peace Research**. c. 39. s. 5 (2002): 615-637.

Guichaoua, Yvan. "Who Join Ethnic Militias? A Survey of the Oodua People's Congress in Southwestern Nigeria". **Crise Working Paper**. s.44 (Mart 2007): 1-31.

Güler, Sıddık, Hamza Gündüz. "Jirki Aşireti PKK'yle Savaşmayacak". **Günlük Gazetesi**. 7 Ekim 2010. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:cJPmtEE8PasJ:www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp%3FArsivTipID%3D5%26ArsivAnaID%3D59705+j%C4%B1rki+a%C5%9Fireti&cd=3&hl=tr&ct=clnk&gl=tr&source=www.google.com.tr [03.03.2011]

Gürses, Emin. **Ayrılıkçı Terörün anatomisi/ IRA-ETA-PKK**. İstanbul: Bağlam yayınları, 1997. http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=RadikalDetayV3&Date=5.1.2011&ArticleID=1035227 [06.03.2011]

Halvard, Buhaug, Paivi Lujala. "Accounting for Scale: Measuring Geography in Quantitative Studies of Civil War". **Political Geograhy**. s. 24 (2005): 399-418.

Hetcher, Michael. "Ethnicity and Rational Choice Theory". **Ethnicity**. ed. John Hutchison, Anthony Smith. Oxford: Oxford University Press, 1996: 90-98.

Hristov, Jasmin. "Self-Defense Forces, Warlords, or Criminal Gangs? Towards a New Conceptualization of Paramilitarism in Colombia". **LABOUR, Capital and Society**. c. 43. s. 2. (2010): 13-56.

Humphreys, Marcartan, Jeremy M. Weinstein. "Who Fights? The Determinants of Participation in Civil War". **American Journal of Political Science**. c. 52, s. 2 (Nisan 2008): 436-455.

Hutchison, John, Anthony Smith. "İntroduction". **Ethnicity**. ed. John Hutchison, Anthony Smith. Oxford: Oxford University Press, 1996: 3-14.

İmset, İsmet. **PKK: Ayrılıkçı Şiddetin 20 Yılı (1973-1992)**. Ankara: Turkish Daily News Yayınları, 1993.

Jackson, Richard. "Social Construction of Internal War: Toward a Framework of Understanding". http://users.aber.ac.uk/mys/csrv/social%20construction%20of%20internal%20w

ar%20richard%206.pdf [16.06.2010]

Jensen, Peter Sandholt, Kristian Skrede Gleditsch. "Rain, Growth, and Civil War: The Importance of Location". **Defence and Peace Economics**. c. 20, s. 5 (2009): 359-372.

Jogerden, Joost. **Türkiye'de İskân Sorunu ve Kürtler: Modernite, Savaş ve Mekan Politikaları Üzerine Bir Çözümleme**. çev. Mustafa Topal. İstanbul: Vate Yayınları, 2009.

Kalyvas, Stathis N. "Civil War". Handbook of Political Science. ed. Carles Boix, Susan Stokes. New York: Oxford University Press, 2007: 416-434.

_____. **The Logic of Violence in Civil War**. New York: Cambridge University Press, 2006.

_____. "Armed Collaboration in Greece 1941-1944". **European Review of History**. c. 15. s. 2 (Nisan 2008): 129–142.

_____. "Collaboration in comparative perspective". **European Review of History**. c. 15. s. 2 (Nisan 2008): 109-111.

_____. "Ethnic Defection in Civil Wars". Comparative Political Studies. c. 41. s. 8 (2008): 1043-1068.

_____. Laia Balcells. "International System and Technologies of Rebellion: How the End of the Cold War Shaped Internal Conflict". **American Political Science Review**. c.104. s. 3 (Ağustos 2010): 415-429.

_____, Laia Balcells. "International System and Technologies of Rebellion: How the End of the Cold War Shaped Internal Conflict". **American Political Science Review**. c.104. s. 3 (Ağustos 2010): 415-429.

Karaman, Kasım, Ali Sırrı Yılmaz. "Mevsimlik Tarım İşçileri ve Enformal İlişki Ağı: Giresun'da Çalışan Mevsimlik Tarım İşçileri Üzerine bir Araştırma" **Zeitschrift Für Die Welt der Türken/Journal of World of Turkey**. c.3. s.1 (2011): 211-226.

Keser, İnan. **Kent Cemaat Etnisite: Adana ve Adana Nusayrileri Örneğinde Kamusallık**. Ankara: Utopya Yayınları, 2008.

King, Charles. "The Micro Politics of Social Violence". **The World Politics**. s. 56 (Nisan 2004): 431-455

Kirişçi, Kemal, Gareth M. Winrow. **Kürt Sorunu: Kökeni ve Gelişimi**. çev.Ahmet Fethi. 5. bs. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997.

Kirişçi, Kemal. "The Kurdish Question and Turkish Foreign Policy". http://www.pols.boun.edu.tr/uploads%5Cfiles%5C909.pdf [12.07.2011]

Klein, Janet. "Çevreyi İdare Etmek: Osmanlı Devleti ve Hamidiye Alayları". **Türkiye'de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti**. ed. Evren Balta Paker, İsmet

Akça. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010: 105-124.

Kocher, Matthew Adam, Thomas B. Pepinsky, Stathis N. Kalyvas. "Aerial Bombing and Counterinsurgency in the Vietnam War". **American Journal of Political Science**. c.55. s. 2 (Nisan 2011) 201–218.

Koga, Hun, Dan Reiter. "State Power, Paramilitary Forces, and Internal Violence". http://www.duke.edu/~gelpi/ReiterParamilitaries02.pdf [21.07.2011].

Köy Kanunu. http://www.hukuki.net/kanun/442.13.text.asp [02.03.2011].

Köy Koruculari Yönetmeliği. http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20524.html [02.03.2011]

Kress, Moshe, Roberto Szechtman. "Why Defeating Insurgencies is Hard: The Effect of Intelligence in Counterinsurgency Operation –The Best-Case Scenario". http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA487241&Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf [22.07.2011]

Kurban, Dilek, Deniz Yükseker, Ayşe Betül Çelik, Turgay Ünalan, A. Tamer Aker. **Zorunlu Göç İle Yüzleşmek: Türkiye'de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası**. İstanbul: TESEV Yayınları, 2006.

Kurban, Dilek. "Bir güvenlik politikası Olarak Korucu Sistemi". **Almanak Türkiye 2006-2008 Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim**. ed. Ali Bayramoğlu. İstanbul: TESEV Yayınları, 2009: 253-259.

Laçiner, Ömer. **Kürt Sorunu Henüz Vakit Varken**. İstanbul: Birikim Yayınları, 1991.

Levine, Daniel H. "Care and Counterinsurgency". **Journal of Military Ethics**. c. 9. s. 2 (2010): 139-159.

Marcus, Aliza. **Kan ve İnanç: PKK ve Kürt Hareketi**. çev. Ayten Alkan. İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.

Mauceri, Philip. "Military Politics and counter-Insurgency in Peru". **Journal of Interamerican Studies and World Affairs**. c. 33. s.4 (Kış 1991): 83-109.

Mavioğlu, Ertuğrul. "Rahatsız Korucular Bugün Genelkurmay'da". **Radikal Gazetesi**. 5 Mart 2011.

Miall, Hugh. "Transforming Ethnic Conflict: Theories and Practices". **Facing Ethnic Conflict: Toward a New Realizm**. ed. Andreas Wimmer, Richard J. Goldstone, Donald L. Horowitz, Ulrike Joras, Conrad Schetter. USA: Rowman&Littlefield publishers, 2004:160-174.

Migdal, Joel S. **State in Society: Studying How States and Societies Transform and Constitute one Another**. Cambridge : Cambridge University Press, 2001.

_____. "Mental Maps and Virtual Checkpoints". **Boundaries and Belonging:**

States and Societies in the Struggle to Shape İdentities and Local Practices. ed. Joel S. Migdal. Edinburg: Cambridge University Press, 2004: 3-23.

Mütevellioğlu, Nergis, Sayım Işık. "Türkiye Emek Piyasasında Neoliberal Dönüşüm". **Küreselleşme, Kriz ve Türkiye'de Neoliberal Dönüşüm.** ed. Nergis Mütevellioğlu, Sinan Sönmez. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009: 159-204.

Nazan, Üstündağ, Zekai Bakar, Leyla Şen. **Karcadağ Köyleri Sosyal Yapı, Tarım ve Doğal Kaynaklar Raporu.** Ankara, 2002. http://www.surkal.org.tr/dynamicContent/3_KaracadagSosyoEkonomikYapiRapor.pdf [02.08.2011]

Özdağ, Ümit. **Türkiye'de Düşük Yoğunluklu Çatışma ve PKK.** Ankara: Üç Ok yayınları, 2005.

Özkırımlı, Ümit. **Milliyetçilik Üzerine Güncel Tartışmalar: Eleştirel Bir Müdahale.** İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010.

Perinçek, Mihdi. "Köy Koruculuğu Uygulamasının Zorunlu Göç Mağdurlarının Güvenliği Açısından Yarattığı Sorunlar". http://www.ihd.org.tr [09.01.2011]

Quinn, Kevin , Michael Hechter, Erik Wibbels. "Etnicity, İnsurgency, and Civil War Revisited". http://www.yale.edu/macmillan/ocvprogram/licep/7/hechter/hechter.pdf [26.07.2010]

Reynal-Querol, Marta. "Ethnicity, Political Systems, and Civil Wars". **The Journal of Conflict Resolution.** c. 46. s. 1 (Şubat 2002): 29-54.

Romano, David. **Kürt Dirilişi: Olanak, Mobilizasyon ve Kimlik.** çev. Mustafa Topal, Erdoğan Gedik. İstanbul: Vate Yayınları, 2010.

Saybaşılı, Kemâli. **DYP-SHP Koalisyonu'nun Üç Yılı.** İstanbul: Bağlam Yayınları, 1995.

Sobek, David. "Masters of their domains: The Role of State Capacity in Civil War". **Journal of Peace Research.** s. 47 (2010): 269-270.

Szayna, Thomas S. **İdentifying Potential Ethnic Conflict.** Arlington: RAND Press, 2000.

Tapan, Berivan. **Terörün Bekçileri Hamidiye Alaylarından Günümüze Koruculuk.** İstanbul: Güncel Yayıncılık, 2007.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 45, Toplantı 71, c. 13 (1985): 20-29.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 45, Toplantı 77, c. 14 (1985): 266-276.

Terörle Mücadele Kanunu, http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/809.html [08.07.2011]

Türkiye İstatistik Kurumu. **Bölgesel Göstergeler TRC (Güneydoğu Anadolu)**. Ankara, 2008.

Türkiye İstatistik Kurumu. **Bölgesel Göstergeler TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)**. Ankara, 2010.

Uras, Güngör. "48 bini geçici, 23 bini gönüllü 71 bin köy korucusu var". **Milliyet Gazetesi**. 24 Eylül 2009. http://www.milliyet.com.tr/---bini-gecici-----bini-gonullu----bin-koy-korucusu-var/gungor-uras/ekonomi/yazardetayarsiv/24.09.2009/1142363/default.htm [04.03.2011]

Üskül, Zafer. **Olağanüstü Hal Üzerine Yazılar**. İstanbul: Büke Yayıncılık, 2003.

Wallerstein, Immanuel. "Halklığın İnşası: Irkçılık, Milliyetçilik ve Etniklik", **Irk, Ulus, Sınıf**. ed. Etienne Balibar, Wallerstein, Immanuel. İstanbul: Metis Yayınları, 2000: 91-108.

Wimmer, Andreas, Richard J. Goldstone, Donald L. Horowitz, Ulrike Joras, Conrad Schetter ed. **Facing Ethnic Conflict: Toward a New Realizm**. USA: Rowman&Littlefield publishers, 2004.

Wimmer, Andreas. "The Making and Unmaking of Ethnic Boundaries: A Multilevel Process Theory". **AJS**. c. 113. s. 4 (Ocak 2008): 970-1022.

Yalçın-Heckmann, Lale. **Kürtlerde Aşiret ve Akrabalık İlişkileri.** 2.bs. İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.

Yardımcı, Sibel, Ali Saltan. "Geri Dönüşümün Görünmeyen Yüzü: Sokak Toplayıcılarının İş ve Yaşam Koşulları Üzerine Bir Değerlendirme". **Toplum ve Bilim Dergisi**. s.108 (2007): 206-238.

Yeğen, Mesut. **Müstakbel Türk'ten Sözde Vatandaşa: Cumhuriyet ve Kürtler**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.

_____. **Son Kürt İsyanı**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2011.

_____. **Devlet Söyleminde Kürt Sorunu**. İstanbul: İletişim Yayınları, 1999.

Yıldız, Kerim. Koray Düzgören. **Kürt Göçü**. İstanbul: Senfoni Yayınları, 2002.

Zartman, I. William. "Sources and Settlements of Ethnic Conflicts". **Facing Ethnic Conflict: Toward a New Realizm**. ed. Andreas Wimmer, Richard J. Goldstone, Donald L. Horowitz, Ulrike Joras, Conrad Schetter. USA: Rowman&Littlefield publishers, 2004: 141-160.

EK I

1. Ayten	babası emekli köy korucusu, eşi İstanbul'da çalışıyor
2. Baran	eski geçici köy korucusu
3. Berfin	eşi İstanbul'da çalışıyor, eşinin kardeşi geçici köy korucusu
4. Bermal	ailesinde geçici köy korucusu yok
5. Emir	öğretmen-civar köyden, akraba
6. Fatih	köyün ileri gelenlerinden (rîsipi)
7. Hakkı	geçici köy korucusu
8. Harun	emekli geçici köy korucusu- eski köy muhtarı
9. Hasan	korucu başı
10. Halil	korucu başı Hasan'ın oğlu
11. İbrahim	okulun temizlik görevlisi
12. Kenan	öğretmen
13. Keriman	Mustafa'nın ikinci eşi
14. Makbule	korucu başı Hasan'ın eşi
15. Mehmet	okulun servis şöförlerinden biri
16. Mustafa	Ademlililerle akraba civar köyden-aktif siyasetle uğraşıyor
17. Necip	emekli geçici köy korucusu
18. Neslihan	eşi İstanbul'da çalışıyor
19. Nurettin	kardeşi geçici köy korucusu
20. Rasim	abisi geçici köy korucusu
21. Refik	abisi geçici köy korucusu-öğretmen
22. Rınde	eşi İstanbul'da çalışıyor
23. Semra	öğretmen
24. Serdar	emekli geçici köy korucusu
25. Süleyman	İstanbul'da sokak toplayıcısı olarak çalışıyor
26. Şevket	köyün sayılan yaşlılarından biri
27. Vedat	öğretmen
28. Veli	abisi geçici köy korucusu-aktif siyasetle uğraşıyor.
29. Zafer	öğretmen civar köyde yaşıyor
30. Zerrin	ailesinde geçici köy korucusu yok
31. Ziya	öğretmen
32. Zozan	eşi İstanbul'da çalışıyor

EK II

Genel sorular:

1. Kaç kişilik bir ailesiniz?

2. Ailedeki okur yazarlık durumu nedir, okula giden öğrenci var mı ve nerede okula gidiyor?

3. Ailenizde üniversite okuyan kişi var mı? Cinsiyeti nedir?

4. Sağlık hizmetlerinden nasıl faydalanıyorsunuz?

5. Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz? Maaşlı ya da ücretli çalışan var mı?

6. Araziniz var mı?

7. Hayvancılık yapıyor musunuz?

Koruculukla ilgili herkese sorulacak sorular:

8. Koruculuk sistemi hakkında ne düşünüyorsunuz?

9. Koruculuk sisteminin devlete ne gibi faydaları var?

10. Korucu olmanız için bir teklif aldınız mı?

11. Korucu olmanız için herhangi bir baskı gördünüz mü?

12. Korucu olan ve olmayanlar arasında sorun yaşanıyor mu, yaşanıyorsa bu sorunlar nasıl çözülüyor?

Korucu olanlara sorulacak sorular:

13. Neden korucu oldunuz?

14. Korucu olduktan sonra çevreden aldığınız tepkiler nelerdir?

15. Korucu olduktan sonra ekonomik durumunuzda her hangi bir iyileşme söz konusu oldu mu?

Korucu olmayanlara sorulacak sorular:

16. Neden korucu olmadınız?

17. Bu baskıya nasıl direndiniz?

18. Korucu olan ailelerden bir baskı görüyor musunuz?

ÖZGEÇMİŞ

Nur Tüysüz 1983 Şanlıurfa doğumludur. Lise öğrenimini 2001 yılında Siverek Anadolu Lisesi'nde tamamlamış, 2002-2007 yılları arasında Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimi almıştır. 2008 yılından bu yana Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde yüksek lisans öğrencisidir.